

Edit. I

tumulatus *Hugo* Dux, *Ludouici III* praefati Regis filius, a Nortmannis anno DCCCLXXIX in proelio caesus, Rheginone testante. Item & Boiariae Dux *Tassilo*, qui male a *Trithemio* & aliis huius coenobii fundator praedicatur, quem *Carolus M.* Imperator iterato rebellantem, & grauiora meritum, anno DCCLXXXVIII cum filio suo *Theodone* consum huic monasterio intruserat, ut suo loco dicemus, quod uarii annales referunt, & ipsius monumentum in hodiernam usque lucem ibidem ante aram *D. Nicolai* Episcopi extans sat clare testatur. *Kunigundis* quoque, uxor *Conradi* Regis senioris, in *D. Virginis* sacello ipsius coenobii recondita perhibetur. Multae praeterea aliae illustres ac nobiles personae hocce in loco sepultae monumentis demonstrantur, quorum quaedam, quae nostris temporibus adhuc incorrupta cernuntur, in fine libri apponemus.

XIV Atque haec breuiter de exordio, fundatione ac progressu huius celeberrimi ac famosissimi quondam monasterii dicta sufficiant: nunc seriem Abbatum eiusdem, & quae sub singulis circa illud memoria digna gesta occurrunt, perstringamus, ab exordio scilicet eiusdem usque ad annum Christi MCCXXXII, quo ab Imperatore *Friderico II* id ipsum ordini Benedictinorum ablatum, in manus aliorum, *Praemonstratensium* scilicet fratrum, datum fuit, & Principatus eius cum omni honore, uasallis, ministerialibus, oppidis, castris, uillis, iuribus, prouentibus, & attinentiis omnibus, quem Abbas eius semper habere consueuerat, *Sifrido* Archiepiscopo & ecclesiae Moguntinae, *Gregorio IX* Romano Pontifice hoc ipsum approbante & confirmante, donatus.

Ab ordine
Benedicti-
norum
transfertur
ad Praemon-
stratenses.

* pag. 11

SECTIO II ABBATVM

monasterii S. NAZARII *Laurishamensis*
seriem continens,

cum notatione quorundam, quae singuli uel dono acceperunt, uel emptionis aut permutationis titulo bonis monasterii adiecerunt, quaeque in officio constituti ordinarunt; adiunctis uariorum priuilegiarum, immunitatum, donationum, traditionum, & huiusmodi aliorum apographis.

Caput I RUTGANGVS

Abbas I.

Hic *Rutgangu*: seu ut in diplomate donationis *Cancronis* Comitis scribitur, *Ruotgangu*, ab *Henninge* uero *Grodogandus*, *Chrodogandis*, & *Gudegrannus*, *Odilionis* seu *Vtilionis* Ducis Bauariae & *Hiltrudis* *Pipini* Regis Franciae sororis filius, *Tassilonis* Bauarorum Ducis, de quo infra suo loco, frater germanus fuit, & iuxta annales Metenses *Ottonis* Imp. consanguineus, Episcopus Metensis, uir pulchritudine corporis ac eloquentia insignis, in diuinis scripturis studiosus & eruditus, nec saecularium litterarum ignarus, uita ac conuersatione uenerabilis.

II Huic *Cancor* Comes, ut supra dictum est, una cum matre *Willisvinda*, tanquam consanguineo suo, monasterium *Laurisheimense*, quod instituere proposuerant, initiandum, perficiendum, ac demum regendum tradiderunt circa annum Domini DCCLXIV. Qui uenerabilis Antistes, defunctus ex *Görzien* monasterio in Lotharingia, tribus a Metensi urbe miliaribus

Rutgangu
nobilis uir
fuit gener.

Monasteri-
um *Laures-*
ham auspica-
tur.

bus sito, quod ipse iam pridem fundarat, sedecim monachis, monasterium Edit. I
hoc *Lauresheim* feliciter auspicatus est; pro cuius consecratione corpus san-
ctissimi martyris *Nazarii* a *Paulo* Pontifice maximo meritis ac precibus impe- * pag. 12
travit: uerum cum anno uix dimidio huic nouellae * suae plantationi praefuis-
set, monasterii gubernationem & curam propter ecclesiastica simul & imperii
negotia uaria exequi non ualens, eandem fratri suo *Gundelando*, *Cancronis*
Comitis consensu, resignauit, anno scilicet Christi DCCLXV, ad suum Episco-
pium *Metense* reuersus, ubi non diu post pie in Domino obdormiuit.

id fratri com-
mittit.

Sedi Roma-
nae studium
suum impen-
dit.

III Fuit autem hic multum reuerendus, Regibus & Principibus notus
& familiaris, qui inter cetera ualde memorabilia *Stephanum* Papam ad Galli-
am euocans, & *Pipinum* cum totis Francorum uiribus contra Longobardo-
rum tyrannidem accingens, exarchatum *Rauennatem*, pluraque *B. Petri* pa-
trimonia Romanae sedis restitui iuge studium & operam impendit. Clerum
quoque suae dioecesis, a religionis feruore iam tunc omnimodis exorbitantem,
instar coenobiorum adunans, regularia eis praecepta, qualiter in ecclesia mili-
tare deberent, uitaeque necessaria sufficienter instituit. Monasteria praeter
hoc *Laurishamen* alia duo, *Hilaricense* scilicet & *Gorziense* in *Lotharingia*
eiusdem ordinis *D. Benedicti* a fundamentis primus extruxit; pro quorum
consecratione item corpora Sanctorum, *Naboris* & *Gorgonii*, a *Paulo* Pontifice
impetrauit: quorum *S. Gorgonii* in *Gorziensi*, *S. Naboris* uero corpus in *Hi-*
lariacensi ecclesia collocauit; quae monasteria postmodum Rex *Pipinus* sum-
tuosis aedificiis auxit & ampliavit; quapropter & fundator quandoque eorum-
dem nuncupatur.

impense lau-
datur a Ro-
lerio.

IV De eo *Franciscus de Rosieres*, Archidiaconus *Tullensis*, Nobilis &
Patricius Barroductus, in stemmate *Lotharingiae* & *Barri Ducum*, sub *Lo-*
bero Duce *Mosellano*, qui regere coepit anno DCCLXXVIII, mortuus anno
DCCCIX, ita scribit: Sub eius principatu *Gundegranus Pontificatus*
Metensem administrabat, uir quidem corporis pulchritudine ac eloquen-
tia insignis. Pauperes, uiduas, & id genus miseras personas mira cha-
ritate prosequabatur. Tanti consilii & animi, ut *Pipini Francorum Regis*
iussu, * *Stephanum Pontificem Romanum* adierit, ab eoque, sicuti *Meten-* * pag. 13
ses testantur *historiae*, impetrarit, *Carlomannum* & *Carolus* cognomento
Magnum in *Franciae Reges* admitti & inungi, quos in primis diuino cul-
tui mancipauit. Chorum & sacrum ecclesiae *Metensis* struxit, aedem
D. Petri strauit ibidem, stallos distinxit auro & argento, dotaui mona-
sterium, fratresque in eo constituit, in quo postmodum moniales Deo cul-
tum exhibuerunt. Insuper *Gorziense* coenobium erexit, locupletauitque,
atque alia gessit, quae breuitatis gratia subticemus.

Meritur Me-
tis.

V Tandem uero cum *Metensem* ecclesiam annis multis summa cum
laude, ac pari quoque commodo rexisset, operibus bonis plenus, ac meritis &
annis maturus, in pace quieuit III Nonas Martii, ut in libro *Animarum* mo-
nasterii notatur. quo autem anno Christi, non reperitur.

Dum prae-
erat, Will-
winda cum
filio uillam
Hagenheim
coenobio do-
nauit.

VI Sub hoc Abbate, anno *Pipini* Regis XII, IV Idus Iulii, *Domina*
Williswinda, cum filio suo *Cancrone* Comite, uillam suam *Hagenheim* dictam,
in pago *Wormatiensi*, cum omnibus pertinentiis eiusdem monasterio *Lauris-*
hamensi tradidit, quam donationem tali scripto confirmauit.

Anno duodecimo regnante Domino nostro *Pipino Rege*, sub die IV
Id. Iulii, ego *Williswinda* Deo saerata, & filius meus *Cancor Comes*, pro
Dei intuitu, uel pro animae nostrae remedio, seu & pro aeterna retribu-
tione, ut non inueniat in nobis ultrix flamma, quod deuoret, sed Domini
pietas, quod coronet, ideoque nos in Dei nomine donamus ad sacrosan-
ctam Ecclesiam *S. Petri* seu ceterorum Sanctorum, quae est constructa in lo-
co nuncupato *Lauresham*, in pago *Rhenense*, super fluuium *Wisgoz*, quam
nos propter nomen Domini de nouo aedificauimus, ubi praest uir uenera-
bilis *Ruodgangus Archiepiscopus* & Abbas, donatumque in perpetuum esse
uolumus, & promptissima uoluntate confirmamus: hoc est, uillam nostram
in pago *Wormatiensi*, in loco, qui dicitur *Hagenheim*, super fluuium *Sal-*
usiam, quae * mihi de parte genitoris mei, nomine *Adelhelmi*, legibus * pag. 14
obuenit,

ANTIQUARIUM
Eius
eodem, uel uoluntate
sive aduersus ad uis
nata, uel propter, comp
corpora, seruauit, sit
& immobilia, pecunia
re uel actate, quicquid
omni suppellectile, fere
decimas, tractum, at
Domini *Ruodgangus*, &
habere uidetur, uel
deant, & quicquid ex
rit, liberam & seruam
nro, quod futurum esse
dicit, uel pro hereditas
uel quicquid contra hoc
fieri deinceps, neque
tribunal Christi in die
insuper inferat partibus
nri illas quicquid, arg
omni causatione non
omni tempore forma & rati
Laurentii publici sub die
uincit Deo seruata, & se
testamentum fieri & firmari
Ego *Adelhelmus* Trem
Episcopus. Ego *Laurentius*
notari ex iussu Domini
denique & tempore, ut sup

VII Anno DCCC
in *Hagenheim* S.
omni laurae hanc est:

Ego in Dei nomine
& pro aeterna retributione
sive pecunia patri mei
in pago *Rhenensi*, in monasterio
no *Williswinda*, uel dominus &
sive esse uidetur, uel est, in
Hagenheim, super fluuium
in monasterio monachi habent
exinde facere uoluerunt, libe
statem. Si qua uero, quod
alibi, aut alius de hereditas
extraneas personas, qui con
aut transire uoluerit, ira
inferat ipsius monasterii sacra
dere II, & hoc quod repetit
natio firma & stabili omni
alium in *Lauresham* calpro cor
Sagnum, qui hoc testamentum
Comiti, *Williswinda*, *Adelhelmi*,
idem, *Hagenheim*. *Donatus*

Edit. I

obuenit, uel undecunque, tam de alode, quam de comparato, seu de quolibet adtractu ad nos noscitur peruenisse, cum integritate sua, terris, domibus, aedificiis, campis, pratis, uineis, siluis, aquis, aquarumue decursibus, farinariis, litis, libertis, coulibertis, mancipiis, mobilibus, & immobilibus, peculio utriusque sexus tam maiore quam minore genere uel aetate, quicquid dici aut nominari potest, re inexistita, cum omni supellestile, sicut a nobis moderno tempore possideri dinoscitur, donamus, tradimus, atque transfundimus: ita ut ab hac die iam dictus Dominus Ruodgangus, uel sui monachi, qui ibidem in ipso monasterio habitare uidentur, uel successores eorum habeant, teneant atque possideant, & quicquid exinde facere pro opportunitate loci ipsius uoluerint, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem. Si quis uero, quod futurum esse non credimus, si nos ipsi, uel aliquis de heredibus, uel pro heredibus nostris, seu quacumque ulla extranea persona, uel quicumque contra hoc testamentum, quod nos spontanea uoluntate fieri decreuimus, uenire temptauerit, aut id infringere uoluerit, ante tribunal Christi in die iudicii rationem cum ipso S. Petro deducat, & insuper inferat partibus ipsorum monachorum, una cum partibus fisci auri libras quinque, argenti pondera decem; & quod repetit, hoc omnino euindicare non ualeat, sed praesens donatio testamenti huius omni tempore firma & inuiolata permaneat stipulatione subnixa. Actum Lauresham publice sub die & tempore, quo supra. Signum † Willifvinda Deo sacrae, & signum † Cancronis Comitissae, filii eius, qui hoc testamentum fieri & firmari rogauerunt. Signum Heimerici filii Cancronis. Ego Audomarus Treuerorum Episcopus subscripsi. Ego Albericus Episcopus. Ego Iohannes Episcopus. Ego in Dei nomine Helmericus notarius ex iussu Domini Ruodgangi † Archiepiscopi cartam hanc scripsi, † Episcopi diemque & tempus, ut supra, designauit.

* pag. 15

VII Anno DCCLXV Vir quidam illustris Sigewinus uineam * suam in Handschubesheim S. Nazario & fratribus in Laurissa tradidit; cuius traditionis littera haec est:

† Sigewinus
uineam in
Hand-
schuchs-
heim.

Ego in Dei nomine Sigewinus &c. pro animae meae remedio, seu & pro aeterna retributione, per hanc chartam testamenti dono ad ecclesiam peculiaris patroni mei S. Nazarii martyris, qui requiescit in corpore in pago Rincensi, in monasterio, quod uocatur Laurisheim, sito super fluuio Wislecoz, ubi dominus & pater meus, uir apostolicus Rutgangus, Abbas esse uidetur; id est, uineam meam in pago Lobodonenfse, in uilla Hantschubesheim, super fluxum Neckar, in ea conditione, ut hac die ipsius monasterii monachi habeant, teneant, atque possideant, uel quicquid exinde facere uoluerint, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem. Si quis uero, quod futurum esse minime credo, si ego ipse, quod absit, aut ullus de heredibus meis, uel proheredibus, uel quilibet, uel extranea persona, qui contra hanc donationem uenire conatus fuerit, aut irrumpere uoluerit, iram Dei omnipotentis incurrat: insuper etiam inferat ipsius monasterii sacratissimis fratribus auri libram I, argenti pondera II, & hoc quod repetit euindicare non ualeat; sed haec praesens donatio firma & stabilis omni tempore permaneat, stipulatione subnixa. Actum in Lobodone † castro coram testibus, XI Kalend. Augusti. Signum † Sigewini, qui hoc testamentum fieri & firmari rogauit. Signum Warini Comitissae, Waldolfi, Ascricho, Agrimo, Ruhtan, Waningo, Nandingo, Hariberto, Harirado. Donadus scripsit.

† Landen-
burg

Caput II GUNDELANDVS

Abbas II.

Monasterium
noui
exstruit;

Reuereudissimo *Rutgango* post Abbatiae resignationem ad suam Metensem ecclesiam reuerso, *Gundelandus* frater eius, eique per omnia simillimus, commissam sibi ab ipso monasterii administrationem haud grauata suscepit, quam & summa industria & religionis obseruantia gubernauit, monasterium nouum ex commissione fratris & uoluntate * *Cancro-* * pag. 16
nis Comitum in eo loco, ubi nunc est, construxit, perfectumque id ipsum a reuerendissimo *Lullo* Moguntinensi Archiepiscopo, praesente ipso illustrissimo Rege *Carolo M.* cum *Hildegarde* Regina, filiisque, & aliis multis Imperii Proceribus anno CCCLXXVII (auctor uitae *Caroli M.* huius coenobii monachus, annum ponit DCCLXXIV) sub initio Septembris, ut supra meminimus, maxima cum solemnitate ac pompa dedicari, & sacratissimas S. martyris *Nazarii* patroni reliquias in idem per praedictum *Lullum* Antistitem transferri curauit.

id dedicari
curat;

fuit religionis
obseruans:

II Fuit uir strenuus, & summus regularis disciplinae amator, curauitque inprimis, quatenus talis conuersationis monachos ad *D. Patris Benedicti* regulam formatos acquireret, qui & ipsi in conuersando essent sanctissimi, & alios quoque in idem propositum uenturos ad informandum idonei.

nec tamen
temporalium
negligens.

III Verum licet in conuersatione spiritali esset sedulus ac diligens, curam tamen rerum temporalium minime neglexit. Eo enim praesidente monasterii substantia temporalis mirum in modum aucta fuit, praesertim a *Carolo* Rege, sicuti supra in *Prooemio* demonstrauimus, & ex sequentibus patebit. Rexit autem locum hunc annos XIII.

Am praestit,
Machelinus
coenobio
quandam bo-
na in traflu
uillae Edin-
gen donat;

IV Anno primo huius *Gundelandi* Abbatis, Christi scilicet DCCLXV, facta est donatio S. *Nazario* in Laurissa a *Machelino*, eiusque coniuge *Herlinda* in *Edingen*, iuxta tenorem litterarum, qui est talis:

* Edingen

*Si aliquid de rebus nostris locis Sanctorum uel in substantiam pauperum conferimus, hoc nobis procul dubio in aeterna beatitudine retribui a Domino confidimus. Vnde ego Machelinus & coniux mea Herlinda, ob amorem Domini nostri Iesu Christi, & remedium animarum nostrarum, donamus, donatumque in perpetuum esse uolumus ad locum S. Nazarii, qui requiescit in pago Rinahgowi, de terra iurnalina III, in * Eddingero marca, in ea ratione, ut ipsa ecclesia uel agentes eius, in eorum debeant dominationem subdere perpetualiter * possidendum, iure habendi, tenendi, dominandi, uel quicquid pro opportunitate ipsius basilicae exinde facere deliberauerint, liberam in omnibus habeant potestatem. Si quis contra hanc cartulam donationis nostrae uenire temptauerit, aut eam infringere conatus fuerit, aeternae maiestatis iram incurrat, & ante tribunal Christi deducatur, super hoc sancto scripto rationem redditurus: & insuper inferat partibus basilicae cogente fisco auri solidos III, argenti uero pondera II exoluat: & quod repetit, euendicare non ualeat; sed haec donatio omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnix. Actum in * Looduna ciuitate publica XV Kalend. Decembris anno XIII regni Domini nostri Pippini Regis gloriosi. Signum Machelini, qui hanc donationem fecit. Norbaldus scripsit.*

* al. Lau-
denburg

Gumbertus
uineam in
Neuenheim,

V Anno sequenti DCCLXVI facta est traditio unius uineae in *Niuenheim* S. *Nazario* Laurissenfi iuxta litteras sequentes.

Si aliquid de rebus nostris locis Sanctorum uel in substantiam pauperum conferimus, hoc nobis procul dubio in aeterna retributione apud Deum restitui confidimus. Igitur ego Gumbertus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, pro animae meae remedio, dono, donatumque in perpetuum esse uolo ad basilicam S. Nazarii, quae constructa est super fluiuium Wilscoz, uineam

ANTIQUIT.
Ea I. nunc meum hoc in pago
pari attraxerit hinc tri-
pari subesset Noctis
ad gentes eius, debeat
de & deinceps tunc habe-
pro opportunitate ipsius
habeant potestatem. Si
falsum uerum tempore
partibus basilicae S. Nazarii
& tamen quod repetit eum
tempore firma & stabilis
Looduna ciuitate publica
hanc donationem fieri & h
Regem, Teodan, Ono-
gram scripto regum & h
VI Anno cunctis C
ni II. Cunctis Cunctis fund
cum omnibus suis amoniti-
quint talis.

Ego in Dei nomine
hominum fragilitate, quod
Domini & ad aeterna gaudi-
medo, ut Domini Iesu
degnetur, deuotione, tradit
quod appellatur Laurissam
in corpore requiescit, uel a
dem conseruari uideatur,
uolent, donatumque in
te confirmamus: hoc est
fuit, seu in ipso fuit: de
partem mercedem inter-
tes pro suo magis: & nu-
tam Wilcoz, ut mercedem de
tem apud nos, hinc ipsa in
ipso loco appellatur: hinc alio
posita iuxta illam uiam, quae
fuit illa iuxta uiam, seu
maiestatis, qui quod tunc
horum hanc lacum uineae in
hanc conuenit: quicquid
disponere magis ad mercedem
hanc parte nostra illam uiam
in terris, quae fuit, con-
uenit & ex omnibus totis
fuit ad S. Nazarium a die p-
nunc in Dei nomine perpetui
uel hinc fuit: hinc fuit: hinc
alio de hinc fuit: hinc fuit
uel de ipsa fuit: hinc fuit
eius, uel contradicere po-
uerit: hinc fuit: sed ad id
augmento. Uam uero ipso
nullas de hinc fuit: hinc
tra hanc donationem a nobis
inuenit: hinc fuit: hinc
inferat una cum hinc fuit
& quod repetit: hinc fuit
re firma & uinculata per-

Edit. I

uineam meam hoc in pago Lobdunensi, in uilla Nivvenheim, ex cuius una parte attinetur uinea Frideburge, & de alia parte uia publica, in tertia parte subterfluit Neckar fluuius, in earatione, ut ab hac die ipsa ecclesia, uel agentes eius, debeant dominando perpetualiter possidere: ita ut ab hac die & deinceps iure habendi, tenendi, dominandi, uel quicquid exinde pro opportunitate ipsius basilicae elegerint, faciendi liberam in omnibus habeant potestatem. Si quis uero contra hanc paruulam donationem a me factam uenire temptauerit, & eam infringere uel mutare uoluerit, tunc partibus basilicae S. Nazarii auri solidos III, argenti pondera duo inferat; & tamen quod repetit euindicare non ualeat; sed praesens ista donatio omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnixa. Actum in Lobdenensi ciuitate publica, Idus Nouembris. Signum Gumberti, * qui hanc donationem fieri & firmari rogauit. Signum Harifridi, Hardaperti, Raginperti, Zeizonis, Onolbaldi. Hassi indignus presbyter donationem istam scripsi rogatus & subscripsi.

* pag. 18

† Laudenburg

VI Anno circiter Christi DCCLXXI, Regum Caroli & Carolomanni II, Cancor Comes fundator una cum Angila coniuge sua uillam Birstat cum omnibus suis attinentiis monasterio tradidit, cuius donationis littera sequitur talis.

Cancor & Angila uillam Birstat.

Ego in Dei nomine Cancor & Angila coniux mea cogitantes casum humanae fragilitatis, qualiter peccata nostra possimus minuere (donante Domino) & ad aeterna gaudia peruenire; idcirco pro animae nostrae remedio, ut Dominus Iesus Christus ueniam de peccatis nostris tribuere dignetur, donamus, tradimus, uel firmamus ad monasterium S. Petri, quod appellatur Lauresham, seu ad S. Nazarium martyrem, qui ibidem in corpore requiescit, uel ad illam congregationem monachorum, quae ibidem conuersari uidetur, ubi uir uenerabilis Gundelandus Abbas praefesse uidetur, donatumque in perpetuum esse uolumus & promptissima uoluntate confirmamus: hoc est, terram & siluam, quae est in illa marcha de Birstat, seu in ipso fine: de illo rubero, qui est de ecclesia sancti Nazarii ad partem meridianam inter partem sancti Petri, per Agilofum & suos confortes pro signo incisa: & inde ad partem orientalem usque in fluuium certum Wilgoz, ubi marcha de Basinsheim coniungit; & de ipso rubero ad partem aquilonis, sicut ipsa incisio arborum in ipsa die facta fuit, quae uulgo lachus appellatur siue diuisio: & sic ad illam ligneam crucem, quae est posita iuxta illam uiam, quae uenit de Birstat, & inde ad partem aquilonis: sicut illa incisio arborum seu lachus in ipsa die facta fuit, usque ad illum monticulum, qui quasi terminus apparet: & inde per ipsam incisionem arborum siue lachum usque in fluuium certum Wilgoz, ubi marcha de Basinsheim coniungit: quicquid infra illam incisionem arborum seu lachum siue diuisionem usque ad marcham de Basinsheim, de dote Angilae, uel de qualibet parte nostra ibidem uidetur esse portio siue possessio uel dominatio, tam in terris, quam siluis, campis, pratis, pascuis, * aquis, aquarumue decursibus, omnia & ex omnibus totum & ad integrum ad iam dictum monasterium siue ad S. Nazarium a die praesente donamus, tradimus, atque transfundimus in Dei nomine perpetualiter possidendum: ita ut ab hac die ipsi monachi uel successores eorum habeant, teneant atque possideant, & neque nos neque ullus de heredibus nostris, neque ulla opposita extranea persona de ipsa terra, uel de ipsa silua illo unquam tempore ipsos monachos uel successores eorum eiicere, nec contradicere possit, nec ullam inquietudinem uel calumniam generare praesumat: sed ad iam dictum monasterium omni tempore proficiat in augmentis. Si quis uero (quod futurum esse minime credimus) si nos ipsi aut ullus de heredibus nostris, seu quaelibet ulla extranea opposita persona contra hanc donationem a nobis factam uenire tentauerit, aut eam infringere uel immutare uoluerit, caueat, ne iram Dei omnipotentis acquirat, & insuper inferat una cum socio fisco auri libras III, argenti pondo V, multam sustineat, & quod repetit euindicare non ualeat, sed praesens donatio ista omni tempore firma & inuiolabilis permaneat, stipulatione subnixa. Actum in monasterio

* pag. 19

B 2

Laures-

Lauresham publice, sub die Kalend. Iunii, anno secundo regnantibus gloriosissimis Regibus Karolo & Karlomanno. Signum Cancronis Comititis & Angilae coniugis eius, qui hanc donationem fieri & firmari rogauerunt. Signum Thurincberti fratris ipsius Cancronis, & Heimerici filii sui, & aliorum. Ego Guarior lector hanc donationem scripsi.

Edit. I

impetitur ab
Heimerico
Cancronis
filio;

sed frustra;

Carolo M.
bona illa co-
nobis uind-
icante.

† Episcopo

Cuius in su-
telam Gun-
delandus mo-
nasterium
tradit;

in quam Ca-
rolus id sus-
cipit,

insigni com-
munitum
priuilegio,

† Episcopus

VII Anno Domini DCCLXXVI, regni uero Karoli Regis & postmodum Imperatoris anno VIII, Heimericus Comes, filius Cancronis, mortuis patre & auia, cernens hunc locum ex paruo & modico ad tantam rerum & famae prouectum eminentiam, eum sibi proprietatis titulo uendicare nitebatur. Cuius rei actione ad palatium delata, & allegatione utriusque partis audita, iuxta legem Francorum diffinitum est: Gundelandum Abbatem iure possidere, quod sibi fuerat a fratre sine contradictione collatum: nec Heimericum repetere posse, quod pater * eius & mater probabantur sospites in scriptis tradidisse. Heimerico igitur se de hoc loco legaliter abdicante, Gundelandus a Carolo Rege chartam euindicatorem hunc modum continentem accepit.

* pag. 20

Karolus gratia Dei Rex Francorum, uir illustris. Veniens ad nos Heristellio palatio uir uenerabilis Gundelandus Abba de monasterio Lauresham, ubi S. Nazarius martyr in corpore requiescit, nobis innotuit, eo quod homo aliquis nomine Heimricus de ipso monasterio calumnias generare uoluisset, dum diceret, quod suus pater Cancor eum de ipso monasterio uestitum dimisisset. Et ipse Gundelandus praesens astant, & causam in omnibus denegabat, dum diceret, quod auia ipsius Heimerici nomine Willisvinda, uel genitor suus Cancor germano suo Domino Ruodgango † Archiepiscopo tradidisset uel confirmasset, & talem chartam nobis exinde protulit ad releendum. Tunc ipse Heimricus ante nos taliter fuit professus, quod de hac causa, uel de ipso monasterio superius nominato in antea nunquam tempore debeat calumniam generare, sed per festucam ante nos exinde dixit exitum. Tunc nos una cum fidelibus nostris, id est, Hagino, Rothlando, Wichingo, Frodegario Comitibus; nec non & Vassis nostris Theodorico, Bertholdo, Alburino, Frodberto, Gunthmaro, taliter uisi fuimus iudicauisse, ut de hac causa omni tempore ipse Abbas habeat euindicatum atque eligitatum, & sit illis in postmodum ex hac re sublata causatio.

VIII Gundelandus igitur Abbas in iuris sui quietia possessione, tum diatante iustitia, tum regia auctoritate confirmatus, Laureshamense monasterium cum omnibus illuc pertinentibus in manus & mundeburdem seu defensionem gloriosi Regis Caroli tradidit, quatenus priuilegiis regalibus insigniretur. Cui benignissimus Rex libenter annuens, priuilegia libertatis & emunitatis contulit, liberamque Abbatis electionem fratribus monasterii in perpetuum praestitit. Huius autem concessionis tenor talis est.

Karolus Dei gratia Rex Francorum, uir illuster, omnibus Episcopis, * Abbatibus, Comitibus, uestrisque iunioribus, atque Missis nostris discurrentibus. Quicquid pro opportunitate ecclesiarum uel quiete seruorum Dei erexerimus, hoc nobis procul dubio, Domino adiuuante, ad aeternam beatitudinem proficere confidimus. Igitur dum uestrae solertiae notum est, qualiter bonae recordationis Dominus Ruotgango † Archiepiscopus in monasterio, quod uocatur Lauresham, quod ei per traditionem Willisvindae & Cancrini obuenerat, monachorum turmam non modicam propter seruitium omnipotentis Dei coadunauit: ubi ob integram deuotionem sanctum corpus beatissimi Nazarii recondidit; supra quod etiam Gundelandum monasterii Abbatem atque heredem in eodem sancto loco post se uisus est reliquisse. Sed postea dum praefatus Gundelandus Abbas cereret ipsius sancti loci imminere periculum, atque uereretur, ne desolatio propter intentionem iniquorum hominum & ipsis monachis fieret, ad nostram uisus est accessisse praesentiam, qui & ipsum monasterium in manu nostra tradidit, etiam & secum omnem congregationem suam in mundeburdem & defensionem nostram plenius commendauit. Quem nos gratulanti animo tam propter mercedis augmentum, quam & pro eodem grege saluando uisi fuimus percepisse. Petiit etiam memoratus Abbas suique monachi talem a nobis auctoritatem, ut quoties-

* pag. 21

ANTIQUARIUM
I. quoniamque abbatem in
re illudam, inter se q
ca. iustitiam eligere debet
que necesse est canoniam
omnibus consensu cog
fuerit, quod ipsa congreg
di conseruare deiderat.
congregatione, qui Deo
inter ipsum grege, quia
ex aduerso eum deripere
troua uideret: quia noli
Domini Ruotgango etiam
pauerunt, noli uisum te
fuerunt eorum qle debe
per Willisvindam & Can
ca ipsam congregationem
perpetuam fiant Ord.
& no nostra ut dixerunt,
et uideret uel respicer.
nas: per quam memini in
m. in cuius parochia ip
tari hominibus quia tam d
ipsum monasterium & homines
tore, inquirere aut conu
nat, sed semper uideret sub
tenere: ut dixerunt, quod
conseruare, bene semper
ut monachi ex ipso ma
sua gente fructum. I
hanc auctoritatem formam
propria saluare formam
Karoli gloriosissimi Regis
II. Aliud priuilegiu
Karoli Dei gratia
nostra, tam praefatus, q
pro opportunitate locum
sua praefatus, talem de
cogitum, unde aeterni uer
diu per stabilitate regni nob
fideliter agere. Igitur
ad mundeburdem, quod dicit
beatorum apostolorum De
trijus domus & sanctum
in auctoritate fulgescit, &
monachorum praefatus ad
goc, integram inuoluntate
pro necesse nostrae argum
non concessit. Quapro
namque, quod in perpetuo
monachi, sed inuestigari uel
incuria uel uita ipsius mo
best ipso auctoritate, et
donauit, quia quod ad
pro collata populi, uel de
nel inuestigari in auctoritate
dique ex auctoritate uel fide
credendum, nec alio uisum
ipsum monasterium ab ipso

Edit. I

* pag. 22

quietiescunq; Abbatem iam dicti monasterii ex hoc contigerit saeculo migrare ad Dominum, inter se quem dignum honoris huius inuenerint, unanimiter ex semetipsis eligere deberent. Quorum petitionem ob amorem Dei & nostrae mercedis cumulum nequiuimus denegare: sed ita praestitisse, uel in omnibus confirmasse cognoscite. Praecipientes enim iubemus, quia cognoscimus, quod ipsa congregatio sub recto ordine uiuere, & in regula S. Benedicti conuersari desiderat, ut nostro quidem permissio semper super se ex ipsa congregatione, qui Deo acceptabilis sit, eligere ualeant Abbatem, quatenus inter ipsum gregem, quia boni ibidem congregati in unum praestare, ne quis ex aduerso eum diripiendum adueniat, sed de proprio semper gaudere patrono ualeant: quia nolumus, ut per aliquam occasionem ipsi monachi, quos Dominus Ruodgangus etiam & Gundelandus ad opus Dei exercendum congregauerunt, ullo unquam tempore * exinde alienati aut dispersi, nec ipsi nec successores eorum esse debeant: sed sicut in testamento illius donationis, quam per Willifvinding & Cancrinum adepti sunt, continetur, ita in omnibus circa ipsam congregationem sit conseruatum, ut ualeant regulam S. Benedicti perpetualiter, sicut Ordo edocet, & corporis fragilitas permittit, custodire, & sub nostra, ut diximus, mundeburde uel defensione in ipso monasterio quiete uiuere uel residere. Propterea hanc praeceptionem nostram eis dedimus, per quam omnino iubemus, ut nullus quislibet de Episcoporum personis, in cuius parochia ipsum monasterium fundatum esse cernitur, aut de ceteris hominibus quis iam dictum Gundelandum Abbatem, uel monachos ex ipso monasterio, & homines, qui ad eos iuste & rationabiliter spectare uidentur, inquietare aut contingere, uel contra rationis ordinem facere praesumat, sed semper ualeant sub nostra defensione, seu sub heredibus nostris omni tempore, ut diximus, quieti residere, & ea quae illis propter nomen Domini concessimus, bene semper in omnibus perfrui: quatenus delectet Abbatem uel monachos ex ipso monasterio pro nobis & nostra subsequente progenie seu gente Francorum, Domini misericordiam attentius deprecari. Et ut haec autoritas firmitior habeatur, uel per tempora melius seruetur, manu propria subter firmauimus, & de annulo nostro sigillari iussimus. Signum Karoli gloriosissimi Regis. Witigovvo recognoui.

IX Aliud priuilegium immunitatis Regis Caroli sequitur tale.

& immune
sacrum.

* pag. 23

Karolus Dei gratia Rex Francorum, uir illuster, omnibus fidelibus nostris, tam praesentibus, quam & futuris. Cum recta petitio sacerdotum pro opportunitatibus locorum sanctorum pertinens ad aures clementiae nostrae processerit, talem decet esse obauditam, uel effectu in Dei nomine mancipatam, unde aeterni retributoris ueniam mereamur adipisci, & eos delectet pro stabilitate regni nostri iugiter exorare, uel in omni parte erga nostrum fideliter assistere. Igitur cognoscat magnitudo seu utilitas uestra, quod nos ad monasterium, quod dicitur * Lauresham, quod est constructum in honore beatorum Apostolorum Petri & Pauli, uel ceterorum Sanctorum, & ubi pretiosus dominus & sanctus praeclarus martyr Nazarius in corpore requiescit, & in uirtute fulgescit, & uenerabilis uir Gundelandus Abba una cum norma monachorum praesse uidetur, infra pagum Rhenensem, super fluuium Wisgoz, integram immunitatem eius merito compellente plena & integra gratia pro mercedis nostrae augmento, uel pro eius quiete aut successorum uisi fuimus concessisse. Quapropter hoc praeceptum specialius decernimus ordinandum, quod in perpetuum uolumus esse mansurum, ut neque uos, neque iuniores, seu successores uestri, nec quislibet de iudiciaria potestate accinctus, in curtis uel uillis ipsius monasterii aut ecclesiae suae aspicientes in quibuslibet pagis atque territoriis, tam quod praesenti tempore uidetur possidere uel dominicare, quam quod adhuc ex munere Regum seu Reginarum, seu quod pro collata populi, uel de comparato, uel de quolibet adtractu augmentare uel inmeliorare seu attrahere potuerint, ad causas audiendum, uel freda undique exactandum, nec fideiussores tollendum, nec mansiones aut paratas faciendum, nec ad homines suos tam ingenuos, quam & seruientes, seu accolae ipsius monasterii distringendum, nec ullas rehibitiones publicas requirendum,

dum, nec exactandum quod ad partem fisci nostri exinde redhibetur, penitus ingredi iudiciaria potestas, aut Missi nostri discurrentes non praesumant. Sed omnes uillas suas sub immunitatis nomine cum omnibus fre- dis, aut coniectas seu publicas redhibitiones concessas, omnia (sicut superius comprehensum est) tam ipse Abbas, quam & successores sui in Dei nomine ualeant possidere uel dominari: ut nullus quislibet de fidelibus nostris tam praesentibus quam & futuris, hoc quod nos pro nostra mercede uel pro stabilitate (Deo adiuvante) regni Francorum ad ipsam causam Dei indul- simus, ullo unquam tempore, uel quolibet ingenio irrumpere uideatur, sed (sicut superius meminimus) nostris & futuris temporibus absque ulla contra- rietate partibus praedicti monasterii uolumus in omnibus esse conseruatam atque indultum. Et ut haec auctoritas *firmior habeatur, ac per tem- pora melius conseruetur, manu propria subter decreuimus roborare, & de annulo nostro sigillari praecepimus. Signum Karoli gloriosissimi Regis. Rado ad uicem Riudberti recognoui. Datum in mense Maio, anno quarto regni nostri. Actum Theodone uilla palatio publico feliciter.

Edit. I

* pag. 24

& fortunis
auget.

X Tali priuilegiarum praerogatiua insignitum Laureshamense mo- nasterium piissimus Rex Carolus, etiam nondum nomine, re tamen ipsa diuus Imperator & semper Augustus, ampliori adhuc munificentia per idem tempus sublimauit, cui uillam *Heppenheim* cum omnibus terminis & appenditiis suis omni integritatis iure contulit. Villam quoque *Obbenheim* in pago Worma- tiensi super Rhenum sitam, cum omni integritate monasterio idem excellentis- simus Rex tradidit, per quam eandem ecclesiam ipso consecrationis die largis- sime dotauit: quibus munificentiae suae beneficiis alia plura adiecit, quorum quaedam supra in Prooemio notata, reliqua iuxta annorum seriem in sequenti- bus demonstrantur.

Cancerone
(incertum,
quo anno)
mortuus,

XI Quo autem anno Christi *Cancor* ille Comes, piissimus huius loci fun- dator, uitam finierit, nusquam reperi. Extra dubium autem est, ipsum hocce in loco sepultum: quo ac ipsius heredibus sine prole defunctis, *Carolus M.* Regem gloriosissimum postmodum in hereditate totius Comitatus successisse, facile inde colligitur, quod filiam suam *Immam*, *Eginhardo* suo Secretario nuptam, de bonis in eodem pago Rhenensi sitis dotauit, ut infra patebit.

Gundelan-
dus de bonis
monasterii
plura in pau-
peres conseruit;

XII Breui dehinc interiectu temporis *Gundelandus* uenerabilis Abbas, instante sibi diuino uocationis brauiio, misit ad Regem Aquisgrani *Carolus*, consulens & obsecrans, quatenus ei liceret extremum uitae cursum iam per- agentem aliqua de monasterii rebus impendia pro animae remedio pauperum in- digentiae praerogare. Qui Rex (ut erat pronae in omnes clementiae, & ma- xime circa inopes compassionis) indulgit ei tertiam *partem rerum duntaxat mobilium, in pauperum pro arbitrio suo distributionem. Igitur pluribus de monasterii bonis animae suae caussa in usus pauperum dispositis & collatis, ipse breui senio confectus, uiam uniuersae carnis, magno sui desiderio relicto, ingressus est, regiminis sui anno decimo tertio, Christi uero DCCLXXIX, XV Kalend. Ianuarii, ut in *Animarum libro* monasterii notatur.

* pag. 25

moritur.

Caput III HELMERICVS

Abbas III.

Monasterio
uiciliter prae-
est.

Gundelando uenerabili huius monasterii secundo Abbate, deposito car- nis onere, ad caelestem beatitudinem translato; fratres in unum con- uenientes diuino numine inuocato, ex ipsius gloriosissimi Regis *Caroli* instructione, in Abbatem elegerunt *Helmericum* quendam, uirum religiosum ac sapientem, nec minus misericordem ac pium, qui monasterio prudentissime ac laudabiliter praefuit annis quinque.

II Hic

Edit. I

II Hic statim omne studium ad diuini cultus propagationem & augmentum, ac decorem domus Domini conuertit, ecclesiae laquearia fecit, pauimentum strauit, & ciborium a Domino Gundelando inceptum perfecit: tumbam quoque S. Nazarii auro argentoque decorauit, atque altare maius simili impensa & opera mirificauit, quod postmodum ad D. Petri ecclesiam in *Altenminster* translatum fuit. Hic quoque amissis seu casu seu imprudentia ac incuria quibusdam donationum chartis, quibus res monasterii continebantur, regiam auctoritatem expetiuit, quatenus ea, quae bona fide & iusto titulo absque omni interpellatione haecenus possidebat, iterato priuilegio confirmaret: qui Rex iustis eius precibus libenter annuens, tali priuilegio possessiones monasterii atque bona confirmauit.

aedem Lau-
rissensem
multis modis
exornat.

a Carolo M.
confirmatio-
nem posses-
ionum mo-
nasterii pe-
tit, ac conse-
quitur.

* pag. 26

Karolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac * Patri-
tius Romanorum. Notum sit omnibus fidelibus nostris, tam praesenti-
bus, quam & futuris, qualiter ueniens Helmericus Abba in praesentiam
nostram nobis innotuit, eo quod chartae per diuersa loca ecclesiae suae S.
Nazarii perditae fuissent & naufragatae, & res eorum per diuersa loca
habuissent, unde ad praesens uestiti essent in regno nostro Deo propitio, &
ubicunque ad praesens uestiti fuissent. Nos pro eius petitione tale prae-
ceptum ei emisimus, atque praedecessoribus suis, dum ipsa casa Dei ue-
stita fuit, ad praesens omnia & ex omnibus ex nostra auctoritate absque
refragatione cuiuscunque quieto ordine, quicquid iuste & rationabiliter
antea tenuerunt per dationes aut commutationes, ex nostra auctoritate
habeant & defensare ualeant secundum legem, sicut per apertam cartam
usque nunc auctoritas Regum defensauit & denuo confirmauit. Et ut haec
auctoritas firmiter habeatur, uel per tempora melius conseruetur, de annulo
nostro subter sigillauimus. Signum Karoli gloriosissimi Regis. Giltbertus
ad uicem Radonis recognoui.

III Venerabilis itaque pater Helmericus his & similibus magna laude & Vita defun-
commodo ad utilitatem monasterii peractis, cum praefuisset annis V, ut dictum gatur.
est, ex hoc mundo ad superos concessit, anno incarnati uerbi DCCLXXXV,
Idibus Februarii, iuxta librum Animarum monasterii,

Caput IV RICHBODO

Abbas IV.

Mortuo Helmerico, eodem ipso anno DCCLXXXV substitutus fuit
Richbodo seu Richboldus, uir Deo & hominibus dilectus, simplex ac
fapiens, atque tam in diuinis quam in saecularibus disciplinis apprime
eruditus.

II Hic statim functionis suae exactam rationem suscipiens, fratribus & Monasterii
monasterio sibi commissis utiliter ac fructuose praesse studuit; unde in primor-
dio regiminis destructis ligneis domunculis, in quibus * fratres haecenus com-
manebant, in aquilonari uidelicet parte, claustrum muris circumdans ad me-
ridianam partem transtulit: dormitorium quoque cum ecclesia triplici fecit;
cancellos item circa tumbam B. Nazarii ex auro argentoque uestiens, pauimen-
tum etiam coram altari uario stratum marmore sublimauit.

III Decennio post haec euoluto, cum eo munere ac dignitate tanquam
peruigil pastor pie ac religiose, nec minus utiliter perfunctus esset, propter in-
comparabilem uitae ac morum dexteritatem, uirtutem ac modestiam, a piis-
simo Rege Carolo, apud quem in existimatione longe maxima erat, ad Archi-
episcopatum Treuirensis euectus fuit anno Christi DCCXCV, licet Annales
Treuirenses Cratepolii annum ponant DCCLXXVI, eumque Abbatem Met-
lacenensis coenobii fuisse affirmant, atque anno DCCLXXXII defunctum.
Mendose etiam manu scriptum quoddam chronicon huius coenobii Michaelis
Gassen hunc Richbodonem ipsum Richolfum tertium Mogant. Archiepisco-
pum

fit Archiepi-
scopus Treui-
rensis;

pum fuisse tradit. Sed nos antiquissimum Laurishamensis monasterii chronicon ante sexcentos annos scribi coeptum sequimur.

Edit. I

utramque ec-
clesiam lau-
dabiliter gub-
ernat;

IV Hic igitur uenerabilis pater *Richbodo*, quamvis in tantae dignitatis & eminentiae gradu constitutus esset, monasticae tamen conuersationis disciplinam, quam a prima aetate assumerat, nequaquam reliquit; uerum in sancta illa conuersatione firmus & constans ad mortem usque perseverauit, & sic utramque ecclesiam sibi commissam pie ac utiliter gubernauit; hanc quidem Laurishamensem primitus susceptam annis uiginti, mensibus octo: alteram uero Treuirensis annis decem, ac mensibus itidem octo: quibus completis, in summa senectute uitam uirtutibus ac meritis de utraque ecclesia plenam Treuiris pie ac sancte terminauit, anno salutis DCCCCV, ipsis Kal. Octobris, ut in *libro Animarum* monasterii notatur: cuius corpus iuxta petitionem eius ad monasterium hoc * Laurishamense delatum, summo fratrum ac omnium bono-
rum luctu reconditum fuit.

Moritur, &
Laurishami
sepelitur.

Dum praee-
rat, Thassilo
mortem obit;

& in aede
monasterii
tumulatur.

V Huius *Richbodonis* temporibus, anno scilicet Christi DCCLXXXVII, III. Id. Decembris, in monasterio Laurisheimensi obiit Bauarorum Dux *Thassilo*, ex Principe monachus factus; qui summus benefactor monasterii extitit, sed male a *Trithemio* & aliis eiusdem fundator appellatur: de quo tamen in toto chronico antiquo monasterii nulla penitus fit mentio; cuius tam altum silentium satis admirari non possum. Sepultus in ipsa ecclesia a sinistris ante altare *S. Nicolai* Episcopi; cuius monumentum peruetustum parieti ibidem inclusum, & antiquissimis characteribus signatum anno MDCXV die X Septembris, cum uisendi gratia hoc monasterium intrassem, uidi & legi tale:

*Thassilo Dux primum, post Rex, monachus sed ad inum,
Idibus in ternis decesserat iste Decembris.
Conditur hac fouea, quem, pie Christe, bea.*

Hinc clarus *Bruschii* error, qui in monasteriis Germaniae eum in coenobio *S. Nicolai* Pataviensi inclusum fuisse, & hoc ipsum epitaphium ibidem extare scribit: nisi forte honoris seu memoriae gratia ipsi tanquam fundatori illius loci positum ibidem existat.

cuius descri-
bitur

VI Huius autem *Thassilonis* originem, uitam & conuersationem: accusationem item & damnationem: ueniam denique ac poenitentiam hoc ipso in monasterio Laurisheimensi peractam, uitaeque finem, ex diuersis scriptoribus beneuolo lectori breuiter hic explicare ac describere non incongruum ac ingratum fore arbitrati sumus: quae sic se habent.

a) genus;

Fuit is *Vtilionis* uel *Odilionis*, seu etiam *Bacillonis*, ut quidam nominant, Bauarorum Ducis, ex *Hiltrude*, *Caroli Martelli* Ducis Brabantiae &c. filia, *Pipini* Francorum Regis sorore, filius, supradictorum *Rutgangi* & *Gundelandi*, primorum *huius loci Abbatum, frater germanus, Dux suae familiae Boiorum scilicet seu Bauarorum postremus, natus Vessabrunnae eodem anno, quo *Carolus M.* Imperator, anno scilicet Christi DCCXLI. Hic annorum duodecim a patre cum uiris grauib, quorum autoritate regeretur,

* pag. 29

b) educatio;

in aulam *Pipini* Regis auunculi sui missus, quartodecimo rudimentum Martis in eiusdem castris posuit, omnibusque deinde bellis in Saxonia, Aquitania, Vasconia, Longobardia, Italia, Galliaque a *Pipino* gestis interfuit. In fidem quoque Regum Franciae super corpus *S. Dionysii* cum suis proceribus iurauit, ac se gentemque suam totam in *Pipini* clientelam dedit. Verum altero & uicesimo eundem deferuit, forte ab ipso officiis aulicis offensus, & rupto primum foedere donum ad *Vtilionem* patrem, de cuius aegritudine etiam certior factus, insalutato auunculo clam de exercitu, qui in Aquitania erat, se subducens fugit; quo non diu post defuncto, ipse Bauariae administrationem in se suscepit. Vxor ipsi fuit *Lyttopirga* seu *Luitpurga*, uel *Limburgis*, quae & ab aliquibus *Sualiberga* etiam nominatur, *Desiderii* Longobardorum Regis filia, quam anno aetatis XXVIII duxit. Ex hac geminos uirilis stirpis liberos suscepit, *Guntherum*, in uenatione ab apro interemptum; in cuius memoriam pater *Chremsmünster* aedificasse scribitur; & *Theodonem* huius nominis VIII, ab *Ha-*

c) uxor;

d) liberi;

ANTIGONI
ab *Edilione* Pontifice Ro-
tuno potestate dicitur,
qui constantis fuit. Reli-
quos & *B. Pipini* Ep-
iscopi hinc inde in Baua-
riae locis *Lyttopirga*, I-
robo *M.* Imperator uenit
cassina, insignem, con-
* adeoque Bauaria pulch-
dita non seruat, & H-
peri francos holles acem
in Germaniam doceret, in
crimine laetitia mandatis
hanc capiti lapidico con-
dicam. Acta sunt haec l-
DCLXXXVII. Exat
conuice praedictum in y-
reum & imperi rebellem
bus mactans & amoni-
hibus, *Tenachis*, Prae-
fuit & Bauaria, ut nulla e-
tate Bauaria inuoluiti i-
tam impendentes, nec de
quae hanc claram sunt,
alios uenire, ut perper-
pau addit iuxta est; q-
dit, & filium Regi opte-
dit malis iuri neceste e-
triam erubescens, uis-
lus, domus, uxor,
Me caritatem deus p-
lapsum credidit, iuxta
monum uita in exten-
rem, quo magis potest
ma est & nostra consilia
* 74 n. uis, uisae religio a
adantiu peritissimam Pe-
ter, nati deusque uenit
in ipsa uisio uenit,
monum, iuxta est,
quasi in conuice quies-
derem piam amittere,
(ita appellat) religio-
tatem; auuunculo libere
fuit, & *Thassilo* ne
compensata erat, ex co-
ludibus focius aduersus
uicem, ex uenit iuxta
candi supplicio condem-
hanc iuxta iuxta soluta
non conuice: *Carolus* e-
fuit domus: Ille se in e-
focum hanc imperamina-
Caroli M. iuxta: E-
quid apud uenit: Ille a
nagis erant uenit.
& in monum. Lau-
riscatus cum ipso mon-
uicem *Herwigum*

E dit. I

* pag. 30

* pag. 31

ab *Hadriano* Pontifice Romae sacro fonte lustratum: quem pater ipse Romam portasse dicitur, qui Carnis a patre anno DCCLXXII praefectus constitutus fuit. Religiosissimam autem uitam tenuit *Thassilo*, quamdiu *Aribonis* & *B. Virgilii* Episcoporum consiliis obtemperauit, multaque monasteria hinc inde in Bauaria extruxit; de quibus infra. His uero defunctis, coniuge sua *Lytopirga*, *Desiderii* Longobardorum Regis in Italia, quem *Carolus M.* Imperator anno DCCLXXIII regno eiecerat, filia, Francis inimicissima, instigante, contra eundem *Carolum* suum amicum conspirauit; * ideoque Bauaria pulsus, sed aliquoties restitutus, cum fidem ac iuramenta data non seruaret, & Hunnos seu Hungaros atque Auares, religionis & Imperii Francici hostes acerrimos, aduersus eum concitaret, eosque contra ipsum in Germaniam duceret, uictus ab eodem, regnoque & potestate exutus, atque crimine laesae maiestatis accusatus, publica Principum sententia ex lege Salica capitali supplicio condemnatus fuit, Bauariaque Imperatori *Carolo* adjudicata. Acta sunt haec Ingelhemii in territorio Moguntinensi anno Christi DCCLXXXVIII. Extat, quibus uerbis oratores Boiorum *Thassilonem* cum coniuge praesentem in ipsis comitiis Ingelhemii tanquam laesae maiestatis reum & imperii rebellem accusarint. Concilio a *Carolo* Imp. ex Pontificibus maioribus & minoribus Sacerdotibus, profanis Regulis, Ducibus, Nobilibus, Tetrarchis, Praefectis, ciuibus & oppidanis congregato, praesto fuit & Boiorum, ut iussa erat, legatio. Posteaquam confedere Duces, Oratores Boiorum introducti in consessu Procerum paucis ita locuti sunt: *Non tam impudentes, nec tam obstinati sumus, Patres consultiissimi, ut ea, quae luce clariora sunt, omnibusque patent, more perditorum negemus. illud oramus, ne perpaucorum crimen in omnes diffundatur. Maxima pars adhuc sincera est; quae dum iustitiae & acuitati omnes neruos intendit, & fidem Regi optimo seruare connititur, capitis periculum adiuit. Aut malos fieri necesse est, aut extorres patria sine pignore, sine lare, sine tribu errabimus, nisi quid uestra prouidentia prospiciat. Linguenda telus, domus, uxor, liberi. Esse fidum nefas esse ducitur. Regi a Deo O. M. caelitus demisso parere crimen est. Pax exulat; arma parantur; cum hostibus crudelissimis foedus ictum est; amicis bellum indicitur; bonorum omnium uita in extremo uersatur discrimine. Dux & autor horum malorum, quo magis pudeat, femina est: ille, quem prohibere oporteret, uxorius est, & nostra consilia aspernatur. Suasu coniugis suae Hunnos & Auares, * nostrae religionis acerrimos hostes, & sanguinis nostri audissimos, aduersus pietissimum Principem concitat. Huius amicis insidiae struuntur, mors denique intentatur. Saepius data fides Regibus optimis, saepius (nullo nostro merito, nulla culpa, omnibus bonis dissuadentibus) fracta, nunquam seruata est. Meliora forsitan speranda sunt. Illud ultimo, quod in concione omnes audiuius, praeterire non possumus, satius esse, decem filios amittere, quam obsequium Regi praestare, in seruitutemque (ita appellat) redigi. Fallitur, egregio quisquis sub Principe credit seruitium: nunquam libertas gravior extat, quam sub Rege pio. Haec ubi dicta sunt, & *Thassilo* ire inficias non potuit, quippe quae testibus praesentibus comprobata erant, ex codice lex recitata est, qua fidem Regi non seruare, cum hostibus foedus aduersus Regem inire, capitale erat. Secundum legem itaque Salicam, ex ueteri instituto, *Thassilo* crimine laesae maiestatis reus peractus, capitali supplicio condemnatus, & Boiaria Regi *Carolo* adjudicata fuit. Vbi haec sententia ritu solenni renuntiata est, *Thassilo* ad genua *Caroli* Imperatoris concidit: *Carolus* eundem tolli iubet, rogatque, quidnam facturus sit, si uita donetur? Ille se in contubernio monachorum omnem aetatem acturum, scelera sua atque crimina deprecaturum: cuius meminit uetus scriptor in uita *Caroli M.* his uerbis: *Et interrogauit (Carolus Imperator) Thassilonem, quid agere uellet? Ille uero postulauit licentiam sibi tonsurandi & in monasterium introcundi. Carolus igitur ipsum tonderi more religiosorum iussit, & in monasterium Laurisheimense relegauit. Similiter filius eius Theodo iudicatus cum ipso monasterium intrauit. Vxor uero eius Lytopirga (cuius sororem Hermingardim prius Carolus Imp. suasu matris suae Bertradae**

e) conspiratio aduersus Carolum M.

f) accusatio.

g) condemnatio.

h) relegatio in monasterium.

anno DCCLXIX in uxorem duxerat, sed sequenti anno certis * de caussis repudiarat, coenobio quoque inclusa, inter uestales etiam uitam agere coacta fuit.

h) de eius ex-
caecatione.

Andreas Ratisbonensis Presbyter in Chronico Bauariae de Thassilone rem aliter narrat. Legitur, inquit, quod Thassilo a Carolo in proelio publice deuictus, cum suis uinculis mancipatur, & per duarum peluium ignitarum inspectionem excaecatur: qui poenitentia ductus ad petitionem Principum absoluitur, & libere, quocunque uellet, ire permittitur. Ipse igitur ob spem futurorum prospera mundi cuncta despiciens, Laurissam deuenit, ibique sub specie pauperis, habituque religioso, & ab omnibus ignotus usque ad extremum uitae suae terminum permansit.

& Caroli M.
de ex uisione,
commentum.

Post multorum uero annorum curricula iam dictus Carolus M. ad ecclesiam Laurissensem peruenit, ibique solito more una noctium orationi uacans Thassilonem lumine carentem per manus angeli de ara ad aram cum summa reuerentia deduci prospexit. Summo igitur diluculo Carolus Imp. confurgens, patrem ecclesiae aduocat, diligenterque sciscitatur, quisnam sit, cui tanta beneficia ab angelo impensa fuissent. Qui se ignorare, respondit. Sequenti igitur nocte Abbas cum Imperatore haec eadem beneficia iam praebato Thassilone ab angelo impensa uidere meruit. Post haec Thassilo febre corripitur, & acceptis ecclesiasticis sacramentis ex instantia uiro- rum religiosorum, uitae suae originem grauitur per singula suspirando illis enarrans, feliciter migravit ad Dominum. Ad cuius tumbam Dominus quamplurima beneficia auxilium eius implorantibus impertiri non dedignatur.

k) piae fun-
dationes;

Hae de Thassilonis Ducis poenitentia ac fine citatus autor: de cuius foundationibus quibusdam piis mentionem faciens, in haec uerba pergit: Hic est Thassilo Dux, qui in seruitio & officio diuino deuotissimus existens, inter cetera monasteria celebria Pollingen Canonico regularium construxit.

† al. Wel-
zelbrunn

*Item Wespelbrunne †, sic dictum a * quodam uenatore, dicto Wello, qui * fontem ibidem e terra bullientem a se repertum ostendit. Item fundauit monasterium S. Nicolai Pataviae. Item monasterio inferioris Altaich plura praedia dedit. Item Patauiam ciuitatem Bauariae instaurans & renouans, Episcopatus sedem, quae apud Laureacum (Lorch) priusquam ab Hunnis euerteretur, erat, ibi constituit. Atque haec de Thassilone Duce.*

h) cultus, se-
cundum
quosdam, in-
ter diuos.

Eum autem inter diuos cultum tradit Auentinus ex Martyrol. monast. Benedicino, de Thassilone in haec uerba scribit: In coenobio Laurissenensi depositio S. Thassilonis, ultimi Bauariae Regis: qui cum ob laesae maiestatis crimen a Carolo M. Franciae Rege in coenobium S. Nazarii intrusus cum filio Theodone fuisset, de necessitate uirtutem sibi parans, in habitu fratris laici, quod ob senium sacerdotio non esset idoneus, Christi humilitatem & paupertatem in tantum studuit imitari, ut post mortem innumeris claris miraculis albo meruerit Sanctorum adscribi. Matthaeus autem Raderus parte I Bauariae sanctae in ipsius uita ita inquit: Vti ecclesia neque Theodonem III, qui primus ex Boiorum Regibus caelestem ab Ruperto legem accepit, caelitibus publice accensuit (quamuis hunc Cratepolius Sancti honore dignetur) neque Thassilonem inter diuos retulit; ita ego nominibus abstineo sanctorum, quae decreta ecclesiae, quamuis religiosus uiris, nondum concessere, etsi non minus beati sint, quam quibus caelitus ueneratio publicis tabulis indulta. Et in fine: Ego, inquit, nullas Pontificum tabulas legi, in quibus Thassilo sanctus pronuntiatur. Cratepolius, Wion, & alii hoc genus scriptores ut Sanctum laudant; ad quorum sententiam nec accedo, nec recedo. Thassiloni sanctitatis nomen abrogare non possum, imponere non audeo. Haec ille. Ceterum de Thassilone scribunt Otho Frisingensis, Albertus Abbas Stadenensis, Belforestius, Auentinus, Annales Franciae, Andreas Ratisbonensis Presbyter, Raderus in Sanctis Bauariae, & alii plures.

* Nunc igitur de Thassilone finem ponentes, ad chronicon Laurisha- * men-
se, a quo paullulum digressi sumus, reuertamur.

Sicco coeno-
bio uineam
donat.

VII Anno circiter DCCLXXXVIII facta est traditio uineae cuiusdam in Hendschuchsheim monasterio, a quodam uenerabili uiro Siccone; cuius traditionis hic est tenor:

Edit. I
Pag. 34

Pag. 33

Pag. 34

In

Edit. I

In Dei nomine ego Sicco, dono pro anima coniugis meae Angilburgae, in pago † Lob. in Hantschuhesheim, ad partem S. Nazarii, qui requiescit in corpore in pago Rinensi, in monasterio Lauresham, ubi uir uenerabilis Richobodo Abba praesse uidetur, donatumque in perpetuum esse uolo, hoc est, portionem meam de uinea I in Hantschuhesheim, quae mihi de parte coniugis meae iam dictae legitime obuenit, quae subiungitur de sub- tus usque ad riuium, desuper attingit ad ecclesiam in † Lobetdenburg ad † Laudenburg integrum, a die praesente & deinceps, ut eidem loco omni tempore proficiat in augmentis, stipulatione subnixa. Actum in monasterio Lauresham. Signum Sicconis, qui hanc donationem fecit. Sign. Salemanni, Hiltidibaldi, Hartdradi, Nortivvini, Liobboldi, Milonis, Starcheri, Birichonis, Samuel scripsit.

Caput V AD ALVNGVS

Abbas V.

Post excessum uenerabilis patris *Richbodonis*, *Adalungus* monachus in eius locum per fratrum electionem subrogatus fuit anno Christi DCCCXV. Vir potens in opere & sermone, & iuxta cor Domini electus: qui suscepto huius loci regimine nobiliter cuncta extrinsecus, nobiliter quoque templum intrinsecus uario decore uenustauit. Quippe altare dominicum quatuor ex partibus argenteis tabulis inclusit; nec minus altare *S. Crucis* atque *S. Iohannis Baptistae*, *S.* quoque *Mariae* uirginis, nec non altare *S. Petri* Apostoli in ecclesia triplici mirifice perornauit: auream item crucem & opere & materia aliis pretiosiore fabricari iussit.

* pag. 35

II Hic regnante iam ** Ludouico Pio*, *Caroli M.* Imperatoris ac semper Augusti filio, imperialem expetiuit magnificentiam, quatenus de libertate & immunitate monasterii sui Laurishamensis & Abbatis eiusdem electione paternam roboraret auctoritatem, hoc est, ea priuilegia & gratias, quas pater diuus *Carolus M.* Imp. monasterio de immunitate & electione Abbatis concesserat, sua auctoritate confirmaret: quod & factum. qui idem piissimus Imp. *Ludouicus* cum ceteris paternam quoque illam concessionem de piscatione in Rheno de nouo litteris ratificauit.

III Sub huius *Adalungi* Abbatis regimine anno DCCCXVIII *Erckanbaldus* quidam Presbyter, pro remedio animae suae, quaedam bona sua monasterio tradidit: cuius traditionis formula sequitur talis:

In Dei nomine ego Erckanbalt, Presbyter, pro remedio animae meae & fratris mei Erlebaldi, dono ad sanctum Christi martyrem Nazarium, qui requiescit in monasterio Lauresham, I uineam & XII iurnales de terra arabili, in Wibilinga & in Lobodunovva I pratum, ad quatuor carradas feni, & I mancipium, nomine Wolfhilt, stipulatione subnixa. Actum in monasterio Lauresham, Kal. Maii anno XL regni Domini nostri Karoli Regis gloriosi. Signum Erckanbaldi, qui hanc donationem fecit. Sign. Eberbini, Ratoldi, Guntberti. Altvvinus scripsi.

IV Anno incarnationis Christi DCCCXIV, V Kalend. Februar. *Carolus M.* Aquisgrani obiit gloriosissimus ac inuictissimus Francorum Rex, diuus *Carolus M.* primus Germanorum semper Augustus, septuagenario biennio maior, huius coenobii Laurishamensis munificentissimus ac liberalissimus, simulque piissimus benefactor, praefes ac patronus, ut ex praecedentibus cognouimus, anno aetatis LXXII, & ex quo regnare coeperat, XLVII; Italiae uero subactae XLIV, & ex quo Imperator & Augustus fuit appellatus, XIV. Princeps uera erga Deum pietate, *ardenti erga religionem & ecclesiam Romanam studio, sapientia item & fortitudine, iustitia, clementia, & bene-

* pag. 36

& beneficentia inclitus; cuius uita & imperium luculenter satis ac copiose a diuersis auctoribus, *Eginhardo* in primis suo Notario, descripta extat. Huius corpus ibidem in aede diuæ Virginis Deiparae, quam maximis sumptibus exstruxerat, magnifico ac regio apparatu reconditum, ac terrae, omnium parenti, mandatum fuit, hoc epitaphio: *Sub hoc conditorio situm est corpus Caroli magni atque orthodoxi Imperatoris: qui regnum Francorum nobiliter ampliavit, & per annos XLVII feliciter tenuit. Decessit septuagenarius anno Domini DCCC. XIII. indictione VII, V Kalend. Februarii.*

*de eius sta-
tura.*

In monasterio Laurisheimensi olim fuit statura ferrea *Caroli M.* Imperatoris, in qua scriptum erat argenteis litteris: *Karolus Imperator iussit cubitum istum fieri iuxta mensuram suam.*

Eginhartus
uero cellam
Michlenstat
Laurissae
tradit;

V Anno circiter DCXIX sub *Ludouico Pio* Imp. cella *Michlenstat* cum suis pertinentiis per *Einhardum, Caroli M.* Imperatoris Notarium, eiusque coniugem *Immam*, eiusdem *Caroli* filiam, Laurisheimensi monasterio tradita fuit: cuius traditionis testamentum antequam ponamus, placet prius uidere, qualiter eadem cella cum aliis locis ac praediis a praedicto piissimo Principe *Carolo*, eiusque filio *Ludouico Pio* Imp. ad dictum *Einhardum* deueniret. Est enim res cognitu & admiratione digna, & lectu minime iniucunda; tum, quanta & qualis tum imperialis illius excellentiae *Caroli* & erga subditos pietas, & erga deuotos liberalitas, itemque erga suorum excessus clementia fuerit, euidentis exemplum. Illud igitur, prout a maioribus memoriae traditum fuit, ex antiquo huius coenobii chronico descriptum ita sese habet.

*de eius furi-
is amoribus
ex antiquo
monasterio
chronico.*

*Hic Einhardus, Archiepiscellanus Notariusque Imperatoris Caroli, cum in aula regia laudabiliter seruans, diligeretur * ab omnibus, a filia quoque ipsius Imperatoris Imma nomine, Regi Graecorum desponsata, amabatur ardentius. Aliquantum temporis fluxerat, & amor alternus quotidie inter ambos per augmenta crescebat. Vtrosque enim timor retardauit & offensus regia, ne tam graui conueniendi inirent conamina. Sed amor improbus omnia uincit. Denique cum idem uir egregius inremediabiliter amando aestuaret, auresque uirginis per internuntium appellare nec praesumeret, nouissime sumta de semet ipso fiducia, nocturno tempore latenter ad puellae tendebat habitaculum: ibidemque pulsans clanculum & intrare permissus, tanquam allocuturus iuenculam de regali mandato, statim uersa uice, solus cum sola, secretis usus alloquiis & datis amplexibus cupito satisfacit amori. Interea, cum iam appropinquante luce diei, per silentia noctis, unde uenerat, regredi uellet, de improviso niuem haud modicam decidisse cognouit; & ne per uestigia pedum uirilium agnitus proderetur, foras exire timuit; ambosque pro conscientia facti anxietas simul & formido intus remanere compulit. Cumque nimia sollicitudine fluctuantes, quid facto opus esset, deliberarent; tandem elegantissima iuencula, quam audacem faciebat amor, consilium dedit, ut ipsa quidem super se insidentem inclinata exciperet, eumque usque ad locum illius hospitio contiguum ante lucanum deportaret, ibique eo deposito, rursus per eadem uestigia cautius obseruata rediret. Eam noctem Imperator diuino (ut creditur) nutu insomnem duxit, diluculoque consurgens, eminusque de aula prospiciens, intuitus est filiam suam sub praefato onere nutantem gressu uix incedere, & ad conditum locum deposita, quam gestabat, sarcina, celeri repedare recursu. Quibus multo intuitu perceptis, Imperator partim admiratione, partim dolore permotus, non tamen absque diuina dispositione id fieri reputans, sese continuit, & uisa interim silentio suppressit. * Interea Einhardus sibi conscius certusque rem nullo modo dominum suum Regem diu latere posse, tandem inter angustias reperto consilio Imperatorem aggreditur, flexis genibus missionem postulans, asserens, tot & tantis seruitiis suis condigna non rependi praemia. His auditis Rex dissimulato rei & euentu & exitu diu conticuit: dehinc cum certificans, se postulationi eius quantocius responsurum, diem constituit, statimque consiliarios primosque sui regni & ceteros quosque sibi familiares passim euocatos conuenire iussit. Congregata itaque magna*

Edit. I

* pag. 37

* pag. 38

Edit. I

gnifica diuersarum dignitatum frequentia ita exorsus est: Imperatoriam, inquit, maiestatem nimis iniuriatam esse & despectatam, in indigna filiae suae Notarii sui copulatione, & exinde non mediocri sese agitari perturbatione. Quibus nimio stupore percussis, & de rei nouitate & magnitudine quibusdam adhuc ambigentibus, Rex innotuit eis euidentius, referens eis a primordio, quid per semet ipsum oculata fide cognouerit, consiliumque eorum atque sententiam exposcans super hoc. At illi inter se diuersi diuersa sentientes, in praesumptorem huius rei duras & uarias dedere sententias, aliis sine exemplo puniendum, aliis exilio dammandum, aliis alio modo disperdendum (ut cuique impetus erat) adiudicantibus. Porro quidam ex eis tanto mitiores, quanto sapientiores, habita secum deliberatione quam intime Regem exorauere, quatenus ipse rem per semet ipsum examinare, & secundum diuinitus ei collatam sapientiam diffinire dignaretur. Verum, ubi Rex singulorum circa se affectum ponderauit, & inter diuersorum sententias, quid potissimum consilii sequeretur, expendit, sic eos allocutus est: Non ignoratis, inquit, humanum genus uariis subiectum esse calibus, & frequenter euenire, ut res nonnullae, quae contrariis initiis inchoantur, meliorem aliquando sortiantur exitum. Proinde non est desperandum, sed potius super hac re, quae * & grauitate & nouitate sui nostrum exuperat ingenium, diuinae prouidentiae (quae nunquam in sui dispositione fallitur, quaeque etiam malis bene uti nouit) pietas est expectanda & expetenda. Quapropter tam tristis facti a Notario meo non exigam poenas, per quas infamia filiae meae magis uidebitur augeri, quam minui. Vnde dignius & laudabilius imperii nostri gloriae arbitramur congruere, ut data adolescentiae uenia, legitimo eos matrimonio coniungam, & rei probrosae honestatis colorem superducam. Regis igitur audita sententia, fit incomparabile gaudium, magnitudoque animi eius ac mansuetudo summis effertur laudibus. Interim Einhardus iussus adesse, ingreditur, quem Rex exopinato salutans, ita eum placido uultu alloquitur: Iamdudum auribus nostris a uobis delata est querimonia, quod seruitiis uestris regali munificentia haecenus non responderimus digne. Sed, ut uerum fatear, maxime super hoc culpanda est uestra negligentia: quandoquidem licet sustineam tot & tanta negotia solus, tamen si quid uoluntatis uestrae compertum haberem, seruitia uestra digno fuisset prosecutus honore. Verum ne uos diutino sermone protraham, querimoniis uestris amplissima donatione satisfaciam: & ut uos etiam fidelem mihi ut prius & beneuolum posthac sentiam, iuri uestro nuptum tradam meam filiam, uestram scilicet portatricem, quae quandoque alte succincta uestrae subiectioni satis se morigeram exhibuit. Protinus ad & secus cum Imma matrimonium, Regis edictum cum multo comitatu adducta est eius filia, quae roseo uultu perfusa rubore, tradita est per manus patris in manus praedicti Einhardi, cum dote plurima, praediorum quoque nonnullorum, cum innumeris aureis argenteisque donariis, aliisque pretiosis suppellectilibus. Horum praediorum traditionem & donationem piissimus postmodum Imperator Ludouicus post obitum patris Caroli priuilegio confirmauit, & alia duo, scilicet uillis item Michlenstat & Mülenheim, * quod nunc Selgenstadt dicitur, superaddidit; cuius traditionis littera est talis: In nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Ludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus. Imperatoris Celsitudini moris est, fideliter sibi famulantes donis multiplicibus atque honoribus ingentibus honorare atque sublimare. Proinde nos morem parentum nostrorum, Regum uidelicet praedecessorum nostrorum sequentes, libuit Celsitudini nostrae fidelem quendam nostrum, nomine Einhardum, de quibusdam rebus proprietatis nostrae honorare, atque in sui iuris potestatem liberalitatis nostrae gratia conferre. Nec immerito, quippe cum & fidelitatis obsequio & obedientiae deuotione hoc apud Serenitatem nostram digne mereatur adipisci, qui totis inssibus usque quae nostro seruitio, nostris inssionibus fideliter parere studet. Inde nouerit experientia atque utilitas omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam & futurorum, quia concessimus eidem fidei nostro Einhardo, nec non & coniugi suae Immac, in partibus Germaniae locum, qui

* pag. 39

* pag. 40

qui uocatur Michlinstat, in silua, quae uocatur Odonevvald, in cuius medio est basilica lignea modica constructa, de qua in omnem partem quaua uersus pertinent ad eundem locum inter campum & siluam leugae duae, id est, rasta una. Intra cuius mensurae circumplexum manent praesenti tempore serui nostri proprii XIII, cum uxoribus suis & filiis. Praeter hos sunt in eodem loco inter masculos & feminas mancipia XL. Hunc locum cum terminis suis sub integritate & mancipiis suis, nec non & uillam, quae dicitur Mühlenheim, quae est in pago Monecgouue, sita super ripam fluminis Moyni, quae quondam Drogonis Comititis possessio fuit, & habet basilicam parua muro factam, in qua uilla sunt mansi XIX, & serui praesenti tempore manentes cum uxoribus & liberis numero XIII, ceu & in altera uilla eodem uocabulo super eundem fluxum, quae uocatur inferior Mühlenheim, in qua sunt mansi IV, & serui manentes totidem cum uxoribus & paruulis, qui pertinent ad superius dictam uillam. Hanc uillam, id est, superiorem Mühlenheim, cum appenditiis suis & mancipiis propriis ad eam pertinentibus, * & haec omnia superscripta, cum ecclesiis, uillaribus, domibus, mancipiis, siluis, terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus, cultis & incultis, cum omnibus adiacentiis & appenditiis, totam & ad integrum, praedicto fidei nostro Einhardo & coniugi eius Immae in proprium per hanc nostrae donationis auctoritatem concessimus: ita uidelicet, ut quicquid ab hodierna die in futurum de praedictis rebus & locis, uel de his, quae ad eas pertinent, iure hereditario facere uoluerint, in omnibus potiantur arbitrio faciendi, & nullus quislibet ex fidelibus sanctae Dei ecclesiae & nostris, de praescriptis rebus memorato fidei nostro & coniugi suae a nobis concessis aliquid abstrahere aut minuire tentet: sed liceat eis ipsas res quiete habere & possidere, & cui uoluerint, iure hereditario relinquere. Et ut haec auctoritas largitionis nostrae per curriculum annorum inuiolabilem atque incommutabilem perpetuo obtineat firmitatem, & a fidelibus nostris tam praesentibus, quam futuris, seu etiam a successoribus nostris, a nobis facta uerius certiusque credatur, eam manu propria subter firmauimus, & annuli nostri impressione signari iussimus. Helisachar recognoui. Data III Iduum Ianuar. anno Christo propitio primo imperii Domini Ludouici piissimi Imperatoris augusti, indictione VII. Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

* pag. 41

Tradidit autem eadem uillam hanc sequenti diplomate.

VI Sequitur nunc testamentum seu littera donationis, qua Einhardus ob honorem simul & amorem excellentissimi Karoli & piissimi Ludouici Imperatorum praefatum locum & cellam Michlenstat cum suis pertinentiis Laureshamensi monasterio tradidit.

Dominus ac redemptor noster corporaliter in terris conuersatus, homines uariis peccatorum sordibus inquinatos admonere dignatus est, dicens: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Et iterum: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, qui uos recipiant in aeterna tabernacula. Idcirco nos, in ipsius Dei omnipotentis & ista iubentis nomine, Einhardus & Imma simul * de salute animarum nostrarum cogitantes, & de abolendis peccatis nostris, beataeque & perpetuae uitae praemiis consequendis pari deuotione tractantes, hoc testamentum facere decreuimus, per quod spontanea & integra uoluntate donamus, quod ab hodierna die donatum esse uolumus, id est, cellam nostri iuris, uocabulo Michlenstat, sitam in pago Plumgouue, in silua, quae dicitur Odenevvald, super fluuium Mimilingum, quam nobis gloriosissimus Princeps, Dominus Ludouicus Imperator largissima liberalitate concessit, & de iure suo in nostrum ius solenni donatione transtulit, ac praecepti sui auctoritate in proprietatem nobis confirmauit. Hanc (ut diximus) cellam sub integritate cum omnibus appenditiis & terminis suis, & cum omnibus ad se pertinentibus, id est, basilicis, domibus, ceterisque aedificiis, terris, pratis, siluis, campis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus, cultis locis & incultis, mobilibus rebus & immobilibus, ac se ipsas mouentibus,

* pag. 42

man-

ANTIV
 11. I. mancipia dicitur serui
 ad hunc locum fuit monach
 natus Lantsham. & e
 no, quod dicitur Wilgo
 per dila Den dicitur
 et addit ratione mem
 ne quando in hac mo
 ditione cellam in nostru
 lim perone aut potest
 quam singularem per su
 cesserit. Filio quoque
 possessione nobis hunc pre
 rata cella cum omni inte
 nm aliquo alio contras
 donatio perpetua perma
 testamentum refulere no
 114. 41. taurit, prout Christ
 dis missi sui contrari
 de rebus propriis parti p
 ari uidelicet hunc non
 que hanc donatione nostra p
 tempore a qualibet homine
 ferri, quod hunc nostru
 antea in posterum hab
 esse firmam, uicem &
 sed ut praedictum hanc
 uoluntas peruenit, siq
 ta lege conuentionem
 subscriptione illud firm
 uiderunt. Signaculis
 nostro II Id. Septem
 bresis Imp. in Dei nom
 regnauit & manu prop
 ligum Rubegeu. Sy
 ran. Ego Himmatus
 hanc testamentum scripsi &

Edit. I *mancipiis diuersi sexus & aetatis numero centum, donamus & tradimus ad basilicam siue monasterium uenerandi martyris Christi Nazarii, quod uocatur Lauresham, & est constructum in pago Rhenense, in ripa fluminis, quod dicitur Wisgoz, ubi tempore praesenti uir uenerabilis Adalungut Abba Deo deseruiens congregationis pastor & rector esse cognoscitur: ea uidelicet ratione memoratam donationem atque traditionem facientes, ut quamdiu in hac mortalitate diuina iussione uixerimus, habeamus praedictam cellam in nostra potestate, & sub nostra ordinatione, absque ullius personae aut potestatis contradictione, uel impedimento, tam simul quam singillatim per successionem, si uno superstiti alter e nobis ante decesserit. Filios quoque si nos habere contigerit, unus ex eis in eadem possessione nobis iure precario succedat. Post obitum uero nostrum memorata cella cum omni integritate ad praenominatum uenerabile monasterium absque ullius contradictione recipiatur, & in eius potestate atque dominio perpetuo permaneat. Et si aliquis contra hoc nostrae donationis testamentum resultare uoluerit, aut illud conuellere atque euacuare tentauerit, primitus Christum & sanctum martyrem eius Nazarium * nefandis ausibus suis contrarium sentiat, & insuper fisco distringente multam de rebus propriis parti praedicti uenerabilis monasterii coactus exsoluat, auri uidelicet libram unam, argenti pondo XII. Et hoc testamentum atque haec donatio nostra firma & inuiolata permaneat. Et si quocunque tempore a quolibet homine aliud instrumentum in nostro nomine prolatum fuerit, quod huic nostro testamento contrarium sit, indicium datorum anterius uel posterius habens, etiamsi manu nostra uideatur, uel dicatur esse firmatum, uacuum & inane remaneat, & nullum effectum obtineat, sed (ut praediximus) haec donatio nostra perenni stabilitate firma & inuiolabilis perseueret, stipulatione subnixta. Et ut hoc testamentum iuxta legis consuetudinem integram firmitatem accipiat, propriae manus subscriptione illud firmare decreuimus, & idoneorum testium, qui ipsam uiderunt, signaculis roborari fecimus. Facta donatio in Laureshamo monasterio II Id. Septembr. anno VI regni Domini nostri Ludouici gloriosissimi Imp. in Dei nomine feliciter. Ego Einhardus peccator & donator recognoui & manu propria subscripsi. Ego Imma consensi & subscripsi. Signum Rabangarii. Signum Warbotonis. Signum Wolfberti, & aliorum. Ego Hirmimarus Diaconus & Notarius Imperialis rogante Einhardo hoc testamentum scripsi & subscripsi.*

* pag. 43

VII Huius autem donationis suae tenorem, & locorum terminorumque descriptionem ipse Einhardus hoc modo designauit.

consignataque
terminorum
descriptio.

Quoniam sunt quidam, qui fastu saeculari turgentibus & semet ipsos amantes, a Christi fidelibus sacris ecclesiis seu monasteriis contradi-
 ta inuadunt, aut ut sibi hereditario iure retineant, aut mundali baltheo
 in beneficio diuidant: Ego Einhardus ne in his, quae de regia manu Lu-
 dovici Imperatoris in loco Michlenstat contraxi, manus iniquorum prae-
 ualeat, aduertat obsecro fidelium tam sequentium quam praesentium me-
 moria, qualiter in unum sint collecta, quibusue expressa uocabulis.
 Postquam enim locum praenominatum Laureshamensium dominationi
 subiugare disposui, adscitis quibus notum fuerat, * terminum & uoca-
 bula locorum diligenter inuestigauit, & recenti memoria notarium meum
 Lutherum exprimere literis iussi; ea uidelicet circumspectione, quia
 multorum monasteriorum eis praedia coniunguntur, & diuersorum do-
 minorum beneficia circumquaque terminantur. Haec igitur terminorum
 loca & locorum uocabula designantur hoc modo: dum a monte Momen-
 hart incipiunt, & totum eundem montem usque ad plateam comprehen-
 dunt: a platea usque ad duplicem quercum: inde inter Vlenbuoch &
 Rumpheshusen ad quercum: de quercu in fluuium Bramaha: per huius
 descensum in Willinebach: per huius ascensum usque ad lapideum riuu-
 lum: inde ad Willineburch, per unam portam intro, per alteram foras:
 inde in ripam Enterum: per huius descensum ad Langenuirft, ubi Langen-
 uirft

Fag. 4

uirst scinditur: super Langenuirst ad Breitenfol: inde per Eichendal in flumen Vrdella: per huius ascensum in Vinsterbuch, inde ad Phaphenstein Einhardi: a Phaphensteine supra Richgerefneiten: inde ad uerticem Clophendales ad Clophenbeck: inde in Cuningesbrunnen: per huius descensum in Mimelingen (1): per huius ascensum ad Manegoldscellam: ab hac in fluuium Mosaba: per huius ascensum in Geroldesbrunnen: inde ad Ellenbogen in flumen Braubach: per eius descensum in Mimelingen: ex qua ad quercum inter Gräschapht & Munital (2): inde iterum ad montem Maenhart.

(1) Hodie *Muling* fluuius. (2) i. e. inter comitatum & immunitatem seu terminum coenobii.

VIII Quomodo autem & ex qua reuelatione praedictus Einhardus monasterium *Selingenstadt* construxerit, & praedium suum *Mulinheim* eidem contulerit, ex libro, quem ipse de translatione & miraculis sanctorum Marcellini & Petri martyrum conscripsit, plene poterit dignosci.

Hic etiam temporibus Ludouicus Pius coenobio uillam Seckenheim contulit; quae describitur.

IX Per eadem tempora piissimus Imperator *Ludouicus* saepe nominatus ecclesiam quoque in *Siggenheim* super fluuium *Nechar* in pago *Lobodunoue* in elemosynam *Laureshamensi* monasterio concessit. Est autem uilla illa *Sigenheim* seu *Sickkenheim* (uulgo nunc *Seckenheim* dicta) sita prope campum latissimum * non procul a *Ladenburgo* super flumine *Neccar*, in pago *Lobodunensi*, quem campum eundem locum esse aiunt, ubi *Gratianus* Imperator olim Germana agmina fudit, & ultra *Nicrum* fluuium repulit: ubi tum oppidum habebant *Lubodunum*, *Aufonio* teste, quod hodiernum *Laudenburgum* esse nemo dubitat. Inde loco & uillae ab insigni uictoria illa *Gratiani* factum nomen *Sigenheim*. Hic locus postmodum anno *MCCCCLXII* a memorabili illa *Friderici I* Comitis Palatini contra tres illustres suos hostes, *Georgium* scilicet Episcopum *Metensem*, eiusque fratrem *Carolum* *Marchionem* *Badensem*, nec non *Vricum* *Comitem* *Wirtembergensem* uictoria nobilior redditus est: de qua lege opusculum nostrum de *Moguntia deuicta* seu diffidio *Moguntinensi*, quod fuit anno *MCCCCLXII* inter duos Archiepiscopos *Moguntinos* de *Praefulatu* contententes.

Laurissa uero terrae motu quassatur:

X Anno *DCCCXXVII*, *XV* Kalend. Februar. circa uesperam factus est terrae motus maximus in pago *Rhenensi* circa monasterium *Laurishamense*, itemque in pago *Wormatiensi*, *Spirensi*, & *Lobdunensi*, i. e. circa *Laudenburgum*.

post quae Adalungus uita desedit.

XI Anno *DCCCXXXVIII*, *IX* Kalend. Septembr. iuxta librum *Antimarum* emigravit ex hoc saeculo uenerabilis pater *Adalungus*, huius monasterii Abbas, qui multis uirtutibus florens, decursis in huius loci regimine annis *XXXIII*, sapientiae & pietatis merito uitam honestam & sanctam consummauit: cuius corpus summo fratrum maerore ac luctu iuxta praedecessores suos honorifice depositum ac terrae mandatum fuit.

Caput VI SAMUEL

Abbas VI.

Adalungo succedit in Abbacia.

Ehrenbrechto in Episcopatu Wormatiensi;

A Dalungo Abbate defuncto atque sepulto, fratres pastore uiduati in unum conuenientes, post multa consilia uariosque tractatus, tandem mediante piissimo Imperatore *Ludouico* in Abbatem unanimiter elegerunt *Samuelem*, huius monasterii * professum, & a puero in eodem educatum, uirum & probitate & pietate, consilioque minime sinistro conspicuum, tum etiam ingenii alacritate, litterarumque tractatione nobilem; qui non multo post eo ipso anno, post obitum *Erenbrechti* *Vangionum* Episcopi, uniformiter ad ecclesiam *Wormatiensem* uocatus fuit, & sic utrique dignitati ac ecclesiae pie ac religiose, simulque utiliter praefuit atque profuit annis *XVII*.

II Sub

Edit. I

* pag. 45

* pag. 46

ANTIQUARIUM
I Sub his rem
des pectus sua in uillis
flumini VII: & uil
pura & canis integritate
ruberum *Laureshamensi*
um accepit: qui post obitu
dicar, sepultus fuit.
III Idem Princeps
ecclesiae Dei immensae
reuerentiae quaque huius
nostrae exempla praefectus
in eodem pago *Abenensi*,
obit.
IV Tanta igitur &
lum Dei multitudine obitu
quoniamque obitatus,
paulo speciem abundaret;
qua auctoritate imperator
potestatem monasterii le
mentis tres quatuorque facit
collegere.
V Imperator item
comitum principum, ab
maestri concilio, multo
notante sub ipso *Samuele*.
VI Anno *DCCCX*
fribus, *Moguntiae* ex
no *XXIV*, cum imperator
cop. circa Dei ecclesiam
Laureshamensi in primis o
ritum prope *maestri* *Hil*
praedium suum in *Ganera*
in pago *Laureshamensi* in uilla
nisi monasterio transiit.
VII Anno *DCCCXII*
VI, *Nobilitatem* *maestri*
Bex olim in *L. Duns* *Arce*
typo uicinis *Roma* um *per*
causam *beati*, nec um *sub*
anno *conditum*, *XV* de
in *II*, anno *regni* *VII*.
VIII Quo *Samuele*
regimine *completus*, cum
no post *Christum* *nam* *I*
de *VII* *Februarii*, *Corpo*
rum, *obitum* cum *haec* *tum*
Hier *leca* *fr*
ipse *gregem* *i*
Hier *plum* *est* *Ebe*
Episcopus *Wormatiensis*, *u*
uel, *item* *ann*, *XVII* *Kale*
cocorum in *Nobilitatem* *&*
transiit, *tum* *Laures* *ex*
Gracie in *maestri* *collocata*
chum *eius* *crucis*, *nam* *a*
SAMUEL *EPISCOPUS*
crucis *distinctione* *haec*

Edit. I

II Sub huius temporibus *Ludovicus Pius* Imp. illustri Comiti *Werinhero* praedia sua in uillis *Bibifloz* & *Wadtinheim* sitis in pago Rhenensi super fluuium *VVisgotz* & uillam *Zullestein*, sitam in ripa fluminis Rheni, cum portu & omni integritate sua, regia auctoritate tradidit: quae mox idem *VVerinherus* Laureshamensi monasterio assignauit, & ad dies uitae suae in precariam accepit; qui post obitum in capella ecclesiae Laurisheimensis, quae *Varia* dicitur, sepultus fuit.

dam coenobio
praest. We-
rinherus pos-
sessiones
quasdam ei-
dem tradit;

III Idem Princeps *Ludovicus* Imp. qui pius, misericors, & circa ecclesias Dei immensae benignitatis semper extitit, plurima beneficia Laureshamensi quoque huic monasterio contulit, patris gloriosissimi Regis *Caroli* exempla pia secutus, & inter alia uillam *Langungen* (Langen) sitam in eodem pago Rhenensi, eidem in remedium animae suae in perpetuum obtulit.

Ludovicus
idem Pius
uillam Lan-
gen.

IV Tantis igitur & tam magnificis Regum donationibus, atque fidelium Dei multimodis oblationibus, cum iam Laureshamense monasterium quammaxime dilataretur, & per omnes fere Teutonici regni prouincias copiosis sparsim abundaret possessionibus; *Samuel* Episcopus & Abbas a regia auctoritate impetrauit, quatinus sibi suisque successoribus liceret pro opportunitate monasterii legitimam praediorum commutationem usque ad menses tres quacunque facere, & possessiones passim dispersas quoquo modo colligere.

post quae Sa-
muel posses-
siones dispersas
colligit;

* pag. 47

V Impetrauit item *Samuel* ab Imperatore *Ludonico* confirmationem omnium priuilegiorum, ab Imperatoribus & Regibus *ecclesiae suae Wormatiensi concessorum, multaue alia: de quibus uide *Annales* nostros *Wormatienses* sub ipso *Samuele*.

priuilegio-
rum confir-
mationem
impetrat;

VI Anno DCCCXL *Ludovicus Pius* Imp. imperio inter filios distributo, Moguntiae ex hac uita decessit XII Kalend. Iulii, aetatis suae anno LXIV, cum imperasset annis XXVI, mensibus IV, diebus XXIV. Princeps circa Dei ecclesias, eique seruientes uere pius ac misericors, & de hoc Laurishamensi in primis coenobio optime meritis: sepultus in urbe Mediatrix prope matrem *Hildegardim*: cui *Lotharius* filius in regno succedens, praedium suum in *Ganneta* uilla in pago *Hatuariensi* super fluuium *Nerfe*, & in pago *Laumensi* in uilla *Sodeia* super fluuium *Geldiome* situm, Laurishamensi monasterio tradidit.

post Ludoui-
ci Pii obitum

a Lothario
praedium in
Ganneta ac-
cipit;

VII Anno DCCCXLVII *Samuel* Episcopus, ordinationis suae anno IX, Neuhufanum templum iuxta Wormatiam, quod *Dagobertus* Francorum Rex olim in *S. Dionysii* Arcopagitae honorem fundarat, sancti *Cyriaci* martyris reliquiis Roma iam pridem per Imp. *Ludovicum Pium* illuc allatis, in eiusdem Sancti, nec non Saluatoris nostri, Deiparaeque Virginis honorem de nouo consecrauit, XV die mensis Octobr. indictione XI, regnante *Ludouico II*, anno regni sui VIII.

templum
Neuhufanum
consecrat;

VIII Qui *Samuel* Episcopus & Abbas annis XVII in utriusque ecclesiae regimine completis, cum caelesti uita terrenae huius commutationem fecit anno post Christum natum DCCCLV, III Idus Februarii, uel, ut aliis placer, die VII Februarii. Corpus eius Laurisiam, ut ipse uiuens designauerat, relatum, ibidem cum hac tumuli inscriptione reconditum fuit:

moritur &
Laurisiae se-
pultus;

*Haec loca fundauit Samuel, gratumque parauit
Ipse gregem Christo, tumulo qui clauditur isto.*

* pag. 48

Huius postmodum ossa *Eberhardus* Comes Hirsutus de Beymburg, XXXIX Episcopus Wormatiensis, anno Domini MCCLXXIII, XVI Kalend. *Iunii, uel, iuxta alios, XVII Kalend. Iulii, plumbeae capsa inclusa, ex Laurisensi coenobio in Neuhufanum *S. Cyriaci* collegium iuxta Wormatiam supradictum transtulit, cum Laurislae quicuiisset annis CCCCXVII, eaque ante aram *S. Crucis* in medio collocauit, quod indicatur inscriptione lapidi albo supra sepulchrum eius exarata, quam anno MDCXIV, die XX Octobr. descripsi talem: *SAMUEL EPISCOPVS WORMATIENSIS*. De illa eius translatione extat distichon hoc:

quo postea
Neuhufam
transfertur;

epitaphio or-
natur;

*Sum Samuel natus, sed non sum corpore totius,
Nam sum translatus, nobilitate satus.
Antistes dignus; sincera mente benignus
Vangioni populo; nunc requiesco solo.*

*ante Nebu-
sana euerfa
secundum
eleuatur.*

Verum cum anno MCCCCCLX hoc templum Neuhufanum a Comite quodam Gleichensi, qui *Diethero* Isenburgico, Moguntino Archiepiscopo, contra *Adolfum* Nassouium in schismate, quod in Moguntina ecclesia tunc erat, adhaerebat, funditus euerfum esset, & iam anno MCCCCCLXXIX reaedificari inchoaretur, in reformatione ipsius pauimenti die VI Septembr. inuenta fuit urna illa plumbea, in qua ossa *Samuelis* Episcopi & Abbatis recondebantur, ab *Eberhardo* Wormatiensi Episcopo anno MCCLXXIII, ut supra dictum est, eo loco posita: de qua inuentione extant uersus:

*Hoc Samuel tumulo placuit dormire secundo.
Cum Sathan ecclesiam combussit filius istam,
Alma renudantur Samuelis & ossa leuantur.
Hic colitur digne, quia mansit inustus in igne.*

Caput VII EIGELBERTVS

Abbas VII.

*Bene praeest
monasterio:*

Mortuo *Samuele*, reuerendissimo Vangionum Episcopo, ac huius monasterii Abbate dignissimo, in eius locum ex ipsius congregationis corpore mox electus fuit *Eigilbertus* * seu *Egilbertus* monachus, & * pag. 49
parentum nobilitate & uniuersa morum honestate praeclarus, qui annis nouem felici dispensatione creditam sibi ecclesiam prudentissime ac laudabiliter rexit.

*ei a Ludouico
Rege liberam
per Rhenum
Vermariam
usque nauigan-
di facultatem
impetrat.*

II Eius rogatu *Ludouicus* Rex huius nominis alter Laureshamensi monasterio concessit, ut unam nauem per Rhenum fluuium huc illucque discurrere, & omni tempore transmeare, & ad portum, Wormatiam ciuitatem, absque ullo teloneo peruenire, ob utilitatem & necessitatem monasterii liceret: & ut nullus Episcopus uel Abbas, nec Abbatissa, neque Comes aut Vicarius, seu Centenarius, aut Clusarius, nec Pontonarius, neque ullus iudex seu aliqua potestas ullam eis hoc nomine molestiam aut calumniam facere praesumat.

mortem obit.

III Obiit autem uenerabilis pater *Eigilbertus* Abbas anno a partu uirgineo DCCCLXV, cum non inepte ecclesiae suae praefuisset annis IX, ut dictum est.

Caput VIII THIODROCHO

Abbas VIII.

*Alibi appella-
tur Drut-
marus,*

Venerabili Abbate *Eigilberto* sepulto, conuenerunt in unum fratres, ut sibi de pastore alio prouiderent. Itaque Spiritus S. gratia inuocata, concordibus omnium suffragiis ex suis in Abbatem elegerunt *Thiodrochum*, qui in manuscripto Abbatum catalogo *Michaelis Gassen*, itemque in libro *Animarum* ipsius monasterii *Drutmarus* appellatur, uirum tum uirtute ac doctrina longe praestantissimum, tum morum etiam innocentia ac honestate uitae clarissimum; qui nouit & conseruis mensuram tritici erogare, & in augmentatione dominici gregis gaudere: unde X annis cursu felici in regimine consummato, iustitiae ac uitae aeternae tandem coronam adeptus est.

II Hic

Edit. I

II Hic ecclesiam in *Obbenheim*, & monasterium in monte *Abrahæ* seu *Abrinsberg* fundotenus crexit.

loca quædam sacra erigit.

* pag. 50

III Sub hoc Præfule anno DCCCLXX *Ludouicus* Rex quasdam res proprietatis * suæ in pago *Rhenensi* in *Seheim* & *Bickenbach* monasterio *Laurishamensi* tradidit; cuius traditionis littera extat talis:

Item præest, *Ludouicus* Rex crenobio bona quædam confert;

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia Rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus nostrisque, præsentibus scilicet & futuris, qualiter nos ob nostræ mercedis augmentum, & pro remedio animæ Domini aui & genitoris nostri, concessimus quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium Lauresham, quod est constructum in honore beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ubi etiam requiescit corpore S. Nazarius: hoc est, in pago Renense ad Seheim & Bicchumbach, cum omnibus ibidem adiacentiis uel pertinentibus, in mancipiis, terris, uineis, pratis, pascuis, siluis, aquis, aquarumue decursibus, exitibus & regressibus, mobilibus & immobilibus, quæsitum & ad inquirendum, totum & ad integrum, ex iure & dominatione nostra in ius & dominationem præfati sancti loci tradimus atque transfundimus, ea uidelicet ratione, ut ab hodierna die & deinceps, per hoc nostræ auctoritatis præceptum, plenius in Dei nomine confirmatum, in usus fratrum Domino ibidem famulantium perpetualiter permaneant absque alicuius contradicentis obstaculo. Quod si nunc nos easdem res cum consensu & uoluntate dilecti filii nostri Karoli statim commutare possumus, hoc omnino desideramus. Si autem hoc esse nequiuert, tunc firmiter præcipimus atque iubemus, ut post obitum nostrum perpetualiter ibi permaneant, absque alicuius molestia uel inquietudine. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris uerius credatur, & diligentius obseruetur, manu propria nostra subter eam firmauimus, & annuli nostri impressione assignari iussimus. Heberhardus Cancellarius ad uicem Luitberti Archicapellani recognoui & subscripsi. Data III Nonas Maias anno Christo propitio XXXVII regni Domini Hludouici serenissimi Regis in orientali Francia regnantis, indictione VII. Actum † Lobodenburc.

† Laudenburg

Christe protege *Hludouicum* Regem.
Signum Domini *Hludouici* serenissimi Regis.

* pag. 51

IV * Anno DCCCLXXI illustris & spectabilis uir *Ansfridus* Palatii seu Palatinus Comes, prædium suum in *Geizefurt*, aliasque res proprietatis suæ a *Lothario* Rege sibi traditas, & quicquid habebat in pago *Darnou*, in marcha uel uilla *Sodoia*, quæ sita est super fluuium *Galdiun*, in Comitatu *Gisfelberti*, sancto *Nazario* contulit; cuius donationis littera sequitur talis.

Ansfridus item prædium in *Geizefurt*;

Si aliquid ex facultatibus nostris ad loca Sanctorum condonamus, hoc nobis procul dubio in æterna retributione profuturum esse confidimus. Idcirco ego in Dei nomine Ansfrid Dei gratia Comes, cogitans de timore Dei uel futura retributione, pro remedio animæ meæ, seu dominorum meorum, per quos ad me res peruenire dinoscitur, dono per hoc testamentum ad sanctum Dei martyrem Nazarium, qui requiescit in corpore in pago Renense, in monasterio cognomento Lauresham, sito super fluuium Wilgoz, ubi moderno tempore uir uenerabilis Theothrohus Abba regulariter præesse uidetur, & ueneranda congregatio monachorum die noctuque domino Deo deservire uidetur, donatumque in perpetuum esse uolo, & promptissima uoluntate confirmo, hoc est, quod trado res proprietatis meæ in pago Hattuaria, in Odenheimero marca, in uilla, quæ dicitur Geizefurt, quæ sita est super fluuium Nerfa, hoc est, mansum indominicatum, cum ædificiis atque omnibus utensilibus, habentem hobas tres, hobas seruales XVIII, & siluam, in quam mittere possumus mille porcos perfecte saginari, & eandem siluam determinat ab oriente fluuius Lufgochesbach usque in Nerfchinam, & a Nerfchina usque in Nerfam, & a Nerfa usque ad siluam campumque, qui diuidit

D 2

Ode-

Odcheimero marcam, & quicquid in eadem marca uillauae habeo proprietatis, exceptis tribus hobis, unam quam habet Wolfbraht, & in eandem siluam debet mittere porcos X; alteram habet Thadolf, tertiam Sigebinus, & etiam debet mittere in siluam uterque porcos X, & nullam aliam utilitatem, siue ad extirpandum, siue in cesura ligni; unusquisque de seruis ipsis de sua hoba debet mittere in siluam porcos V. Haec omnia superius comprehensa in ea ratione ad sanctum Dei martyrem Nazarium *trado, quatenus has easdem res ad dies uitae meae habeam, & quicquid ad praefatum monasterium pertinet in loco uel nulla, quae dicitur Gannida†, tam de quacq̃sitis, quam de inuacq̃sitis, seu in quibuscunque ibidem locis aut terris consistant res praefati martyris Christi, quae hactenus seruiuerunt praefato monasterio, de uincis quoque ad carradas quatuor. Spondeo quoque memet ipsum in censum annis singulis in festiuitate S. Martini coria bouina ad opus fratrum quadraginta persolvere. Haec omnia, ut diximus, sub integritate cum omnibus appenditiis & terminis suis, & cum omnibus ad se pertinentibus, id est, basilica, domibus, ceterisque aedificiis, terris, pratis, campis, siluis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus, cultis locis & incultis, mobilibus rebus & immobilibus, ac se ipsas mouentibus, uel quicquid denominari potest aut non potest, mancipiis diuersi sexus & aetatis numero LXIV. Haec uero omnia superius denominata a die praesenti de iure meo in ius & dominium S. Nazarii, rectorumque ipsius monasterii dono, trado, atque transfundo in Dei nomine perpetualiter possidendum: ea uidelicet ratione donationem memoratam atque traditionem faciens, ut quamdiu in hac mortalitate diuina iussione uixero, habeam praedictas res in mea potestate & sub mea ordinatione, absque ullius personae aut potestatis contradictione uel impedimento, tam ipsam hereditatem a me traditam, quam illam, quam ab eodem monasterio precariam accepi. Post obitum uero meum utraque memoratae res cum omni integritate ad praenominatum uenerabile monasterium absque ullius contradictione recipiantur, & in eius potestate atque dominio permancant, fratribus specialiter ad sustentaculum, & nulli unquam in beneficium detur. Quod si factum fuerit, heredes mei illud inde abstrahere licentiam habeant, atque inter se dispertiri: excepto si maior utilitas eidem monasterio per praestariam acquiri possit. Et si aliquis contra hoc nostrae deuotionis testamentum resultare uoluerit, atque illud conuellere aut euacuare tentauerit, primitus Christum & sanctum eius martyrem Nazarium nefandis ausibus suis contrarium sentiat, & insuper fisco distringente multam *de rebus propriis parti praedicti monasterii coactus exsoluat, auri uidelicet libram unam, argenti pondo XII, & nec sic, quod conatus repetere, euindicare possit: sed haec donatio omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione submixta. Actum publice in monasterio Lauresham anno incarnationis dominicae DCCCLXXI, regni Ludouici Regis XVI, sub die III Non. Octobr. Signum Ansfridi Comitis Palatii. Signum Fridolohi. Signum Ruodleichi, & aliorum. Ego Walthere indignus presbyter & monachus hoc testamentum scripsi, diemque & tempus ut supra notauit.

aliasque in
pago Darnau
possessiones.

V Sequitur alia donatio eiusdem Ansfridi Comitis in pago Darnau.

Ego in Dei nomine Ansfridus gratia Dei Comes, dono per hoc testamentum ad sanctum Dei martyrem Nazarium, ut supra, quicquid habeo proprietatis in pago Darnau, in marca uel uilla Sodoia, quae sita est super fluium Geldium, in comitatu Giselferti, hoc est, hubam indominicatam unam, seruales VIII, & siluam, in qua saginari possunt porci C. quam determinat ab oriente res Liutberti, ad austrum fluit Sambra, ad occidentem res sancti Lamberti, ad aquilonem item res Liutberti, cum mancipiis XXXIX. Haec omnia in ea ratione ad sanctum Dei martyrem Nazarium trado, quatenus has easdem res ego & Hildiwardus filius meus ad dies uitae nostrae habeamus: & insuper, quicquid ad praefatum monasterium pertinet in uilla uel marca, quae dicitur Baldanis, & in censum annis singulis

Edit. I

* pag. 51

* pag. 51

ANTIQUARIUM
141. Inquisitio in S. Martini
tam uero nostram utro
dos, tempore & die, q̃
VI. Pre

Diligendo in C
randa Comiti Palatii,
la sua sunt petitis, &
proprietate tunc in G
Ludouici & Ludouici &
1414. Gannida pertinetur, re
line traditione cum rebo
sanctu suo p̃sentis con
dies tunc uel uel benefi
cium, & hanc p̃sentis
ritu, utraque res obq̃
hui carade nunciat
is omnia traditi: &
de prima beneficii XL
neglecti. Post obitu
m S. Nazarii p̃sentis
anno scilicet DCCCLXXI
† illi, h

VII. Summus ne
xambria p̃sentis, illam
relinquere debeat: H
dignis, Octobr. Ma
bus uel non p̃sentis &
glebae Ranstern.
de quo uita in Gern

VIII. Ceterum
Hilobrecht anno de
lano, ad Christum,
DCCCLXXI, diem
ipsi scilicet nunc p̃sentis

Superiore reuerentis
monachus hunc co
stulatus succedit ad
1414. ois agnate ornata, &
p̃sentis non neq̃e eccle

II. Anno secundo
hunc p̃sentis. Iuxta Hen
de Hen V. Kalend. Septem
celis Ludouici II. Imp
Germanie, Francie, &
ancorum LXX. Princi
ueris fustibus, laboru
quoque p̃sentis uel uel
quis, qui ex p̃sentis n
am, superius nunc ne
corpus a filio Ludouici

Edit. I

singulis in festo S. Martini solidos tres fratrum usui persoluamus. Post obitum uero nostrum utraque memoratae res &c. ut supra omnia. Actum loco, tempore & die, quo supra.

VI Praestaria eiusdem Ansfridi Comitis.

*Diligendo in Christo filio sanctae Dei ecclesiae, Ansfrido, uen-
rando Comiti Palatii, Thiotrochus gratia Dei humilis Abbas. Honorabi-
lis tua fuit petitio, & fratrum nostrorum decreuit beniuolentia, ut res
proprietatis tuae in Geizfurt, pro elemosyna tua & Domnorum Regum
Lotharii & Ludouici a te sancto Nazario traditas, simulque res nostras ad
Gannita pertinentes, rem quoque * proprietatis tuae in uilla Sodoia simi-
liter traditam cum rebus S. Nazarii in uilla Baldanis, quae in utroque te-
stamento tuo plenius continentur inscripta, tibi & filio tuo Heldiuuardo ad
dies uitae uestrae beneficiaremus. Quod, quia rationabile fuit, perfe-
cimus, & hanc † praestariam uobis conscribi iussimus: ut quamdiu uixe-
ritis, utrasque res absque omni inquietudine teneatis & excolatis, & ni-
hil exinde minuere aut deteriorare, sed potius augmentare & meliorare
in omnibus studeatis: & singulis annis ob recordationem in festo S. Martini
de primo beneficio XL coria bouina, de secundo tres solidos soluere non
neglegatis. Post obitum uero uestrum utraque res melioratae & auctae
ad S. Nazarium reuertantur. Data praestaria die & tempore, quo supra.
Anno scilicet DCCCLXXI.*

† id est, beneficium, uulgo Lehen.

VII Supradictus item Ansfridus Palatinus Comes multa in pago Ta-
xandria possedit, uillam uidelicet Empele, quam monasterio quoque Lau-
rishaimensi donauit: Hunsete, Hatalle, Orcinon, Rosmala, Herpina,
Angriſa, Osterol, Maruilde, Palete, Hammaritta, Diella, qui sunt ad-
huc uici non procul a confluente Rheni & Mosae, iuxta oppida Graben, Me-
ghen & Rauenstein. Pagus autem Taxandria situs est circa Buscum Ducis;
de quo infra in Gerbodone XV. Abbate.

VIII Ceterum cum iam munia Abbatiae compleisset uenerabilis pater
Thiodrochus annis decem, ut superius dictum est, ex hoc mortali & lugubri
saeculo, ad Christum, uti confidimus, emigravit, anno salutiferi partus
DCCCLXXXV, dierum simul ac uirtutum, bonorumque operum plenus, in
ipsa ecclesia iuxta praedecessores suos tumulatus.

Caput IX

B A B O

Abbas IX.

Superiore reuerendo patre Thiodrochone ad aliam uitam translato, Babo
monachus huius conuentus eidem per legitimam fratrum electionem po-
stulatus successit anno * Christi DCCCLXXXV. Qui moribus coenobi-
ticis apprimè ornatus, ac in omni eruditione scripturarum insigniter eruditus,
praefuit non inepte ecclesiae suae annis quinque & mensibus aliquot.

II Anno secundo Babonis, Christi scilicet DCCCLXXXVI, XV Ka-
lend. Septembr. iuxta Henningem & alios (Tritheimius annum DCCCLXXXVII
& diem V Kalend. Septembr. ponit) Francofurti ad Moenum ex hac uita de-
cessit Ludouicus II Imp. Germanicus dictus, Ludouici Pii Imp. filius,
Germaniae, Franciae, & Bauariae, Thuringiaeque Rex inclitus, aetatis suae
annorum LXX. Princeps uere optimus, magna ui animi ac corporis, in ad-
uersis fortissimus, laborum tolerantissimus, armis felicissimus, in pauperes
quoque pius & liberalis, nec non huius coenobii Laurifensis benefactor egre-
gius, uti ex supradictis notum est: qui inertiam, otium, libidinem, luxuri-
am, superbiam atque arrogantiam ceu pestem semper execratus fuit. Eius
corpus a filio Ludouico huius nominis III, postmodum Imperatore, ad hoc
mona-

cui dein ea
omnia Thio-
drochus seu-
di titulo con-
cedit.

ceterum
praeter illa
Ansfridus
coenobio uil-
lam Empele
donauit.

Thiodro-
chus an. 875
moritur.

Monasterio
bene praefect;

ad quod Lau-
douicus pa-
tris exuuias
transfert.

monasterium Laurishamense delatum, exequiarum magnifico apparatu, praesentibus multis Imperii proceribus, fideliumque ac ministerialium plurima frequentia ibidem reconditum fuit: de cuius tumulo supra in *Prooemio* quaedam diximus. Vxor uero eius, *Hemma* nomine, Hispana, iam pridem eodem ipso anno II Kalend. April. Ratisbonae apoplexia extincta fuerat, ubi in superiore sacrarum feminarum coenobio recondita quiescit.

Edit. I

& praedium
in Winen-
heim;)

III Post obitum autem ipsius *Ludouici* Imp. filius eius *Ludouicus III* paternae statim benignitatis ac liberalitatis erga hoc ipsum monasterium Laurishamense affectum induit, ac praedium suum in *Winenheim* eodem *Werinbero* Comiti, cuius supra in *Sanuele*, sexto huius loci Abbate, mentio facta est, tradidit, ac per ipsum illud postmodum in ius & dominium *S. Nazarii*, hoc est, huius monasterii Laurishamensis transfudit.

offa uidem
filii Hugonis.

IV Anno DCCCLXXIX *Hugo* Dux, dicti *Ludouici III* Imp. filius, cum * in bello patris, quo *Hugonem* Lotharingum petebat, incautius contra Normannos dimicaret, in Carbonaria silua ad *Salitam* fluuium grauius ab hostibus uulneratus ac captus, inter eorum manus animam efflauit: cuius corpus huc Laurissam deductum, iuxta alios principes uiros ac proceres honorifice sepultum fuit.

* pag. 56

Babo uita
excedit.

V Anno DCCCLXXXI ex hac mortali uita euocatus fuit *Babo*, Abbas huius coenobii, IV Kalend. Iunii, ut in *libro Animarum* notatur, anno regiminis sui quinto supra menses aliquot, inter antecessores suos sepultus: cui in gubernaculo successit *Waltharius*, qui sequitur.

Caput X WALTHARIUS

Abbas X.

Fuit uir ho-
nestae uitae,

sub quo Lu-
douicus III
montem
Abrinsberg
monasterio
concedit;

Post *Babonem* Abbatem *Waltharius* seu *Waltherus* (ut in diplomate donationis praedii in *Abrinsberg* *Ludouici* Regis appellatur) concordibus fratrum suffragiis ad coenobii regimen peruenit anno Christianorum DCCCLXXXI. Vir honestissimae ac optimae uitae: qui tantummodo annis praefuit duobus: sub quo idem Rex *Ludouicus III* praedium suum nominatum *Aberinesburg* seu *Abrinsburck*, in pago *Lobodengouue*, quod antea coniugi suae *Liutgardis* praestitum habebat, cum aedificiis seu pertinentiis omnibus *S. Nazario* ad monasterium Laurishamense contulit, cuius donationis littera sequitur talis:

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia Rex. Notum esse uolumus omnibus sanctae Dei ecclesiae fidelibus, nostrisque, praesentibus scilicet & futuris, qualiter nos ob amorem Domini nostri Iesu Christi, & pro anima pii genitoris nostri, & pro mercedis nostrae augmento, quasdam res proprietatis nostrae concedimus ad monasterium dictum *Lauresham*, quod est constructum in honore *S. Nazarii* uenerabilis martyris Christi, cui nunc * uenerabilis Abba *Waltherus* praest; hoc est, in pago nuncupato *Lobodengouue* locum quendam, qui nominatur *Aberinesburg*, sicuti ipsum charissimae coniugi nostrae *Liutgardis* hucusque praestitum habebamus†, & quicquid ad ipsum locum iure ac legitime pertinere uidetur, cum domibus, aedificiis, mancipiis, uincis, campis, agris, pratis, pascuis, siluis, cultis & incultis, aquis, aquarumue decursibus, uis & inuis, accessibus & adiacentiis, finibus, exitibus, & regressibus. Haec ergo omnia iam dicto Abbati ad praefatum monasterium, & fratribus ibidem Domino famulantibus in proprietatem & dominationem perpetuam condonauimus, & iussimus eis fieri hoc nostrae auctoritatis praeceptum, per quod uolumus, firmiterque praecipimus, ut de his omnibus nunc & deinceps omni tempore liberam habeant potestatem faciendi, quicquid eis placuerit: quatenus eos pro nobis, coniuge, proleque

† gelichen

* pag. 57

Edit. I *leque nostra misericordiam Domini melius exorare delectet. Et ut haec nostrae concessionis auctoritas firmiter habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris melius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari iussimus. Arnolfus Cancellarius ad vicem Luitberti Archicapellani recognovi & subscripsi. Data XV Kalend. Februar. anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXII, indictione X, anno VI Hludouici serenissimi Regis. Actum Franconofurt palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen.*

II De monte autem illo *Abrinsberg*, in quo praedictum praedium *Ludouici* Regis situm est, qui alibi *Abrahamae mons* uocatur, vulgo *Ebensberg*, in manuscripto quodam *Eberinsberg* (quem male quidam montem omnium Sanctorum, *aller Heiligen Berg* appellant, ut ex sequentibus *Freheri* uerbis patebit) quoniam ad monasterium Laurishamense spectat, & saepius eiusdem in hoc chronico mentio fit, quaedam de eodem hocce loco tractare uisum fuit. Situs est hic mons in pago *Lobodengouue*, ut ex praedicta littera *Ludouici* Regis colligitur, non procul ab *Heidelberga*, in quo olim temporibus Romanorum castellum seu burgum quoddam siue arcem fuisse tradunt, unde denominatio illa *Aberinsburg* fuit orta, & *Heroldus* praetorii seu palatii uestigia amplissima & aedificia uetustissima eo in loco uideri scribit. Postmodum autem Romanis deuictis in Francorum Principum ius & potestatem idem ipse locus peruenit, uti refert *Marquardus Freherus* in *Originibus Palatinis* parte I cap. VIII; in quo uetera adhuc aedificia superfuisset, praeter nomen ipsum *Aberinesburg* (quid enim *Burgum*? inquit) colligitur aperte ex supradictis litteris *Ludouici III* Regis, quibus locum illum cum domibus, aedificiis, aliisque pertinentiis *Walthero* Abbati Laurishamensi donauit. Post quem (ut pergit dictus auctor *Freherus*) *Gerhardus Abbas* basilicam ibi in honorem S. Michaelis Archangeli construxit. *Reginaldus* porro Abbas de concessione *Henrici II* Imp. monasterium effecit, fratresque sub regula Benedicti uiuenturos, & fratribus *Nazarianis* conformes, ibidem congregauit. Postea *Anshelmus Abbas* in posteriore & excelso montis iugo aliam insuper cellam S. Stephano protomartyri sacram, eiusdem Imperatoris concessione, & *Alexandri III* Papae confirmatione, fundauit & dotauit. Quam utramque cellam *Cunradus I* Rex, & *Otto I* Imperator, nec non *Henrici II* & *III* Imp. donatis uariis latifundiis, redditibus & uectigali mercatus *Wezzinlochensis*; praedicti quoque Abbates collatis de suo donariis, alii que quamplurimi fideles elemosynis suis auxerunt & locupletarunt. Fuitque ea inter coenobium Laurishamense & istud *Abrinsbergen*se, quae inter matrem & filiam, necessitudo: & illud quidem ecclesia maior S. Nazarii, hoc autem ecclesia minor S. Stephani uocari solebat, ut ex diplomatis apparet. Cum ergo mons ipse iam ante (nescio a qua re) omnium fidelium patri *Abrahamae* sacer uel esset, uel diceretur, & in eo duae essent cellae, prior S. Michaelis Archangeli (a quo montis illa pars etiamnum nomen retinuit) posterior S. Stephani & Laurentii titulo consecrata; utraque monachis, conuersis, eremitis inhabitata, & paulatim accursu hominum tam accolarum quam exterorum frequentata, contributionibusque fidelium exulta & locupletata: factum est, ut locus ille, quantum praecelso uertice sublimis & longe conspicuus, tantum etiam religione clarus & uenerabilis esse coeperit. Quem ut *Conradus Rex* in litteris donationis suae sanctum locum uocat; ita ab eadem causa tandem, omisso & desueto paulatim proprio suo nomine, Montem sanctum, uelut per ἱερόν, a populo habitum dictumque, facile nobis assentiet, qui cum hac summaria narratione antiqua super hoc documenta conferet. Haec omnia ad uerbum ex praedicto *Marquardo Frehero* loco citato: de quibus singulis suo loco iuxta annorum seriem tractabitur. His omnibus praedictus auctor *Freherus* locum superaddidit ex *Trithemio*, qui de *Friderico XI* Abbate *Hirsau*giensi, inuidia fratrum indigne habito & deposito, ita scribit: *Interea adueniens Abbas monasterii S. Nazarii Laurissensis* (fuit is *Vdalricus* XXVI Abbas illius loci) cum innocentis uiri deiectionem cognouisset, cuius uitam

qui mons dicitur scribitur.

S. Michelsberg

* pag. 18

* pag. 19

& mores sanctissimos dudum antea nouerat, ingemuit: quem inter lupos uelut agnum diutius manere non sustinens, ex magna cum pietate secum abduxit, & in monte S. Archangeli Michaelis, qui Ebernberg dicitur, collocauit, ac de necessariis, quamdiu uixit, copiosa miseratione prouidit. In eodem uero monte usque ad mortem permansit, orationibus, ceterisque pie conuersationis studiis intentus, tantoque liberius contemplationi & quieti mentis dedit operam, quanto ab omni cura & tumultu saecularium occupationum fuerat remotus. Denique non multis postea annis euolutis Domino uocante infirmari coepit, & sancto in pace sine quicuit. Quo mortuo catena ferrea ad nudam carnem eius inuenta est, quam multis annis creditur non sine dolore, quod cicatrices carnibus infixae monstrare poterant, in occulto portasse. Sepultus est in eodem loco non sine opinione sanctitatis, super cuius tumulum nocturnis horis lumina emissa, ut multi testabantur, uisa sunt, & signa diuinitus ostensa. Atque haec ex Trithemio de coenobio montis Abrinsberg.

Edit. I

dictus uero
Ludouicus,

cum obisset
hic Laurissae
sepelitur.

Walthario
non longe post
obente.

III Eodem anno supradicto, scilicet DCCCLXXXII Ludouicus Rex Germaniae, Dux Franciae atque Bauariae, Ludouici Germanici filius, post donationem illam praedii sui in monte Abrinsberg monasterio Laurissensi factam, exercitum contra Normannos colligens, Francofurti ad Moenum moritur die XX Ianuarii; inde translatus Laurissam, ibidem iuxta patrem regali pompa in capella, quae *Varia* appellatur, quam ipse huius rei gratia construxerat, tumulatur. Post quem *Carolus* frater eius, cognomento *Crassus*, Imperator & Alemannorum Rex, paternae fraternaeque pietatis erga monasterium Laurissense imitator enituit, & exemplo antecessorum suorum priuilegium quoque libertatis & de electione Abbatis eidem confirmauit.

IV Anno sequenti DCCCLXXXIII extremum uitae diem obiit *Waltharius* Abbas, cum uix biennio ecclesiae suae ac monasterio praefedisset: qui suo muneri ac officio procul dubio satisfecisset (ut ex initio regiminis eius potuit auspiciari) nisi immatura mors cum ante tempus e medio rapuisset. Successorem post se reliquit *Gerhardum*, uirum nobilem, ac monasticae disciplinae defensorem ac cultorem strenuum: de quo in sequentibus.

Caput XI GERHARDVS

Abbas XI.

fundat basilicam
S. Michaelis;

Walthario Gerhardus seu Gebhardus, ut in mscr. chronico *Michaelis Gassen*, Abbas uir nobilis & strenuus anno DCCCLXXXIII successit; qui annis circiter decem coenobii gubernationem ac regimen cum sollicitae prouisionis cura, tam in spiritualibus quam temporalibus tenuit: basilicam in monte *Abrinsberg* seu *Abrahae*, de quo in praecedentibus dictum, in honorem S. *Michaelis* Archangeli fundauit atque construxit.

* pag. 61

dum praest.
Carolus Cras-
sus praedium
in Alesheim
coenobio de-
nat;

II Sub eo; anno uidelicet DCCCLXXXIV, *Carolus Crassus* Imp. praedium suum in uilla *Alahesheim* (Alesheim) in pago Wormatiensi seu *Vormazfeld*, in Comitatu *Vvalonis*, monasterio Lautishamensi tradidit; cuius traditionis diploma ex archiuis Palatinis erutum sequitur tale:

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Karolus diuina fauente clementia Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis ex nostris rebus pro Dei amore & remedio animae nostrae, & parentum nostrorum aliquid conferimus, & necessitates seruorum Dei assidue sibi famulantium nostro subleuamus iuuamine, id procul dubio & nobis ad aeternam uitam feliciter obtinendam, & parentum nostrorum animabus ad ueniam consequendam profuturum liquido credimus. Qua de causa omnium sanctae Dei ecclesiae fidelium, nostrorumque, praesentium scilicet & futurorum, comperiat mansuetudo, qualiter nos ob amorem Dei & remissionem

nem

ANTI
non petitorum nostr
ni petitorum nostr
glorificationem legem
Natus tempore regu
tu diem resurrectionis
esse uidetur, quidam
dendum conueniunt;
dicitur Alesheim, cum
cum multis, uelut
no, rati & ualuit,
& aduersarii, fauores
et rationem tenore, ut
has de praedictis, atque
uiri requiescent, habere
sed * his aualuante De
tationem, uelut prae
praescriptum fieri in
nostris, nec successore
super scriptis rebus ab
inuidiosis permuta
cessionis auctoritate plen
tore tempore ueritas a co
propria iuxta eam firm
galleri. Karolus Impera
uanti Archicamerarii
ne ab incarnatione Dom
Domini Karoli Angli
in Dei nomine felicitate
III Huc postea
propterea uocem re
gu ad Alesheim, C
om transcursum, im
imperandam inuicis ei
succedere consuevit; ut
per regem, Germaniae
redam M. Imperatore nulli
est (petente et aliquod dante
ab omnibus suis derelictum
ab ipso Alesheim suo succ
quo quodam in Alesheim
canon collocatus, utam
dem anno DCCCLXX
praedicte Iohannis Iamuz, (u
hinc, Berolichius en
tas in Auguae diuitis t
eram Deiparae uirginis.
IV Praeterea ip
uine patetque pietat
fina animarum extitit: c
dante quodam res prop
mora uera (sanctificat
natur, in rebus ex
hunc (sanctum) Sego
Praeterea tunc proprii in
tia, ad d. Neomane dote
V Anno DCCC
de uinea, alioque ad
uoluntate Laurissensi

Edit. I

nem peccatorum nostrorum, atque pro remedio animarum piæ recordationis genitoris nostri Hludouici, nec non & karissimi fratris nostri Hludouici, gloriosissimorum Regum, ad monasterium, quod uocatur Lauresham, ubi S. Nazarius corpore requiescit, & præfati Reges humati habentur, expectantes diem resurrectionis, ubi Gerhardus Abba & rector eiusdem monasterii esse uidetur, quasdam res iuris nostri in ius & proprietatem perpetuo possidendum concessimus; uidelicet in Comitatu Wormatiensi, ad uillam, quæ dicitur Alesheim, curtem indominicatam, sicut ad Imperatorem pertinet, cum mansis, ædificiis, utriusque sexus mancipiis, terris, pratis, uineis, siluis, cultis & incultis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus, uis & inuis, & adiacentiis, finibus, & omnia ad se iure legitimo pertinentia. Eo scilicet rationis tenore, ut perpetuo monachis ibidem Deo famulantibus in uisibus deputentur, atque indeficiens luminare exinde in ecclesia, ubi præfati uiri requiescunt, habeatur: & nulli præfatae res in beneficium tradantur, sed * ita auxiliante Deo permaneant ad usus fratrum & luminariam inextinctam, ueluti praelibando statuimus. Unde & hoc nostræ auctoritatis præceptum fieri iussimus, per quod decernimus atque iubemus, ut nec nostris, nec successorum nostrorum temporibus ullus habeat potestatem, ex superscriptis rebus aliquid minuere, subtrahere, uel immutare: sed ita inuiolabiliter permaneant, ueluti praelibauimus. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, & per futura tempora uerius a cunctis credatur, & diligentius obseruetur, manu propria subter eam firmauimus, & annulo nostræ impressionis iussimus sigillari. Karolus Imperator Augustus. Segoinus Notarius ad uicem Luitwardi Archicancellarii recognoui & subscripsi. Data III Idus Iunii anno ab incarnatione Domini DCCCLXXXIV, indictione II, anno uero regni Domini Karoli Augusti VIII, imperii autem IIII. Actum Wormatiæ, in Dei nomine feliciter, Amen.

* pag. 62

III Hic postmodum Carolus Imp. multis in imperio malis emergentibus, qui postea exi-
postquam uxorem repudiauerat, animo & corpore deficiens, Optimatibus regni ad Arnolfum, Carolomanni fratris sui filium, Carinthiae Ducem, certatim transeuntibus, imperio omnibusque regnis, eo quod propter amentiam ad imperandum inutilis esset, & alias ob causas, exutus fuit, præfato Arnolfo successore constituto; unde ipse postmodum, qui antea cum imperio tria insuper regna, Germaniæ scilicet, Italiæ, & Franciæ, tenuerat, atque post Carolum M. Imperator nulli postponendus fuerat, eo egestatis & inopiæ redactus est (nemine ei aliquid dante, qui antea omnibus dederat) ut desperatis rebus, & ab omnibus suis derelictus, non iam de regno, sed de uictu quotidiano cogitans, ab ipso Arnolfo suo successore subsidia uitæ præsentis supplex exposceret; a quo quosdam in Alemania redditus ac fiscos ueluti pro stipe ad uiuendum quotannis consecutus, uitam reliquam priuatam miser & egenus egit: quam * tan-
dem anno DCCCLXXXVIII Neudingi in Sueuiæ pago ad Danubium sito, pridie Idus Ianuar. (al. Idib. Ianuar.) maerore nimio consumptus miseram finiuit. Bruschius cum a ministro quodam interfectum esse scribit. Sepultus in Augiæ diuitis templo maiore prope Constantiam, in choro iuxta aram Deiparæ uirginis Mariæ. De eo fusius in auctoribus diuersis.

* pag. 63

IV Præfactus igitur Arnolfus, Caroli in Imperio successor factus, Arnolfus uen-
auitæ patruelisque pietatis exemplo erga Laureshamense monasterium munificus admodum extitit: cui initio libertatis & immunitatis priuilegium dedit: deinde quasdam res proprietatis suæ in Comitatu Wormatiensi in Rocchesheimero marca (Roxheimer Gemarck) & insulam unam, quæ Sigenwart nominatur, in ripa Rheni existentem, & in Comitatu Lobodunense in uilla Senthoue (Sandthouen) Sigolfo tum temporis Laurishamensi Præposito tradidit. Præterea fiscum proprii iuris sui nominatum Bruochmagat (Brumat) in Elisatia, ad S. Nazarium donauit.

V Anno DCCCXCI Herigerus quidam ateam unam cum molendino
& uinea, aliisque ad eam pertinentiis, sitis in uilla Hendschuchsheim, monasterio Laurishensi tradidit, his litteris desuper datis:

E

Ego

*Ego in Dei nomine Heriger, pro remedio animae Grimoldi & Germinuæ, trado ad S. Nazarium martyrem, qui requiescit in corpore in pago Renense, in monasterio, quod nuncupatur Lauresham, uel ad illam congregationem monachorum, quæ ibidem sub uenerabili uiro Gerardo Abbate deseruire uidetur, donatumque in perpetuum fore uolo, & promptissima uoluntate confirmo, hoc est, rem quam habuerunt in pago Lobodunense in uilla uel marca nuncupata Hantschuesheim, id est, arcem unam & molendinum, & uineam, & quicquid legitime & iure ad illam uidetur pertinere: ea uero ratione, ut ad basilicæ, quæ structa est in monte nominato Abrahamæ mons, in honore S. Michaelis Archangeli, seruitium constet. Haec omnia *superius comprehensa a die præsentis de iure meo in ius & dominium S. Nazarii dono, trado, atque transfundo in Dei nomine perpetualiter ad possidendum, ita ut ab hac die iure habendi, donandi, commutandi, uel quicquid exinde facere uolueritis, liberam & firmissimam in omnibus habeatis potestatem. Et hæc donatio omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnixæ. Actum in monasterio Lauresham, sub die VI Id. Ian. anno IIII regnante Arnolfo Rege. Signum Gerhardi Abbatis & Herigeri, qui hanc traditionem fieri & firmari rogauit. Signum Hufi pr. & mo†. Signum Engilberti & aliorum. Ego itaque Chazo indignus Subdiaconus & mo††. hanc traditionem depinxi, diemque & tempus, ut supra, notauit.*

† Presbyteri & monachi

†† monachus

nec non Ruotswind matrona.

VI Eodem anno nobilis quaedam matrona, nomine *Ruotswinda*, in remedium animæ suæ, ad ecclesiam S. Michaelis Archangeli in monte *Abrinsberg* seu *Abrahamæ*, de quo supra, a Gerardo Abbate constructam, decem iurnales eum dimidio, sitos in marca *Ebbelenheim*, itemque quatuor ad monasterium *Laurishamen*se perenniter possidendos tradidit, ut ex litteris donationis patet, quas dedit tales:

Ego in Christi nomine Ruotswind, pro remedio animæ meæ trado ad aulam sancti archangeli Michaelis, quæ constructa est in pago Lobodunense, in monte, qui uocatur mons Abrahamæ, super quem uenerabilis Gerhardus Abbas potestatem habet, donatosque in perpetuum esse uolo, in Ebbelenheimero marca iurnales X, & dimidium, & IIII ad monasterium S. Nazarii martyris Christi tradidi in Dei nomine perenniter possidendos, stipulatione subnixæ. Actum publice in cacumine montis Abrahamæ, XV Kalend. Ianuar. Signum Gerhardi Abbatis, & Ruotswindæ, qui hanc traditionem fieri & firmari rogauerunt. Signum Hufi Presbyteri, Geraldii, Walamarii. regnante Arnolfo Rege, anno IIII regni eius.

Gerhardus moritur.

VII Anno DCCCXCII uiam uniuersæ carnis ingressus est uenerabilis pater *Gerhardus* Abbas, Idibus Iunii, ut habet *Animarum liber*, anno regiminis sui quasi decimo; post quem Abbatia * proprio Pastore uacauit annis XVIII, ut in sequentibus patebit.

de Cuntzigo-ne, qui Trithemio huius coenobii Abbas dicitur.

VIII Notandum, quod circa hæc tempora reperitur alius quidam huius loci Abbas, nomine *Cuntzigo*, nobis omnino incognitus, neque in antiquo huius coenobii chronico sæpe citato, uel alibi etiam notatus; cuius solus meminit *Trithemius* in *chronico Hirsaugiensi* sub anno Domini DCCCXCII, p. 22, his uerbis: *Hiscæ temporibus sub Haderado Abbate & Luitelmo Scholastico claruerunt multi studiosi atque doctissimi monachi in hoc monasterio (Hirsaugiensi scilicet) e quibus Cuntzigo monachus ualde uenerabilis, imperante Arnolfo factus est Abbas monasterii S. Nazarii in Laurissa, Wormatiensis diocesis, qui tamen uix uno anno superuiuens moritur, & in eodem monasterio sepelitur. Hæc Trithemius. Videtur autem, si modo huius loci Abbas fuerit, eum Gerardo undecimo Abbati successisse, & propter exiguum eius regimen e hominum memoria in obliuionem, eo quod uitam factis minime illustrarit, deuenisse.*

Caput XII

De Abbatia monasterii Laurishamensis uacante per annos XVIII; & Administratoribus eiusdem duobus: quaeque interea sub inspectione & cura illorum circa illud gesta fuere.

DEfuncto Gerhardo Abbate, fratribus monasterii de quibusdam infolentis apud *Arnolfum* iam tunc Imperatorem accusatis, & ob hoc ab electione Abbatis interim suspensis, *Adelbero* seu *Adelbertus* monachus Elvvangensis coenobii ad Iagistam uel Iaxtum Franconiae amnem siti, ex praeclara & antiquissima *Comitum a Dillingen* stirpe oriundus, Augustensis postmodum Episcopus, nec non eiusdem coenobii simul Abbas, ut infra dicetur, uir magnae in Christo grauitatis & reuerentiae, qui generis nobilitatem uirtute & sapientia superabat, per dictum Imperatorem *Arnolfum*, cui semper charissimus fuerat, cuiusque filium *Ludovicum III*, postmodum in Imperio successorem, baptismate initiauerat, ac bonis literis moribusque informauerat, dispensatorie in rectorem monasterii Laurishamensis institutus fuit, anno uidelicet Domini DCCCXCII; cui annis quinque administratorio nomine optime & utiliter praefuit; quibus euolutis, cum uenerabilis pater religionis uigorem iuxta normam regulae D. Patris *Benedicti*, sub qua ipse quoque Deo militabat, pie ac religiose reformasset, tandem postposito omni saeculari honore & commodo, quod inde consequi potuisset, malens in caelestibus thesaurizare, monasterii administrationem ultro anno DCCCXCVIII resignauit, in suum coenobium Elvvangense, ut securius a mundanis curis liber Deo inferuiret, reuersus. Non tamen monasterii curam postmodum in Episcopatu Augustano constitutum, omnino eum neglexisse, satis indicant pia liberalitatis & munificentiae eiusdem circa illud indicia & argumenta, quorum aliqua in sequentibus demonstrabimus.

Administra-
torum horum
primus fuit
Adelbero,

qui comman-
datur.

* pag. 66

II Post resignationem autem *Adalberonis* praedicti, *Hattoni* Moguntinae sedis Archiepiscopo coenobii cura regia institutione gubernanda fuit tradita; qui eidem dispensatorie sub eodem, quo *Adelbero*, administrationis titulo annis XIII praefuit, ad annum scilicet DCCCCXII; quo defuncto fratribus sub *Conrado* Rege plenaria electionis libertas fuit restituta, ut infra dicetur. Fuit autem praedictus *Hatto* Archiepiscopus, ut quidam scribunt, ex Franciae stemmate regio natus, uir magnae prudentiae, prioris *Adelberti* in Elvvangensi Abbatia antecessor, quam annis XVII gubernauit: postmodum anno DCCCLXXXVIII Augiae diuitis Abbas in ordine XVII factus, praefuit eidem loco utilissime annis IV iuxta coenobii illius annales, ad annum Christi DCCCXCII; quo *Sunzone* seu *Sunderoldo* Moguntinae sedis Archiepiscopo in proelio a Normannis iuxta Wormatiam caeso, ab Imperatore *Arnolfo* ad eandem ecclesiam uocatus fuit; quam annis XXI circiter rexit. Hic idem *Hatto* (quod testante *Bruschio* merito notandum) *Ludovicum* praedicti *Arnolfi* Imperatoris filium ab Episcopo Augustae Vindel. *Adalberone* baptizatum ex lauacro sancto suscepit: quem idcirco Imperator *Ludouicus III* postea in publicis etiam diplomatis monasterio diuitis Augiae datis compatrem suum appellauit. Sed haec per parenthesin. Ad nostrum coenobium Laurishamense redeamus. Is igitur *Hatto* Laurishamensi coenobio uice Abbatis praefidens, functionis sibi commissae exactam rationem habuit, & inter cetera commutationem praediorum cum *Reginodone* ingenuo uiro fecit, dans ei de partibus *S. Nazarii* in pago *Glemisgouue* in uilla uel marca *Hirslanda*, & in *Dicingon*, & in *Gernigon*, quae loca iacent in Comitatu *Gozberti* Comitis, & in pago *Enrichgouue* in uilla uel marca *Audinesheim*, & in *Rutgesingon*, & iacent

Secundus
Hatto Archi-
episcopus
Moguntinus.

qui praedia
quaedam coe-
nobii cum aliis
commutat:

† Virnheim
quam com-
mutationem
Ludouicus
Infans confir-
mat,

& iacent in Comitatu *Walahi* Comitis, & ab eo accipiens indominicatum curtem, quam ille propter suum seruitium & interuentum aliorum fidelium a Rege in proprietatem acquisierat, sitam in pago Lobodonenſe, in Comitatu *Liutfridi* Comitis, nuncupatam *Virnunheim*†, cum mancipiis, filiis, & omnibus utilitatibus suis. Quam traditionem & commutationem *Ludouicus* Imperator hoc nomine *III* (qui patri *Arnolfo*, huius coenobii benefactori munifico, ut ex praecedentibus cognitum, anno DCCCXCIX Oetingae *III* Kalend. Decembr. defuncto in Imperio successerat) eiusdem Archiepiscopi & Abbatis *Hattonis* rogatu, suae auctoritatis praecepto confirmauit.

ac ipſemet
coenobio bona
quaedam con-
ferat,

III Iste quoque Rex *Ludouicus*, praesidente *Hattone*, ex petitione *Adalberonis* supradicti, iam tunc Episcopi Augustani ac Elwangenſis Abbatis, fidelis & intentissimi nutritoris sui, quasdam res proprietatis suae in pago *Lo-uuotingouue*, in Comitatu **Liutfridi* constitutas, quas quidam homines, *Helmerich* uidelicet faber, & *Engilbrecht* forestarius in locis *Sunthoue* & *Scara* nuncupatis ad dies uitae suae fruendas possidebant, *Sigolfo* monacho, tunc ipsius monasterii Praeposito, & per ipsum *S. Nazario* tradidit.

* pag. 68

quod & Ku-
nigunda ma-
trona quae-
dam facit.

IV Praeterea matrona quaedam illustis, *Cunigund* nomine, res proprietatis suae in uillis *Nirwenheim*, *Strazheim*, atque in *Westheim* *S. Nazario* tradidit, quas ab *Hattone* Archiepiscopo & Abbate cum aliis rebus *S. Nazarii* de monasterio sanctimonialium cognomento *Rothaba* in precariam accepit.

praeter illa
uero Hatto
alia adhuc
bona commu-
nat:

V Idem quoque Archiepiscopus atque Abbas *Hatto* praedium *Riamnas*, in Raetia Curienſe, quod *Arnolfus* Imperator *Ratperto* donauerat, per concambium *S. Nazario* adtraxit, dando illi uicissim, quicquid monasterium in locis *Wilheim*, *Pistinga*, & *Hofinga* habuerat.

uita excedit.

VI Postquam autem uenerabilis pater *Hatto* in huius loci administratione annos *XIII* compleſſet, simulque Moguntinam ecclesiam Archiepiscopalem annis circiter *XXII* gubernasset, ex hoc tandem mundo ad superos, uti sperandum, transiit, salutis nostrae anno DCCCCXII, Moguntiae ad *S. Albanum* sepultus; quo defuncto *Liutherus* ex fratrurn electione rursus Abbatia inuestitus fuit, ut in sequentibus patebit.

Caput XIII LIVTHERVS

Abbas XII.

Cum Adel-
bero fratri-
bus Abbatis
eligendi li-
bertatem re-
superasset,

Quoniam, ut supra dictum, fratres Laurishamenſes ob certas causas ab electione Abbatis per Imperatorem annis octodecim suspensi tenebantur, atque interea temporis coenobium ex regia institutione dispensatorie per administratores externos gubernatum fuerat: *Hattone* Archiepiscopo iam ad aliam uitam translato, reuerendissimus *Adelbero*, * qui eundem *Hat-* *
tonem in eadem coenobii administratione praecesserat, Augustenſis iam Episcopus simulque Abbas Elwangenſis creatus, cernens, nullatenus de utilitate monasterii eſſe, si diutius per externos eiusmodi rectores, qui non de gremio ipsius congregationis eſſent, gubernaretur, eique plus damni & perditionis, quam emolumenti inde prouenire; ne itaque illud uiduitatis suae diutius incommoda deploraret, pristino pietatis ac benignitatis erga hunc locum affectu motus, *Conradum* Imp. qui *Ludouico* anno DCCCCXI defuncto in Imperio successerat, adiit, fratribus delicti, si quod commissum eſſet, ueniam supplex implorans, atque obnix deprecans, quatenus pristinam ipsis libertatem Abbatis eligendi restituere dignaretur; damnosum enim nimis, immo totius coenobii perniciem fore, si diutius uero pastore orbatum ab exteris administratorio titulo regeretur. *Conradus* Imp. prout erat Princeps mitissimus, pius, & misericors, antecessorum suorum Imperatorum pietatis erga Laurishamenſe monasterium exemplo prouocatus, & ob honorem simul & amorem, quem

* pag. 69

ANTIQ
que de ipſo ad eundem
tatis & immunitatis pri-
uilegiis, quem de lin-
inducant, petunt te-
nari reſiderant, qui
non beneſicentia talis ſit,
regali dignitate iuſta de-
Rege ſic reſponſum, ſi
DCCCCXII, pro eli-
genda impetrata, ſunt
benetici priuilegio, in
legibus * antea conſtitu-
to poſt in episcopalem
gubernatione utique lo-
Il *Conradus* Imp.
Laurishamenſis
eiusdem annos quatuor
ecclesiam ſcilicet reſti-
tuit *Gyſen* in catalogo
ſeu *Wienſem* appella-
reſtituit, ac poſtmodum
ſeu uictor. ſine uictor
eum in catalogo Episcoporum
ſtatim poſt electionem a
ſed de hoc cleroſico u
que etiam quando Episcopum
quandem eundem, ſi
quandem eundem, ſi
cum de hoc uictor
cleroſico regimini ſunt
ſignificati huius loci &
XII poſuit: hic uero
in abbatia dignitate
gratum electus ſuccedi
circa VII Abbatia
Abbatia reſignata ad Mi-
cum Abbatia reſignata, u
ſunt uero monachi ſi
Vienna tamen ex ſuſce-
ptum Chriſti DCCC
maſterii ſuper eandem
non tempore ſic ad e
annalis uero Episcopum
in Episcopatu illo ſic
quodam inter ipſos
III Eodem anno
ſcilicet DCCCCXII,
Hindſchamberg ad te-
ſunt tamen, qui ſig-
in primum habere con-
tributa in prout
auctoritas ſunt, quod
in manu ſunt
ordines priuilegia &
diſcreti cuius ſpatis
die centipennis ſi
ſolent. Letro uero
preſentibus & ſunt

Edit. I

quem & ipse ad eundem locum habebat, cui etiam praeter alia beneficia libertatis & immunitatis priuilegium postmodum concessit, praefati *Adelberonis* Episcopi, quem & summe uenerabatur, piis precibus ac iustis petitionibus inclinatus, pristinam tandem libertatem electionis fratribus imperiali auctoritate redintegravit, quamdiu talem illic inuenire possent, qui scientia & morum honestate talis sit, ut tantam congregationem queat & sciat regere, & regali dignitati iusta obsequia praebere. Plenaria igitur libertate electionis a Rege sic restituta, fratres eo ipso anno obitus *Hattonis*, Christi scilicet DCCCCXII, pro eligendo nouo pastore laeti conuenientes, diuini numinis gratia implorata, unanimibus tandem sententiis atque consensibus, nouo libertatis priuilegio, in Abbatem elegerunt *Liutherum*, strenuum sanctae religionis *amatorem, & morum uitaeque probitate laudabilem, qui non multo post in episcopalem gradum apud Mindonenses quoque sublimatus, una regiminis uirga utraque loca detinuit ac gubernauit.

Liutherus
hic eliguntur

* pag. 70

II *Cratopolius* Minorita in catalogo *Episcoporum Mindensium* hunc *Ladarium* nominans, octauum in ordine Praefulem ponit, & regiminis quidem eiusdem annos ignorari (praeterquam quod sub *Conrado I* Imp. uixerit) uerum ecclesiam feliciter rexisse, & in tranquillitate reliquisse ipsum testatur. *Michael Gassen* in catalogo *Abbatum* huius loci manu scripto eum *Liutherum* seu *Wintherum* appellans, octodecim annis (quod nullo modo esse potest) praefuisse, ac postmodum *Wormatiensem* Episcopum (ex quo fundamento seu auctore, scire mallem) electum fuisse scribit; hoc tamen superaddens, eum in catalogo *Episcoporum Wormatiensium* non haberi. (Forte quia uel statim post electionem ante confirmationem uel resignauit, uel mortuus fuit.) Sed de hoc *chronicon* antiquum *monasterii Laurishamensis* nihil habet, neque etiam quando Episcopatum Mindensem ipse *Liutherus* acceperit, & quamdiu eundem, sicuti & Abbatiam hanc (cum utriusque dignitati simul eum praefuisse dicat) rexit, quandoque mortuus sit, annotat. Igitur cum nil certi de hoc inueniatur, ex successione sequentis Abbatis *Ebergisi* huius *Liutheri* regiminis annos aliquo modo colligere oportebit. Nam *chronicon antiquum* huius loci *Ebergisi* illius in Abbatiam introitum in annum DCCCCXXI ponit: hic uero *Liutherus*, ut dictum est, *Hattoni* anno DCCCCXII in abbatali dignitate per nouam electionis licentiam ab Imperatore redintegratus electus successit; ex qua annorum distantia seu interuallo, eum annos circiter VIII Abbatiae praefuisse, ac tandem eo ipso anno DCCCCXXI Abbatia resignata ad Mindensem suum Episcopatum, quem aliquandiu una cum Abbatia rexit, ut in principio dictum, * secessisse colligitur: quo autem anno mortuus fuerit, annales *Episcoporum Mindensium* non tradunt. Videtur tamen ex successore eius Abbate *Ebergiso* colligi posse, eum circa annum Christi DCCCCXXXVIII defunctum, cum *Chronicon* uetus *monasterii* saepe citatum eum annis XVII Abbatiae illi praefuisse referat; quorum tempus sese ad annum usque DCCCCXXXVIII praedictum extendit: annales uero *Episcoporum Mindensium Cratopolii* eundem *Liutheri* quoque in Episcopatu illo successorem immediatum collocant; nisi forte interregnum quoddam inter ipsos intercessisse constet.

Episcopus
Mindensis
factus.

simul cum E-
piscopatu Ab-
batiam hanc
gubernat;
quam si uer-
o, incertum.

* pag. 71

III Eodem anno, quo in Abbatem fuit electus *Liutherus*, Christi scilicet DCCCCXII, *Conradus* Rex quasdam res proprietatis suae in uilla *Hendschuchheim* ad ecclesiam *S. Michaelis* Archangeli in monte *Abrinsberg* tradidit; quas *Sigolfo* monacho Abbatis sui licentia ad dies uitae suae in proprium habere concessit, post obitum uero ipsius easdem fratribus *Laurishamensibus* in proprietatem & dominium perpetuum cessuras imperiali auctoritate sanxit, quod patet ex litteris desuper datis, quae sequuntur tales:

Dum illa
praest, Con-
radus Rex
possessiones
quasdam in
tractu uillae
Hendschuch-
heim eccle-
siae S. Mi-
chaelis do-
nat;

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Cunradus diuina ordinante prouidentia Rex. Quicquid Dei seruorum exhortatione locis diuinis cultibus aptatis deuota mente conferimus, in extremo examinis die centuplicatum a summo iudice nobis repraesentari absque dubio confidimus. Idcirco omnibus sanctae Dei ecclesiae, nostrisque fidelibus, praesentibus & futuris, notum esse uolumus, qualiter nostrae pro mer-

† Wormati-
ensis.

cedis augmento, ac parentum in eleemosyna meorum, atque pro quorundam fidelium nostrorum, Thidelachi Episcopi†, nec non & Erckangeri Comitis, ac ceterorum Erdolfi & Folnandi rogatu, quasdam res proprietatis nostrae concedimus ad sanctum locum Aberinesburg dictum, qui est constructus in honore S. Michaelis Archangeli omnipotentis; hoc est, quicquid Folemar proprietatis uisus fuit habere in marcha & in uilla Hanchuhesheim nuncupata, VI hubas seruiles; & hoc totum Sigolfo nostro quoque monacho, Abbatis* sui licentia, ad dies uitae suae sibi in proprium habere nostra concedo potestate: hoc est, in pago Lobotungoude, in Comitatu Luitfridi Comitis, & quicquid ad ipsum locum iure ac legitime pertinere uidetur, cum domibus, aedificiis, mancipiis, uineis, campis, agris, pratis, pascuis, siluis, cultis & incultis, aquis, aquarumue decursibus, uitis & inuis, accessibus & adiacentis, finibus, exitibus & regressibus. Haec ergo omnia iam dicto monacho ad praefatum locum, & post ipsius de hac uita discessum fratribus in monasterio Laurensiam Domino, sanctoque Nazario famulantibus in proprietatem & dominationem perpetuam condonamus, & iussimus eis fieri hoc nostrae auctoritatis praeceptum, per quod uolumus, firmiterque praecipimus, ut de his omnibus nunc & deinceps omni tempore liberam habeant potestatem faciendi, quicquid eis placuerit: quatenus eos pro nobis misericordiam Domini melius exorare delectet. Et ut haec nostrae concessionis auctoritas firmiter habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris melius credatur, & diligentius obseruetur, manu propria subter eam firmauimus, & annuli nostri impressione assignari iussimus. Signum Chunradi serenissimi Regis. Wodelfridus Cancellarius ad uicem Pilegrini Archicapellani recognoui. Data X Kal. Septembr. in monte Aberinesburg, Anno dominicae incarnationis DCCCCXII, indictione XIII, anno I regni Chunradi gloriosissimi Regis. Actum ad Triburiam palatio regio feliciter, Amen.

Edit. I

* pag. 74

& censibus
praedia sua
in Watten-
heim &
Virmheim,

IV Idem quoque Rex *Conradus* praedia sua in *Wattenheim* & *Virmheim*, in pago *Rinicowe*, in Comitatu *Vronis*, quae Capellanus eius *Werinolf* in beneficium concessa tenebat, post obitum illius ad monasterium *Laurishamense* donauit.

& an. 919
moritur.

V Obiit autem Rex *Conradus* anno DCCCCXIX Quedlinburgi Germaniae oppido, X Kalend. Ianuar. (uel iuxta alios XIV Kalend. Nouembr.) cum regnasset annos VII & menses VI, ab *Hattone* praefato Moguntino Archiepiscopo anno DCCCCXII Aquisgrani coronatus. Sepultus in monasterio Fuldensi (al. Limburgensi) Post quem *Henricus I* Auceps, *Othonis* Saxoniae Ducis filius, in* regnum sublimatus fuit; ex quo diua *Othone** genealogia processit; regnauitque annis XVI; heredem post se relinquens *Othonem I*, qui nulli post *Carolus M.* secundus, uictoribus semper armis regni sui terminos dilatauit; unde cognomen, ut *Magnus* uocaretur, promeruit: de quo uide auctores diuersos.

* pag. 73

Kunigunda
Regina Lau-
rentiae locum
Gingen tra-
dit.

VI Praedicti autem Regis *Conradi* uxor fuit *Chunegunda* (cuius tamen scriptores mentionem nullam faciunt, sed aliam ponunt nomine *Placentiam*, *Ludolfi* magni Ducis Saxoniae filiam, ut *Henninges* habet: seu iuxta alios *Ludouici* senioris Regis Germaniae gnatam; ex qua nullam tamen sobolem reliquisse scribunt) quae locum proprietatis suae *Gingen* appellatum cum omni iure regalique praecepto *S. Nazario* ex integro tradidit: atque apud eundem in ecclesia, quae *Varia* appellatur (quae postmodum anno MLIV, V Kalend. Nouembr. iuxta *Mich. Gassen*, sub *Arnoldo* XXV Abbate, rogatu gloriosissimi Imperatoris *Henrici** II ab ipso B. *Leone* Papa huius nominis IX, in honorem sanctae & indiuiduae Trinitatis, nec non Deiparae uirginis Mariae, omnium Apostolorum ac Sanctorum fuit consecrata, ac singulari priuilegio ab eodem Pontifice donata, ut infra suo loco patebit) se tumulari praecepit: quo anno autem id factum, uel ipsa obierit, non constat. Ceterum *Michael Gassen* in catalogo huius loci *Abbatum* manu-

* immo III

& mortua hic
locus sepelitur,

ANTIQUARIUM
lib. I. manuscriptum illud
clausum.

Cocentii
Horti

Eius memoria in libro
quo die absque dolo

VII Sub Luitpoldo
Episcopo & quondam
fuit, quod in loco,
nec, per imperialis
hanc cum manu Adu-

trahit; & uicium p
res quodam, autum
reliquis sancti Dei ge
& sancti Magi uicini
fuerunt & ceteri in
praesentis, & una in
uicinia (Wichem)

habet, Laurensiam
uicinis fuit, de Abbate
eorum eorum Abbate
faciunt & quare obtine

P
dictum, Henricus
succedere, Eke

giam uicini conuenit
hanc conuenit a pac
tamen sublimat, ut h
ritus & forma probat
eum hanc conuenit

DCCCCXII. Sub hoc
quibus & ceteris huius
hanc immediate in re
quod accidit anno c
non regnauit eius co
nus in die S. Laure
DCCCCXII, successe

II Huius Eke
uicini praesentia libera

III Sub hoc Eke
hanc fuit in Laure
Wormati, & fuit de
hanc in Communi
& est talis.

* Genui & uicini
quae est ad uicini
Drauti & fuit de
manus eorum reliquas
fuit, ad uicini eum

Edit. I manuscripto illius *Chunegundis* epitaphium tale ponit: forte illius tumulo olim inscriptum.

Conradi Regis Kunegunt uxor senioris,
Hoc tumulum petiit, Gingen & ipsa dedit.

Eius memoria in libro *Animarum* monasterii VII Idus Februarii notatur; quo die absque dubio mortua fuit.

* pag. 74 VII Sub *Liutheri* quoque Abbatis regimine uenerabilis pater *Adalbero* Episcopus & quondam huius coenobii Vicetenens saepius nominatus, ius suum, quod in loco, qui dicitur *Kerenesheim* * (Gernsheim) in pago Rhenensi, per imperialis praecepti confirmationem habebat, promptissima uoluntate cum manu Aduocati sui *Herigeri S. Nazario* cum omni integritate tradidit; & uicissim per precariam complacitationis & causa familiaritatis res quasdam, nimirum ecclesiolam infra ipsum monasterium sitam, in qua reliquias sanctas Dei genitricis *Mariae* & sanctae *Afrae* beatissimae martyris, & sancti *Magni* eximii Confessoris Christi reconditas habebat, cum mansuiculis & ceteris necessariis hortis & pratis, cumque duabus seruilibus praebendis, & una monachica sibi met ipsi praebenda; insuper uillam *Winnenheim* (*Weinheim*) *Birkenowa* (*Birckenau*) *Gunnenbach*, *Liebereffbach*, *Liutereshusen* (*Leutershausen*) *Scarram* & *Bibiloz* (*Bibles*) cum pertinentiis suis, de Abbate Laurishamensi & fratribus, cum manibus Aduocatorum eorum *Adalwini* & *Bennilini*, ad dies uitae suae potestatiue ac securiter & quiete obtinendas & fruendas, per precariam suscepit.

Adalbero item Episcopus ius suum in uilla Gernsheim S. Nazario concessit.

& res quasdam seu diuitiis a coenobio accepit.

Caput XIV EBERGISVS

Abbas XIII.

* pag. 75 **P**ost *Liutherum* Mindonensi ecclesiae Praefulem subrogatum, ut superius *Liuthero* dictum, *Henricus I* Imp. cognomento *Auceps*, qui *Conrado* in regno successerat, *Ebergisum* seu *Euergisum* (MS. *Michael. Gassen Ebergisum* uocat) compatrem suum, ac prioris *Liutheri* nepotem, in Laurishamensi coenobio a puero educatum, consilio & consensu fratrum in Abbatem sublimauit, ut habet *chronicon antiquum monasterii*, uirum moribus & scientia probatissimum, & ad regimen tum animarum, tum rerum etiam saecularium satis idoneum; qui electus anno dominicae incarnationis DCCCCXXI sub *Ioanne X* Pontifice Max. praefuit monasterio annis XVII. quibus * euolutis similiter in Mindensis ecclesiae Praefulem post nepotem suum immediate in ordine nonus electus fuit, ut habent *annales Mindenses*: quod accidit anno circiter DCCCCXXXVIII, ut ex supputatione annorum regiminis eius colligi licet. Praefuit eidem ecclesiae annis XIII, mortuus in die *S. Lucae* Euangelistae, ut iidem *annales* referunt, anno Christi DCCCCLII, successorem relinquens *Helinwardum*.

Praefuit Mindensis eligitur.

II Huius *Ebergisi* temporibus *Henricus I* Imp. Laurishamensi monasterio priuilegia libertatis & immunitatis quater innouauit.

Sub quo Henricus coenobio priuilegia confirmat. Geroldus uero cum coniuge bona sua in Hedenesheim acribuit.

III Sub hoc *Ebergiso* Abbate facta est donatio quaedam in *Hedenesheim* fratribus in Laurissa, & alia in *Vitenheim* fratribus de *S. Petro* in Wormatia, a *Geroldo*, eiusque coniuge *Idiburga*, cuius meminit *M. Freherus* in Commentariolo de *Lupoduno* antiquissimo Alemanniae oppido, & est talis.

Geroldus & uxor eius *Idiburga* tradiderunt proprietatem suam, quae est ad *Vitenheim* & *Hedenesheim*, in manum *Grimoldi*, *Sigewini*, *Druanti* & *Berwardi*, ea uidelicet ratione, ut si ambo desiderent, ad manus eorum reddatur, & quicumque illorum superstes uiuendo alteri fuerit, ad manus eius non reddatur, sed uterque illorum, quamdiu uiuat,

uiuat, cum omni integritate teneat. Et si illis Deus filium dederit, offeratur Domino & S. Petro ad Wormatiam, ut Clericus fiat; & si in Dei seruitio permanere uoluerit, post discessum utriusque eandem proprietatem diebus uitae suae teneat. Post obitum uero ipsius, Vitenheim in ius fratrum Domino, sanctoque Petro seruientium reddatur: Hedenheim autem monachis Laurensiamensibus, Deo famulantibus sanctoque Nazario, in eleemosynam ipsius Geroldi & uxoris eius Ideburgae, & Cunradi Comitis, & parentum eorum, in perpetuum concedatur usum. Et si illis filius non fuerit, Idiburg diebus uitae suae praefatam proprietatem teneat; & si quando illa obierit, ceu supra diximus, in ius praedictorum tradatur fratrum. Et si ullus Episcopus aut Abbas ex stipendiis * praedictorum fratrum tollere, & in beneficium dare, aut sibi habere uoluerit, proximi heredes sui de ecclesia tollere habeant potestatem, ea ratione, ut annis singulis in anniuersario eorum, fratribus utriusque monasterii, scilicet tam de S. Petro, quam de S. Nazario detur dimidius modius excussae farinae, frisginga II. de uino situlae V. de ceruisa similiter; pauperibus in eleemosynam de pane modius I, de ceruisa situlae X, & de leguminibus maltrum I, siue bachonem.

Post obitum uero Geroldi, Grimoldus Aduocatus S. Petri, & Hugizo Aduocatus S. Nazarii, contraxerunt suum testimonium in publico mallo apud Lobeddenburg †, in praesentia Cunradi Comitis & Richowonis Episcopi Wormatiensis, & Ebergisi Abbatis Laurensiamensis & Episcopi Mindonensis, ac Iudicum. Isti sunt testes, qui ipsam donationem illic iurauerunt: Manno, Rudfole, Werinbrath, Wignant, Dietbalt, Luitfrid. Nomina testium, qui in eodem publico mallo hoc uiderunt & audierunt: Burchart Comes, Irphine, Didolt, Woltbrath, Item Woltbath, Sigewin, Sigebodo, Adalbrath, Hugizo, Ratbodo, Guntheri, Folcmar, Brunicho, Volrath, Gerhart, Einhart, Thancmar, Gebrath, Franco, Bertpolt, Reginbrath, Gerlach, Embricho, Erlewin, Gerhart, Adelrat, Wiferich, Norchrath, Giselfen, Bernhoh, Coppo, Sigehart, Engilbalt, Hartman, Cadalach, Meginhart, Rihhart, Adelrath, Gerhoh, Willihelm, Voltbrat, Humbrat, Gerbrath.

Post mortem uero Rigowonis Episcopi & Ebergisi, Anno Episcopus, & Gerbodo Abbas, contraxerunt suum testimonium, qui hanc traditionem uiderunt & audierunt. Isti sunt qui iurauerunt in illorum praesentia. Erkanbalt, Ardolt, Adalhart, Nidbraht, Rutfole, Rihram, Egisheri, Folcrath, Meginhart, Folcholt, Tancrath, Irminolf. Isti sunt testes: Gerolt, Gerhart, Riger, Adalger, Ato, Waldrich, Adalrich, Luitbrath, Warger, Gerbrath, Adalbrath, Sigewin, Hartnit, Meginbrat, Dietbrat.

Actum in Comitatu Cunradi Comitis, in pago Lobodengouwe, in praesentia istorum Schabinorum: Hunger, Luithart, Wegelenzo, Wienant, Sigehart, Reginbrath, * Franco, Luitfrid, Hadobrant, Ato, Vdelrich, Ruthart, Adelbrath, Gerbreth, Folcholt, Altman, Volbreth, Sigebodo, Thietbrath, Nanno.

Adelbero
Episcopus
obit:

IV Anno DCCCCXXII pie in Christo obiit reuerendissimus ac sanctissimus Adelbero seu Adalbertus, Episcopus Augustanus & Elwangenensis coenobii Abbas, huius quondam coenobii Laurissensis per quinque annos Administrator, quemadmodum in superioribus saepius notatum, qui fratribus eligendi Abbatis pristinam libertatem, per Imperatorem suspensam, & quodammodo subtractam, imperiali auctoritate redintegravit, aliaque multa pro utilitate & libertate ipsius coenobii fecit; quorum quaedam in superioribus signauimus, de reliquis, quae nobis incognita sunt, a Deo omnium bonorum retributore, mercedem in caelis sempiternam ut recipere mereatur, pie precamur.

cuius genus,

V Originem traxerat hic beatissimus pater, ut pauca quaedam de ipso interponamus, ex illustrissima & antiquissima Comitum a Dillingen familia,

Edit. I

pag. 76

pag. 77

ANTIQ
I familia, quam tamen
bat: hic pauper & ex
monachum amplius
egregie doctus, & ex
nominaliter factus,
ac Nobilis, summum
Imperatorem conque
peratorem, sacro rege
informauit. Sicut i
natur fuit: tandem ei
ritus ac modum, i
cho Elwagensi Episcop
ch, ac utique dignat
lib quibus Laurensiam
peratorem suscepam per
pra suo loco in domo
censio ante mortem C
ria uirum praedicti,
na DCCCCXXII pra

VI Anno DCC
medius obiit. Henricus
IX, imperator anno XVII
hactenus illius eius Obitu

V Taciturni pater
Christi DCCC
Serenissimus Re
Sonne Ducem, quae
dione & sequenti pra
admonuit, Laurensiam
praedicti, in qua digne
ter obitus, peruenitque
diuini officii, quibus
claustralesque de pater

II Inter plurim
magnum, & eius
indus in uilla Benay
de Morebren, in p
aero dant experiri.

III Postmodum
nisi Archiepiscopus e
tiam in hunc regnum
eum pro hunc accep
summa tunc praestati
solummodo, ut uocat
pit. Ipse uicinali c
cum Laurensiam co
fuerat, in hoc tunc
que manserunt quid
ip in regnum dant

Edit. I

familia, quam tamen generis nobilitatem uirtute & sapientia longe superabat: hinc pompis & curis saeculi ualedicens, in monasterio Elwangenensi uitam monasticam amplexus est, in quo propter sapientiam ac scientiam (erat enim egregie doctus, & excellens musicus) aliaque uirtutum ac morum insignia nominatissimus factus, non solum apud religiosos, uerum & apud Principes ac Nobiles, summam sibi etiam amicitiam & familiaritatem apud *Arnolfum* Imperatorem comparauit, cuius etiam filium *Ludouicum*, postmodum Imperatorem, sacro regenerationis lauacro abluuit, bonisque litteris ac moribus informauit. Sancti quoque *Vdalrici* Episcopi Augustani nutritius & informator fuit: tandem ob incomparabilem morum ac uitae dexteritatem, uirtutem ac modestiam, nec non summam eruditionem ac scientiam ex monacho Elwangenensi Episcopus Augustanus, * simulque Abbas Elwangenensis factus est, ac utrique dignitati pie, laudabiliter ac utiliter praefuit annis XVII; sub quibus Laurishamensis quoque coenobii huius curam ab ipso *Arnolfo* Imperatore susceptam per annos quinque administratorio titulo tenuit, ut supra suo loco sat demonstratum. Ultimo uitae suae cursu consummato, sexennio ante mortem Coadiutore in Episcopatu assumpto *Hildino*, uiro eximia uirtute praedito, tandem senio confectus, anno dominicae incarnationis DCCCCXXII praedicto ex hoc mundo ad superos concessit.

* pag. 78

VI Anno DCCCCXXXVI, VI Non. Iulii in castello Saxoniae *Himeluna* obiit *Henricus I* Imp. cognominatus *Auceps*, anno aetatis suae LX, imperii uero XVII, Quedlinburgi in *S. Petri* templo sepultus: cui successit filius eius *Otho*, dictus *Magnus*, ut in superioribus notatum est.

Caput XV

BRUNO

Abbas XIV.

Venerabili patre *Ebergiso* ad Mindensem Episcopatum circa annum Christi DCCCCXXXVIII, ut supra demonstratum est, sublimato, Serenissimus Rex *Otho* germanum suum *Brunonem*, nobilissimum Saxoniae Ducem, quem post adeptum imperium ad aulam assumerat, eruditione & sapientia praestantissimum, nec non omnium uirtutum floribus adornatum, Laurishamensi coenobio unanimi fratrum consensu Abbatem praefecit; in qua dignitate constitutus omnia boni Praefulis munia diligenter obiuit; pietatisque & eruditionis suae mira & rara specimina dedit, in diuinis officiis, quibus assidue interesse gaudebat, se attentissimum exhibuit, calamitosisque & pauperibus semper consilio ac solatio magno fuit.

* pag. 79

II Inter plurima liberalitatis suae dona monasterio thuribulum argenteum magnum, & duos nolarum * circulos argenteos contulit. Idemque XXX hubas in uillis *Brunagad*, *Mumenheim*, *Grietz*, *VValahon*, *Bernesheim*, & *Moresheim*, in pago *Elisaza* sitis, a fratre suo *Othone* Imperatore *S. Nazario* dari expetiuit.

III Postmodum uero anno circiter DCCCCXLIX, *VVicfrido* Colonienfi Archipraefule e uiuis sublato, Imperator *Otho* sciens ac probe noscens huius sui fratris ingenium, uitam, ac mores, Colonienfibus Canonicis eundem pro Pastore acceptandum obtulit; quem & ipsi unanimi consensu ac summa animi gratitudine ac iucunditate amplexantes, in Pontificem suum sublimarunt: qui uocationem illam tanquam a Deo factam submisit suscepit. Igitur pontificali cathedra conscensa, Abbatialem dignitatem & officium Laurishamensis coenobii resignauit. Quamdiu autem Abbatiae praefuerit, in hoc dubium occurrit. *Chronicon antiquum coenobii*, itemque manuscriptus catalogus *Michaelis Gassen* quatuor solummodo annos ipsi in regimine ascribunt: sed si primum, posteaquam ad Coloniensem

F

cathe-

cathedram promotus fuit, Abbatiam resignavit, nouem circiter annis eandem ipsum rexisse necesse erit, nisi quis eum statim post *Ebergisum* Abbatem electum negare uelit; de quo nobis non constat.

Edit. I

Probis maxime est moribus;

IV Ceterum in Colonienſi eccleſia conſtitutus, nihil tam ſibi in uotis habendum arbitratus eſt, quam religionem in ſua dioceſi in officio continere. Omnem uitae luxum ac uestium molliem execratus, ſuo quoque exemplo ad hoc alios inſtigauit: prouinciam ſuam praedicando magno cum fructu uiſitauit. Licet ſemper uariis eſſet diſtensus negotiis, magnam tamen diei partem ſacrarum lectione litterarum ac precibus tranſegit. In monaſteriis & collegiis religioſos otari nequaquam permittit. In colligendis ac conquirendis Sancto- rum reliquiis ſtudioſiſſimus fuit; quare per Abbatem Fuldenſem *Hadamari- um* reliquias *S. Pantaleonis* Coloniam afferri fecit, & in eius honorem * mo- naſterium inſigne Ordinis *D. Benediſti*, ex caſtro Tuitienſi, quod deſtru- xerat, & ponte Rhenano, quem demolitus erat, fundauit: duo item alia mo- naſteria, *S. Andreae* Apoſtoli ſcilicet & *S. Martini* Coloniae conſtruxit. Eius quoque opera baculum *D. Petri*, cuiusque catenae Coloniae aſſeruantur. Adduxit & Sanctos *Patroclum*, *Eliphium*, *Priuatum*, *Gregorium Spole- tantum*. Tranſtulit & *D. Euergiſtum* Tungris, & in *S. Caeciliae* templum de- poſuit. Paſſus eſt tamen poſtmodum *D. Patrocli* reliquias Suſatum transferri, in cuius honorem ipſe permagnificam conſtrui fecit eccleſiam. Cum omnia in orientalibus partibus bellis feruerent ac ſeditionibus, *Otho* Imp. ipſi tan- quam ſideli fratri totius regni negotia commiſit, quae & ipſe fideliter & felici- ter adminiſtrauit. Lotharingiam quoque ſibi a fratre commiſſam domuit, primusque conſenſu eiusdem fratris Ducatum Angriuariæ Episcopatu Colonienſi adiecit. *Othone* II, ſuum ex fratre nepotem, Aquisgrani in Impe- ratorem elegit & conſecrauit; ciuitatem Coloniam a tributis liberam reddi- dit. Ultimo tandem cum ſumma laude ac pari utilitate eccleſiae ſuae annis XII praefuiſſet, ac morbo correptus, cum iam diſſolutionem ſui corporis adeſſe cerneret, teſtamento condito, omnibusque ſuis in eccleſiae uſum ac pauperum ſuſtentationem diſtributis, facta conſeſſione, ac ſumma deuotione ſacra euchariftia, extremaque unctione percepta, feliciter in Domino obdor- miuit VI Idus Octobr. anno Chriſti DCCCCLXI (*Reuſnerus* & alii DCCCC- LXV) Compendii in Gallia, quo ob nepotum ſuorum diſſidia componen- da profectus erat. Corpus eius Coloniam translatus, in ſuo monaſterio *D. Pantaleonis* a ſe conſtructo, ut uiuens praeceperat, multis collachrymantibus, tumulatus fuit.

quatuor ex- truit monaſteria.

Sanctorum reliquias ſtudioſe colligit.

Imperii curam fideliter gerit.

abit Compen- dii.

ſepelitur Co- loniae.

* pag. 8.

* Caput XVI GERBODO

Abbas XV.

* pag. 81

Othonis I opera Abbas ſit,

R Euerendiſſimo ac beatiffimo patre *Brunone* ad Archiepiscopatum Co- lonienſem translato, *Gerbodo*, qui ab *Ekkehardo* Coenobita *S. Galli*, antiquiſſimo ſcriptore, *Kebo* & *Gebo* nominatur, uir omni uitae mo- rumque integritate ſpectabilis, ac propter ſapientiam & eloquentiam non apud religioſos ſolummodo, uerum etiam apud ſaeculares Principes ac No- biles nominatiſſimos, ipſique *Brunoni* familiariffimus, a Rege *Othone* con- ſilio ac conſenſu fratrum monaſterii regimen accepit anno Chriſti DCCCC- XLVII, & annos XXI in commiſſa ſibi diſpenſatione fideliter ac utiliter expleuit.

aedes ſacrae partim ex- ſtruit, partim exornat.

II Hic eccleſiam ſatis decoram in ſupradicto loco *Bruomat*, aliam- que in *Wibelingen* exſtruxit; pauimentum ante altare *S. Crucis* uſque in medium marmore ſtrauit; calicem aureum ſine patena, lampades ar- genteas quatuor fieri iuſſit; apparatus diuinis officiis aptos plurima ex parte eccleſiae contulit: paradifum totum plumbo operuit: pulpita ante

ante

Edit. I

ante portas eiusdem paradisi fabricauit; refectorium augmentauit; dormitorium renouauit; aedificium necessariorum prominens aptauit; domum lapideam in castello *Michlenstat* aedificauit; curtem *Gingen* nuncupatam reacquisiuit; priuilegium quoque libertatis a Rege *Othone* impetrauit; cuius tenor sequitur talis:

privilegium
libertatis ab
Othone im-
petrat.

* pag. 82

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Otto Dei gratia Rex Francorum & Longobardorum, ac Patritius Romanorum. Notum sit omnibus tam praesentibus quam futuris fidelibus, qualiter ob amorem Dei & animae nostrae remedium Abbatiam coenobio Lauresham appendentem in unum deinceps collectam, & ipsum coenobium regulari ordine & Abbate solide & inconuulse per omnia semper uigere decreuimus. Quapropter obsecrante uenerabili Abbate Gerbodone, eidem monasterio nostra electione inthronizato, hoc nostrae autoritatis praeceptum fieri uoluimus, quae praecedentium * Augustorum, scilicet illustris & magni Karoli, piique Hludouici benignitatem imitando, regularem monachis illius monasterii de Abbate electionem indulgemus, & ipsam Abbatiam ex integro potestati Abbatum ad communem utilitatem monachorum Deo ibi famulantium subdimus. Statuimus etiam, Episcopum, in cuius parochia situm est monasterium, ex qualibet occasione ibi irrumpere, seu monachos irrationabiliter inquietare non debere; nec ex rebus monasterii in omni Imperii nostri ditione theloni exactionem fieri: nec publicum iudicem, seu quemlibet ex iudiciaria potestate, uel aliquam aliam personam quicquam potestatis aut negotii, sine uoluntate aut permissu Abbatis, in omnibus saepe dicti monasterii rebus habere uel exercere. Quicquid ius fisci exinde exigere potuerat, ex integro in usus monasterii cedere praecipimus. Homines quoque ingenuos seu seruos in possessionibus monasterii commanentes distringere, siue ipsas possessiones contra Abbatis decretum intrare, seu ad causas audiendas seu mansiones faciendas, aut freda uel tributa exigenda, uel ullam in aliquo uiolentiam faciendam, omnibus omnino hominibus per hanc nostrae immunitatis conscriptionem prorsus interdicimus, atque ab huiusmodi aut simili praesumptione cunctos per omnia tempora inhibemus: quatenus Abbas & monachi omnia illuc aspicientia sub nostra tuitione quo ordine quietiore possederint, eo liberius pro statu Imperii, nostraeque salute Deo uacent. Et ut hoc auctoritatis nostrae praeceptum firmum & stabile permaneat, annuli nostri impressione signari iussimus, & manu propria subterfirmauimus. Signum Domini Ottonis serenissimi Imperatoris augusti. Luidolfus Cancellarius ad uicem Brunonis Archicapellani recognoui. Data VII Kal. Februar. anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCCLXIII, indictione VI, regnante pio Imperatore Ottone anno XXVIII. Actum Papiae feliciter. Amen.

* pag. 83

III Addidit quoque idem Imperator *Otho* huic monasterio ad petitionem Gerbodonis Abbatis, & interuentu coniugis suae *Adelheidae*, mercatum & teloneum in eiusdem uilla * *Wezenloch* nominata, in Comitatu *Conradi* Comitis, & quicquid in teloneo lucris & alia qualibet utilitate exinde prouenturum uideretur, ad seruitium *S. Michaelis* Archangeli in *Abramesberg*, uel *S. Nazarii* in *Lauresham* donauit: cuius donationis littera sequitur talis:

mercatum
item & uel-
gal in *Wise-
loch*,

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Otto diuina auxiliante clementia Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam futurorum industria, qualiter nos ob mercedem retributionis diuinae, interuentu dilectae coniugis nostrae *Adelheidae*, uenerabili Abbati Gerbodoni, fidei nostro, qui coenobio *S. Nazarii* in *Lauresham* praeesse uidetur, in quadam eiusdem coenobii uilla † *Wezenloch* nominata, in Comitatu *Conradi* Comitis, mercatum publicum fieri concessimus; & quicquid in theloni lucris, uel alia aliqua utilitate exinde prouenturum esse uidetur, ad seruitium *S. Michaelis* in *Abramesberg*, seu *S. Nazarii* in *Lauresham*, Imperatoriae nostrae largita-

† *Wiselech*

† inconuul-
sum

44
tis munificentia donauimus. Et ut hoc auctoritatis nostrae donum sue
praeceptum stabile & † inconcussum permaneat, hanc chartam conscribi,
& annuli nostri impressione signari iussimus. Signum Domini Ottonis
magni & inuictissimi Imperatoris Augusti. Luidolfus Cancellarius ad uicem
Brunonis Archicapellani recognoui. Data II Non. Maii, anno incarnationis
dominicæ DCCCCLXV, indictione VIII, anno regni Domini
Ottonis XXX, imperii uero IIII. Actum Herestein (Herenstein) palatio,
in Dei nomine feliciter, Amen.

mercaturam
quoque in
Bensheim.

IV Item in alia uilla coenobii huius, quae *Bafinesheim* (Benflheim) dicitur, praedictus Imperator *Otho* mercationes publicas fieri concessit ad instantiam *Gerbodonis* Abbatis.

*Monasterii
res redinte-
grat.*

V His & huiusmodi imperialis munificentiae privilegiiis recurrendis Abbas *Gerbodo*, per interuentum uenerabilis ac Deo amabilis *Adelheidae* Imperatricis augustae, & Laureshamense monasterium pristinae libertati reformauit, & res eiusdem tam intestinis quam extraneis cladibus quacunq; dispersas & profligatas colligens redintegravit. Vnde & in pago *Dehsendron*, qui *Taxandria* * dicitur, in praesidatu *Ansfridi* Comitis in uilla, uocabulo *Empele*, quam *Ansfridus* ille Comes monasterio dedit, de quo supra sub *Thiodrochone* VIII Abbate dictum, ecclesiam quondam fundatam, sed alluione aquarum collapsam, reaedificauit. Super qua *Eberkarus* Leodienfis ecclesiae Episcopus, facta synodali inquisitione, quò loco fundata, qualiter dotata, quando diruta fuisset, si uestitura eius Laureshamensi monasterio cum decimis suis iuste ac legitime attineret, Canonico iudicio, ac septem illustrium ex eodem Comitatu uirorum iuramento, diligenter inuestigauit: eamque reaedificatam, in honore *S. Nazarii* & *S. Lamberti* nimirum, Kalend. Octobr. consecrans dedicauit, & decimas episcopali iustitiae tum adiudicatas sub testimonio totius synodalis conuentus Laureshamensis coenobii iuri & dominio, ad eiusdem ecclesiae titulum perpetuo impendendas resignauit. Testes *Adelbertus* Chorepiscopus, *Bubo* Leodicensis Praepositus, *Irimbold*, *Wodibalt* Laureshamensis Praepositus, & alii multi. Actum Leodii anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi DCCCCLXVIII, indictione XII, anno uero regni *Ottonis* serenissimi Regis XXXIII, imperii autem ipsius VIII. Huius meminit etiam in *Originibus Palatinis Freherus*, de pago *Taxandria* disserens, in quo sita est uilla *Empele*, in haec uerba: *Hic nescio* (inquit ipse) *an debeam confiteri errorem, qui secutus Leodiorum annales* Visetum oppidum inter *Leodium* & *Mastricum* *Taxandriam* esse uolui in Eburonibus meis, cum sit *Taxandria* pagus circa *Buscum Ducis*, & opinor oppidum ipsum, quod est antiquissimum, ut ueteres muri indicant, esse *Taxandriam*, eo quod anno DCCCCLXIX, tricesimo quarto *Othouis I*, cum requireret Abbas *Laureshamensis* ab Episcopo *Leodienfi* *Erkaro* siue *Eberhardo*, ubinam *Taxandria* & uicus *Empele* foret, cuius ecclesia ad se pertineret, nec haberet Episcopus certi quicquam, quod responderet, congregari fecit totius suae *dioecesis synodum, in qua septem uiri illustres iuramento attestati sunt, *Taxandriam* pagum esse circa *Buscum Ducis*, & uicum *Empele* in illo, in ripa fluminis *Mosae*, cuius alluione ecclesiam totam paene auulsisset: quam ita inuentam ipse Episcopus & Abbas reaedificauerunt, & in honorem sanctorum *Lamberti* & *Nazarii* dedicauerunt. Non tamen ignoro pagum fuisse amplissimum *Taxandriam*, & forsan extensum *Visetum* usque. Et haec de praedicto pago *Taxandria*, qui alias, ut supra notatum, *Dehsendron* nuncupatur.

S. Galli monasterium cum aliis in-
nisi.

VI Anno Christi DCCCCLXX *Gerbodo* Abbas cum aliis Episcopis & Abbatibus interfuit uisitacioni monasterii *S. Galli*, quae sub *Burcardo* il-
lius loci Abbate auctoritate *Othonis* Magni Imp. facta fuit. Eorum autem,
quibus cura uisitacionis ab Imperatore commissa fuerat, nomina haec sunt;
Henricus Treuirensis Archiepiscopus, *Poppo* Herbipolensis, *Palzo* *Spiren-
sis, *Erpho* Wormatiensis, *Conradus* Constantiensis, *Hildebaldus* Curienfis,
Dietricus Metensis, *Arnoldus* Tullensis Episcopi; *Kebo* Laurissensis, *Kerho*
Herbipolensis, *Milo* Elewangenfis Abbates, & alii quinque, numero sedecim.

VII *Ger.*

Edit. I

* pag. 34

* pag. 85

Edit. I

VII *Gerbodonis* autem huius meminit *Ekkehardus* iunior, Coenobita dicti monasterii *S. Galli*, antiquissimus scriptor, qui sub *Aribone* Moguntino Archiepiscopo uixit, in libro, quem *de Casibus* illius monasterii scripsit, cap. XI de illa uisitatione tractans sequentibus uerbis, in quibus tamen cum non *Gerbodonem*, sed *Kebonem* & *Gebonem* saepius nominat. *Henricus Treuirensis* (Episcopus) cui *summa rerum commissa erat* (scilicet uisitationis illius ab Imp. *Othone*) *circumspecto claustro*, Enimuero, ait, talis nidus bonas aues decet. Et *Kebo Laurensensis Abbas*, uir nominis reuerendi prae multis, & eo die pro nobis plus ceteris sentiens, sed & crebro nos postea donis & consiliis iuuans; si placet, ait, ipsarum auium hunc nidum qualis per omnia sit, primitus ab Abbate audiamus, ut de ceteris, quid agamus, integrius scire ualeamus. Et alio in loco, cum iam ipsos uisitatores uisitatione peracta Imperatori retulisse, ac ipsius monasterii inopiam significasse descripsisset, de *Kebone* rursus haec habet: Tandem post multa consiliorum colloquia *Adelheida* etiam (Regina) per *Ekkehardum* adesse rogata, dantur *Keboni Abbati* & sibi de *seriniis* Regum sexaginta argenti librarum rata pondera, *Abbati nostro* (*S. Galli*) & fratribus solatio in *S. Ioannis* die ferenda. Iussu etiam *Kebone* in loco ipso usque† dormitionem *Mariae* hospitari, atque *Benedicti* uiam discretionis, qua nosset, coram *Galli* pullis ingredi, moreque suo eos docere uerere. Venit ille tandem carus ad carissimos, & quicquid instituit, omnes unanimes ad exequendum inuenit, Abbate ei cum *Ekkehardo seniore Decano* quidem ad omnia, & de oblatis & de loci impensis, copias suggerentibus. Et paulo post: Cum autem *Abbas claudus* quidem esset, sed & *Decanus pede nutasset*, melius ait (*Kebo*) claudicare Reges, quam regna, & o utinam tales egomet claudos in *Lorisham* haberem: enimuero prae Regibus (inquit) diligerem. Quem autem respectum ipsi fratres *S. Galli* ad hunc *Kebonem* habuerint, & quanti ipsum fecerint, explicat autor alio in loco hisce uerbis: Fratres autem, quamuis hac spe frustrati (hereditatem quandam seu donationem regiam expectabant) instituta tamen *Kebonis* sollicitate tenebant. Haec citatus autor de *Kebone* seu *Gerbodone* Abbate.

Ekkehardo non sine laude memoratur.

† ad Assumptionem *Mariae*

VIII Ceterum ipse uenerabilis pater *Gerbodo*, cum locum istum per annos XXI tanquam optimus & peruigil pastor summa prudentia ac industria gubernasset, & monasterium pristinae libertati restituisset, eiusdemque res uariis cladibus dispersas redintegrasset, senio confectus ex hoc mundo feliciter ad superos concessit, ipsis Kalendis Augusti anno salutis relatae DCCCCLXX; cui in officio successit *Salemannus*, de quo in sequentibus,

* Caput XVII

SALEMANNVS

Abbas XVI.

Gerbodone palmam supernae uocationis adepto, *Salemannus* uir Deo dignus, diuina humanaque sapientia plenus, ac omni bonitate conspicuus, ex assensu serenissimorum Imperatorum *Othonis* & filii eius, omniumque fratrum ac familiae conuiuentia, pastor & rector huic monasterio praeficitur. Qui inter multa & magnifica pietatis opera, quae per singula longum est enarrare, iussit tabulam ad altare principale auro gemmisque pretiosissimis adornari, & crucem magnam simili operis schemate parari: frontem ciborii super requiem sancti martyris *Nazarii* uersus altare respicientem auro purissimo uestiri, & tres libros ex ebore & argento mirifice uenustari. Moralia in tribus uoluminibus compleuit, duos nolarum circulos argenteos ecclesiastico ornatui adiecit; strata pauimenti sine tenus perfecit. Rexit locum hunc annis XXVII. Hic in principio introitus sui quartum coenobii

Aedem Laurensensem exornat.

eiusdem libertatis & immunitatis priuilegium a diuo Imperatore *Othone* impetrauit.

Edit. I

consensio dum
praeest,

Comes qui-
dam Abba-
tiae inhiat,

quem Otho
Imp. explen-
dis:

quo satis
functio.

Successor
Otho II mo-
nasterio pri-
uilegium li-
bertatis dat.

Otho III
vero multa
largitur be-
neficia.

II Operae pretium uidetur inferere hocce in loco historiam de *Othone* Imp. & Comite quodam Abbatiae huic Laurishamensi inhiante, quam *Liutprandus* Ticinensis Leuita litteris mandauit, libro IV capite XV, & ex eo *Baronius* tomo X p. 731. Comes quidam tunc praedius cum eo erat, cuius multitudo militum Regis aciem condecorabat. Hic itaque uidens quamplurimos ex Regis acie desertores ac transfugas fieri, non interiorum sed exteriorum considerans hominem tacitus haec secum uolere coepit: Quicquid a Rege in hac turbatione constituto petiero, sine dubio impetrabo, praesertim cum & acre nobis bellum imminet, ac se ne deferam timeat. Nuntiis itaque directis Regi supplicat, ut Abbatiam quandam *Lauresheim dictam*, praediis ditissimam, sibi * concedat: cuius possessionibus, quod sibi deerat, militibus suis ministrare praecualeat. Rex autem columbina non solum simplicitate, sed (ut erat) uiperina calliditate suffarcinatus, non hoc quid portenderet minime aduertere potuit, unde & huius modi nuntiis apologeticum dedit: Illi quid super hac re sentiam, uerbis ipse potius explicabo, quam nuntiis. Quod qui hos direxerat audiens, immensa est affectus animi laetitia, sperans, se quod poposcerat impetrasse; unde & morae impatiens Regem adiit, eumque sententiam super hac re promere postulauit. Cui Rex, populo circumstante, obedire, inquit, magis oportet Deo, quam hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te haec non humilitate petitionis, sed comminationis auctoritate dixisse? Scriptum est enim: *Nolite sanctum dare canibus*. Quod quamuis a doctoribus spiritualiter intelligendum esse praedicetur, ego tamen satis me dare canibus sanctum censeo, si monasteriorum praedia, quae a religiosis uiris Deo militantibus sunt tradita, tulero, & saeculo militantibus dederò. Tibi uero tam procaciter iniusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc nec aliud unquam te a me accepturum esse testificor. Sicordi tibi est, cum ceteris infidelibus auolare, quanto citius, tanto melius. His auditis, quia facies speculum est mentis, cordis uerecundiam uultus rubore nudauit, concitusque Regis ad pedes corruens, se peccasse, se grauiter deliquisse, confessus est.

* pag. 8

III Porro anno Christi DCCCCLXXIII, Non. Maii, feria IV ante Pentecosten, *Quedlinburgi* in Saxonia obiit inuictissimus ille Imperator Romanorum *Otho*, *Henrici* Aucupis filius, ac *Brunonis*, quondam huius loci Abbatis XIV, postmodum uero Archiepiscopi Colonienfis, germanus, diuinarum humanarumque rerum multa religiosa saeculis monumenta relinquens, teste *Witichindo*, ac de hoc coenobio optime meritis, ut ex prioribus cognouimus, qui primus post *Carolus M.* * Magni nomen merito adeptus fuit, & plus animi passiones, quam hostes uicisse perhibetur. Mortuus est autem anno regni sui XXXVII, imperii uero XIII; *Magdeburgi* Saxoniae urbe sepultus.

* pag. 89

IV Cui successit filius eius *Otho II* seu iunior, qui uiuente adhuc patre Romae Caesar appellatus fuerat. Hic patris exemplo ac *Salemanni* Abbatis rogatu, priuilegium quoque libertatis huic monasterio Laurishamensi tradidit, quod & *Benedictus* Papa Apostolica auctoritate commendauit atque roborauit. Hic ob insignia, quae cum Sarracenis proelia gessit, pallida mors Sarracenorum cognominatus est; tandem uero, dum nimis incaute quadam uice Graecos & Sarracenos persequeretur, sagitta uenenata uulneratus, Romamque delatus, paucos post dies uita decessit anno DCCCCLXXXIII, ibique in palatio ante basilicam *S. Petri* introeuntibus ad partem laeuam marmoreo sepulchro conditus est, anno imperii XVII, aetatis uero XXIX.

V Huius filio *Othone III* admodum paruulo, & nec dum regni gubernaculis apto, Imperium per uenerabilem *Adelheidem*, auiam suam, & Imperatricem *Theophaniam*, matrem suam, nobiliter administratum fuit, quousque puer ipse litteris diuinis & humanis instructus, ad tantae uirtutis insignis

ANTIOP
ita I. inge omittit, ut Mo
XVI. al. XIX, qui p
mens monasteri, inte
notant. Rogauit qu
necatum in uita We
lucis & alius uenilibus
VI. Solemne
batiae explorat, ut ex
dum casu, in qua & p
tatur, choricam quete
sio * Dei ministerio non
Domum felicitat magi
land, Marti, tota hura

W. Emblem seu W
fieri, primus h
mini Salem
Christi DCCCCLXXIII,
sed nulli pater secundus
Witichindo, & moneta
que pater persequeret
nam caput duorum:

W. Emblem seu W
quo locum uen
non eadem in
quo religio respiciat
praedicente collata, i
ita praecipiente de
qui Deo uocatum regis

H. ita tam pater nob
ueneris confidat
augustinus & lence
dus sunt anni pater
nu uelut, huius h
mentibus gemitu, fere
& obseruanti repulsi
II. Anno repulsi
tina Romanorum, ad uita

Edit. I infigne eminuit, ut *Mirabilia mundi* appellaretur. Imperavit autem annos XVII, al. XIX, qui patris auique insequens uestigia libertatem Laurishamensis monasterii, interuentu *Salemanni* Abbatis, sua quoque auctoritate roborauit. Rogatu quoque memorati Abbatis *Salemanni* idem publicum mercatum in uilla *Wezzinloch* & in *Steine*, cum omni reditu ex telonei lucris & aliis utensilibus ad *S. Nazarium* donauit.

VI *Salemannus* porro Abbas, annis uiginti septem in regimine Abbatiae expletis, uir eximii meriti soli Deo placere desiderans, relicta monasterii cura, in qua & pro qua iugiter sollicitus erga plurima iam diu turbabatur, theoricam quietem amplexus est, & optimam partem eligendo, se solo *Dei ministerio totum mancipauit, nec multo post carne solutus ad Dominum feliciter migravit, anno scilicet Christi DCCCCXCVII, IV. Kalend, Martii, iuxta *librum Animarum* monasterii.

ipse Abbas tandem resignat ac moritur.

Caput XVIII WERNHERVS I

Abbas XVII.

Wernherus siue Werinherus, ut habet antiquum chronicon monasterii, primus huius nominis, cognomento *Pius*, post obitum Domini *Salemanni*, ex ipsa congregatione substituitur Abbas anno Christi DCCCCXCVII, Vir omnibus quidem meritorum praeconiis dignus, sed nulli pietate secundus, qui ab *Othone III* Imp. praecepta de mercatu in *Winenheim*, & moneta in *Brumogad* in pago *Helisaze* sito impetrauit, multoque plura perpetrasset memoria digna, nisi eum mors citius hinc abstulisset; nam expletis duorum annorum curriculis, diem clausit extremum.

ab Othone III mercatum in Winenheim & alia impetrans.

Caput XIX WERNHERVS II

Abbas XVIII.

Wernherus seu Werinherus, huius nominis secundus, *Werinhero* inuilem & dignitate deiecit. pio successit anno DCCCCXCIX; eiusdem quidem nominis, sed non eiusdem meriti, neque natalium suorum professionisue dignitati religione respondens, aut moribus. Qui & dictante iustitia, & regia praescribente censura, infra annum dimidium, sicut inconsiderate inuectus, ita praecipitanter deiectus ac depositus fuit, tanquam inutilis ac totus ineptus, qui Dei ecclesiam regeret.

Caput XX GEROLDVS I

Abbas XIX.

* pag. 91 **H**ic tam generis nobilitate clarus, quam acrimonia ingenii sublimis, animique constantia, sapientia, scientia, & * eloquentia insignis, abrogato ac semoto *Werinhero* unanimi fratrum consensu Abbas electus fuit anno post natum Christum M. Qui antecessorum suorum insequutus uestigia, familiam sibi creditam fideliter & prudenter tribus annis & sex mensibus gubernauit, fratresque in omni humilitate, patientia, charitate, & obseruantia regulari semper studiose praecessit. Obiit anno Christi MIV.

Monasterio fideliter praefectus.

II Anno regiminis eius primo, qui fuit Christi M. *Siluester II* Pontifex Romanus, ad instantiam *Willigisi* Archiepiscopi Moguntini, *Franconis* confirmacionem priuilegii eidem ab

nis

Othone cen-
cessi a Silve-
stro II Papa
impetrat,

nis Episcopi Wormatiensis, & aliorum Antistitum, priuilegium libertatis monasterio ab *Othone* Rege olim anno DCCCCLXIII concessum denuo confirmauit, cuius litterae extant tales:

Edit. I

Siluester *Episcopus seruus seruorum Dei uniuersis sanctae Dei ecclesiae filiis*. Notum fieri uolumus uniuersis, tam praesentibus quam futuris, *Abbatiam*, quae uocatur *Lauresham*, dominio Regum siue Paparum solummodo subiectam antiquitus fuisse. Post uero tam imminutione rerum, quam peccatis incrementibus a priori statu degenerasse. Nunc autem a dilecto filio nostro *Ottone Caesare Augusto* moniti, per interuentum *Willigisi Moguntini Archiepiscopi*, ac *Franconis Wormatiensis Episcopi*, suorumque fidelium, atque omnium eiusdem provinciae Episcoporum, simulque *Bernharii Verdensis Episcopi*, praedictam Abbatiam ad priorem statum nostra auctoritate redire iubemus, atque frui libertate, quam antea habuisse manifestum est, hoc est, ut Regum atque Paparum tantum dominio subdatur, alienae uero potestatis penitus fiat extorris. Cuius loci Abbas siue monachi, quamdiu religiose atque beate uixerint, cum quiete & pace & absque contradictione cuiuslibet personae maneant. Si uero religionem reliquerint, ac negotiis illicitis, saecularibusque operam dederint, a Papa Romano monendos decernimus & corrigendos: a quo moniti si non emendantur, regiae potestati deputamus. Hoc ergo nostrae constitutionis priuilegium ratum & inuiolabile esse per omnia tempora * uolumus. Quod si quis irritum facere praesumpserit, in primis iram Dei incurrat, sitque anathema maranatha. Scriptum per manus Petri Notarii & Scriniarii S. Romanae ecclesiae, in mense Octobri indictione XIII. Bene ualete.

pag. 92

cum Otho
III abbatiam
episcopatus
Wormatiensi
donasset,

III Circa haec ipsa tempora *Otho III* Imp. ad petitionem & instantiam *Franconis* Episcopi Wormatiensis, quem a consiliis multo tempore habuerat, plurimaeque ipsi liberalissime concesserat, Abbatiam *Laurishamen-* sem Episcopatus Wormatiensi donauit.

ipse Henricus
cum II ad
priuilegium
libertatis re-
uerandam
peruenit,

IV Anno Christi MI *Othone III* Imperatore defuncto, & *Aquisgrani* sepulto, *Henricus* Dux Bauarorum imperii fascibus arreptis Rex electus fuit, & Moguntiae solenniter ordinatus; cuius quanta fuerint iustitiae & pietatis insignia, testatur illa nobilis, quam condidit, & in qua conditus est, *Babenbergensis ecclesia*. Siquidem tanto religionis amore ducebatur, ut *monachorum pater* appellaretur. Hic rogatu *Geroldi* Abbatis libertatem *Laurishamen-* sis quoque praecepto roborauit.

Caput XXI B O P P O

Abbas XX.

Abbas omnis
ex parte pro-
lus,

Boppo siue Poppo, quem *Michael Gassen* in suo catalogo Abbatum manu scripto *Balbonem* appellat, illustri natalium exortus profapia, gente, ut uoluit, *Buchonius*, stirpe *Grabfeldica* natus, moribus & scientia probatissimus, & in gubernanda re familiari multum idoneus, in locum defuncti patris *Geroldi*, unanimitus fratrum sententiis ac uotis, Abbas electus fuit anno Christi MIV: quo munere pie & religiose perfunctus est annis XIII: qui quo magis fugiebat gloriam & honores, eo magis assequebatur, affluentibus sibi cum ecclesiasticae dignitatis incrementis, terrenarum etiam facultatum amplissimis successibus. Nam, ut *Fuldenses annales* * *Brantobus* eius loci Abbas loco motus esset, ceteris confratribus longe lateque discedentibus, hic *Poppo* *Laurissen-* sis Abbas, ad Regis imperium *Laurissa* cum nouis coenobitis *Fuldam* ad formandam & erigendam collapsam discipuli-

pag. 93

Fuldensi in
monasterio
collapsam di-
scipulorum re-
stituit,

ANTH
I
disciplinam euocans
aliquo tempore praesentibus
seuque caput est
fuit, tam marcam
monis ex eodem limit
centi Archiepiscopo, d
Quandiu autem Fuld
Laurissenstem reuertit
leicenses discedunt
du ad aliunde alio per
cum Abbatum Fuldensi
II Hic inter cete
ti, cum patris simul au
oratum ecclesiae Lauri
honore eiusdem ecclesie
inter alia notatum in
documentis documentum
In nomine sanct
ante cleme[n]tia Rex.
rebus agendis praesent
tatis super nos respectum
legumque seruando esse
praesentem quam futura
hauerit coenobis aeterna
suaque ecclesiae in bon
Natus, eximius forefite
tes assequitur, forefite
tendentes, & uide
medium, saltem Noll
dictor Brantobus, no
ridiculus pignus ad L
has diffusi, inde autem
ad nullum Brantobus de
notum, & si quidem
ta diffusi, eo rationis i
denti in perpetuum hab
licentia uenandi est cap
fuerit, ante reuocandi
nam fuerit in regem
misi fuisse Henrici d
cunctis Brantobus
dominicae incarnationis
tu L. Alvaro Brantob
III Item de te
Si quis uero
latus in filius Ottone
esse, funderemur
monis, uolens dilig
est dicitur Gerwinus. in
longi, dicitur ut Brantob
dicitur in Lumbia, in
bach, dicitur alio Cui
decide alio fuisse M
bach, tunc in Brantob
queram, dicitur per
& per deservit Villo
misi deservit in fuisse
Nobiscum. dicitur in fuisse

Edic. I

disciplinam euocatus fuit; cui ecclesiae cum laude & pari quoque commodo aliquo tempore praefuit; ubi & *Kunigundem* Augustam bene meritissimam in se suosque expertus est: cuius rogatu *Henricus* tum alia passim praedia *S. Bonifacio*, tum marcam *Lubenzo* uniuersam assignauit, tractusque nemorum immensos ex eodem limite *Popponi* donauit, probante *Erchanbaldo* Moguntiacensi Archiepiscopo, *Arnoldo* Hersfeldensi Abbate, & accolarum primoribus. Quamdiu autem Fuldensis ecclesiam rexit, & quando ad antiquam suam Laurissensem reuersus fuerit, incertum est. Probabile uidetur, male coalescentibus diuersarum familiarum animis, & a Fuldensibus ex uicina Hirsfeldia uel aliunde alio petito, eum breui Laurissam reuersum esse: peruetusta enim Abbatum Fuldensium acta nullam eius mentionem faciunt.

eius alicuius
praesentis.

II Hic inter cetera memorabilia calicem aureum magni ponderis & pretii, cum patena simul aurea: stolam quoque egregii operis auro contextam ad ornatum ecclesiae Laurishaimensis contulit, ac praecepta complura de statu & honore eiusdem ecclesiae ac coenobii ab *Henrico II* Rege accipere elaborauit: inter alia mercatum in *Oppenheim*, & bannum forestis in *Odenewalt*: cuius donationis documentum hic adiacere uisum fuit, quod est tale:

Laurissensem
aedem exor-
nat;

ab Rege mer-
catum in Op-
penheim,

& forestam
in silua Ode-
nawalt impe-
trat;

* pag. 94

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. *Heinricus* diuina fauente clementia Rex. Si nostrae pietatis aurem maxime in ecclesiasticis rebus augendis praebemus petitionibus nostrorum fidelium, diuinae * pietatis super nos respectum magis inde credimus affuturum, eosque circa nos sagaciores seruiendo efficimus ac deuotiores. Quapropter omnium tam praesentium quam futurorum noscat industria, quod *Bobbo* sancti *Laureshamensis* coenobii uenerabilis Abbas nostrae celsitudinis adiit culmen, sibi suaeque ecclesiae in honore sanctorum martyrum consecratae, *Naboris* & *Nazarii*, exorans forestam bannumque siluarum concedi. Cui pius praebentes assensum, forestam cum banno concessimus, ab aquilone in *Cunthichun* tendentem, & inde sursum in longitudine in orientalem scilicet plagam per medium saltum *Nobbenhufon* dictum, & inde se habentem ad riuum, qui dicitur *Branbach*, usque ad arborem *Lachbuocha* dictam; inde uero in meridiana plagam ad *Lutram*, atque inde deorsum usque in fluuium *Nekar* dictum; inde autem usque ad uillam *Niwenheim*; hinc uero deorsum ad uillam *Bickinbach* dictam; isthinc autem ad aliam uillam *Richinbach* uocata, & sic quidem per deorsum usque ad locum *Cunthichun* primitus dictum; eo rationis tenore, ut ipse praedictus Abbas, sibi que succedentes in perpetuum habeant atque possideant, nullusque in ea sine ipsius licentia uenandi aut capiendi aliquid potestatem habeat. Haec ergo, quo firmitus atque inconvulsus per futura tempora possint persistere, propria manu firmantes insigniri iussimus sigilli nostri impressione. Signum Domini secundi *Heinrici* Regis inuictissimi. *Guntherius* Cancellarius uice *Erchambaldi* Archicapellani recognoui. Datae IV Id. Maii, indict. X, anno dominicae incarnationis MXII; anno uero Domini secundi *Heinrici* regnantis X. Actum *Bauenberg* feliciter, Amen.

III Item de terminis eiusdem forestis habentur haec:

cuius forestis
termini de-
signantur;

* pag. 95

Si quis uero scire desiderat euidentius; quorsum tendat forestis bannus in silua *Otenewalt*, *Laureshamensi* ecclesiae regia auctoritate concessus, subdeterminata loca uallium, montium, saltuum, riuulorum, fluminum, arborum diligenter consideret. Tenet namque bannum in loco, qui dicitur *Gerwine*. inde ad montem *Malscum*. inde extenditur ad *Velisberg*. deinde ad *Betenkiricha*. postea ad *Luddera*. * deinde ad *Wintercasto*. dehinc in *Lutenhaha*. inde in *Eberbach*. post in *Gaspensa*. inde in *Abbatisbach*. deinde ultra *Cuningesbach*. post in *Birkunhart*. tunc in *Kincicha*. deinde ultra fluuium *Mininingaha*. post in *Wedalabach*. deinde in *Branbach*. tunc in *Aranbach*. inde in *Wallendenbrunno*. deinde ad magnam *quercum*; deinde per descensum *Bremaha*, per *Vullonobach* ascensum, & per destructam *Vullonoburg*. Inde in fluuium *Enteraha*; tunc per eius descensum in fluuium *Nekar*. inde per descensum *Nekar* usque *Nuinheim*. Inde in plateam montium *, & per hanc usque ad supra dictum

* *Bertstraß*
locum

locum Gerwine. *Quisquis igitur in his locis uel infra hos terminos quippiam uenationis seu piscationis absque licentia Laureshamensis Abbatis exercere præsumerit, sciat, se ipsi Abbati compositurum imperialem hannum.*

Atque haec de praedicto banno forestis in silva Ottonica, ab *Henrico II* Imperatore monasterio Laurishamensi concessio.

*in pace vitam
finit.*

IV Ipse autem *Boppo* Abbas, cum magna laude & commodo annis XIII, ut dictum est, ecclesiae Laurishamenſi praeſuiſſet, in pace uitam hanc caducam amiſit anno incarnati uerbi MXVII, VII Id. April. iuxta *librum Animarum* monaſterii, in ſua eccleſia iuxta praedeceſſores ſuos honorifice tumulatus.

* *

an successu-
rem habuerit
Wolckma-
rum?

V Notandum hic, quod *Ditmarus* lib. VII *Chron.* post praedictum *Bopponem* in Abbatia immediate successorem ponat quendam nomine *Wockmarum*, quem simul & *Fuldensem* & *Lauteshamensem* Abbatem fuisse scribit, eumque mortuum anno circiter MLIX. Sed quoniam neque *Annales Fuldenses* neque *Laurishamenses* eius mentionem etiam in minimo faciunt, eum quoque in hac mea ferie intactum, tanquam ignotum, relinquo.

Caput XXII
REGINBALDVS

Abbas XXI.

*Genus duxit
e Comitibus
Dillinganis
& Kybusgen-
sibus;*

S. *Reginbaldus*, seu *Reginoldus*, siue, ut in libro *Animarum* monasterii notatur, *Reginoldus*, uel etiam, ut in celeberrimo * illo conuentu * pag. 96
Francofurti a *Conrado* Imp. celebrato, *Reimbaldus*, ex generosis *Dillinganis* & *Kyburgensibus* Comitibus originem trahens, *S. Vdalrici* Episcopi *Augustani* nepotis ex fratre *Dietpoldo* filius fuit, patre *Richwino*, matre uero *Hildegarte* progenitus,

*duobus antea
eveniens
praefuit,*

II Hic a pueris Laurissae in coenobio educatus, propter egregias uirtutes, ac scientias uarias, quibus excellebat, primum Augustam Vindelicorum a *Brunone* Episcopo uocatus, ibidem in coenobio *SS. Vdalrici & Afrae*, Canonicis Augustinianis in eodem a regulari tramite desciscientibus, ac religiosi Ordinis *S. Benedicti* ab eodem Episcopo iam suffectis, primus eorum Abbas constitutus fuit anno circiter Christi MXII. Hinc triennio elapso, cum Canonici item *S. Augustini* regulares *Ebersbergae* ad *S. Sebastianum* in Bauaria anno iam pridem DCCCXCIX propter maiorem uitae quietem in eremum migrassent, ac Benedictini quoque fratres isdem iam substituti essent, *Reginbaldus* propter sanctam eius uitam ibidem primus quoque rector seu Abbas ordinatus fuit: qui cum ita undecim annos in Boica uersaretur, magnam sibi uirtutis & pietatis laudem collegit, cuius tamen praecipue benignitas in pauperes praedicatur.

*singularis
pauperum
patronus est;*

III Interea *Boppone* Laurishaimenſi Abbate uita functo, rurſum hic Ebersberga Lauriſſam, ubi a primis educatus fuerat, auocatus fuit, omniumque ſuffragiis ac uotis in Abbatem electus atque confirmatus anno Chriſti MXVII; ubi non minori pietatis quam religionis laude claruit, ipſamque eccleſiam ſingulari cura ac prouidentia aeque in ſpiritualibus quam temporalibus annis XIII rexit. Prae ceteris autem uirtutibus, quibus ornatus fuit, mira m. nſuetudine & miſericordia erga miſeros & afflictoſ, multaque ac incomparabili liberalitate ac beneficentia erga egenoſ & paupereſ excelluit, adeo ut inter beatoſ paupereſ regnum caelorum poſſidens iuſtitia eiꝯſ maneat in ſaeculum ſaeculi, & eleemoſynas eiꝯſ enarret omniſ eccleſia * Sanctorum.

ad dem Lau-
rissenſem ex-
ernat;

IV Hic templi Laurishamenſis faciẽm coronis decoravit; chorũ altius exſtructũ deſuper arcubus fabrefactis augmentavit; altare ad crucẽ auto argentoque cinxit, & theſaurũ eccleſiæ in pluribus ampliavit. Eccleſiam in monte *Abrinsberg* ſeu *Abrahæ* a *Gerhardo* Abbate circa an. DCCCXC in hono-

Edic. I

* pag. 97

Edit. I honorem *S. Michaelis* Archangeli fundatam & constructam, de concessione *Henrici II* Imp. in monasterium erexit, & monasticis mansionibus congrue circum aptatis, fratres sub regula *D. Benedicti* uicturos, & fratribus Nazarianis conformes, ibidem congregauit: quibus & necessaria affatim procurauit: insuper eandem ecclesiam crucibus & tabulis fabrefactis, alioque quamplurimo ornatu magnifice uenustauit.

chaelis in
coenobium
commutat;

V Mortuo tandem *Reginbardo* Nemetum Antistite anno Christi M-XXXII *Conradus* Salicus Imp. uirtutum eius fama permotus, eundem ad ipsius ecclesiae Episcopatum prouehi curauit; qui unanimi consensu totius cleri electus, per annos VII insigni cum laude praefuit, talemque Pontificem egit, qualem decebat illum, qui ex longa & religiosa disciplina ad infulam inuitus esset protractus: fuit enim uir praecclarus, testante *Guilhelmo Eifengrein* in Spirensibus Episcopis, & cui priorum sanctorum patrum uita, doctrina, religione, fama, atque cum eo, quod uirum clarum spectabilemque efficere potest, imperfectionis nil defuerit: in regno ob uitae sanctitatem ubique diffamatus. Coronam insignem candeliferam cupream, auro obductam, usque hodie in choro Nemetum a summis lacunaribus dependentem, fieri curauit: cui hi uersus aureis litteris orbiculariter inscripti leguntur:

fit Episcopus
Spirensis;

probum agis
Pontificem;

& inter alia
candelabrum
penile in ae-
dium sum-
mam insert;

Cernitur in medio Seraphin celsissimus ordo

Eximius merito qui praesidet altus Olympo

Est Cherubin dictus celsissimus ordo secundus

Hinc angelis (a) similes consistere laude tonantis

5 *Coetus & angelicus reliquis sanctis uenerandus*

* *Collaudat (b) Dominum propria deitate respectum*

Formantur uere post almi quinque Prophetae

Spem magnam nobis qui praedixere (c) salutis

Virgo Dei genitrix spes mundi gloria nutrix

10 *Gemma pudicitiae regali nata radice*

Hinc atria (d) charum deuotus cerne senatum

Hospitio Dominum qui saepe recepit alendum.

Virginco uerbum portasti corpore Christum

Quae Regem Regum generans sub tempore legum

15 *Hinc duodenus apex aequo discrimine iudex*

Secernit iustos ab iniquis igne cremandis

Istud non magnum dignanter suscipe donum

Quod Reginbaldus tibi Praesul reddo misellus

Munere sed paruo uideas me cordis in (e) aruo

20 *Osse dabit mentem simul & prolongat agentem*

Pro peccatorum miseranda mole meorum

Non tantum praesto quantum (f) tibi debitus exto

Si pater ac natus (g) Deus unus spiritus almus

Est quod uelle meum tibi (h) plus donare paratum.

(a) simul

(b) Collau-
dant

(c) salutem

(d) chorum

(e) auro

(f) sim

(g) nunc De-

us spiritus

(h) pius

Nescio, an post v. 8 ponendi sint v. 11, 12, 15, & 16, ac tum demum 9, 10, 13, & 14; licet uideam, eos in Catalogo ueteri Episcoporum Spirensium, quem Eccardus tomo II Corporis Scriptorum medii

aeui inseruit. col. 2261 & 2262 eadem etiam, quae hic loci, serie rectori. De cetero notes, ex illo ipsi Catalogo me lectiones uariantes, quas tamen ad unam omnes reiectaneas esse, libens fateor, margini adieciisse.

VI Praefuit autem hic *D. Reginbaldus* Spirensi ecclesiae annis VI, grandi sanctitatis opinione, ut propter plurima, quae in uirtute omnipotentis Dei uiuens mortuusque patrasset miracula, uiua diu in benedictione apud plurimos eius manserit memoria. Obiit anno MXXXIX, XII Kalend. Septembr. in ecclesia Spirensi tumultus.

Episcopatus
sex annos
praest;

Quae autem sub ipso, tanquam Abbate in Laureshaimensi coenobio patrata sunt, nunc examinemus.

VII Cum iam a multo tempore uariae contentiones, altercationes, irae, rixae & dissidia fuissent inter Wormatiensem Episcopum & Laurishaimensem Abbatem, & inter familias utratumque ecclesiarum, ex quibus etiam uaria homicidia contigerunt, *Henricus II* Imp. dictante iustitia ea compescere * studuit; cuius gratia etiam sequens edictum promulgauit anno MXXXIII.

quibus Hen-
ricus II edi-
cto promulga-
to dissidium
inter Lauris-
ham & Epi-
scopatum

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Ego Henricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus, notum facio omnibus sanctae Dei ecclesiae fidelibus, tam praesentibus quam futuris, qualiter assidua proclamatio nostras aures inquietabat ob inueteratas & frequentes contentiones, & ob inmarcidas inimicitias, quae semper erant inter Wormatiensem Episcopum & Laurishaimensem Abbatem, & inter familias utrarumque ecclesiarum, quae iam in tantum conualuerunt, ut etiam innumerabilia inter se fierent homicidia, & in hoc maximum detrimentum utraque pateretur ecclesia. Quapropter cum consilio meorum fidelium id ordinare disposui, quomodo tantae discordiae temerariam praesumptionem inter utramque ecclesiam & earum familias nunc & in posterum aut omnino dissoluerem, aut impunitam non relinquerem. In primis praecepi, & ad hoc peragendum meos nuntios misi, ut omnis iniustitia, quae iam per multa tempora ex utraque parte incorrecta remanserat, ab Aduocatis illorum utrimque pleniter corrigetur, & dehinc praeuideant, ne talia apud illos sic inueterascant. Et si aliqua noua contentio inter illos exorta fuerit, uolo, ut conueniant, & quam citissime possint, corrigant. Et ne talis ac tantae seditionis audacia sine digna ultione inter utrasque familias post remaneret, per huius cartulae praeceptum istud constitui decretum. Si quis ex familia S. Petri Wormatiensis aliquem ex familia S. Nazarii, uel e contrario aliquis ex familia S. Nazarii quenquam seruorum S. Petri insequitur, & ausu temerario & armata manu aliquem ad occidendum, uel ad depraedandum, eius curtem siue eius domum infregerit, & eum oppugnauerit: & si ille aut aufugerit, uel quoquomodo ab eius potestate siue impugnatione se liberauerit, aut si forte domi non fuerit; illi, qui huius audaciae & inuasionis dux & princeps fuerit, tollantur capilli & corium, & insuper in utraque maxilla ferro ad hoc facto etiam candenti bene caraxetur & comburatur; reliqui eius sequaces cute & capillis priuentur. Si autem* ibi occiditur, omnes qui huius homicidii uel inuasionis participes sunt, cute & capillis perditis supradicta combustionem signentur, ac uerigeldum occisi domino suo auctor homicidii persoluat, & cum proximis eiusdem interfecti reconciliationem faciat. Et in quocunque loco aliquis ex utraque familia ab utrisque innocens occiditur, homicida supradictae sententiae subiaceat. Hanc uindictam, & illud meum constitutum Aduocatus, in cuius aduocatione hoc euenerit, cum scientia Episcopi & Abbatis in praesentia nuntiorum utrorumque fideliter adimpleat. Si uero Aduocatus aut mercede conductus, aut gratia commotus aliqua calliditate haec decreta auertere uoluerit, gratia nostra & aduocatione carebit, nisi super sacras reliquias hoc iurare audebit, quod cum, qui homicidii uel inuasionis illius reus est, nusquam acquirere possit, tamen quam citissime poterit, acquirat. Et si homicida ex familia Episcopi est, & Aduocatus eum acquirere non potuerit uel noluerit; fideles Abbatis, si possint, illum acquirant, & ad praedictam poenam praesentibus nuntiis utrorumque repraesentent. Similiter fiat ex parte Episcopi. Et de seruientibus Episcopi & Abbatis illud constituimus, ut si quis illorum tale aliquid fecerit, praedictae poenae subiaceat, uel X libris denariorum redimatur. Vnum autem est, quod uolo, iubeo, & firmiter praecipio, ut rem semel bene ac recte definitam nullus renouare uel iterare audeat. Si autem praedictus Episcopus aut Abbas hoc decretum annullare cupiat, mihi uel meo successori duas libras auri persoluat, conatum tamen suum nequaquam perficiat. Et ut haec constitutio stabilis inconuulsaeque permaneat, sigilli nostri impressione hanc cartam insigniri iussimus. Signum Domini Henrici Romanorum inuictissimi Imperatoris Augusti. Guntherius Cancellarius uice Arribonis* Archicapellani* recognoui. Datum IV Non. Decembr. indictione VI, anno dominicae incarnationis MXXIII, anno Domini Henrici secundi regnantis XXIII, imperii autem anno X. Actum in Triburia regia uilla, Amen.

* Archiep.
Mogunt.

Edit. I

* pag. 101

VIII Eodem anno *Henricus* Imp. confirmavit ordinationem * noui monasterii in monte *Abrinsberg* seu *Abrahae*, a *Reginaldo* Abbate in honorem *S. Michaelis* Archangeli fundati, cum omnibus locis ac possessionibus ad id spectantibus; cuius confirmationis haec est littera:

& ordinatio-
nem noui mo-
nasterii in
monte A-
brinsberg
confirmat;

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. *Henricus* secundus diuina fauente clementia Romanorum Imperator *Augustus*. Si uenerabilia ecclesiarum Dei loca alicuius commodi utilitate, ad laudem Dei stabilire, confirmare, & sublimare studuerimus, nobis id ad animae remedium, regniue nostri statum profuturum esse minime dubitamus. Quapropter nouerit omnium Christi fidelium, nostrorumque uniuersitas, qualiter *Reginaldus Laureshamensis* ecclesiae uenerabilis Abbas nostram adiens serenitatem omnia a nobis studio postulauit, quatenus sub nostrae confirmationis atque immunitatis auctoritate liceret sibi sub *S. Michaelis* archangeli & omnium supernorum ciuium honore monasterium ordinare in monte sancti *Abrahae* praetitulato nomine, sito in pago *Lobotengouue*, in Comitatu uero *Heinrici* Comitum. Rogauit etiam nos eidem monasterio confirmare, & ad usum fratrum Deo ibidem sub regula *S. Benedicti* seruicium, loca cum pertinentiis suis his nominibus designata: *Furde*, *Eressam*, *Wezenloch*, in *Wibelinga* *IV* mansos, *Scrizesheim*, in *Paphenhoven* unam ecclesiam cum *IV* mansis, in *Pergeheim* *VIII* mansos, in *Niwenheim* *VIII* mansos, in *Hanscuesheim* *VII* mansos, in *Cilulfesheim* *III* mansos. Cuius petitioni, quia rationabilis atque religioni dedita uidebatur, aurem libentissime accommodauimus, atque eidem ecclesiae ab ipso concessa per hanc nostram imperialem paginam concedimus atque confirmauimus. Interdicendo itaque interdiciamus, ut nullus posthinc Abbas eidem monasterio de praenominatis locis aliquid auferre, & ad suos usus conferre, siue alicui militi in beneficium dare praesumat. Si autem hoc, quod absit, fecerit, Dei omnipotentis offensam, & *S. Michaelis* archangeli, omniumque supernorum ciuium inprimis incurrat, & ut banni nostri transgressor auri optimi libras centum ad cameram nostram persoluat. Et ut haec nostrae ingenuitatis auctoritas stabilis & inconuulsa omni posthinc permaneat tempore, hoc praeceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Signum Domni *Heinrici* Romanorum inuictissimi Imperatoris *Augusti*. *Gualtherus* Cancellarius uice *Aribonis* Archicancellarii recognoui. Data Id. Decembr. indict. VI, anno dominicae incarnationis MXXIII, anno uero Domni *Heinrici* secundi regnantis XXIII, imperii autem X. Actum in *Triburia* regia uilla.

* pag. 102

IX Anno iam dicto *Aribo* Moguntinus Archiepiscopus Idibus Augusti ipse uero concilio *Saligen-*
Synodum Episcoporum & Abbatum celebrauit in monasterio *SS. Marcellini*
& *Petri* in *Selgenstat*, pro pace cleri & utilitate ecclesiastica; ubi multa summa prouidentia fuerunt constituta. Huic Synodo sanctae praeter plures alios etiam interfuit noster *Reginaldus* Abbas.

X Anno MXXIV *Henricus II* Imp. maximus fautor & benefactor & *Henrico II mortuo*,
monasterii *Laurishamensis*, cum in Imperio pie ac sanctissime uixisset, III Idus Iulii moritur, ac *Bambergae* cum *S. Chunigunde* uxore in monasterio *S. Petri* Apostoli sepelitur. Cui *Conradus II* Saliquus, Sueuus, *Hermani* Franconiae Ducis filius, succedit.

XI Hic *Conradus*, rogatu ipsius *Reginaldi* Abbatis, tradidit *S. Nazario* omne suum regale ius in mancipiis in † *Gannita*, ea scilicet ratione, ut nullus Comes, Vicecomes, aut alia quaelibet iudiciaria persona in eisdem mancipiis aliquam deinceps habeat sui iuris exercendi potestatem, siue ad placitum suum constringendi, seu bannum persoluendi, nisi praedictus Abbas, suiue successores, & quem ipsi Aduocatum elegerint.

a *Conrado II*
ius regale in
mancipia
Gandauensis
consequitur.

† *Gem* in *Flandria*.

Caput XXIII HUMBERTVS

Abbas XXII.

*Violenter in-
truditur;*

Reuereudo patre *Reginbaldo*, ut habet *chronicon antiquum* coenobii, Spirensis ecclesiae (sicut diximus) infulis * decorato, *Humbertus* seu * pag. 103
Hulbertus, ut in *libro Animarum* notatur, uiolenter intruditur anno MXXXII, nulla quidem fratrum aut militum electione, aut canonica institutione, sed aulicorum (quorum fauorem sibi multa pecunia, utpote Praepositus & ecclesiae pseudo oeconomus diu conciliauerat) studiis & patrociniis fultus; nec per ostium intrans, sed aliunde ascendens. Qui statim in ipso introitu nefariae cupiditatis totas laxauit habenas, notamque ambitionis uelut sub honestatis praetextu colorabat, mirum in modum discordantibus ui-
tiis: idem & avarus & prodigus.

*monasterii
thesaurum &
bona disper-
dit,*

*suis plura lo-
ca. Feudi
titulo conce-
dit,*

*purpuram
pretiosam ex-
trahit;*

II Primus siquidem (& utinam solus) alter post Ezechiam Manasses, Laureshamensem ecclesiam, illam (inquam) filiam Sion inclitam, & amictam auro primo, profanauit, profligauit, atque illo nobili & augusto ornatu & thesauro Regum, Imperatorum, Dei fidelium, & antecessorum suorum feruentibus studiis amplissime collato, subrepto per hunc, immo prorsus direpto, manum quoque suam misit foris ad omnia desiderabilia eius. Nam cognatis suis; quos sibi potius saecularis fastus, quam naturae germanitas deuinxerat, & quorum ambitu ad hanc dignitatem aspirauerat, exposuit res ecclesiae distrahendas, atque prostituit: & quae ipsi monasterio, fratrumque usui, stipendiisque seruiebant, sub beneficii nomine distribuit; uidelicet *Hagenheim, Crußillam, Gruonorwa, Luodenbach, Sachsenheim, Buriselden, Heidebach*. Vineas quoque in *Dochsenheim* uberes & perquamoptimas, sacrosancto altaris ministerio antiquitus dedicatas. Ad extremum purpuram pretiosissimam, auro per totum contextam, capacitate longitudinis totius sanctuarii ambitum cingentem, profanis ignibus iniecit, & aurum, quod plurimum inerat, eliquari fecit: aurum scilicet sitiens & aurum bibere gestiens. Cuius non modica particula a quodam fratre, qui zelo Phinees ductus praeceps irruit, ex incendiis erepta, usque * ad tempora nostra hic * pag. 104
durauit. Postremo & ipsa cum reliquiis uasorum domus Dei per Nabuzardan in Babylonem abducta.

*diuinam uin-
dictam sen-
tit;*

*a B. Nazario
uerbis duris
corripitur;*

III Verum qualiter diuina ultione in auctorem tantae praesumptionis animaduersum sit, prout a maioribus nostris accepimus, non ab re usum est hic inferere, ut discant ecclesiarum Praelati, quorum exempla imitantur, eorum exitum pertimescere. Nam protinus inter ipsius purpurae incendia coepit acerrimo uitalium ac totius corporis dolore aestuque disacerari, nocteque insequuta cubiculariis non tam somno, quam diuino nutu profundissime consopitis, grauissimis morbi & sitis ardoribus exaestuans usque ad mortem angustari. Quum etiam subita luce coruscante cubiculo aspicit personam reuerendi admodum uultus, uultu flammeo, oculis ardentibus, corrugata paulum fronte, chlamyde purpurea auro intermicante, sed plurimum scissa, corona gemmis stellantibus, insignem barba aurea, sed semiusta, pateram uino plenam manu praeferentem. Interrogatus, an siti afficeretur? *grauissime*, ait. Quaesitus, an se recognosceret? metu conscientiae deiectis in terram oculis obmutuit. *Ego sum*, inquit, *Nazarius, huius domus, huius familiae dominus & patronus, quam pretio sanguinis sui redemptam Christus Iesus, in pretium sanguinis pro ipso fusi mihi contulit, restituens & hic centuplum, & in caelis uitam aeternam. Hanc domum, hanc familiam mei iuris, meae providentiae, deterior crucifixoribus Christi inuasisse, scidisse, diuisisse, militibus tuis tunicam inconsutilem desuper contextam sorte distribuisse, ad extremum in ipsam faciem & os meum impias faces ingerens, huic barbae turpes notas inuasisse. Quapropter dabis poenas dignas meritis, Christo iudice, Christo uindice:*
neque

ANT
No 1 neque hinc amodo
hinc una saltem i
terro. Quo dicto
Hochheim est anno
IV Rex ante
1914) aus IV 16 Martii iust

H
Bravigne
non solum no
& eruditione
bonorum adum se
ex hinc ab eo, p
MXXXVII

II Qui quanta
ta eius quocumque
fuit
fidelitatem. Praefat
VI & mensis aliquo
pa regis augustinu
verum nobilitate, q
be, conspectu dei
promittit.

Notum p
Dei gratia Laur
ritatem, per qua
ad mea tempora m
uam & Multum,
res, foret reg
tenere, & aru
ta obtine eum b
accidit, seu etiam
condemni fore in ur
1914) at. Si vero dicit
comptum hoc ad
nec nisi ad me
ad reconciliatione

III Sed hoc
imp, prope Trinitate
in uigilia Pentecostes
hinc exterruit. Sep
in templo nobili &
manu hinc de

IV Anno MXX
aurum in hunc p
anno tunc ad hunc

Edic. I neque bibes amodo de hoc genimine uitae terrenae, sed accipies hac die hora nona calicem irae de manu Domini, de quo bibent omnes peccatores terrae. Quo dicto & uisio finem, & mors subsequuta uisioni fecit fidem. Hoc factum est anno MXXXVII. inter dolores expirat.

* pag. 107 IV Rexit autem hic *Humbertus* monasterium * annis quatuor, mortuus IV Id. Martii iuxta *librum Animarum* monasterii.

Caput XXIV *BRUNINGVS* Abbas XXIII.

Hic *Bruningus* in Fuldensi coenobio a primis educatus & professus, Fuldensis fuit monachus; non solum nobilitate sanguinis clarus, sed etiam sapientia, facundia, & eruditione scripturarum insignis fuit, morumque laudabilium & bonorum actuum sectator. Vnde *Humberto* tam miserabili fine ac infelici exitu hinc abrepto, Laurishaimensis ecclesiae gubernacula est assecutus anno MXXXVII.

II Qui quamuis crebris uiscerum doloribus cruciaretur, tamen instantia eius quotidiana fuit iugis sollicitudo & prouida dispensatio rerum ecclesiasticarum. Praefuit simulque profuit laudabiliter ac prudentissime annis VI & mensibus aliquot. Ornatum ecclesiae ab *Humberto* direptum in capis reparans augmentauit. *Beddenkircham* uillam acquisiuit; familiae suae ueteres insolentias, quas cum familia *S. Petri Wormatiensis* ab antiquo habebat, compescuit dictante iustitia, & in praeuicatorum huiusmodi sententiam promulgauit: ornatum templi reparat;

Notum sit omnibus ecclesiae Dei fidelibus, qualiter ego *Bruningus Dei gratia Laureshaimensis Abbas* ob reprimendam familiae nostrae temeritatem, per quam serui in conseruos (ut familiam Wormatiensem) usque ad mea tempora mutua caede consurgebant, cum consilio Aduocatorum meorum & Militum, istud decretum fieri statui, & ut ad posterum perueniret, scribere iussi. Si quis ex familia *S. Nazarii* curtem conserui sui ausu temerario, & armata manu ad occidendum eum infregerit, uel in uia obuium eum habens impugnaverit, seu ille, qui impugnatur, occumbat, seu euadat, auctor facti cute & capillis priuetur, & insuper candenti ferro in utraque maxilla comburatur. Sequacibus eius idem fiat. Si uero Aduocatus aut pretio * conductus, aut misericordia motus constitutum hoc adnullare cupiat, gratia mea & aduocatione careat, donec mihi uel meo successor praedio, pecunia, reliquisque rebus, quae ad reconciliationem spectant, digne satisfaciatur. rixas familiarum cum familia Wormatiensi compescit;

III Sub hoc *Bruningo* Abbate anno MXXXIX obiit *Conradus II* Conradum II Traiecti defunctum Imp. prope Traiectum, urbem Frisiae, morte repentina, pridie Non. Iunii in uigilia Pentecostes; cuius merita non exigua erga ecclesiam Laurishaimensem extiterunt. Sepultus in Traiecto intestinis, cadaver eius Spiram delatum, in templo nobili *S. Mariae* genitricis a se constructo, tumulo eleuato de marmore fabrefacto & polito honorifice conditum est.

IV Anno MXLIII, VII Id. Maii uenerabilis pater *Bruningus*, uelut aurum in fornace probatus & longa excoctus molestia, sexto ministerii sui anno transiit ad Dominum. ipse aliquot post annis morte insequitur.

Caput XXV HUGO I

Abbas XXIV.

Excelluit
uirtutibus,

monasterium
sollicite curat;

confirmatio-
nem de man-
cipiis Ganda-
uensis ab
Henrico III
impetrat,

& privilegi-
um libertatis
a Leone IX.

monasterium
S. Michaelis
commodis au-
get.

BRuningo uiam uniuersae carnis ingresso, uenerabilis pater *Hugo* seu *Vgo*, ut in quibusdam litteris scribitur, successit anno MXLIII. In quo diuina pietas, quicquid uel natura uel gratia homini confert, ad unguem expoliuit. Nam ut cetera in eo praedicanda taceamus, ob eminentem iustitiae & eloquentiae gratiam (ut loquitur scriptor *antiqui chronici*) mirae uenerationis ab omnibus habebatur, & lingua eius inter Principes loquebatur sapientiam. Qua de re licet monasterio saepius abesse cogeretur, animus tamen eius & indefessa sollicitudo circa religionis uigorem & fratrum prouidentiam uersabatur, subditosque suos, quasi nutrix filios suos fouens, uerus pater monachorum & dici & esse curauit.

II Hic in regali palatio acceptissimus, ab *Henrico III* Rege (qui patri suo, uidelicet *Cunrado II* Imperatori Spirae * sepulto, iam tum successerat) patriae donationis de mancipiis in *Gannita* confirmatum accepit praecptum.

* pag. 107

III Priuilegium quoque libertatis a uenerabili Papa *Leone IX* (qui & *Bruno*, primo Tullenfis Pontifex) Laurishaimensi monasterio expetiuit. Praefuit circiter annis IX, mortuus anno Christi MLI.

IV Hic *Hugo* seu *Vgo* Abbas anno MXLVI monasterium *S. Michaelis* in Abrinsberg seu monte Abrahae, quod *S. Reginbaldus* Abbas de consensu *Henrici II* Imp. primus erexerat, sua donatione sublimauit, his litteris in confirmationem eiusdem desuper datis:

Vgo Dei gratia Abbas Laureshaimensis. Sanctae Dei ecclesiae profectui tanto diligentius procurare debemus, quanto in caelesti curia excelsus sublimari cupimus. Ecce in Hanscuesheim ob aeternae retributionis mercedem iura constitutionum, quae ad nostrum seruitium pertinent, sine ulla interdictione, fratrum nostrorum petitione, in praesentia primatum nostrorum ad seruitium S. Michaelis archangeli constituimus, quatenus inibi regularem disciplinam iuxta fratrum S. Nazarii consuetudines, eiusdemque loci constitutiones ad plenum firmaremus. Et ne hanc constitutionem successorum nostrorum iniustitia uel inclementia subuertat, hanc cartam fecimus scribi & legaliter confirmari. Anno autem incarnationis dominicae MXLVI, indictione VII, regnante Imp. Heinricho III acta sunt haec feliciter, Amen.

Caput XXVI ARNOLDVS

Abbas XXV.

Abbas
tres admini-
strat;

Episcopatus
Spirensis
praeficitur;

Post excessum uenerandi & Deo digni patris *Hugonis*, anno Domini MLI *Arnoldus* seu *Arnulfus* subrogatur: qui a primis infantiae cunabulis, in ipso monasterio spiritualibus rudimentis educatus, bonae spei iuuenis in uirilis animi robur euasit, ac per omnes dignitatum gradus * sensum * ascendens, plantatus in domo Domini, in atriis domus Dei nostri floruit. Nam primum a Praepositurae ministerio (ut habet *chronicon antiquum Laurishaimense*) *Weissenburgensis* ecclesiae regimini praelatus, postea *Limburgensis* monasterii curam, ac subinde nouae *Corbeiae* dignitatem loco pariter & officio Abbatis fortitus est. Nec multo post in *Laureshamensi* monasterio filius a matre in dominum & patrem sublimatur, & ad extremum in *Spirensi* ecclesia pontificale culmen ascendens, sicut cedrus libani multiplicatur: nimirum a tot dignitatum titulis non tantum accipiens honorem praemii, quantum illis decoris addens sui. Haec praedictum *chronicon antiquum*.

* pag. 108

II Phi.

Edit. I

II *Philippus Simonis* in suis *annalibus Episcoporum Spirensium* germanicis dicit cum primum Corbeienfis monasterii in Saxonia Abbatem fuisse, & inde ab Imperatore Laurissam promotum; qui non multo post duas adhuc insignes ac ditissimas Abbantias, Weissenburg uidelicet & Limburg, superaddidit, ita ut simul tres illas Abbantias rexerit. *Catalogus Weissenburgensium Abbatum* habet, quod hic *Arnoldus* eius loci Abbas fuerit anno MXLIII, post obitum *Volmari*, qui eodem anno; II Id. Maii obierat, & praefuerit annis VIII: tandem anno MLI factus Episcopus Spirensis, successor in Abbacia habuerit *Samuelem*, qui praefuit annis XLII.

III Vtrum autem tres abbatiales dignitates simul cum Episcopatu Spirensi (quem anno MLI, ut dictum est, consequutus fuerat) retinuerit, non constat. Hoc autem certum est, Abbaciam Laurissensem una cum Episcopatu usque in finem uitae (qui ei anno MLVI, XVII Kalend. April. obtigit) ipsum referuasse.

cum quo Laurissensem Principatum retines & gubernas.

IV Sub isto *Arnoldo* Abbate anno MLIII, VIII Kalend. Nouembr. (uel ut catalogus Abbatum *Mich. Gassen* habet, anno MLIV, V Kalend. Nouembr.) rogatu gloriosissimi *Henrici III* Imperatoris, ecclesia, quae *Varia* dicitur, in ipso monasterio *Laurishamensi per *Leonem IX* Pontificem Max. ex Comitibus Habsburgicis oriundum (qui per id tempus Moguntiae synodo habita, multa ibidem de ecclesiasticis functionibus disposuit) in honore S. Dei genitricis *Mariae*, omniumque *Apostolorum* atque omnium simul *Sanctorum* consecrata fuit. Decretum autem tunc apostolica autoritate fuit, ne quis, exceptis fratribus monasterii, ad medium altaris Capellae praedictae diuina celebrare praesumat, sine Prioris licentia, Praelatis duntaxat exceptis. De illa consecratione extant hi uersus:

quibus temporibus

Leo Papa IX aedem Variam dedit;

*Funditus ista domus † angustis structa duobus
In dote ditatur, Papa Leone sacatur.*

† leg. Augustus *

In hac ipsa Capella tumulata est *Kunigundis*, uxor *Conradi* senioris Regis; cuius tale extat epitaphium:

quae locus est sepulturae Kunigundae Reginae.

*Conradi Regis Kunegunt uxor senioris
Hoc tumulum petiit, Gingen & ipsa dedit.*

V Valedixit autem isti mortalium uitae *Arnoldus* Episcopus & Abbas anno Christianorum MLVI, ut dictum est, XVII Kalend. April. cum Spirensi ecclesiae simulque Abbaciae Laurishamensi annis tribus & mensibus aliquot praefuisset, Spira apud *S. Guidonem* sepultus, ad latus summi altaris dextrum, sub tali epitaphio:

moritur & Spira sepelitur.

*Plenus uirtutum iacet hic & plenus honorum,
Arnulphus Praesul, qui fuit Abba simul.
Spiram, Corbonam †, Weissenburg, atque Lorissam
Et Limpurg una rexerat ille loca.
Moribus & uerbis tam digne praefuit illis,
Vt uis ingenii par erat huic oneri.
Sexta luce liber quod erat prius exiit esse
Ens, cui non metae, sit sibi quisque pete.*

† leg. Corbonam *

* pag. 110 *Guilielmus Eifengrein & Philippus Simonis* in suis *annalibus Spirensis ecclesiae* hoc epitaphium adscribunt *Arnoldo II* * seu *Arnulfo* Episcopo Spirensi, qui obiit anno Christi MCXXXVII, ex ea fortassis causa, quoniam & ipse ad *S. Guidonem* tumulatus requiescit: sed in quantum errant, ex praecedentibus animaduerti potest. Non enim ille *Arnoldus II*, sed hic noster, huius nominis I, quatuor Abbatibus intitulatus fuit, quae in ipso epitaphio iam posito explicantur.

Caput XXVII VDALRICVS

Abbas XXVI.

Eligitur una-
nimis consensu.

Arnoldo pie defuncto, Vdalricus auitae nobilitatis, atque omnium uirtutum exemplar, nec minus ingenio ac litteris, quam dignitatis splendore nobilis, una omnium uoce pari uoto eligitur anno Christi MLVI, ipso uidelicet anno, quo *Henricus III* Imperator Saxoniae decedens Spirae appositus est ad patres suos.

aedem mona-
sterii in
Abrinsberg
uarie exor-
nat,

insulam Al-
denmunster
diuino obse-
quio manci-
pat,

Cellam
Michlenstat
instituit.

II Hic igitur † *Arnoldus* positus super candelabrum, ut luceret omni-
bus in domo Dei, exemplo antecessoris sui pie memoriae *Reginbaldi*, studio
diuinæ religionis animum intendens, ecclesiam monasterii in *Abrinsberg*
libris, tabulis, crucibus, auro, argento, atque ebore redimitis, uenustissi-
me decorauit. Insulam quoque proximam, quae dicitur *Aldemmunster*, ex
diutino situ uastitatis erutam, aedificiisque opportunis quaquauersum exstru-
ctis innouatam, diuinis obsequiis mancipauit, atque fratribus ibidem Deo fa-
mulantibus necessaria tam animae quam corporis accuratissime prouidit.
Cellam item in *Michlenstat* CCLIII annis desolatam restaurauit, & necessa-
riis uitae subsidiis impense collatis, religiosos inibi fratres adunauit.

† I. Vdalricus *

Cum nouem
annos abba-
tia praesui-
isset,

III Hic uenerabilis pater, cum per continuos nouem annos in summa
pace & quiete creditam sibi gubernasset familiam, decimo iam instante, na-
uicula Laurishaimensis ecclesiae subito magnis coepit iactari fluctibus, Domi-
no Iesu peccatis exigentibus dormiente. Qui tamen solita clementia precibus
discipulorum * suscitatus, statim surgens imperauit uentis & mari, & facta * pag. 111
est tranquillitas magna. Nam per quosdam, magis quae sua, quam quae Ie-
su Christi quaerentes, libertas eiusdem ecclesiae aliquantum impacta quidem,
sed Deo propitio nec labefacta, nec subacta fuit. Quae res quibus auctoribus
emerferit, quemue exitum acceperit, ex ipso *chronico Laurishaimensis ec-
clesiae* antiquo saepius citato strictim discutiamus. *Henricus III* Imperator
uita excedens (anno scilicet MLVI) reliquit filium paruulum, cognominem
sui, Imperatrice *Agnete* loco filii cum ceteris Optimatibus regni curam ad-
ministrante. Quem *Anno* Colonienfis Archiepiscopus, uir in Dei rebus spe-
ctatissimus, & inter ecclesiae, regnique Principes incomparabilis & nominis
& meriti, dolens a matre materno quidem affectu, sed non regaliter enu-
triri, habito quorundam Principum consilio, cum a matris imperio rapuit;
& licet quandam sibi ex hoc conflauerit inuidiam, litteris diuinis & humanis,
ceterisque disciplinis regali indole dignis, quantum in ipso erat, instituit.
Interim orto in Romana ecclesia schismate, sequutoque ex studiis partium
usque ad sanguinem certamine, pro electione duorum Pontificum, ad refor-
mandam ecclesiae pacem & unitatem, *Anno* Archiepiscopus & *Godefridus*
Dux a latere Regis rogatu ecclesiae diriguntur, atque edicto Mantuae con-
uentu, auditis utriusque partis allegationibus, utrisque etiam electis praesen-
tibus, canonica sententia *Alexander* in sede Apostolica confirmatur.

Adelbertus
Archiepisco-
pus Bremen-
sis cura &
paedagogia
Regis sibi
adserta,

eidem inibat,

IV Cuius absentiam *Adelbertus* Bremensis Archiepiscopus aucupatus
(ut erat effrenis auaritiae) omni arte circa aulicos molitur, ut Regis pueri
eruditio & paedagogium sibi committeretur, asserens, *Annonem* seuerae
frontis, se uero ingenii mitioris esse: Regem iam maturae aetatis suae po-
testatis esse debere, nec tam alieno, quam proprio arbitrio regni * guber-
nacula disponere. His delenificis persuasionibus inflexo Rege, auaritiae suae
pandit hiatum, & duas mox regales Abbantias *Laurishaimensem* atque
Corbeensem, quasi fidei deuotionisque praemium, erga Regem ambiuit.
Veritus

* pag. 112

Edit. I

Veritus autem, id apud ceteros regni Principes inuisum fore, donari fecit *Annoni* Archiepiscopo Abbatias *Indam*, *Malmundarium*, & *Filike*: *Sigefrido* Archiepiscopo Moguntino *Seligenstat*: *Othoni* Bawariorum Duci *Altaha*; *Rudolfo* Sueuorum Duci *Kembeten*: sicque pacatis illis, coeptis incubuit molitionibus. Et ut Corbeiensem ecclesiam ex abrupto uacantem inuaderet, fingit quendam Episcopum Italicae ciuitatis (cui Polae nomen est) humanis rebus excessisse, cui successorem Abbatem Corbeiensem ueluti sub praetextu honoris subrogat. Qua detecta uersutia omnium in se concitauit odia. Verum *Othonis* Ducis fide & instantia, cunctisque Episcopi conatibus explosis, tam Abbati quam monasterio Corbeienfi sua libertas, sua dignitas incolumis conseruata est. De Laureshamensium uero ecclesia dubius inter spem & metum, conceptum animi diu occultuit, non ignarus, omnium Principum odiis se super hoc expositum; donec arrepta occasione Regem Wormatae Pascha celebraturum uelut in transitu Lauresham adduxit. Vbi Rege solenni fratrum & Abbatum occursum (ut par erat) in Palmis gloriose suscepto, Episcopus Abbatem familiari colloquio adorsus est, & sermonibus multis ultro citroque habitis, fidelem se patronum & indubitatum amicum Abbati in negotiis ecclesiae suae apud aures regias, data quoque fide, pollicitus est. Cui Abbas, par pari rependens, obsequio officium se compensaturum respondit.

V Episcopus autem ne nihil intentatum omitteret, Iudaeum quendam, immo Iudam, qui Episcopi loculos habebat, callide subornat, cumque uelut ex mandato Regis Abbati summo studio commendat. At Iudaeus Iudaica utens perfidia, nihil * quod sui erat reliquum facere, singulos fratrum, & maxime iuniores sollicitare; deinde ab his, qui ad Abbatum auriculam erant, singula quaeque sciscitari, quae fratrum cum Abbate concordia, quae prouidentia, quae ordinis obseruantia, quis denique rerum & personarum status per Abbatum uel industriam esset uel ignauiam, attentius indagare. At ubi nihil nisi laude dignum expiscari potuit, tandem animos sub uulpe latentes detexit, ipsumque illocum cum omni integritate domino suo regali munificentia contraditum esse propalauit.

VI Quo audito Abbas, homo librati consilii,

spem uultu simulat, premit altum corde dolorem.

Inter haec a Rege Basiliam euocatus, frequenti (ut decebat) comitatu & curiali apparatu profectus est. Vbi miles quidam in ipsa ciuitatis porta de aduentu intrantium curiosius exquirens, *Haec*, ait, *omnia iussu Regis Adelberto Episcopo tradita in Saxoniam transferenda sunt*. Quo rumore per ora hominum uolitante, difficile uisum est Regi & Episcopo tum coepta persequi; praesertim cum nuntii ad Apostolicam sedem super hoc directi infecto negotio redierint. Nam dissidentibus inter se de Apostolatu tum etiam nouis partibus, nihil promouere poterant.

VII Ea spe frustratus, rursus Episcopus Abbatem alia uia aggreditur; unde alia uia persuaso Rege, exposci fecit ab Abbate quoddam beneficium regio militi, ex quo fratrum plurima pendebat utilitas, sperans, Abbatem, si iussis morem non gereret, regalem offensam incursum. Abbas uero diu multumque renisus, ut Episcopi laqueos euaderet, tandem fecit imperata, accepta Regis fide, nunquam se uel ecclesiam suam simili prece uel praecepto de cetero gratuari.

VIII Post haec Episcopus cum Rege in Saxoniam reuersus, absentia Principum copiam nactus, uoti compos efficitur: Laurishamensis ecclesia per solum soli traditur: Abbas iterato ad Regem Goslariae euocatur, idque per Babenbergensem Episcopum uelut sub testimonio arctius demandatur. Sed Abbas nutu Dei graui tum ualitudine corporis decumbens, responsales pro se indicta adhuc infirmitate depressus legatum excusandi gratia misisset, non solum non est admissus, sed etiam ignominiose repulsus. Quem e uestigio regalis epistola per Episcopum fabricata insequitur, ita continens: *Heinricus*

H 2

Dei

ac illi conse-
quenda Iu-
daci opera
uitur,

Primum ta-
men uoto ex-
cidit;

unde alia uia
rem aggredi-
tur,

decreto Regis
uoti compos
redditur,

* pag. 113

* pag. 114

Dei gratia Rex. Vdalrico Abbati gratiam interim. Miramur, quod te, cui obedientia prae omnibus conuenit, inobedientem sentimus, non cogitantem, quid sis, & quod impune facere non potes. Seditionem quidem a te uelle moueri audiuius, cuius seditionis qualis sit finis, haud sapienter tractas. Vnde uolumus, firmiterque sub obtentu gratiae nostrae praecipimus, ut si quid in regno nostro habere uolueris, in festiuitate omnium Sanctorum ad nos Goslariae uenire non dubites.

Edit. I

Vdalricus,

IX His Abbas minis deterritus, omisso fratrum ac militum consilio, iussa exequi disposuit, ascensoque ultra uires equo, non procul a monasterio diuino impulsu prolapsus grauissime corruit, atque semianimis praeculsa diu uoce in sella gestatoria reportatus est.

cum haec inter fideles ecclesiae periculo imminenti occurrerent,

X At uero Milites ecclesiae tam ministeriales quam nobiles uiri, Praelati zelo iustitiae succensi, barbaris feruire (quod nec serui aere parati ferrent) indigne ferentes, imminens periculum, si non ualeant consilio, ferro capitisque periculo propellere statuunt. Montem igitur haud procul a monasterio *Burcheldon* dictum occupant, castellum aedificant, turres construunt, uallo ambiunt, propugnaculis muniunt, praesidia imponunt.

monasterio iubetur excedere,

XI Haec ubi per fautores Episcopi Regi infonuere, litteris directis iubet Abbatem tanquam noua molientem loco excedere, ita interminans: *Heinricus Dei gratia Rex.* Vdalrico monacho. Miramur, quo ausu, cuiusue solatio Abbatiam nostram contra nos retinere uolueris, nec nobis inde seruiens, nec patrono nostro *Adelberto*, cui hanc dedimus, quicquam subiectionis impertiens. Quapropter uolumus, firmiterque tibi sub interminatione propriae salutis praecipimus, ut absque mora nostra relinquere non differas, nec ulterius aliquid de hisce intrromittere praesumas: * *Virgam quoque nuntio nostro nobis portandam tradas.* Aliae quoque litterae fratribus missae ab obedientia Abbati ullatenus uel ulterius exhibenda eos deterrebant, in hunc modum: *Heinricus Dei gratia Rex, fratribus Laureshamensibus gratiam suam.* Sicut de uestra semper obedientia accepimus, sic & modo probare uolumus. Praecipimus quidem, Vdalricum quondam dictum Abbatem uestrum, quem nos propter inobedientiam & malum exemplum temerum iudicauimus, nihil uobis debere iubere, nec uos ei ultra obedire debere. Ergo si nostrae uoluntati obsecundatis, in nullo sibi amplius obediatis.

* pag. 115

quod & facit: a suis mox reuocatus,

XII Abbas igitur habito consilio, dans locum irae, praecepto paruit, & Moguntiam se ad *S. Albanum* contulit. Verum milites & fideles ecclesiae eius absentiam non ferentes, ueriti ne qua hostibus daretur occasio, statim eum reuocauerunt, & *Adelberto* Comiti de *Kalewa* †, tum inter eos & natu & fide, amicorumque ac rei militaris copia praeceminenti commendauerunt.

Adelberto ex aula reuocato,

XIII Episcopus autem, Rege Triburiam reducto, castrum nitebatur obfessionem, aestimans, si eo potirentur, omnia sibi ex sententia cedere. Quod dum opinato tardius procederet, conspirantibus in eum Principum odiis, quae sibi & fastu superbiae & rapaci ingluuie consueuerat, insidiis undique conclusus, regio uix septus munimine, nocturna fuga turpiter elapsus est; atque ita consilium *Achitophel* infatuatum est.

aduentibus aliquot Principibus,

XIV Mediante igitur *Sigefrido* Magontinensi & *Annone* Colonienfi Archiepiscopis, *Rudolfo* quoque & *Godefrido* Ducibus, ceterisque regni primatibus, fugato communi omnium hoste, plurima, quae in regno erant sub Rege puero perperam gesta, correxerunt, atque Abbatem *Laureshamensem* non tam ad Regis quam ad regni praesentiam ascuerunt, promittentes ei per legatos, pro iustitia & libertate ecclesiae suae se daturos & salubre consilium, & fidele patrocinium. Qui communicato XII illustrium fidelium suorum consilio (quo * numero etiam beneficalis summa militaris clipei, qui * uulgo dicitur *Hereschildt*, *Laureshamensi* ecclesiae attinens includitur) singulis pro quantitate beneficiis centenos milites armatos (ut traditur) assignauit, eosque distinctis ordinibus incedentes maxima frequentia insequens, tam

* pag. 116

insigni cum comitatu ad Regem uenit;

ANTH
 I. I. cum rursus quam
 continet Praepositi
 fidei uoluntati
 & gloriæ pectus,
 Fecimus, qui dicit
 dum hanc pro fide
 immensam more
 XV Praepositi
 factus, ut comes
 impugnat, in
 libertas ab *Adrian*
 quoque uoluntate
 XVI Hi post
 tres, & uere fideles
 concordantem pectus
 chabaci dices, uiri
 Comes, *Bischo* &
Gerardus, *Adal*
 magnificam fidei
 illius est, licet *Car*
 Domini ad mandatum
 bertem ecclesiae, qui
 hac in pectus cap
 capis dicitur, uere
 natus, & *Adrian* *Col*
 de *Ducis* illustri
 indemonstrat, pro
 duc fidei sunt uere
 clonico uisus
 XVII *Pie*
hergen fidei an
 ut eam attineret,
 is, quando is p
 Vdalricum Abbatem
 que uoluntati
 que uoluntati
 Pectus, inquit
 fideles *hergen*
 regia domus
 uoluntate, ut
 tus dicitur & *radica*
 temperant, ut
 auditi, consueuerat
 tum est, nescit
 prie, ut *abbas* se
 uoluntate, pectus
 pectus nescit, atque
 in
 ca nescit, omnia
 cum pectus uere
 calet. Ita leges
 pectus nescit
 Tum nescit
 nescit
 pectus nescit
 nescit, pectus
 pectus nescit
 pectus nescit

Edit. I tam tutus quam ornatus, Regis & regni conspectui se obtulit; ubi fauore omnium Principum in gratiam Regis reducitur, benigne suscipitur, & satisfactis uniuersali sententia cunctis Episcopi molitionibus, cum summo honore & gloria reuertitur, gaudentibus suis, Dominumque laudantibus, IV Non. Februarii, qui dedit eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu maceris. Cui Rex priuilegium quoque libertatis & immunitatis more antecessorum suorum tradidit & confirmauit.

a quo benigne
suscipitur &
restituatur:

XV Praeterea uenerabilis pater *Vdalricus* ad Apostolicam sedem profectus, ut omnes Bremensis Episcopi conatus & actus, quibus ecclesiam suam impugnaverant, in irritum reuocaret, & perpetuo damnaret, priuilegium item libertatis ab *Adriano* Papa accepit, qui antecessorum suorum decreta sua quoque auctoritate roborauit.

Romae dein
a Papa pri-
uilegium li-
bertatis, acci-
pit;

XVI Hi porro fuerunt uiri misericordiae, uiri spectabiles, uiri illustres, & uere fideles ecclesiae Laurishamensis, qui in diebus peccatorum corroborauerunt pietatem, & erigentes se contra filios superbiae, noui Machabaei duces, uiriliter eius defenderunt libertatem, uidelicet *Adalbertus*, Comes, *Buobo* caecus, *Ezzo*, *Wolfgangus*, *Burchardus* Aduocatus, *Gerardus*, *Adalbertus*, *Landoldus*, *Wolframms*, *Egino*. Quorum magnificam fidei deuotionem pius pater *Vdalricus* digne remunerans, constituit eis, sicuti *Carolo M.* & duobus *Ludouicis*, singulos pauperes in coena Domini ad mandatum fratrum perpetuo assignari. Nec immerito: nam libertatem ecclesiae, quam illi imperialibus donis & priuilegiis sublimauerunt, hanc isti periculo capitis sui nobiliter defenderunt. His adiunguntur Principes clarissimi, uere pacifici, & filii Dei, scilicet * *Sigefridus* Mogontinensis, & *Anno* Colonienfis Archiepiscopi, nec non *Rudolfus* & *Godefridus* Duces illusterrimi, qui zelo iustitiae regali se insolentiae, uel potius inclementiae, pro Laureshamensi ecclesia opposcentes, in tempore iracundiae facti sunt reconciliatio. Haec omnia ex saepe citato *Laurishamensi chronico* antiquo, paucis quae ad rem minime faciebant omissis desumpsimus.

qua occasione,
qui monaste-
rio bene uole-
bant, recen-
sentur,

* pag. 117

XVII Porro huius actionis fufe meminit etiam *Lambertus Schafnaburgensis* sub an. MLXIII, cum de *Henrici IV* Regis educatione scribit, ubi etiam astutiam, seu potius auaritiam *Adalberti* Archiepiscopi Bremensis, quomodo is praeter alia Laurishaimensem etiam ecclesiam aduersus *Vdalricum* Abbatem falso & iniusto titulo appetierit, & quis exitus ac finis, quae retributio eidem inde obtigerit, pluribus enarrat; e quibus aliqua, quae nostro proposito maxime inseruire uidebantur, hic annotanda duximus. Porro, inquit citatus auctor, cum in monasterium *Laurense* (Laurishamense) satellites Archiepiscopi (Bremensis *Adalberti*) uenissent, nuntiantes, quod regia donatione locus ipse in ius potestatemque Archiepiscopi concessisset, iuberentque, ut Abbas ei constituto loco non pigritaretur occurrere, tantus dolor & indignatio omnes inuasit, ut nec manibus in legatos ipsos temperassent, nisi ius gentium plus quam ira ualuisse. Contumeliose auditi, contumeliosius multo sunt dimissi. Quod postquam Regi nuntiatum est, missis aliis nuntiis iussit Abbati sub interminatione salutis propriae, ut abbatia se abdicaret, festinusque monasterio excederet. Ille comperta, priusquam legati aduenirent, Regis sententia, benigne eos suscipi iussit, atque in diem posterum eorum, quae in mandatis habebant, audientiam distulit. Nocte, paucis sibi adhibitis, inde discedens, in loca tutissima, omnibus praeter admodum paucos ignoratus, se recepit: cum & prius omnes ecclesiae thesauros clanculo exportatos in tutum locum casset. Ita legati die postero, cui iussa Regis exponerent, non habentes, multumque uiri prudentiam * admirantes, infecta legatione redierunt. Tum milites eius (Abbatis scilicet) quos eo tempore & opum gloria & militaris rei industria clarissimos habebat, collatis uiribus montem, qui proximus adiacet monasterio, occupant, castellum extruunt, praesidium imponunt, parati Archiepiscopum (Bremensem) ab infestatione monasterii capitis quoque sui periculo arcere. Haec citato loco *Lambertus Schafnaburgensis*, qui sub an. MLXVI exitum dicti Episcopi describit,

& Lamberti
Schafnabur-
gensis uerba
asseruntur:

* pag. 118

Edit. I

fauente clementia Rex. Si uenerabilia ecclesiarum Dei loca alicuius commodi utilitate ad laudem Dei stabilire, confirmare, ac sublimare studuerimus, nobis id ad animae remedium, regniue nostri statum profuturum esse, minime dubitamus. Quapropter nouerit omnium Christi fidelium, nostrorumque uniuersitas, qualiter Vdalricus Laurishamensis Abbas, nostram adiens serenitatem, omni a nobis studio postulauit, quatenus sub nostrae confirmationis atque immunitatis auctoritate, liceret sibi sub S. Petri Apostolorum principis, & omnium Apostolorum honore monasterium restaurare in insula, quae proxime Laureshamensi monasterio imminet, praetitulato nomine Aldenmunster. Rogauit etiam nos eisdem monasterio confirmare, ad usum fratrum Deo ibidem sub regula S. Benedicti seruientium, loca cum pertinentiis suis his nominibus designata &c. Cuius petitioni quia rationalis atque religioni dedita uidebatur, aurem libentissime accommodauimus, atque eidem ecclesiae ab ipso concessa per hanc nostram regalem paginam concedimus atque confirmamus. Interdicendo itaque interdiciamus, ut nullus posthinc Abbas eidem monasterio de praenominatis locis aliquid posthinc auferre, & ad suos usus conferre, siue alicui militum in beneficium dare praesumat. Si autem (quod absit) fecerit, Dei omnipotentis offensam, & S. Petri Apostoli in primis incurrat, & ut banni nostri transgressor, auri optimi libras centum ad Cameram nostram persoluat. Et ut haec nostrae ingenuitatis auctoritas stabilis & inconuulsa permaneat, hoc praeceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri iussimus impressione insigniri. Sigehardus Cancellarius uice Sigfridi Archicancellarii recognoui. Data anno dominicae incarnationis MLXXI, indictione . . . anno Domini Heinrici IV Regis XV. Aetum Lauresham feliciter, Amen.

* pag. 121

XXI * His & huiusmodi meritorum praeconiis, uenerabilis pater *Abbatiae Murbacensis praeficitur,* Vdalricus, longe lateque celebris effectus, ex diuinæ largitatis gratia ad Abbatiam quoque Murbacensem, regiae nobilitatis & eminentiae, Benedictinae professionis, in superiori Alsatia ad montana Vosagi siue Vogasi, ex quo flumen Mosa profluit, sitam sublimatus fuit.

XXII Occurrit hoc quoque loco inferendum, quod habet *Fridericum Exabbatem Hirsaugiensem liberaliter alio.* *Tritheimius* in *Chronico Hirsaugienfi*, agens de *Friderico* illius loci Abbate XI, anno Christi MLXVIII, indictione VI, anno uero regiminis sui tertio & mense octauo, falso a fratribus accusato ac iniuste deposito, quomodo scilicet is a Laurishaimensi Abbate (qui fuit hic noster Vdalricus) humaniter susceptus, & ad finem uitae usque in monasterio S. Michaelis in monte *Abbrinsberg* seu *Abrahae*, de quo saepius dictum, quam liberalissime sustentatus fuerit. Eius uerba autem sunt haec: *Interea adueniens* (ad monasterium scilicet *Hirsaugien*) *Abbas monasterii S. Nazarii Laurissensis* (Vdalricus uidelicet) cum innocentis uiri deiectionem cognouisset, cuius uitam & mores sanctissimos dudum antea nouerat, ingemuit: quem inter lupos uelut agnum diutius manere non sustinens, ex magna cum pietate secum abduxit, & in monte S. archangeli Michaelis, qui *Ebernberg* dicitur, collocauit, ac de necessariis, quamdiu uixit, copiosa miseratione prouidit. In eodem uero monte usque ad mortem permansit, orationibus ceterisque piae conuersationis studiis intentus, tantoque liberior contemplationi & quieti mentis dedit operam, quanto ab omni cura & tumultu saecularium occupationum fuerat remotus. Denique non multis postea annis euolutis Domino uocante infirmari coepit, & sancto in pace sine quieuit. Quo mortuo catena ferrea ad nudam carnem eius inuenta est, quam multis annis creditur non sine dolore, quod cicatrices carnis * infixae monstrare poterant, in occulto portasse. Sepultus est in eodem loco non sine opinione sanctitatis; super cuius tumulum nocturnis horis lumina emissa, ut multi testabantur, uisa sunt, & signa diuinitus ostensa. Haec *Tritheimius* loco citato.

* pag. 122

Caput XXVIII. ADALBERTVS

Abbas XXVII.

Biennio tan-
tum monaste-
rio praeest.

Post decessum uenerabilis patris *Vdalrici*, Abbatis uigilantissimi, ac omni uirtutum genere probatissimi, ipsi in regimine substituitur *Adalbertus* eodem anno, uidelicet Christi MLXXVI; quo uix biennio functus, incertum quibus de causis, deponitur, & alius ei non meliori auspicio supponitur.

fratribus
plaustrum ui-
ni quotannis
praebendum
assignat.

II Hic fratribus ad supplementum seruitii ipsorum in Iulio mense annuatim constituit dari carratam uini in *Heppenheim*; pro qua postmodum *D. Anshelmus* Abbas † lineam unam ibidem † domuit, ut in *libro Animarum* notatur.

† leg. uineam* † leg. donauit*

Caput XXIX WINTHERVS

Abbas XXVIII.

† f. Abbatis*

Wintherus Comes Saraepontanus, *Adalberti I* Archiepiscopi Moguntini patruus, *Sigehardi* Comitis frater, deposito *Adelberto*, ipsi in Abbacia † electione, seu intrusione successit anno MLXXVIII. Qui non pastor, sed lupus fuisse accusatur.

Curtiam Bru-
mat fratri
fendi titulo
concedit;

II Initio enim sui regiminis statim nobilitatis suae fastu insolenter abuti coepit, & in primis uillam, immo regalis munificentiae curtiam *Bruomat* in Alsatia sitam, medullam scilicet Laurishamensis ecclesiae, & terram agri pleni praedicto fratri suo inbeneficiauit. Et quoniam auaritia neque copia neque inopia minuitur, malo imbutus principio ad * maiora animum intendit. Nam cum *Rudolfus* Dux Sueviae, Comes Rheinfeldiae & Habsburgi contra *Henricum IV* a *Gregorio* Pontifice excommunicatum ab aliquibus Imperii Statibus Imperator designatus, & *Adelbero* siue *Adelbertus* Wormatiensis Antistes, eo quod & ipse *Rudolfum* contra *Henricum* elegerat, ab *Henrico* e sua sede turbatus, & Episcopatu eiectus esset, *Wintherus*

† f. Henrici*
Episcopatum
Wormatiens-
sem occupat;

Abbas potentia ipsius † *Rudolfi* & gratia confusus, Episcopatum Wormatiensem Simoniaco ambitu inuasit, ac triennio maximo Laurishamensis ecclesiae detrimento occupauit, *Adelberone* interim Episcopo exulante. Quem Episcopatum non propter bonum opus desiderans, ut quod uirtute non poterat, uel quomodocunque assequeretur, omnem monasterii monasticum thesaurum, etiam ab *Humberto* Abbate relictum, corrasit, exhausti, euiscerauit: nec his contentus, *Gingen*, *Rumpenheim*, *Langena*, *Luthereshusen* inbeneficiauit. Praeterea ut fratrum disturbaret concordiam, nouae cuiusdam sectae nescio quas insolentias subinducere conatus est: sed cunctis unanimiter obnitentibus proposito frustratur.

thesaurum
Laurishensem
exhausti;

Abbatia se
abdicat;

reuocatus ad
ingenium re-
dit;

Abbatia rur-
sum se abdi-
cat, & meri-
tur.

III Exactis igitur in Episcopatu annis tribus, tam Episcopio quam Abbaciae ultro renuntiauit, & de cetero priuatum uiuere pollicitus, sub umbra conuersionis Hirsaugiense monasterium expetiuit. Vnde non multo post ab amicis reuocatus, ut uir duplex, animo inconstans, in omnibus uis suis retro respiciens, uersus est in statuam salis. Nam *Gingen*, quod imperiali auctoritate fratrum industria recuperauerat, denuo in beneficium exposuit, & *Stirburg* proprietatis praescriptione iniuste ab ecclesia alienari sustinuit. Rursumque abdicata sponte utraque dignitate Hirsaugiam reuersus, rebus humanis breui excessit, miserabili sane exitu, qui tanta rapuit, & nihil exsoluit, nec cum *Zachaeo* quadruplum, sed nec simplum restituit, res * pauperum dis- tribuens non pauperibus. Tenuit Episcopatum annis III, Abbatiam annis XI.

* pag. 133

* pag. 124

Caput

Caput XXX ANSHELMVS

Abbas XXIX.

CVM *Wintherus* Abbas, ut dictum est, sponte & Episcopatum Wormatiensem, quem simoniace inuaserat, & Abbatiam, quam non meliori titulo iam annis XI possederat, eiusque possessiones pessime cum magno monasterii detrimento distraxerat ac dissiparat, abdicasset, ac quasi poenitentiae stimulis agitatus, Hirsaugiam concessisset, *Anselmus* nobilitate ac uirtute clarissimus, consilii ac magnae circumspectionis homo, concordia fratrum electione eidem in Abbatiali dignitate ac officio subrogatus fuit. Qui induens pro thorace iustitiam, & accipiens pro galea iudicium certum, primum oppressores ecclesiae, uidelicet *Bertholdum* Aduocatum, eiusque exactores, ac ceteras huiusmodi pestes, qui iam deuorauerant Israel toto ore, uiriliter expugnauit ac prostrauit, atque familiam cum rebus ecclesiae ex ipsis hiantium faucibus eripuit.

Oppressores
monasterii
opprimis;

II Thesaurum quoque ecclesiasticum, quem antecessorum suorum damnabilis ambitio in diuersa distraxerat, maxima industria, summoque labore plurima ex parte recollegit: fiscos quoque regales, quos *Wintherus* & alii laicorum ditiori & usui subiecerant, ecclesiae fratrumque seruitio restituit; scilicet *Bruomat*, *Gingen*, *Langena*, *Rumpenheim*, *Liutereshusen*, *Sachsenheim*, imperatoriae maiestatis patrocinante clementia. Ipsam item ecclesiam Laurishaimensem miserabili incendio anno MXC cum omnibus pertinentiis suis exustam, desolatam, penitusque annihilatam de nouo reaedificauit: cellam quoque in monte Abrinsberg *D. Stephano* protomartyri * sacram imperatoria concessione ac pontificia confirmatione de nouo fundauit & dotauit; tandemque post laudabile regimen annorum XIII ad superos bono fine transiit. Sed de his fusius auctorem antiqui chronici huius loci audiamus,

thesaurum
eiusdem,

nec non fiscos
regales ma-
gna ex parte
recuperat;

acdem Lau-
rishaimensem re-
aedificat;

cellam *D. Ste-*
phani egregie
instruit.

quod uerbis
chronici uete-
ris fusius ex-
ponitur;
ubi notes.

exorti incen-
dii

III Anno, inquit, primo Anselmi Abbatis, qui fuit annus dominicae incarnationis MXC, euolutis ab exortu monasterii ipsius plus minus CCCXXVI annis, XII Kalend. Aprilis, repentino ac miserabili incendio tota Laurishaimensis ecclesia conflagrauit, illasque Regum ac Principum ueteres operas & impensas, parietes auro argentoque praetextos, fornices marmore, ebore, gemmisque interstinctos, pretiosam purpurae copiosamque suppellectilem, omne denique quod pulchrum erat uisu, cum circumpositis aedificiis, edax flamma fauillatenus absorbit. Quae calamitas qualiter aut unde processerit, comperta a maioribus rerum fide castigata breuitate succingamus.

Ipsa, quam praediximus, die uergente iam ad uesperum, postquam exemplo carnalis Israel sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere, forte inter cetera ludorum exercitia discus in extrema marginis ora (ut solet) accensus, militari manu per acra uibrabatur; qui acriori impulsu circumactus, orbicularem flammae speciem reddens, tam ostentui uirium, quam oculis mirantium, spectaculi gratiam exhibet. Is a quodam non tam pertinaciter, quam infeliciter intortus, ad summum ecclesiae fastigium imprudenti iactu euolauit; ubi inter tegulas & cariosos asseres arctius insidens, animante uento fomitem incendio praebuit. Quid multa? primo castellum mirabili dolatura fabrefactum, in quo insignia ecclesiae dependebant, funibus exustis, ne quis sonitus excitari posset, arripuit: dehinc totam superiorem fabricam, turres quoque cum porticibus flamma uictrix obtinuit: ad extremum bulliente plumbi deliquio, cuius materiae omne lectum fuerat, * subueniendi, ingrediendi, uel quippiam exinde eruendi omnimodam abstulit facultatem.

occasione &
causam;

miserandam
rerum tam
faciem,

Erat tunc miseranda rerum facies, tot praeclara tam ecclesiae quam totius monasterii aedificia, tot insignia ornamenta, repentina flammarum uastitate deuorari, & plurimis absumptis, pauca admodum uel manu collecta, uel securi & ascia deiecta, summo sudore & periculo ex ipsis incendii globis uix liberari. Qualis tum calamitas, quae miseria, quis clamor, qui luctus, qui gemitus, quae suspiria, lamentaque omnium fuerint, facilius est tacendo conicere, quam multa dicendo parum dicere.

maximum
omnium que-
stum;

Postquam igitur tam inclita & tam illustris ecclesia tam graui conflagrant incendio, primum, ut se habent humana, maximus dolor, dehinc ex dolore querula causatio non solum ecclesiae familiam, sed & omnem accendit prouinciam; ignorantes, quia Dei iudicia sunt abyssus multa; ideoque asserentes, Laurishaimense coenobium tanti nominis, tanti meriti martyrem, beatum uidelicet Nazarium, non habere, uel potius non habuisse patronum, cuius in tanto periculo non sensisset patrocinium. Qui doloris gladius priore grauior ad usque Abbatis pertransiuit animam, ueritus, ex tali desperatione non solum eandem ecclesiam restaurari non posse, sed & perpetuo excidio perditum iri. Totus igitur conuersus ad Dominum, communicato fratrum consilio, indictione triduum ieiunio, exclusis omnibus, sub armata quoque custodia, ne quis extraneus arbiter interueniret, paucis adhibitis, post altare B. martyris infodi, & humum altius egeri praecepit: ubi diutino labore expenso, duo demum sarcophaga mirae magnitudinis, sed alterum altero aliquanto depressius, repperunt: quibus introspicis cum uacua deprehendissent, spem omnem fideique perdiderunt. Verum Abbas obstinato in Deum animo & in spem contra spem credens, dum impensius insistere & coeptum persequi iubet, Otho quidam, nobilis tum architectus, repentino uelut concaui sonitu diuinum quid animo * concipiens, enixius institit, nec multo post tumbam marmoream magnifici decoris, sigillis ac nodis ferreis arctius obsignatam, remoto circumposito lapidum aggestu explicuit. Qua reuerata, inuenta est arca plumbea fideliter ibidem inserta, continens inaeestimabilem & semper optabilem thesaurum, corpus uidelicet beatissimi martyris, patris ac patroni Nazarii, pretiosissimo inuolutum serico, membris niueo candore conspicuis, iam beatae resurrectionis gloriam quodammodo praeferentibus, uulnerumque locis, quae in passione, in capitis abscissi uertice, humeroque acceperat, triumphales martyrii titulos protestantibus, exhalantibus insuper uelut ex paradisi deliciis omnium aromatum incomparabilem fragrantiam. Ac ne quid in cordibus intuentium resideret ambigui, lamina plumbea petiori martyris apposita tale continebat inscriptum: S. NAZARIUS MEDIO- LANI PASSVS. Cuius passionis siue reuelationis locus, & ordo, olim in armario Laurishaimensi ab Apostolica sede antiquitus illuc directa reseruata fuisse.

ortam exim
omnium lac-
ritiam,

Inuento itaque tam optato, uotisque omnibus ac suspiriis efflagitato sacratissimi corporis thesauro, uniuersorum lachrymae uertuntur in gaudia, immo gaudia resoluuntur in lachrymas, communis omnium laetitia, tripudium & exaltatio, Deo laudes Deo gratias concinentium, ac de patroni sui corporali quoque praesentia, de qua olim pacne ambigebant, oculata fide gloriantium. Protinus audita uoce tantae iucunditatis, euangelizante diuina gratia gaudium magnum omni populo, innumerabilis utriusque sexus confluit multitudo, sacrosanctas reliquias uenerari, salutare, & spectare gestiens, & honori beati martyris uota, preces, & hostias perquam uberrime offerens.

secutam reli-
quiarum cir-
cumgestatio-
nem,

Quorum desideriis Abbas satisfacere cupiens, ipsam arcam, in qua sacrum corpus depositum erat, per baiulos sacerdotes in turbas efferri, & palam * omnibus conspici dedit. Cumque nec sic exsatiarentur, & geruli sancti corporis, disruptis ex nimia compressione sacris uestibus, calore simul & labore periclitarentur; uenerabilis Adelbertus Wormatiensis Episcopus (non Ebbo, ut habet chronicon antiquum coenobii; primum enim anno MCIX hic Ebbo in Episcopum Vangionum fuit ordinatus, ex monacho

* pag. 127

* pag. 128

Edit. I

monacho Laurishaimensi, ut tradunt *Annales Vangionenses*, & infra suo loco dicitur) *ad hoc ipsum euocatus, in editiori loco ante ecclesiam S. Martini consistens, caputque beati martyris reuerenter omnibus ostendens*, Ecce, ait, corpus, ecce caput Domini uestri, patroni uestri, Deo digni ac dilecti martyris *Nazarii*, de cuius praesentia ambigebatis, de cuius patrocinio desperabatis. Ecce, inquam, ecce ipse, qui uos propter peccata uestra cibauit pane lacrymarum, qui uobis propter merita sua dedit hodie uocem exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum. Hunc uos dominum formidate, patrem amate, patronum iugiter implorate, scientes procul dubio uobis a Deo collatum, deuote sibi seruientibus pium protectorem, sua diripientibus seuerum ultorem, resipiscientibus promptum intercessorem. *His dictis omnium aequa gratulatio, aequa iubilatio, unus clamor, una uox erat omnium*: O facer, o clemens pater & patrone *Nazari*, supplicibus famulis auxiliare tuis, familiam tuam, quacso, propitius respice, ut te protegente, ab omni aduersitate sit libera, & in bonis actibus tuo honori sit deuota.

Episcopi Vornatensis ad populum sermonem;

Accessit huic sanctae laetitiae euidens Dei gratia. Nam cum ex confertissima multitudine, & ex nimia aestiui caloris intemperie (iam tunc erant Nonae Iunii) multi adeo decoquerentur, ut extremum traherent spiritum, subito in ipso feruore dici, ille qui producit uentos de thesauris suis, emisit uentum roris flantem, & post ignem & commotionem flauit sibilus aurae tenuis, cuius refrigerio ita omnes refecti, ita refocillati sunt, ut hanc gratiam meritis beati martyris ascriberent, seque caelestis rore inebriatos plena fide assererent.

multitudinis refocillationem;

* pag. 129

Tanta uero fidelium deuotio, tanta oblationum* affluentia, piaque concertatio fuit, ut matronae inanes, armillas, monilia, annulos, gemmas, & quaeque pretiosa super sacras reliquias raptim iactarent, veterique tam diuites quam mediocres pro uirili parte in tabernaculum Domini ea, quae habebant, afferrent. Vnde in breui, tunc ex oblati impendiis, tunc ex incendii reliquiis, eadem restaurata est ecclesia, etsi non ea, qua olim mirae uenustatis elegantia, tamen prout facultas suppetebat, & temporis indulset festinantia.

piarum oblationum affluentiam;

Praeterea Dominus ob coronam & gloriam sui martyris benedixit coronae anni benignitatis suae, ita ut campi replerentur ubertate, & exultatione colles accingerentur. Primo siquidem anno, infra omnes duntaxat eiusdem ecclesiae terminos, singularis extitit prouentus glandium, atque insequenti tanta fertilitas messium, ut obliuioni daretur retroacta iugis trium annorum sterilitas.

magnam glandium & frugum subsecutam ubertatem;

Inter miracula uel tunc uel deinceps facta, illud tanto admirabilius, quanto terribilius habetur, quod oppressores familiae suae beatus martyr a translatione sua usque ad posteriora saecula nunquam passus est impune & absque graui animaduersione uita excedere. Alii namque bello turpiter uicti, dolore taedioque probrose perierunt: alii intestati & exhereditati praedia & beneficia sua extraneis possidenda reliquerunt: alii subitanea morte praecuti, praecclusa uoce, impoenitentes inter rapinas pauperum expirauerunt: alii putrefactis uitalibus inflati & turgidi scatente sanie cum foetore putidissimo extabuerunt: alii inter epulas ex inopum rebus apparatus, subitam totius corporis paralytin inciderunt, atque plus biennio clingues, & multi rebus & honore priuati uitam finiuerunt.

diuinamque in oppressores monasterii iudicium.

* pag. 130

IV Refuscitata igitur ex cineribus, in quibus confederat, Laurishaimensi ecclesia, dilectus & Deo & hominibus pater *Anshelmus* non solum ibidem sacrae religionis uigorem roborare, sed etiam alibi propagare studuit. Nam in posteriore * & excelliore iugo montis, qui *Abrinsberg* seu *Abrahac* dicitur, cuius saepius facta mentio, iuxta monasterium *S. Michaelis* archangeli nouam Cellam in honore sanctorum martyrum *Stephani & Laurentii*, Imperatoris concessione, & *Alexandri III* Papae confirmatione construxit, atque dotaui anno Domini *MXCIV*. In quo praecipuum

refuscitata hac aede

nouam cellam in monte Abrinsberg Anshelmus consueuit.

Dierperti cu-
usdam adia-
tus spe;

habuit cooperatorem, quendam uenerabilem uirum, nomine *Dierpertum*. Is cum tempore anterioris Hierosolymitanae expeditionis, quae per *Godefridum* Ducem maxime promota est, quorundam fidelium pecunias, qui in eodem prœcinctu erant, apud se repositas haberet, eisque defunctis nullus esset, qui eas uel testamentario uel hereditario iure repeteret, heredem earum Christum facere, non rapinam arbitratus est. Quas ecclesiae oblatas Abbas in fabricam eiusdem monasterii expendit, eoque uenustissime exstructo, aliorum quoque fidelium Dei accedente beneficentia, decem fratribus inibi necessaria sufficienter adtraxit.

eamque
a) certa par-
te montis ac
siluae locu-
pletat,
terminis utri-
usque descri-
ptis,

V Quomodo uero ipse terminos montis ac siluae, quos eidem cellae attribuit, a terminis *S. Michaelis* monasterii in eodem monte siti certis limitibus discreuerit, testimonium ipsius huc apponamus, quod est tale:

*Notum esse uolumus omnibus in Christo fidelibus, tam praesentibus quam futuris, qualiter ego Anshelmus Dei gratia Laureshamensis ecclesiae Abbas, cum communi fratrum & ministerialium, ceterorumque amicorum nostrorum consilio & auxilio cellam nouam in monte Abrinsberg, scilicet in ecclesia S. Stephani protomartyris ab Arnolfo Praeposito prius fundata construximus, & quomodo fratribus ibidem Deo famulantibus stipendia circumquaque accumulauimus, & quam partem montis & eius siluae eidem monasterio deputauimus. In praesentia etenim Bertolfi Aduocati senioris, & totius familiae in Hantschuesheim nos consedebamus, & confirmatione banni & incessionem populi terminum eiusdem loci hoc modo praetitulauimus. * Ab origine fontis, qui dicitur Heimnisbach, per callem ad utriusque montis medietatem paene dirigentem summum; a summo usque deorsum in amnem, qui uocatur † Dagrishbach, & exinde quia uia publica circumflectitur, usque ad collem, qui dicitur Hohenbuel, & sic in ascensum eiusdem collis per illum locum, qui cognominatur Lar, per latera montis usque ad uineam, quae uocatur Bufendal, & ita in ascensum per summitatem eiusdem uineae usque ad originem prioris fontis, id est, † Heimnisbach tendit. In hac uero determinatione disposuimus cum Tietpergo monacho, & Gerlacho conuerso, ceterisque fratribus, tunc tempore ibidem degentibus, ut in radice montis uinearum iugera metiremur, ea uidelicet ratione, ut quot iugera tot solidi Praelato ecclesiae in festo S. Remigii persoluerentur. Sed quoniam ad Cameram nostram mons totus & silua pertinuit, decimationem uinearum siue frugum aliarum, absque omni contradictione clericorum uel laicorum, ad eandem ecclesiam praesentari constituimus. Interdiximus etiam, quod nullus hominum, siue maioris sit natu siue minoris, audeat in determinatione illa quicquam sibi usurpare, neque in terra, neque in uinetis, neque in arboribus, neque in lapidibus, neque in ulla utilitatis causa, praeter hoc quod a magistro loci uel a fratribus hereditario iure possit appetere. Ad confirmandam autem hanc institutionem & ecclesiae nostrae honorem fecimus hanc cartam conscribi, & sigilli nostri impressione insigniri. Et ut posteris nostris fidelibus firmiter & stabilius uideatur, Domini nostri Henrici Imperatoris clementiam implorauimus, ut in defensionem potentiae suae eandem cellam susciperet, & omnia, quae uel a nobis concessa uel adepta, siue ab aliis fidelibus adquirenda, singulas donationes in suis locis praenotatas, propria manu, regnique banno, & sigilli eius munitione coram Principibus confirmaret. Si quis autem haec annihilare, uel sibi met quicquam usurpare, uel minuere studuerit, iram Dei & omnium Sanctorum se habere sciat; pro praesumptione autem imperando diiudicamus, ut si liber est, X talenta; si ministerialis, V talenta; si ex familia, totam substantiam ad Cameram nostram persoluat. Nomina testium haec * sunt: De Monachis, Geroldus, Berengerus, Hartmannus, Godebertus, Libelinus, Zundeboldus, Trutwinus, Tietbertus. De Militibus, Bertholfus Comes, Gerhardus, Rirfridus, Gerlacus, Ernost. De seruientibus, Heribertus, Salemannus, Tietericus, Hildebertus, Arnoldus. De familia, Willo, Haimo, Razecho, & alii quamplurimi. Anno do-*

Edit. I

* pag. 111

† Darsbach
hodie

† Hemsbach

* pag. 112

ANT
no dominice
imp. iust. hanc
dura.
VI Sequitur
monasterio facta.
Notum fe
sanctae Lauret
Praepositi Abrin
in S. Michaelis
tu habuerat, su
tradit, cuius co
tatum quinquag
& unam cum ill
natorum delecto
tarii uero IV mon
tionis nati certa
trinitis, quae fm
Praeterea haberi
& de monachis
ludisheim persol
Catholice de dno
pertinet ad Abbe
S. Lucae persolue
trinitis; ex alio
maior trinitis in W
tio, VIII pignu
* pag. VII * II maior legunt
lona ugenti. De
& diuisione de
vni tria talenta
tar, I maris, &
maior trinitis, I
cui & diuisione. A
uocatus, in Palsia
qui hoc regius persol
no VIII banno; de
tarii VIII talenta
idem in pps. S. M
Ipsi hoc de Eting
talenta, V uenia
corruat & dno
VII Scq
pertinentiam.
In nico C
persoluit in festo
in soluentur. II
deima uero lona
VII banno, autem
Palsia persoluit a
gula pignori IV a
in Palsia. Item na
In Brabantia pign
lis, in Palsia II m
naret nullus II m
denarios in pps.
Catholice VIII
* pag. 111 * duo, * in Pals
gula XX denari

Edit. I

no dominicae incarnationis *MXIV*, indictione *II*, regnante Henrico III Imp. sunt haec acta, & in monte Abrinsberg conscripta feliciter, Amen.

VI Sequitur eiusdem *Anshelmi* Abbatis donatio pensionum praedicto monasterio facta.

b) nec non insigni pensionum numero;

Notum sit omnibus in Christo fidelibus, qualiter ego *Anshelmus* sanctae *Laureshamensis* ecclesiae licet indignus Abbas cum *Zundeboldo* Praeposito *Abirinesbergen*si, manu Aduocati *Bertholfi*, arcam & uineas in *†* *Scriezesheim* hobariis atque curtariis, praeter ea, quae iam in seruitio habuerunt, sub annua & determinata pensione iure hereditario contradidi, eisque concessi, ut cum aliquis hobariorum obierit, heres eius tantum quinque solidos *Wormatiensis* monetae supradicti loci Praeposito, & unciam eius uillico tribuat, ac hereditatem suam possideat. Persolvere autem debent hobarii unam carradam uini, & *XXX* malter siliginis; curtarii uero *IV* annas uini, & *XX* malter siliginis. Nostrae autem constitutionis noui heredes *XXV* urnas uini, *XVIII* malter siliginis, & unum triticum, quae simul sunt duae carradae uini & dimidia, malter *LXXI*. Praeterea hubarii soluunt uillico Praepositi in festo *S. Martini* *VI* uncias, & de molendinis soluuntur *VI* unciae. Porro in *Hetenesheim* & in *Ciloluesheim* persoluuntur *LXV* malter tritici: sed *VIII* malter tritici in *Ciloluesheim* dedimus in concambium pro molendino in *Scriezesheim*, quod pertinebat ad *Aldenmunster*. In *Wibelingen* de area & de uineis in festo *S. Lucae* persoluuntur *LIII* malter tritici: de tribus mansis *XXX* malter tritici; ex aliis autem bonis *XXIV* malter tritici; quae simul sunt *CVI* malter tritici in *Wibelingen*. In *Niwenheim* soluuntur *XV* malter tritici, *XVIII* siliginis. De *Rorbach* soluuntur *XXXVI* malter siliginis, & *II* malter leguminum, & *X* unciae. De *Etingen* in festo *S. Remigii* *II* libra argenti. De *Wezenloch* in festo *S. Remigii* persoluuntur duo talenta & dimidium de curtibus: in festo autem *S. Martini* & in *Pascha* de hubariis tria talenta persoluenda sunt. De monte autem, ubi argentum foditur, *I* marca, & de mercato *XX* marcae. De molendino uero *XXVI* malter tritici. In festo *S. Martini* de *Blankestat* persoluitur census *VI* unciae & dimidia. In festo *S. Remigii* persoluitur census de *Bergeheim* *XXXIV* unciae, in *Pascha* ibidem *XXXI* unciae. De *Hanscuesheim* in festo *S. Remigii* hic census persoluitur: de *XII* hobariis pro seruitio & redditu soluuntur *VIII* librae: de dimidiis uero hobariis & molendinariis, & aliis curtariis *VIII* talenta & *XIII* solidi, carrada quoque uini & duae urnae. Item in festo *S. Martini* persoluuntur *VIII* unciae praeter *IV* denarios. Ipso die de *Etingen* *VIII* unciae. Summa igitur totius census est *LIV* talenta, *V* unciae, & *VI* denarii: siliginis *LXXXVIII* malter: uini *IV* carradae & dimidia, & duae urnae.

VII Sequitur alia descriptio hubarum & pensionum ad curiam *Furde* pertinentium.

hubis ac pensionibus ad curiam Furde pertinentibus eiusdem descriptis.

In uico *Columbach* sunt *XI* hubae; quarum *X* quaelibet annuatim persoluit in festo *S. Michaelis* *XV* numos, in festo uero *S. Martini* de singulis soluuntur *XX* denarii; itemque *X* oua, & unus pullus in *Pascha*. Undecima uero huba uillicationi attinet, quatinus inde *VIII* parapsides, *VIII* *Raupi*, unum mortarium in natali Domini, *XL* quoque scutellae in *Pascha* fratribus a uillico ministrantur. In *Crumbenbach* *X* hubae, singulae soluentes *XV* denarios in festo *S. Michaelis*, *X* oua, & unum pullum in *Pascha*. Item mansus unus, persolvens *XII* denarios in die *S. Martini*. In *Branbach superiori* *III* hubae singulae denarios *XV* in die *S. Michaelis*, in *Pascha* *X* oua & pullum. In *inferiori Branbach* *IV* mansi persolunt uillico *II* uncias. In uico *Wisgoz* *VII* hubae singulae soluentes *XV* denarios in festo *S. Michaelis*, in *Pascha* *X* oua & unum pullum. In *Crechlenbach* *VIII* hubae: soluunt singulae *XII* denarios in festo *S. Michaelis*, * in *Pascha* *X* oua, & pullum. In *Varenbach* *VI* hubae, singulae *XX* denarios in festo *S. Michaelis*, in *Pascha* *X* oua & pullum. Ad

* pag. 134

Furden XI hubae, singulae soluentes XXX nummos in festo S. Michaelis, in Pascha X ova & pullum, insuper XII camisia, quorum unum uillico assignatur. In uico Aldenlehter IV hubae, singulae V denarios in festo S. Michaelis, in Pascha X ova & pullum. Redemptio uero operum, quae ex his hubis principali curiae in Furden tribus in anno mensibus, uidelicet Februario, Maio, & Septembri iure exhibentur, talis est: In Varenbach VI hubae soluunt his singulis mensibus singulae VI denarios. In Furde XI hubae singulae III denarios. In Crumbenbach X hubae duae simul III denarios. In Branbach III hubae similiter. In Wisgoz VII hubae similiter. In inferiori Branbach IV hubae IV denarios. In Creeklenbach VIII hubae singulae I denarium. In Altenlehter IV hubae similiter. Duae uero partes omnium decimarum ad ecclesiam Furde aspicientium sunt in manu Praepositi, praeter salicas decimas, quae respiciunt Laurensem portarium, & praeter decimas in Erlebach, quae ad uillicationem in Furde pertinent: ex quibus idem uillicus fratribus in Abrinsberg uno anno caldariam, altero patellam in festo omnium Sanctorum exhibeat. Haec quoque ad uillicationem pertinent, uidelicet anno decimale foenum in Columbach, Wisgoz, Branbach, Steinbach, Aldenlehter. Item molendinum in Wisgoz soluens duos solidos, cum huba sua, quae soluit XV denarios, & tota ipsius hubae decima. Item in Branbach II unciae; in Altenlehter II solidi cum huba. Item capitales census familiae ad Furdon pertinentis, & si quid in supellestili morientium solidum aut minus ualet: nam quae maioris pretii sunt, Praeposito deputantur. In hereditatum quoque susceptione de V solidis uillicus accipit unciam, de XXX denariis X denarios. Item molendinum in Varenbach soluens XXXIII denarios, & IV mansi, qui coniunguntur, soluunt IV solidos, & areola una III denarios. Item in Furde II solidos, item ibidem XVIII denarios. Bubo ex duobus mansi & prato, quod dicitur Rutbrehtesbruel, & de una biunda * XXX denarios, & de molendino in Furden V uncias soluere debet. Aliae quoque possessiones & uillulae, uidelicet Ezzilsbach, Erlam, Ramelfonna, ad idem monasterium pertinent; Wezzenloch quoque, cum aliis, quae memoriae non occurrunt.

Atque haec haecenus de fundatione ac dotatione nouae Cellae in Abrinsberg per Anshelmum Abbatem factis, & de hubis ac pensionibus eiusdem. Nunc ad historiam monasterii redeamus.

Haec inter
ornatum ac-
din Laurissen-
sis recuperat,

familiam
contra oppres-
sore defendit;
a Bertholdo,
aduocato capi-
tur,

liber dimitti-
tur,

VIII Longum est autem euoluere, qualiter uenerabilis pater Anshelmus, praeter praescripta, ante & post reaedificationem ecclesiae Laurishaimensis, ornatum quoque ecclesiasticum, quem Wintherus Abbas ambitu simoniaco expilauerat, & in uadia exposuerat, plurima ex parte recuperauerit, & curias supradictas suae dispositioni restituerit. Neque his contentus familiam quoque ecclesiae contra oppressores suos coepit uiriliter manutene- re & defendere, maximeque aduersum Bertholdi Aduocati tyrannidem, qui fuit radix peccatrix huiusmodi, quae postmodum adhuc uiguerunt, exactionum. Quem idem Bertholdus cum militia tum iustitia & industria superiorem sentiens, quia ui non poterat, dolo circumuenire intendit. Auspicato igitur quo posset imprudentem & imparatum adoriri, in ecclesia B. Mariae semper uirginis apud Cellam Michlenstat fraudulentem oppres- sum captiuauit, & in castro Vehingen, fauente cognato suo Eggenone Comite custodiam mancipauit: ubi tamen (prout res tulit) honorifice receptus & retentus, extemplo per imperialem auctoritatem absolutus & suae dignitati restitutus fuit, auctoribus sceleris debita confusione multatis.

Mortem obiit,

IX Nec multo post uelut optata missione post laborem emeritus miles migravit ad Dominum VII Kalend. Iulii anno scilicet Christi MCIII sepultusque est in Abrinsberg in oratorio * S. Stephani, quod ipse * pag. 136
exstru-

in I. edicione. Quae ut memore
recluturum ferre uolunt
fuit in amissionem depoliti
uit a feto B. Anshelm ac X
uit in uigila Pentecostes ipse
Laurishaimensem, ut in princip

X Sclerum minime p
clerum Hysingensis de hoc
pauit hunc in feto Abrinac
Domini XLIIII, radiat
Celum uigili, Praepositarum
uit, prope Heidebergum, Wi
& nouos locos: quam p
Fuldae Rhini, consuetudine
hanc nouam erudere uig
esset Comitem praefert
Praepositarum, quae de uigila
figunt

Sed occurrat hic graui
conueniunt ac huiusmodi fidei
figuntur non excludenda. Na
poterant illi fundasse, cum tu
Abbas uigila in uigila XXX
tem anno, quem ipse pona, Ab
anno MCXVI non Praepositarum
loco, uigila Heideberg, uigila
1741 tu, uigila Heideberg (de quo
dicitur), quod S. Reginaldus
Imp. pona erudere, sui de
figuntur

Notae enim ipse Anshel-
mus, ut Trebrenis uidetur, de
Abrinsberg uigila praedictam
aliam nouam Cellam in honore SS
Anselmi quae uigila loci Praepo-
te Abrinsberg III Pontificis conueni-
quodam uigila uigila uigila de
Pine locum feto Trebrenis, h
gam fundasse, sed uigila, quod
dicitur & fundamini ipse uigila
dum intellexerat. Fundamini
us uigila est, fuit alius quodam
fuit fundamini & locum, qui e
mi MCXXXIV sub Diemone
conueniunt in honore sancti B
in uigila Diemone Abbate demoni-
pauit uigila pona de feto
tate, de uigila Deo seruienti
uigila uigila, uigila loco dicitur

Exstruxerat. Qui ut memoriam in benedictione relinqueret, fratrum Laurishamensium seruitio talentum in *Sachsenheim* de reditu cuiusdam possessionis in anniuersario depositionis suae die constituit. Carradam quoque uini in festo *B. Nazarii* ac X solidos in *Hufen*, & malter caseorum, cum Couis in uigilia Pentecostes ipsis perpetuo tradidit. Rexit autem ecclesiam Laurishaimensem, ut in principio dictum est, annis XIII.

fratribus la-
gatum relin-
quit.

X Silentio minime praetereundum hic duxi, quod *Trithemius* in *chronico Hirsaugiensi* de hoc *Anselmo* (nullus enim alius huius nominis praeter hunc in serie Abbatum reperitur) uidetur scripserit. Anno, inquit, Domini MXLIV, indictione XII *Anselmus Abbas monasterii Lauriffensis, Ordinis nostri, Praeposituram in honore S. Bartholomaei Apostoli fundauit, prope Heidelbergam, Wormatiensis dioecesis, in qua Praepositum & monachos locauit: quam postea anno Domini MCXCV Conradus Comes Palatinus Rheni, consentiente Sigehardo Abbate Lauriffensi, in coenobium monialium eiusdem nostri Ordinis commutauit; cui primam Abbatissam Cunigundem praefecit.* Omittit autem *Trithemius* hic nomen Praepositurae, quae *Newenburg* dicitur, & alibi ab ipso eodem nomine insignitur.

Monasterii
Neuenbur-
gensis non
est auctor.

Sed occurrit hic grauis ac notabilis *Trithemii* error; quo contra omnem ueritatis ac historiae fidem se ipsum confundit, ideoque absque castigatione non transiliendus. Nam dicit *Anselmum* anno MXLIV Praeposituram illam fundasse, cum tamen ipse *Anselmus* primum anno MXC Abbas ordinatus in ordine XXIX fuerit, ac anno MCIII defunctus. Eo autem anno, quem ipse ponit, Abbatiae praefuit *Hugo* in ordine XXIV, qui anno MXLVI non Praeposituram hanc, sed monasterium *S. Michaelis* alio in loco, iuxta Heidelberg, uidelicet in monte *Abrinsberg*, seu, ut alibi dicitur, monte *Abraham* (de quo monte fusius supra in * *Waltherio* X Abbate dictum) quod *S. Reginbaldus* Abbas XXI iam olim de consensu *Henrici II* Imp. primus crexerat, sua donatione sublimauit, ut in ipso *Hugone* superius scriptum fuit.

ut Trithemi-
us erronee
tradit.

* pag. 137

Neque etiam ipse *Anselmus* dictam Praeposituram *Newenburg* fundauit, ut *Trithemio* uidetur, sed in posteriore & excelsiore ipsius montis *Abrinsberg* iugo iuxta praedictum monasterium *S. Michaelis* anno MXCIV aliam nouam Cellam in honore SS. *Stephani & Laurentii* martyrum, ab *Arnoldo* prius eiusdem loci Praeposito fundatam, Imperatoris concessione & *Alexandri III* Pontificis confirmatione construxit ac dotaui, cooperante quodam uenerabili uiro nomine *Dietperto*, ut in ipso *Anselmo* sat dictum. Hinc sciebat forte *Trithemius*, hunc *Anselmum* aliquid circa Heidelbergam fundasse, sed nescius, quidnam esset, hanc Praeposituram tanquam auctori & fundatori ipsi adscripsit, quoniam ab *Anselmo* aliquo eandem fundatam intellexerat. Fundator autem dictae Praepositurae *Newenburg*, cuius mentio est, fuit alius quidam eiusdem nominis *Anselmus*, uir religiosus admodum & locuples, qui eam longo tempore post, circiter annum Domini MCXXXIV sub *Diemone* XXXVI Abbate initiauit, ecclesiamque constructam in honore sancti *Bartholomaei* Apostoli consecrari fecit, ut in ipso *Diemone* Abbate demonstrabitur. Hanc eandem temporis successu prouisorum incuria paene desolatam, *Henricus* Abbas XLI denuo resuscitauit, & aliquantis Deo seruientibus ibidem collectis, aedificiis & possessionibus ampliavit, ut suo loco dicitur.

Caput XXXI GEROLDVS II

Abbas XXX.

Venerabili patre *Anselmo* feliciter uita defuncto, *Geroldus* quidam eidem subrogatur, anno Christi MCIII. Qui * utrum ex congregatione Laurishaimensis ecclesiae, an aliunde desumptus fuerit, non constat. Hic curtim dominicalem *Stehelinnesela* dictam iuri Custodis Laurishaimensis assignauit, sicut & alia eiusdem nominis, in qua Abbas *Anselmus* ob tuitionem ecclesiae castrum construxerat, in dispositionem Portarii accessit. Praefuit uero Abbatiae annis circiter tribus.

Custodi Laurishaimensi & Portarii certas possessiones assignat.

II Sub hoc *Henricus* Imperator anno Domini MCIII foundationem ac dotationem Cellae *S. Stephani* in monte *Abrinsberg* ab *Anselmo* Abbate factam, ut in prioribus dictum est, auctoritate sua confirmauit sequentibus litteris:

† Leuthershausen

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. *Henricus* diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. Notum sit omnibus Christi nostrisque fidelibus, tam futuris quam praesentibus, qualiter quidam Abbas *Laurissenis*, nomine *Anselmus*, quandam cellam in monte *Ebrensberg*, in honore Dei & *S. Stephani* construxit, & quibus potuit bonis ditauit; donans uidelicet in uilla, quae dicitur *Leimheim*, nouem iugera uinearum; in uilla, quae dicitur *Rosbach*, quinque iugera uinearum; in uilla, quae dicitur *Bergeheim*, tria iugera uinearum; in uilla, quae dicitur *Niuenheim*, VI iugera uinearum; in uilla, quae uocatur *Hanscuesheim*, XX iugera uinearum; in uilla, quae dicitur *Dessenheim*, VI iugera uinearum; in uilla, quae dicitur † *Liuthershufen*, duo iugera uinearum; in uilla, quae uocatur *Sahlfenheim*, duo iugera uinearum; in uilla, quae uocatur *Wininheim*, nouem iugera uinearum; in uilla, quae uocatur *Bertholdesheim*, XX hubae; in uilla, quae uocatur *Vluensheim*, IV hubae; in uilla, quae uocatur *Etingun*, IV hubae; in uilla, quae uocatur *Henscuesheim*, V hobae; in uilla, quae uocatur *Hetenesheim*, IV hobae; in uilla *Wibelingen* una hoba; in *Strazheim* una; in *Leimheim* una; in *Gneffa* una; in *Cunigga* una; in *Butinga* una; in *Winenheim* una; in *Sahlfenheim* VI hobae. Quam nos cellam ut in defensionem susceperemus, rogauit; sed antequam hoc fieret, uiam uniuersae carnis intrauit. Quo defuncto successor illius Abbas *Geroldus* similiter nostram clementiam adiit, * & pro eadem Cella in nostram tutelam suscipienda rogauit. Cuius petitioni acquiescentes, pro amore Dei & remedio animae nostrae, & aui nostri *Cunradi*, & patris nostri *Henrici* Imperatoris, & auiue nostrae *Gisilae*, & coniugis nostrae *Berthae* Imperatricis, pro stabilitate regni & imperii nostri, ac filii nostri Regis *Henrici*, ac petitione regni Principum, uidelicet *Brunonis Treuirensis*, *Frederici Coloniensis Archiepiscoporum*, *Iohannis Spirensis*, *Burchardi Monasteriensis*, *Adelbertonis Metensis*, *Albuini Merseburgensis*, *Cunonis Argentinenis* Episcoporum; *Stephani Wizeburgensis* Abbatis; *Friderici*, *Sigefridi Palatinorum Comitum*, & aliorum fidelium nostrorum, praedictam Cellam cum uniuersis bonis, quae iam acquisita sunt, uel acquirenda sunt, cum omnibus appenditiis, arceis, aedificiis, pratis, pascuis, agris, uineis, siluis, uenationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, exitibus & redditibus, uis & inuis, quae sitis & inquirendis, ac cum omni utilitate, quae uel dici uel nominari poterit, in nostrae defensionis mundiburdium suscepimus, ea ratione, ut nullus successorum nostrorum, Imperator uel Rex, Episcopus uel Abbas, Dux uel Marchio uel Comes, uel aliqua persona magna uel parua, hanc eandem Cellam in aliquo molestare uel inquietare, uel inde aliquid auferre praesumat: sed monachi ibidem Deo seruientes bonis praefatis, quae sitis uel inquirendis, libere utantur.

* pag. 139

ANTIQUITAT
Et ut hanc nostram
actu peruenit, hanc certam
propositam nostram corroboret
Sicut Domini Henrici Tertii
IV No. Martii, anno ab incar
natione Henrico Tertio Roma
te anno IVIII. Anno Spi
riam Henrici Tertii Romanor
III. Ceterum Geroldus
regimus anno circiter tertio.

Cap
H V

M Otto Geroldus Abbas
notitiam, ut ipse ann
lib Episcoporum Argentor
sed impetum peruenire, quoniam
nam apud Imperatorem commu
nae anno Christi MCVI; sed que
anno notum eadem ecclesia de
a Michael Gelfen in hanc Abbaz

GE

D Episcopus Henricus Geroldus
nam notitiam peruenire, quoniam
pauco Regis Henrici anno
ei, quam notitiam gratia famili
no MCIV ex Abbate Haringen
aliorum Prelatorum Episcoporum
monasterii Abbas habuerat, i
praefuit.

II Hic, notitiam Trinitatis
eius uiam delectat) et Sicut
in Episcopis Spirensibus refer
Argentinensium primum Canonico
monachi, coenobii Haringen
eius, tunc Prior, tandem
MCIV de Augusti unanimitate
notitiam fuit.

III Hic in gubernanda
bus in uisum, claustrum
anteriorum cum Wilelmo mon
cephas non hunc impendit
Moguntiae, in hanc nec
quoque monachi de eius regi
notitiam praedia, notitiam
mon & prelo hanc

Edit. I utantur. Et ut haec nostrae defensionis munitio firma & inconuulsa omni aeuo permaneat, hanc cartam inde conscriptam, & ut infra uidetur, propria manu nostra corroboratam, sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Signum Domini *Heinrici Tertii* Romanorum Imperatoris inuictissimi. *Actum IV Non. Martii, anno ab incarnatione Domini MCIII, indictione XI, regnante Heinrico Tertio Romanorum Imp. Augusto anno XLIX, imperante autem XVIII. Actum Spirae in Christi nomine, ad salutiferam memoriam Heinrici Tertii Romanorum Imp. Augusti feliciter, Amen.*

III Ceterum *Geroldus* Abbas ex hac uita abiit anno Christi MCVI, ipse moritur. regiminis anno circiter tertio.

* pag. 140

*Caput XXXII H V G O II

Abbas XXXI.

Mortuo *Geroldo* Abbate, *Hugo* quidam Gengenbachensis coenobii Benedictini, ad ripam amnis Kintzig, non longe ab Offenburgo siti, sub Episcopatu Argentinenſi Abbas, non quidem fratrum electione, sed imperiali permissione, quoniam autoritatis ac dignitatis nomine plurimum apud Imperatorem commendatus erat, Laurishamensis Abbas ordinatur anno Christi MCVI; sed quemadmodum institutus, ita & mox eo ipso anno rursus eadem ecclesia destitutus fuit. Hinc propter breue eius regimen a *Michael* Gassen in serie Abbatum Laurishaimensium omittitur.

Imperatorie
auctoritate
Abbas fit,

breui post ex-
auctoratur.

Caput XXXIII GEBHARDVS

Abbas XXXII.

Deposito *Hugone Gebehardus* seu *Gebhardus*, alias *Gerhardus* dictus, tum natalium splendore conspicuus, tum etiam consilii uiuacitate in palatio Regis *Henrici* iunioris satis acceptus, cui se non tam fidelitatis, quam ambitionis gratia familiarem exhibebat, & a quo iamdudum anno MCIV ex Abbate Hirsaugienſi, de consilio *Ruthardi* Moguntinensis & aliorum Praefulum, Episcopus Spirensis designatus fuerat, Laurishaimensis monasterii Abbas subrogatur, anno Christi MCVIII; cui annis duobus praefuit.

Henrico V
fuit acceptus,

* pag. 141

II Hic, testante *Trithemio* in *Chronico Hirsaugienſi* (ubi fufe satis eius uitam describit) ex Sueuia oriundus fuit, & (ut *Guilielmus Eysengrein* in *Episcopis Spirensibus* refert) * Comes ab *Aurach*; ecclesiae cathedralis Argentinenſis primum Canonicus, postmodum pompis ac curis saeculi renuntiatis, coenobii Hirsaugienſis in nigra silua, dioecesis Spirensis, monachus, deinde Prior, tandem post obitum *Wilhelmi* Abbatis ibidem anno MXCI die I Augusti unanimi fratrum consensu in eiusdem monasterii regimine electus fuit.

ortu uero Sue-
nus,

III Hic in gubernanda re familiari plurimum idoneus, ac in omnibus in primis astutus, claustrum monasterii & ceteras officinas omnes, quas antecessor eius *Wilhelmus* morte praeuentus uel non inceperat, uel inceptas non finierat, impensas sibi copiose praebente quodam *Wigando* ciue Moguntino, pro fratrum necessaria mansione construenda perfecit: res quoque monasterii sub eius regimine mirum in modum fuerunt ampliatæ, aucta praedia, possessiones dilatatae, censusque & redditus annui numero & pretio sumferunt incrementa. Quin & ipse unam hubam

aedificia ac
possessiones
monasterii
Hirsaugienſis
auxis & am-
plificauit.

K

in

in *Waltenhausen*, & duas partes ecclesiae in *Berebach* concessit, ut in *libro Animarum monasterii* habetur. Multi etiam uiri nobiles atque ditissimi & sc & sua pro regni caelestis amore fratribus Hirsaugiensis coenobii sub eius magisterio tradiderunt.

Edit. I

prudens
& eloquen-
tiae fama in-
claruit;

IV Nominatissimus fuit propter sapientiam, testante eodem *Trithemio*, & eloquentiam suam in tota Germania non solum apud religiosos & spirituales, sed etiam apud saeculares Nobiles ac Principes, quoniam quicumque eum uel consulentem uel perorantem audiebat, in admirationem ducebatur. Ad publica consilia Principum frequenter uocabatur, in quibus cunctis admirabilis semper apparebat, cum & nectarea uis eloquentiae, qua cunctos uincebat, mirandam in eo commendaret sapientiam, & ipsam facundiam admirabilem sapientia incredibilis redderet fructuosam. Unde anno Christi MCV Ratisponam ad conuentum Principum, quem *Henricus* * iunior conuocauerat, inuitatus, sapientia & eloquentia sua cunctos in admirationem sui pariter & amorem traxit.

* pag. 142

su Episcopus
Spirensis;

V Contigit uero, ut *Ioannes* Episcopus Spirensis iisdem temporibus moreretur; quod *Henricus* Rex cognoscens, de consilio *Ruthardi* Archiepiscopi Moguntinensis, *Henrici* Magdeburgensis, *Ruperti* Herbipolensis, *Vdonis* Hildeshemensis, *Henrici* Padelbornensis, *Friderici* Halberstadenensis, *Gebhardi* Constantiensis, *Adelberti* (non *Epponis*, ut *Trithemius* habet) Wormatiensis, aliorumque Episcoporum & Principum tunc praesentium, *Gebhardum* hunc Hirsaugiensem Abbatem, tunc quoque praesentem, uiduatae Spirensis ecclesiae designauit Episcopum, ipsumque Spiram ueniens cum magna solennitate in Episcopum consecratum per *Ruthardum* praedictum Moguntinensem in die omnium Sanctorum anno dicto inthronizauit.

ex quo con-
tentio inter
Hirsaugien-
ses oritur;

VI Ordinatus igitur Episcopus praefuit ecclesiae Spirensi annis IV (non anno uno & mensibus quatuor, ut *Trithemius* scribit) Cum primum, inquit *Trithemius*, in monasterio fratribus innotuisset, quod pater eorum spiritualis, alioquin satis dilectus omnibus, in Episcopum esse electus, quaedam inter eos contentio suboriri coepit. Quibusdam enim uidebatur, utilitati & paci monasterii multum posse conducere, si eundem Abbatem essent habituri, quem & Episcopum, qui eis non solum nullas, praecedentium more Pontificum, inferret molestias, sed etiam auctoritate sua inferre uolentibus resisteret. Ceteri autem saniori consideratione affirmabant contrarium, dicentes, Episcopum habere Abbatem, non esse defensionis remedium, sed potius destructionis monasterii, rerumque & possessionis eiusdem principium, praesertim quod Episcopus multitudine circumseptus militum, ad monasterium gratia uisitationis multoties necessario uenturus, uel certe in praediis & possessionibus ipsius monasterii mansiones aliquoties habiturus, breui tempore penitus consumeret quaecunque magna * solitudine & labore fratrum reposita inueniret. Hoc quoque non mediocriter esse timendum, ne praedia monasterii suis amicis & stipendiariis per potentiam ablata conferret in beneficium, quemadmodum plerisque in circuitu coenobiis iam paene desolatis cernerent accidisse.

* pag. 143

cum ipse Ab-
batiam reti-
nere cuperet,

VII Interea *Gebhardus* animos fratrum per Aduocatam *Gotfridum*, & alios, quos idoneos aestimabat ad hoc, occulte fecit sollicitari & rogari, immo & contestari, ut memores beneficiorum essent, quae ab ipso reuocassent; quorum intuitu obnix precabatur, ne alium in locum suum ordinari Abbatem consentirent, sed ipsum simul Episcopum super se paterentur & Abbatem; se multa bona monasterio singulisque eorum facturum promittens. Haec & similia non quidem omnibus, sed his duntaxat, quos sibi confueros sperabat, per litteras, per nuntios, & per interpositas personas fecit intimari.

sanioribus re-
clamantibus,

Bruno eligi-
tur.

VIII Sed quia prudentissimi tunc inter monachos Hirsaugiensis coenobii uiri complures erant, qui ubi occultas *Gebhardi* machinationes deprehenderunt, communicato consilio, ut eius astutiam astutia praeuenirent, iuxta tenorem indulti Apostolici, electionem Abbatis accelerarunt. Conuenientes itaque in unum fratres die ultimo Nouembr. anno Christi MCV *Brunonem* senem, venera-

ANTHONY
Me I. unumquemque monachum,
los unum, in Abbatem
in Spirensi, ut si quip-
a monachis eius archie-
Abbas Brunonis, qui
tunc. Erant & alii
logos, linguas & alii
tunc facie impetore po-
dum illi ordinant. Al-
quoniam multi erant.
IX. Tunc autem
per Laurentium Abbe-
Laurentium de consilio
MCIX, qui tunc fuit
X. Quod uero
quoniam in Abbatem prius
Episcopum, tunc
qui semper tunc in
Episcopum, Abbatem, &
ut & regnum abderent
in, regnum, reditum
dilectum & laudatur,
monachis cum inter colloqu-
in notatum, cum loqu-
in opere & laudat aut
in Hirsaugio, quod
fuit & tunc non in
se, non reuocatum
inter omnes. Quoniam
fuit & extraneus tunc
fuerunt, tunc glori-
nationem regis, de
dicit, ad omnia dicit
et fuit tunc, non
fuit, & tunc fuit
se, uideri hanc fuit
fuit tunc, ut in
consuetudine monachis tunc
XI. Quoniam tunc
regnum tunc, ut
dicitur in antiquum
profigit, fuit tunc
odum fuit merito capite
quod fuit religio pra-
que uero existeret,
monachi laudat tunc
religio tunc fuit
in, quoniam ab antiquo tra-
ditionem fuit tunc
tunc fuit tunc, ut
in uita, tunc fuit
pauca, tunc fuit
tunc.

edit. I

uenerabilem monachum, natione Sueuum, nobilibus & potentissimis natalibus ortum, in Abbatem elegerunt, propter metum *Gebhardi* Episcopi praefati Spirensis, ut si quippiam iniuriarum aut uolentiae contra monasterium & monachos eius inchoare tentaret, per auctoritatem fratris germani ipsius Abbatis *Brunonis*, qui erat inter omnes Sueuos potentissimus, comprimeretur. Erant ei & alii complures uiri diuitiis, potentia, & nobilitate insignes, sanguine & amicitia coniuncti, qui conatus Episcopi omnes sua potentia facile impedire potuissent. Sed cum uidisset Episcopus, quod fratres alium sibi ordinassent Abbatem, aegre quidem tulit, non tamen contra eos quicquam mali tentauit.

* pag. 144

IX * Euolutis autem in Episcopatu annis fere quatuor, deposito *Hugone* Laurishamensi Abbate, ut dictum est, fauore regio Abbatiam quoque Laurishaimensem est consecutus, quam annis duobus tenuit, usque ad annum MCIX, quo mortuus fuit, ut infra dicetur.

inde ille fuit Abbas Laurishaimensis,

X Quod autem minoris uenerationis fuerit in Episcopatu Spirensi, quam in Abbatu prius Hirsaugiensi, describit *Trithemius* his uerbis: *Ante Episcopatum*, inquit, *quamdiu fuit Abbas monasterii Hirsaugiensis, magni semper nominis ac famae apud omnes Pontifices Romanos, Cardinales, Episcopos, Abbates, Reges, Duces, Comites, Principes, Nobiles, ciues & rusticos celeberrimae fuit, atque apud uniuersos homines uir bonus, religiosus, eruditus, sapiens, & eloquentissimus habebatur, praedicabatur & laudabatur, cum magni gloria honoris. Vbicunque enim nomen eius inter colloquentes producebatur in medium, semper admiratio uirtutum, eius sapientiae, prudentiae & integritatis uitae auditores in amorem & laudes uiri prouocabat. Sed posteaquam relicto monasterio Hirsaugiensi, quod eo tempore Spirensi ecclesia diuitiis, redditibus, fama & honore non multum uidebatur infirmius, Episcopatum assum-* *in Episcopatu despectus habebatur apud omnes,* *fit, mox celebritatem nominis, famaeque praestantiam cum Abbatia prae-* *maioris nominis fuit ante Episcopatum.* *riter amisit. Omnes cum nobiles & ignobiles, amici & inimici, domestici & extranei contemnere, despicere, & irridere coeperunt, tanquam superbum, uane gloriosum, & auarum, insipientemque, quippe qui monasterium insigne, locumque fama celeberrima gloriosum, & filios obedi-* *entes, ad omnia deuotos & sanctos pro Episcopatu reliquisset. Nam etsi genere nobilis, moribus compositus, eloquio circumspectus, dulcis, sapiens, & facundus fuit Abbas: tamen mox, ut Episcopatum assumpsit, uniuersa haec simul, nescio qua ratione diuiniae permissionis, ita penitus amisit, ut in moribus * rusticus, sermone imperitus, & in conuersatione omnibus inceperit esse onerosus. Haec Trithemius.*

* pag. 145

XI Quomodo uero ecclesiam Laurishaimensem rexit, & quam sui regiminis laudem, aut potius uituperium, de eadem reportarit, indicat *chronicon antiquum* eiusdem loci his uerbis: *Rebus Abbatiae plurimum profligatis, fratres ipsius ecclesiae (Laurishaimensis scilicet) filios, quorum odia sibi merito consciuerat, propulsare statuit, arreptaque occasione, quasi sub religionis praetextu, Hirsaugiensium consuetudinum nouitates, quae nuper emerferant, per aduentitios monachos ac barbaros, ac huiusmodi laruas potius, quam personas subintroduxit. Quibus ipsius ecclesiae nutritii fratres pro defensione Gorziensis seu Cluniacensis ordinis, quem ab antiquo traditum seruauerant, acrius obnitentes, Hirsaugiensium factione paene omnes domo propulsi ac aliquandiu dispersi sunt: eoque factum est, ut exinde commissura rudis panni in uestimentum uetus missa, peiorem scissuram fecerit, & utraque consuetudines insimul permixtae, immo confusae, neutram apud ipsos fratres habuerint obseruantiam.*

Hirsaugiensibus introductis statum Laurissae corruptis;

XII Extat epistola ad Papam *Paschalem* eius nominis *II*, & Regem *Henricum* ab ipsis fratribus Laurishaimensibus de & super expulsionem eorum directam, in haec uerba: *Sanctissimo Apostolicae sedis Pontifici Paschali, & gloriosissimo Romanorum Regi Henrico, ac cunctis Primatibus regni, pusillus grex S. Nazarii. Quia semper cura est sponso caelesti de sponsa sua sancta ecclesia, quam sanguine suo redemit, longe multum salutis eidem*

de quo Laurissenses apud Papam queruntur & Caesarem;

contulit, quando nos uicarios sibi praefecit. Peccatis enim nostris ex-
gentibus membra ipsius scilicet matris nostrae Syon haereticorum & schi-
smaticorum liuor iam per multos annos plurimum infecit, sed gratia di-
uina magis ac magis ex mellifluis ore uestro distillante, speramus caput
nostrum de caelo respexisse, ut uideat dolorem membrorum suorum,
*ad se de uariis tribulationibus cottidie clamarium. Huius rei gratia,
Pastor alme, flebiles preces prosternimus ante faciem uestram, & totius
regni, orantes & deprecantes, quatinus proclamationem nostram audia-
tis, & audita iustum iudicium ex ea faciatis. Igitur innotescat auri-
bus uestris, & cunctis Optimatibus regni, quod Corolus Magnus tem-
pore sui imperii locum nostrum regia dignitate sublimauit, & multis or-
namentis amplificauit, & in honore Apostolorum Petri & Pauli conse-
cratum, ad decus totius regni liberum fore permisit: & ad confirmandam
hanc constitutionem, subscriptionem sui nominis inibi fecit. Atqui uero
post eum non fuit Rex, neque Imperator, neque aliquis Romanus Pon-
tifex, usque ad haec tempora, quorum auctoritate priuilegia libertatis
non acceperimus. Sed heu! haec omnia tempore instanti sunt contempta
& annihilata, a quibus minime licuit, si ullius pretii nostra auctori-
tas, & omnium bonorum dignitas apud eos foret. Sed sane uos cum
omni regno in nostra iniuria despecti estis. Ex improviso namque quidam
monastici nominis de Hirsburgia ad nos quasi ad auxilium nostri collegii
uenerunt, non sicut in Christo fratres, non ut humiles, sed sicut depra-
datores & uastatores. Hi etenim non solum nos, nostraque consortia
sperebant, uerum etiam unus ex eis Ermonaldus nomine, prius incipi-
ens gerere magistratum, quam sciret, non prius furorem suum mitiga-
uit, quousque sine praecepto Abbatis omnes nos exheredes nostri clau-
stralis consortii effecit, & sua uiolentia unum post alium de claustro de-
truxit. Et ut singula uestrae paternitati pandamus, quae ex aduentu
eorum perpeffi sumus; Bruomad, Langunga, Gingen, Luitershusen, te-
loneo & banno aquarum in Winenheim despoliati sumus, & tyrannis potius,
quam militibus in beneficia tradita sunt, quae religiosissimi uiri seruien-
tibus uera militia Deo & sancto Nazario pro remedio animarum suarum
tradiderunt. Super haec omnia quoque frumentum & uinum fratrum
uictualibus attinentia, ab eis hoc anno dispersum est, & ex eorum con-
spirationibus omnis familia S. Nazarii, uidelicet ministeriales & huoba-
rii omnes depraedati sunt, & solum hac occasione autumant nostram con-
uersionem * reprehensibilem esse, ut tali diffamatione nobis expulsis,
possint nostram hereditatem retinere. Quo exurgat, precamur uos in
Domino, sanctissime Papa Paschali, uestra Apostolica auctoritas, cum
uirtute omnium bonorum, & decernat ac praecipiat eos ad pristinum
locum conuersionis redire, & nos quoque nostra recipere, scilicet ut
per uos, qui Paschale nomen ab hominibus meruistis accipere, uestra au-
thoritate mercamur in nostro coenobio nouum Pascha celebrare. Valete
in Christo &c.

Edit. I

* pag. 146

* pag. 147

Et quidem
apud hunc
epistola pec-
liari metrica,

XIII Est & alia epistola, plena lachrymarum, ab iisdem fratribus
Laurishaimensis coenobii ad Henricum Regem metrico stilo conscripta; qui
uersus quamuis leonini ac rudes sint, ad confirmandam tamen rei ueritatem
simul ac uetustatem eosdem hic apponere uisum est. Sunt autem tales:

Summo post Dominum Regi, pleno meritorum
Cuius ius late protenditur imperiale,
Grex expulsorum de sede sua monachorum
Quicquid reuera poterunt oramina crebra.
5 Plaudentes manibus in laude Dei iubilamus,
Prosper & incolumis quia redditus es modo nobis,
Spretis & profugis spes unica rebus in artibus.
Ut pullus uolucris residens nido sine plumis
Cum dapibus matrem uix expectat redeuntem;
10 Sic & nostra tuum sitientia corda recursum

Vix

Edit. I

- Vix expectabant, & semper ad hunc inhiabant,
De moerore graui sperantia se releuari,
Vnde molestamur, lachrymisque per ora rigamur,
Et quia uenisti, saluet te gratia Christi;*
- 15 *Hos & conquestus nostros adtende misertus.
Sunt igitur tecti specie quidam monachali,
Dicti de milio Milienfes nomine digno,
Factis siluestres, siluestria corda gerentes:
* Qui quasi doctores discurrunt per regiones,*
- 20 *Simplicium mentes uersute decipientes;
Hoc autem temere praesumunt schisma docere,
Quod neque uir nuptus, casta quoque coniuge functus,
Et nec legitimo mulier sociata marito,
Vnquam saluentur, nisi primum dissociantur,*
- 25 *Et quae possideant disiuncti cuncta relinquant.
Hoc quia sit falsum, legale probat documentum,
Nam cum fecit Adam Deus, uxorem dedit Euam,
Instituitque duos uelut uno corpore iunctos
Lege maritali, mentisque fide sociali,*
- 30 *Ad genus humanum procedere multiplicandum:
Ne fierent in eis defectus posteritatis.
Dicit & humanae stirpis factor Deus ipse;
A se coniunctum solui non posse per ullum.
Praeceptoque pari mandat sententia Pauli,*
- 35 *Vt uir ad uxorem seruans quem debet amorem,
Christus ut ecclesiam, sincere diligat illam;
Ac, uelut una caro maneant in foedere charo.
Multae sunt aliae nouitates, dognata, sectae,
Dando fel in melle, quas grex docet & colit ille.*
- 40 *Quas quia sunt uanae, piget & pudet enumerare.
Quae rogo, de monachis Milientibus haud stupet auris?
Illorumque loqui cui non sint facta pudori?
Aut ea quis referens non sit frontosus & amens?
Attamen hi tales simulant se spirituales,*
- 45 *Quum tantum uisi mox inclamentur iniqui,
In quem doctorum non est despectus eorum,
Se praepoentes in dogmatibus meliores.
Hi domini Papae testantur nomen inane,
Sceptringeroque tui faciunt opprobria iuri,*
- 50 *Ac uos iudiciis usos profitentur iniquis:
* Ambos damnandos & ab ecclesia remouendos.
Atque (quod est grauius, & quod timide recitamus)
Affirmant cunctos sibi per famulamina iunctos,
Aut quibus alloquium sit uel communio tecum,*
- 55 *Torquendos flammis aeternae perditionis,
Ni cito poeniteant (Caesar) tua, teque relinquant.
Spernunt in tantum rectores ecclesiarum,
Vt per eos aliqui penitus renuant benedici,
Et quaecunque gerant, statuunt, doceant, ea spernant:*
- 60 *Quodque nefas factu, quod & est miserabile dictu,
Tam grauis in clerum turgit contemptus eorum,
Vt nolint Missas audire per hunc celebratas,
Nil diuinorum quaerentes officiorum,
His sacris illum dicentes haud fore dignum.*
- 65 *Dedecus heu magnum rectoribus ecclesiarum,
Talia de terra qui non curant abolenda.
Hi quoque semiuiri, turpes, molles, uice plumbi
Dissimiles auro fornacis in igne probato,
Quod libet, id faciunt, hoc & licitum fore dicunt,*

- 70 *Quae nolunt per se, statuunt non illa licere.
Ex toto spretis legalibus atque ueternis
Consuetudinibus, quas Abba docet Benedictus.
Hi quoque mansuescunt in uultibus & hilarescunt,
Sed sub mente dolum retinent, rabiemque luporum,*
- 75 *Fraus facit hos uulpes, lepores metus, ira leones.
Hi per tonsuras grandes, grandesque cucullos
Audent mentiri Christo, plane Pharisei,
Alba sepulchra foris, sed ab intus plena pudoris.
Nam quoniam laudis sunt percupidi popularis,*
- 80 *Dilatant tunicas sibi, magnificantque cucullos,
Tristes, pannosi, pallore superstitiosi,
Demissa fronte. Quid multa? noui sycophantae.
*Per caput abradi, terratenus & manicati,
Tanquam non uirtus monachum faciat, sed amictus:*
- 85 *Aut quasi religio pietasque notetur in illo,
Quum non induuias hominis damnet Deus ullas,
Veste sub agnina si mens etiam sit ouina.
Nam nihil agnina prodest toga, mente lupina.
Iam, Rex insignis, tibi seductoribus illis*
- 90 *Strictim detectis, & olentibus undique sectis,
Nunc quoque barbati qui sint, attentius audi.
Sunt ergo laici Milientibus associati,
Quos risus populi dedit hoc agnomine fungi,
Sunt quia prolixis barbibus ad pectora pexis*
- 95 *Deformes, hirti, reuera moribus hirci,
Barbis hircorum similes, laruis tragicorum.
Quos quia uulgaris circumfert aura fauoris,
Austera facie sunt, & tonsi caput alte,
Cautius accisis certoque tenore capillis,*
- 100 *Et sunt immensis induti calceamentis,
Amphibalis longis utentes & spatiosis.
Quos quid habere putant, submissa fronte salutant,
Gratia, pax uobis, benedicite, credite nobis,
Mille Pater noster, demandat grex tibi noster,*
- 105 *Per uenias centum uerrunt barbibus pauimentum,
Ut Domini seruos plebs mobilis aestimet ipsos.
Verum, fallaces fore se produnt & inanes,
Dum nihil est intra, quod in hisdem cernitur extra.
Foedera namque thori iungentes more priori,*
- 110 *Sollicitant taedas, immo uiolant alienas,
De se tam natis, quam natabus generatis.
Intuitu duri, uerum factis Epicuri.
Magna sed ut paruis claudamus, plurima patuis,
Hoc etiam certis dignoscitur experimentis,*
- 115 *Horum consiliis, & cartis undique missis,
*Plurima perfidiae mala saepe patrata fuisse,
Schismatis errorem totum spargendo per orbem.
Vnde super regnum nunc constat surgere regnum,
Et contra gentem bellis conflagrare gentem.*
- 120 *Vnde modo crebris dolet omnis terra querelis.
Nos quoque iam canos, aetate laboreque tardos,
In claustris alitos per uiginti quater annos,
Antiquas leges patrum, ritusque sequentes,
Fecerunt profugos, natiuo limine pulsos;*
- 125 *Dum dedignati sumus illis † associari,
Praefatas haereses sectasque sequi renuentes.
Nunc, O Romani, Rex inclite, gloria regni,
Cuius honor sceptri pertingit ad ultima saeculi,*

* pag. 116

* pag. 11

† al. affimi-
lari

Edit. I

- Talia cur pateris? cur haec finire moraris?*
 130 *Cur non, Domne, doles, nostros miserando dolores?*
Oris Teutonicis cur pullulat haec hypocrisis?
Cur, Inuitæ, tuis tardas finem dare curis?
Noueris in Christo, nisi tempore protinus isto
Concidat haec haeresis, res aduersas patieris.
 135 *Cura, labor crescent, & nunquam bella quiescent.*
Quare iudicium fac, Christo iudice dignum,
Confer opem miseris, inopunque mouere querelis.
Vnica tu nobis spes, portus & aura salutis,
Ad loca nos propere natiua iubeto redire,
 140 *Quo ualeamus ibi Domino seruire quieti,*
Vt mos Teutonicus iubet, atque pater Benedictus.
Et si sit uoti compos oratio nostri,
Oramus pro te tam nunc, quam tempus in omne.

XIV His & similibus lamentationibus fratres Laurishaimenses tum pro sua dispersione, tum pro Hirsaugiensium inuasionem coram *Henrico* Rege juniore, postquam patre e uiuis sublato ipse regni gubernacula suscepisset, grauem * suam, iustamque querimoniam deposuerunt. Vnde post mortem *Gebhardi* Abbatis Hirsaugiensis praecepto regio ex Laurissa rursum profugati, ac fratres illius honorifice reducti fuere, ut infra dicitur.

XV Quid uero ab ipso *Gebhardo* in Episcopatu Spirensi gestum sit, hic ipse uero ciuitatem Spirensis liberat donat;
 paucis dicamus: *Gebhardus in Episcopatu Spirensi constitutus*, inquit *Guilielmus Eyfengrein in Annalibus Spirensibus*, dum undique in clerum sacuitum esset, ciuitatem Spirensis, cunctaque mancipia, quae ibi habebat, Regis impulsu libertate donauit, sicque urbs, ciuesque liberi hodie usque Romano Imperio subsunt. *Trithemius in Hirsaugienſi chronico* de ipso haec commemorat: Cum continuis infirmitatum uexaretur doloribus, ita ut ad disponenda negotia ecclesiae suae penitus uideretur inutilis, consilio amicorum familiarium usus, statuit Episcopatum cum curis omnino deserere, & ad monasterium Hirsaugienſe, unde abierat, redire, ut cum quibus Abbas manere uiuus noluit, mortuus saltem perpetuo manere posset. Cumque iam ordinatis omnibus ad iter necessariis, uiam de monte *S. Michaelis Ebernsberg dicto*, antiquitus *Abrinsberg seu Arahac*, de quo in *Walthario*, X Abbate, pluribus dictum est, ubi manebat ratione Abbatiae Laurishamensis, quoniam hic locus ad ipsum monasterium ab antiquo spectabat, sedens in uehiculo conficere inciperet, rumor inter Spirenses spargitur, quod eorum Pontifex fugam inire, eosque deserere maturasset. Concurrentes ergo in multitudine copiosa, priusquam iter medium perfecisset Episcopus, eum comprehenderunt, orantes, ne se omnino elongaret ab eis, ulterius ne procederet, fortiter resisterunt. Econtra rogare multum Episcopus, ne propositum eius impedirent, coepit, neque seipſos eum diutina infirmitate eius grauare uelint. Quumque post multos ad inuicem collatos sermones eum abire nullatenus uellent permittere, * surgens unus e medio coram omnibus dixit: Nec iustum mihi uidetur, nec honestum, uiri Spirenses, Episcopum nostrum, quem Igitime suscepimus, propter infirmitatem a nobis dimittere, & Hirsaugienſis coenobii monachos cum eius aegritudine contra fraternae charitatis ordinem grauare. Eligamus ergo potius in nostra parochia locum, eius infirmitati congruum, adhibitisque ministris paucis & idoneis, uitae illius necessaria, quamdiu uiixerit, ministremus. Vnius uiri consilium placuit omnibus, & data Episcopo fide iuramenti, quod mortuum, cum Deo placuerit, ad Hirsaugiam ducerent, quem uiuum ire prohibuissent, eorum uoluntati dedit & ipse consensum. Manso itaque infirmitati eius conueniens & satis amoena inter *Rheni paludes* eligitur, quae usque in praesentem diem *Bruchsal* nuncupatur. Ibi ministris idoneis & fidelibus adhibitis Episcopum fecerunt consistere, cui omnia, quae necessaria fuerant, per eosdem ministrabant. Dehinc eodem in loco persistens, tribus duntaxat mensibus, infirmitate nimium ingrauescente mortuus

& post Gebhardi mortem ressiuntur.

ipse uero ciuitatem Spirensis liberat donat;

Episcopatum deserere intendit;

a Spirensibus decinetur;

Ibi Bruchsalae sedem figit,

et moritur.

mortuus est ipsis Kalendis Martii anno Domini MCIX, indictione I (*Philippus Simonis* in *Episcopis Spirensibus* annum ponit MCX) cuius corpus ad Hirsaugienſe monaſterium a Spirensibus iuxta promiſſionem uiuenti ab eis factam reducitur, & in maiori choro ante SS. *Petri & Pauli* principale altare cum ingenti honore ſepelitur. *Chronicon antiquum Lauriſhamenſe* male cum Spira ſepultum dicit. Sedit itaque in Episcopatu Spirenſi annis IV; in Abbacia uero Lauriſhamenſi annis circiter duobus.

ex quo Hir-
saugienſes
Lauriſſa pel-
luntur.

XVI Poſt huius exceſſum fratres Lauriſhamenſes poſt multiplices ac graues preces ac querimonias, dato ad *Bertholdum* Aduocatum eccleſiae Lauriſhamenſis exequutionis praecepto ab ipſo Rege *Henrico*, debito cum honore reuocati fuerunt, ac Hirſaugienſes aduentitii dedecoroſa uel fuga elapſi, uel eiectione, illata tamen clam ab eis ſacrario & armario reliquiarum & librorum non mediocri expilatione.

Edit. I

* Caput XXXIV

B E N N O

Abbas XXXIII.

* pag. 154

Hic monacho
Weissenbur-
genſi hic loci
ſit Abbas.

S Opita poſt mortem illa, de qua dictum, perſecutione per Hirſaugienſes Lauriſhamenſibus illata, *Benno* ex Weiſſenburgenſi monaſterio mediante, ut fertur, ſimonia, imperiali fauore Lauriſſenſi eccleſiae ſubintroductus eſt Abbas, qui in catalogo *Michaelis Gaſſen* alias *Bruno* nuncupatur. Vir tam generis nobilitate clarus, quam acrimonia ingenii ſublimis, animique conſtantia, ſapientia, ac ſcientia inſignis, & ex hoc magnae in ſaeculo reputationis.

de Abbacia
deſeruit.

II Qui poſt aliquot annos, pro morum leuitate & inſolentia fratrum ac miniſterialium, ac praecipue *Bertolſi* iunioris Aduocati conſpirantibus odiis, diruto caſtro *Winenheim* de Abbacia ſua proturbatur, corraſo in Laureſhaim & Abrinsberg, atque alibi, prout poterat, eccleſiaſtico theſauro ad Imperatorem *Henricum* in Italiam contendit. Tandem uero per *Godefridum* Palatinum Rheni Comitem (cuius ſententia momentum curiae per id temporis fuit) reſtitutionem obrinuit, promiſſa eidem omnium beneficiorum, quae ſuis diebus eccleſiae uacarent, conſeſſione.

condicionibus
monaſterio
plurimum
damnoſis.

III Quam conuentionem mirabilis & miſerabilis excepit exitus. Nam ſeptem principalia beneficia, quae uulgo appellantur *Volleben*, morte ſeptem nobiliſſimorum eccleſiae fidelium in unam perſonam *Godefridi* praedicti Comitis Palatini in breui deuoluta ſunt, & poſt ipſum ad generum eius *Welfonem* tranſierunt, maximo eccleſiae detrimento. Exinde ſiquidem militaris clipeaturae, ſcilicet *Hereſchilt*, integritas conſuſa, atque in diuerſa diſtracta eſt, & eccleſiae ſtatus tam in militari frequentia, quam in re ſtipendiaria, in ſuis opportunitatibus & regalibus expeditionibus imminutus eſt, multorum ſeruitiis in unam perſonam collatis, ſolumque remanſit inane nomen domini & homini.

plures eius-
dem poſſeſſio-
nes alio ſeu-
do titulo at-
tribuit;

IV * *Benno* itaque Abbas reſtitutus, dum expulſis quibusdam fratribus aemulos ſuos acrius inſequitur, praeter cetera *Brumad* ab eccleſia ſub nomine beneficii alienauit; uicem *Bertholuesheim* ad Cellam, quae *Capella* dicitur, pertinentem, partem quoque uineae *Selewingart* in *Winenheim* Cunrado Sporilino conceſſit, Cellamque *Michlenſat* proſtigare diſpoſuit, odio uenerabilis *Libelini* Praepoſiti, qui deſtructionem caſtri *Winenheim*, eo quod cacumen ipſius montis quondam uinetis conſutum ad eandem eccleſiam aſpiceret, ab Imperatore impetrauerat: ſed antequam ad ipſum locum accederet, diuina ultione, grauiffima infirmitate in uia correptus eſt, eoque delatus, poſt paucos dies diem extremum clauſit, ſepultus ibidem, expletis in Abbacia annis circiter nouem.

* pag. 155

V Sub

Edic. I

V Sub hoc Abbate *Bennone*, anno Christi MCIX uenerabilis pater *Eppo*, monachus primum Laurishaimensis, deinde Canonicus Goslarientis, post obitum *Dietmari* Praefulis Wormatiensis, ab *Henrico V* Romanorum Imperatore Episcopus constitutus fuit, ut *Vangionum* diuersi *annales* tradunt, non anno MLXXXV, uti *Trithemius* in *chronico Hirsangienfi* scribit; atque hinc etiam liquido patet error *chronici antiqui Laurishaimensis* saepe citati, cum dicit, anno MXC inuentioni ac eleuationi reliquiarum *S. Nazarii* hunc *Epponem* tunc Episcopum Wormatiensem specialiter ad hoc euocatum Laurislae adfuisse, & caput ipsius sancti patroni populo in magna multitudine adstanti summa cum ueneratione, peroratione ad ipsos spectatores habita (quam supra anno MXC apposuius) demonstrasse: nec dum enim tunc Episcopum hunc *Epponem* Wormatae fuisse probat diploma donationis cuiusdam de anno MCVI, quo *Adelbertus II*, dicti *Epponis* in Episcopatu Wormatiensi antecessor, pagum Bodesheimensem *S. Cyriaci* Collegio Neuhusano prope muros Wormatienses offert, anno Episcopatus * sui trigesimo septimo, quod suo tempore *Bruschius* in ipso Collegio Neuhusano ipsius *Adelberti* Episcopi manibus scriptum extitisse scribit: qui Episcopus *Adelbertus* primum anno MCVIII die VI mensis Iulii mortuus, & in dicto Neuhusano Collegio in media chori parte sepultus scribitur. Itaque si illa sacrarum reliquiarum exhibitio ac eleuatio anno MXC facta fuerit, non *Epponem* hunc, sed *Adelbertum* illum, in cuius regiminis uigesimum annum incidit, adfuisse, ac demonstrasse easdem, dicendum erit. Obiit autem *Eppo* iste anno regiminis sui V, Christi uero MCXV; de quo consule *annales Wormatienses*.

*Amilii praef-
est, Eppo si
Episcopus
Wormatiens-
sis;
qua occasione
& Trithemii,
& antiqui
chronici
Laurislaensis
error notatur.*

* pag. 156

Caput XXXV HEIDOLFVS

Abbas XXXIV.

D Efuncto *Bennone* Abbate, hic *Heidolfus* ex monasterio *S. Pantaleonis* Colonienfis, obtentu pecuniae, ab Imperatore intruditur anno MCXIX. Vir nobilitate sanguinis ac diuitiis quidem clarus, sed ad regimen animarum minime idoneus; quocirca quomodo mediante simonia intrusus, ita & statim extrusus fuit.

*Vii simoniace
intrusus, ita
& statim ex-
trusus fuit.*

II Post huius *Heidolfi* depositionem, uelut quodam interregno habito, Laureshaimensis ecclesia VI annis in dispositione Imperiali fuit, uidelicet usque ad mortem ipsius Imperatoris *Henrici V* pastore destituta, non sine graui totius ecclesiae damno ac detrimento.

*Inde mona-
sterium 6. an.
Abbate fuit
destitutum.*

Caput XXXVI HERMANNVS

Abbas XXXV.

H *Henrico V* Imperatore, post imperii XIX annum, Christi uero MCXXV, apud Traiectum mortuo, ac Spirae iuxta patrem *Henricum IV* sepulto, *Hermannus* seu *Heremannus*, * ex Praeposito *S. Petri* in *Aldenmunster*, de gremio quoque ecclesiae Laurishaimensis, fauore *Adelberti* senioris, Archiepiscopi Moguntini, & *Godefridi* Comitis Palatini Rheni Abbas constituitur. Vir tum generis nobilitate clarus, tum uirtute & litterarum scientia insignis, qui ecclesiae suae optime praefuisset, quod ex initio regiminis eius quam facile potuit auspiciari, nisi eum immatura mors antetempus e medio rapuisset. Verum anno integro nec dum exacto Laurislae moritur ac sepelitur.

*Sui spem mor-
te praematura
destitit.*

* pag. 157

L

Caput

Caput XXXVII D I E M O

Abbas XXXVI.

Dum abbatiae praefuit,

Post repentinam atque immaturam *Hermanni* Abbatis mortem, anno MCXXV, eo ipso anno, quo *Lotharius* Dux Saxonicus post obitum *Henrici V* Imp. in regnum ductus fuit (cuius praecepto monasterium Laurishamense curiam *Gannitam*, & decem talenta in *Braomad* recepit, quae quondam per inuasionem Hirsaugiensium, ut supra dictum, cum aliis monasterii possessionibus ac bonis externis militibus in beneficia tradita fuerant) *Diemo* ex Laureshamensi Camerario in Abbatem electus fuit. Sub quo ecclesia plurimum sudauit, tum uariis in seruitio regali occupationibus, tum ad solennes curias crebris euocationibus, tum in Spirensi obsidione, tum contra Ducem *Fridericum* sumptuosa expeditione.

difficili ea fuit in statu.

quippe cui ipse simplicitate sua haud parum nocuit;

II Fuit hic *Diemo* Abbas nobilis quidem genere, ac eleganti ac uenusta facie, sed mansueti & simplicis ingenii, ac per hoc facile ei subrepi poterat. Nam mortuo *Godefrido* Comite Palatino, cum eius beneficia, quae quondam a *Bennone* Abbate, ut superius dictum, acceperat, ecclesiae Laurishaimensi absolute uacarent, & *Lotharius* Imperator ex his duo * tantum (nam septem erant) *Welphoni* Duci concedi rogaret, ipse uno uerbo prolapsus est usque ad irremediabile detrimentum ecclesiae: *Quicquid feodi*, inquit, *Godefridus Palatinus Comes in supremo uitae articulo de manu nostra tenuit, eo uos uestimus*. Vnde multa uel, multaque instantia tres curias uix retinuit; ex quibus *Ruot* fratrum infirmitorio, *Wibilingen* & *Ottinkeim* usui praebendario assignauit. Sed *Ottinkeim* postmodum mutuata pecunia loco pignoris exposuit, profectus Romam ad generale concilium *Innocentii II* Papae, quae postea creditori in beneficium concessit. *Wibilingen* quomodo alienata sit, post liquebit. *Ruot* in dispositione fratrum permansit.

* pag. 152

austrem Weinheim quidem reaedificat,

contra uero plures eorum huius possessiones aliis fiduciaris iure addidit.

libros pretiosos, aureamque crucem expignerat,

moritur apud Brixiam.

Haec inter Spira bis obsequia,

III Hic *Diemo* Abbas castrum *Winenheim* ob tuitionem ecclesiae reaedificauit, fundumque (quia fratrum in *Michlenshat* erat) tradito uico *Mannbach* cum omni iure, huoba quoque in *Kirschhusen* redemit. Inter haec idem mansueti & simplicis (ut praedictum est) ingenii, & qui ecclesiae suae forsitan consultius prospexisset, si peruersorum hominum, quae sua, non quae Dei sunt, quaerentium, tabe infectus non fuisset, consilio familiarium & amicorum gratia corruptus, uicos *Cellam* & *Husen*, itemque alium *Cellen*, teloneum cum plurima parte decimae in *Michlenshat* & *Morlebach* beneficiauit, teloneum in *Winenheim*, & partem agri dominicalis in castrense beneficium; itemque *Mulnen*, aliaque alibi sparsim ac dispersim distribuit. Praeterea *Bertolfo* Aduocato, orta inter ipsum & Episcopum Spirensis *Sigefridum* Comitem de Leiningen inexorabili guerra (per quam etiam Laurishaimensis ecclesia miserabiliter rapinis & incendiis profligata est) tres libros auro & argento, gemisque pretiosis exornatos, crucem quoque auream in uadis exponenda concessit, quae tamen neuter eorum redemit. Ex beneficio eiusdem *Bertolfs*, quod ei uacauerat, curiam *Luitershusen* solam in manu ecclesiae * retinuit.

* pag. 153

IV Habito tandem generali illo concilio sub *Innocentio II* Papa, de quo supra, Roma digrediens, Veronae languore correptus, apud Brixiam (quae ciuitas Tridentinae uallis est) ex hac uita decessit, anno regiminis sui XIV, Christi uero MCXXXIX; ibidem in latere matricis ecclesiae ad limen meridiani introitus tumulatus.

V Sub hoc Abbate anno MCXXXVIII, dum *Lotharius* Imperator natiuitatem Domini in Herbipoli celebraret, *Conradus* Sueuorum Dux, *Godefridi*

ANTIQUARI
An 1 Godefridi Comes Palatini
Laurishaimensis curiam
Spira obtinuit, Sigefridus
usque uenit. Lotharius
duces reges abbas. S
ad Kalend. Januarii cano
Sueuorum Ducibus tunc
abbas, ut impens & m
ne armis decimus, nocte
non Principis, annis de e
ingeni usque persequitur
causis caput. Conrad
fuge, intercessit tamen
Causas cum tunc Frider
re despectu Mogunt
derunt. Haec Spirensis
Dux illa expeditione plur
uultu caritatis
VII Anno Domini
Laurishaimensis tunc nati
uitatem, regis *Diemo*
Abbatem tunc, Mog
mantem, *Diemo* de
Curiam Curiam con
Dux abbas tunc tunc
derunt habebat in ip
VII Eodem anno
tunc ac possessionem
phani in tunc abbas
caput de quo tunc
tunc in Walden,
et tunc
Abbas Laurishaimensis
tunc, quod ipse *Diemo* L
uultu, & generalis fratrum
fuerunt conuentionem fieri
tunc tunc & fratrum
tunc, tunc tunc
fuerunt, quae uultu
uultu uultu uultu
Erat tunc fratres tunc
plurimum, & tunc in uultu
uultu persequentes, quae
per suo ex tunc, & tunc
tunc tunc *Diemo* tunc
tunc, in tantum fuerunt
tunc ipse tunc tunc
tunc in uultu tunc, & tunc
tunc tunc tunc ex ipse
tunc, tunc tunc
tunc tunc, quod a
persequentes tunc tunc
pro Curiam tunc fratrum
tunc tunc tunc tunc
tunc tunc tunc, tunc
tunc tunc tunc tunc
tunc tunc, & tunc tunc

Edit. I

Godefridi Comitis Palatini ope adiutus, exercitum collegit, hostili manu Rhenenses ciuitates inuasit, ab Idibus Augusti ad Kalend. usque Nouembr. Spiram obsedit, **Sigefridum** Praefulem urbe pulsit, eo, quod **Lotharii** partes foueret: uerum **Lotharius** Spiras obsidere denuo cum deliberaret, obsidibus receptis abscessit. Sed sequenti anno MCXXIX ab Idibus Iulii usque ad Kalend. Ianuarii eandem urbem obsedit, eo, quod **Friderico** & **Conrado** Sueuorum Ducibus faueret, milites selectos DC & amplius ultra Rhenum adducit, ut impetus & irruptiones **Friderici** Ducis praecaueret. **Fridericus**, uir armis strenuus, nocte quadam in castra irruit, quem **Henricus** Bauarorum Princeps, armis & equitatu instructus, in fugam compulsum, ad Gröningen usque persequitur. Nemetum Augusta plurima murorum disruptione arietibus capitur. **Conradus** hostis Sueuus ad Iudaeorum coemeterium confugit, interceptus tamen, & a Domino **Bernhardo**, Clareuallensi Abbate, Caesari cum fratre **Friderico** reconciliatus fuit. Spirenses quoque pacifice Archipraefule Moguntino **Adelberto** seniore in gratiam Imperatoris redderunt. Haec Spirensium oblidio, ac contra **Conradum** & **Fridericum** Duces illos expeditio plurimum damni ecclesiae ac monasterio Laurishaimensi attulisse scribitur.

monasterium
multum da-
mni facit;

VI Anno Domini MCXXX, indictione VIII principalis ecclesia Laurishaimensis * iam rursus post incendium, quod anno MXC contigit, restaurata, rogatu **Diemonis** Abbatis, per quinque Episcopos, uidelicet **Adelbertum** seniore, Moguntinae sedis Archiepiscopum, **Boggonem** Wormatiensem, **Brunonem** Argentinensem, **Vdalricum** Constantiensem, & **Conradum** Curientem consecrata fuit, anno post incendium eius XLI, qui **Diemo** Abbas tunc fratribus in anniuersaria ipsius dedicationis die talentum de redditibus hubarum in ipsa uilla in perpetuum constituit.

acdes Laurif-
senfis solle-
mniter dede-
catur;

VII Eodem anno MCXXX facta est commutatio quorundam bonorum ac possessionum inter fratres Laurishaimenses & fratres ecclesiae S. **Stephani** in monte **Abrinsberg** seu **Ebrensberg**, qui alibi **mons Abrahae** nuncupatur (de quo monte, ac fundatione eiusdem monasterii pluribus dictum fuit supra in **Waltherio**, X huius loci Abbate) cuius commutationis littera est talis:

fratres quo-
que Laurif-
senfis & S.
Stephani bo-
na quaedam
inter se com-
mutant;

Sciat uniuersitas Christi fidelium, tam praesentium quam futuro-
rum, qualiter ego **Diemo** Laureshaimensis Dei gratia Abbas, quorundam
consilio, & generali fratrum nostrorum consensu, quandam rerum no-
strarum commutationem fecimus, quae utilior uidebatur & nobis & ec-
clesiae nostrae & fratribus. Maioris igitur ecclesiae fratres, scilicet Lau-
resham, uineam dederunt, quam in uilla **Hanscuesheim** habebant, illam
scilicet, quae uulgo uocatur **Dalwingart**, quae etiam per manus eiusdem
uillae uillici colebatur, & in seruitium eorundem fratrum impendebatur.
Econtrario fratres minoris ecclesiae, quae uocatur **Abrinsberg**, ad S. **Ste-
phanum**, **V hubas** in uilla **Sahffenheim** maiore reddiderunt, **XVI** uidelicet
uncias persoluentes, quas **Domnus** **Anshelmus** pia memoriae Abbas ex pro-
prio suo exemit, & eidem ecclesiae pro anima sua contradidit. Hoc au-
tem coram Domino testificamur, quod praedicta uinea, quando trade-
batur, in tantum fuerat annihilata & deuastata, ut nec dimidia ama-
uini possit inde extorqueri. Ad hoc etiam ne fratres nostri defectum praebendae sentiant, * & ne uillici quiddam querimoniae amplius inferant, decimationis partem ex iustitia nostra in monte, qui cognominatus est **Mulenberg**, addidimus: quae singulis annis, quando minus est, plus quam carradam, quando autem maius, plus quam duas uel etiam tres persoluit. Quoniam uero decimatio eiusdem uineae ab antecessore nostro **Geroldo** Abbate fratribus, qui etiam sunt in **Abrinsberg** in superiori monasterio prius beneficiata fuerat, ex alia, quae ad mensam nostram adhuc pertinet, uinea, scilicet **Butenstal**, decimationem simili modo concambitam cum eiusdem fratribus assensu eorum benigno extorquebamus, & ita omnia in unum contracta praenominatis fratribus

* pag. 161

(ut dictam est) dono donauimus. Vt haec autem commutatio firma sit & inconuulsa, primum confirmata est coram fratribus in Capitulo; deinde apud praefatam uillam Hantschuesheim coram Aduocato & uniuersa familia in placito. Et quia commune fratrum fuerat consilium, & ex utraque parte utilitas, placuit eandem confirmationem litteris per ordinem conscribi, & sigillo S. Nazarii insigniri. Huius uero rei testes sunt Diemo Abbas, & de monachis Diemo Camerarius, Wezel Praepositus, Burkardus Decanus, Erinbertus Portarius, Marquardus, Gerlach, Diemar, Ludewicus, ceterique per ordinem. De laicis autem Cunradus Aduocatus. De seruientibus Arnoldus, Rumhardus, Gernod, Hartbertus. De familia Hildebertus, Marcolfus, Anshelmus, Ebbo, Reginbodo, item Marcolfus, Hildibertus, Bobbo, Diepoldus, & alii plures. Aeta sunt autem anno dominicae incarnationis MCXX, regnante Lothario Romanorum Imperatore Augusto. Marquardus solo nomine monachus scripsit haec feliciter, Amen.

Anshelmus
quidam Cel-
lam Neuen-
burg statuit.

VIII Temporibus huius *Diemonis*, circa annum Christi MCXXXIV, quidam Dei famulus, nomine *Anshelmus* (non Abbas huius loci, ut sub anno MXLIV in chronico Hirsaugiensi *Tritheimius* male notat, qui error supra in *Anselmo* Abbate fufius est refutatus) uir religiosus admodum ac locuples, Cellam *Newenburg*, prope oppidum Heidelberg, in dioecesi Wormatiensi initiauit, ecclesiæque constructa in honorem *S. Bartholomæi* * Apos-
toli eandem consecrari fecit: habitaculis item Deo inibi seruientibus
apparatis, res & possessiones, quas poterat, eidem loco contulit: quæ postea
prouidentia Domini *Henrici* Abbatis aucta & meliorata sunt, ut suo loco
diceretur.

Caput XXXVIII
BALDEMARVS

Abbas XXXVII.

Simeniace
Abbatiam
adipiscitur

L *Othario* Imperatore in Italia defuncto, *Cunradus*, *Henrici IV* Imp. ex sorore nepos, habenas regni sortitus est. Per quem, interiecto post obitum *Diemonis* Abbatis integro & semis anno, *Baldemarus*, *S. Ferrutii* in *Bleidenstat*, Moguntinae dioecesis, Abbas, simoniaco, ut aiunt, obtentu *Laurishaimensem* ecclesiam inualit, non postulatus, multo minus electus. Qui prima fronte fratrum ac ministerialium, *Bobbonis* quoque Comitis & Aduocati obliquis exceptus odiis, regali insuper offensione (quem promissis ex parte frustraerat) incendio praebente fomitem, in praesentia *Theotwini* Cardinalis, Apostolicae sedis legati, criminaliter accusatus, & necdum anno uertente canonico iudicio depositus fuit. Cuius depositionis ac priuationis sententiae tenor est talis:

qua anno
nonam uer-
tente exister

Theotwinus *Dei gratia S. Ruffinae Episcopus, Apostolicae Sedis legatus*, Baldemaro *Abbati de Blidenstat spiritum humilitatis & obedientiae*. Quoniam contra sanctorum patrum instituta Lorscheim Abbatiam occupasti, & de pluribus enormitatum capitulis apud nos accusatus, statuto die & loco uocatus, nec uenisti, nec canonicam excusationem misisti: consilio & iudicio religiosorum uirorum, te praefata dignitate priuauimus, & ipsius Abbatiae monachos, clericos, & laicos a tua subiectione, fidelitate, & obedientia liberauimus & absoluimus. Mandamus itaque tibi, & ex parte Domini Papae praecipimus, ut de *praedicti loci * pag. 161 administratione & praelatione de cetero te non intromittas, eiusque res & personas inquietare, inuadere, uel molestare nullatenus praesumas. Durum est tibi contra stimulum calcitrare &c.

с. 117

II Hic *Baldemarus* castrum *Winenheim*, in quo tunc regale praesidium

Edit. I

dium fuerat, data pecunia, uidelicet LXX libris, ecclesiae restituit; pro qua postmodum ex Abbacia deiectus, curiam *S. Nazarii* Moguntiae sitam, cum suis pertinentiis falso pignoris nomine locauit. Quam *Diedericus* filius eius (inquit *chronicon antiquum Laurishamense*) cum quibusdam portae decimis deinceps uiolenter detinuit.

Weinheim
monasterio
restitu.

Caput XXXIX FOLCNANDVS

Abbas XXXVIII.

Deposito *Baldemaro*, interiecto circiter unius anni spatio, *Folcnandus* Baldemaro ex Praeposito *S. Petri* in *Aldenwünster*, fratrum uotiuua concordia, Abbas constituitur, uir studiosissimus, & tam in diuinis scripturis, quam in saecularibus litteris egregie doctus. Quem *Baldemarus* adeo apud sedem Apostolicam infectatus est, ut nisi utriusque partis allegatio, & totius causae retractatio Moguntino Archipraefuli *Henrico* Apostolica auctoritate delegata, in tumultuariæ appellationis remedio, ex consilio Regis *Conradi*, in praesentia quoque ipsius apud *Kelsterbach* praeuenta fuisset & interrupta, *Baldemaro* rursus cornua increuissent. Appellationis haec fuit forma:

Baldemaro
surrogatur;

a quo dum
impetitur,

ad Papam
prouocat.

Ego *Folcnandus Laureshamensis Abbas* appello praesentiam *Domini Papae*, & inuito ad audientiam eius *Baldemarum Blidinstadensem Abbatem*, responsurum ibidem in festo *S. Andreae*, de dilapidatione rerum *Laureshamensis monasterii*, de falsa calumnatione suae depositionis, & meae ordinationis, de subreptitiis literis, quas a Domino Papa per mundatitium mendacium obtinuit, & aliis, de quibus a me interpellabitur.

* pag. 164

II * Multis igitur hinc inde conflictationibus in Romana curia habitis, tandem dictante iustitia *Baldemarus* a *Laureshamensi* Abbacia peremptorie decifus, & a *Blidenstatensi* pro tempore suspensus fuit, *Folcnando* canonice a *Caelestino* Papa confirmato.

qui causam
decidit,

III Quoniam autem *Folcnandus* a *Baldemaro* coram *Caelestino* Papa de simonia infimulatus erat, expurgationis eius sententia religionis personis hoc modo decreta fuit:

simul tamen
de crimine
simoniae, cui
us inculatus
erat, certis
delegatis in-
quiere iubet.
† Ebrach *

Caelestinus Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis *Folmaro Hirsaugiensi* & *Adam in † Ebera Abbatibus*, salutem & Apostolicam benedictionem. Veniens ad sedem Apostolicam *Baldemarus Abbas Laurishamensis Abbaciae*, ad quam se regulariter electum fuisse assererat, & exinde absentem & sine iudicio spoliatum esse, conquirebatur, restitutionem postulauit. Verum cum uenerabilis fratris nostri, *Theodowini S. Rufinae Episcopi* attestatione, & multorum discretorum uirorum literis cognouimus, quod *Baldemarus* ad discussionem causae suae, & obiectis respondere noluit interesse, & a regimine Abbaciae *Laurishamensis*, ad quam absque Romanae ecclesiae auctoritate translatus fuerat, abstinere: & illam, ad quam illicite transierat, ei abstulimus, & ab altera, quam primum habuerat, eum suspendimus. Ceterum quoniam frater ille, qui in regimine *Laurishamensis Abbaciae* substitutus est, de crimine simoniae apud nos est diffamatus, & nos tantum crimen indiscussum praeterire non possumus, nec debemus; per praesentia uobis scripta mandamus, quatinus si personae apparuerint, quae de simonia ipsum canonice impetant, congruo loco & tempore, utraque parte ante uestram euocata praesentiam, causam diligenter audiat, & sine canonico terminetis. Alioquin idem frater quinta manu religionis personarum de tanto crimine se expurget. Quod autem a uobis exinde factum fuerit, de electione quoque

L 3

& modo

& modo electionis, & utilitate personae, ueritatem nobis significare minime differatis, ut tunc ueritate plenius cognita, quod ad honorem Dei faciendum fuerit, auctore Domino faciamus. Data Lateranis IV Non. Ian.

Edit. I

a Papa Lu-
cio II pro
Cella Neuen-
burg priuile-
gium impe-
trati;

IV * Defuncto Caelestino Pontifice, hic Folcnandus Abbas a suc-
cessore eius Lucio II priuilegium de Cella Neuenburg accepit, cuius initium
tale est:

* pag. 165

Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Marquardo
Praeposito ecclesiae S. Bartholomaei de noua ciuitate, eiusque fratribus
tam praesentibus quam futuris, regularem uitam professis, in perpetu-
um. Ad hoc &c.

Folmaro,
Abbati Hir-
saugienfis, se
purgat.

V Defuncto postmodum etiam Lucio Pontifice, litterae Hirsaugien-
sis Abbatis Folmari ad Eugenium Papam, Lucii successorem, de expur-
gatione Folcnandi Abbatis Laurishaimensis super crimine simoniaco, quo
apud sedem Apostolicam diffamatus fuerat, tales fuerunt directae.

Domino Papae Eugenio, uiro Apostolico, Folmarus qualiscunque
minister Hirsaugienfis, cum subditis sibi fratribus, ex affectu debitam
obedientiam, & deuotissimam seruitii & orationis instantiam. Sicut ex
litteris beatae memoriae Caelestini Papae percepinus, Dominus Folcnan-
dus Laureshamensis Abbas de crimine simoniae apud sedem Apostolicam
erat infamatus; pro qua causa canonice discutienda tam nos, quam &
Abbatem Eberacensem Adam, mediatores & iudices constituit ipse Do-
minus Apostolicus. Ad quod praeceptum exequendum dies & locus de-
signatus est fratribus ipsius ecclesiae, contra Abbatem suum quicquid pos-
sent in praesentia nostra deferendi, & ipsi Abbati ad huiusmodi obiecta
respondendi. Aderat in hoc conuentu praedictus Abbas Eberacensis cum
alio Abbate eiusdem Ordinis, aderant nobiscum duo fratres nostri, Ab-
bas de Ottenheim & Abbas de Gotesaugia, cum aliis fratribus, aderant
etiam legati Spirensis Episcopi. In quorum omnium conspectu & auditu
cum nullus aliquid sibi obiiceret, ipse Abbas cum quinta manu fratrum
suorum probatissimorum se expurgauit, neque pecunia neque beneficio
introitum suum in aliquo commaculasse. Superuenit etiam ipsa die le-
gatio Domini Regis cum litteris ipsius in eadem uerba, nihil unquam
praemii se accepisse, quam firmiter attestantibus. Huius rei testimoni-
um dignum duximus ad aures sancti * Apostolatus uestri * deferre; *
quem & cupimus hoc rescire, quia de possessionibus uel thesauris eccle-
siae, quos inuenit, nihil unquam distraxit aut minuit, sed semper am-
pliare & augmentare studuit. Unde & homines saeculares infestos cer-
nitur habere, qui semper solebant in suos usus res ecclesiae distrabere.
In hoc ergo testimonio cupimus eum sanctae paternitati uestrae esse com-
mendatum, ut quia etiam iuxta ammonitionem nostram conuersationem
suam meliorauerit, & fratrum suorum, sentiat se ab Apostolica aucto-
ritate confirmatum, & contra omnes aduersantes sibi sub tuitione B. Pe-
tri defensum &c.

* pag. 166

Fridestorf &
Ramershou-
en recupera-
ti;

VI Folcnandus igitur Abbas, compositis in pace rebus, & in sede
sua abbatiali confirmatus, ad dispositionem ecclesiae Laurishaimensis uigilem
intendit oculum: unde & inter cetera curias Fridestorf & Ramershouen
diu ablatas, multo labore & industria, regali auxilio recuperauit; quae ta-
men post mortem Regis Conradi a suis possessoribus rursus inuasa sunt; ne-
que deinceps, licet ab Henrico Abbate instantissimis studiis laboratum fue-
rit, recolligi potuerunt, apud Imperatorem Fridericum praeponderante
magis saecularium gratia, quam iustitia. Extant super hoc praeceptoriae
litterae Cunradi Regis, quibus praefatis curiis Laurishaimensem ecclesiam
reuestiri praecepit, sed frustra emissae. Earum tenor est talis:

repe Conradi
III Caesaris

Cunradus Dei gratia Romanorum Rex, A. Comiti de Saphenberch
gratiam suam & omne bonum. Frequens ad nos fidelis nostri Folcnandi
uenera-

ANTIQUARIUM
I. In nomine domini Amen. Quod praedictus quidam
monasterium Ratisbonense, per antiquum quod
experiuntur tunc per pro-
prie uoluntate praepositi
vix materia, praepositi
dicti Abbatis & monacho
an de iustitia relictis et
erant, quod eadem nulli
disponere uoluerunt et
praedicti nostri Lodouici
et, eandem possessionem ad
pertinere etc.

VII. Sed tam Lauri-
shaimensis uero ad illi tem-
porum monasterium, quod
dictum quidam ecclesia
dictum monasterium habere
fuit, ac subditum dictum
dictum, Woldinger, & Gung-
uere ecclesiam sunt in eadem
dictum illi, quod alio die
recuperat, quae de praedicti
in ecclesia uere habentur
ita, ut bene digna regu-
latione, libere, cum
III. Sicut Fridestorf.

VIII. Non minus
aggressi, Folcnandus A-
bas, de iustitia praepositi
regali alio conuenit pra-
dicti monasterii, cumque illi
monasterio praedictae ecclesiae
nominis in possessionem pra-
misi. Substantiam eorum ita
condidit, & illi monasterio
fecit.

IX. Fuit tunc tunc
modo in eadem tempore
legimus ecclesiam Lauri-
shaimensem, ex hoc mona-
stio principali in ipso co-
loquuntur.

X. Sub huius patris &
eius nomine, et laico mo-
nasterio tunc uenerunt et
tunc tunc tempore regnerunt
quoniam, uti clunibet uen-
tibus, tunc huius cum
dictum monasterium, nemine
uoluerunt uenire. Decimus
natus, & dictum in Henrici
nominis tunc non petio
dicta eadem uenerunt be-
nuerunt.

Edit. I uenerabilis Abbatis & monachorum Laureshamensium querimonia perlata est, quod praedia quaedam ad cottidianam ipsorum praebendam pertinentia, uidelicet Rameshouen & Fridelstorf, in quibus tu Aduocatus existis, per uolentiam quorundam ipsis monachis auferantur. Super quo experientiae tuae per praesentia scripta mandamus, & sub obtentu gratiae nostrae praecipimus, quatenus postposita totius excusationis uel morae materia, praenominatas possessiones ad manum & potestatem praedicti Abbatis & monachorum recolligas, nec aliquam de cetero uolentiam de cunctis redditibus eis inferri permittas. Quod si iidem inuasores dixerint, quod easdem uillas a nobis & a regno habeant, tu nihilominus in dispositione monachorum eas esse facias, quemadmodum * in praesentia praedecessoris nostri Lotharii, ac postmodum in nostra manifeste probatum est, easdem possessiones ad proprietatem & beneficium regni nullatenus pertinere &c.

* pag. 167

VII Sed cum Laurishaimensis ecclesia innumeris ac diuturnis calamitatibus usque ad id temporis prorsus attrita fuisset & exhausta, ut seruitio centum marcarum, quod regiae Camerae singulis annis ex eadem (sicut & aliis quibusdam ecclesiis) iure antiquo inferebatur, absque maxima sui destructione minime sufficeret, *Folcnandus* communicato fratrum, ministerialium, ac fidelium suorum consilio, tres Abbatiae curias, uidelicet *Oppenheim*, *Weiblingen*, & *Gingen*, regiae potestati in concambium tradidit, atque ecclesiam suam ab eiusdem seruitio immunem perpetuo reddidit, modicum id, quod adhuc deinceps exinde mensae Abbatis soluebatur, assignans, exceptis his, quae de praedictis uillis homines seu ministeriales Laurishaimensis ecclesiae iure beneficali ab antiquo possidebant; quae idcirco Rex remisit, ne forte dignitas regalis Abbatiae militari clipeo, qui uulgo *Heerschilt* dicitur, subtraheretur. Haec facta sunt anno Christi MCXLVII, III Kalend. Februarii.

ut monasterium immunitate redderet, Regi tres curias tradidit,

VIII Non multo post *Conrado* Rege Hierosolymitanam expeditionem aggresso, *Folcnandus* Abbas ad Remense concilium ab *Eugenio* Papa euocatus, ab eodem priuilegium obtinuit, tum de ecclesiae suae libertate, tum de regalis illius concambii praedicti stabilitate. Fratrum autem per omnia consulens utilitati, tanquam fidelis dispensator & prudens, ne ex huiusmodi concambio praebendae defectum aliquem contraherent, quasdam speciales eis donationes in supplementum praebendarum elargitus est, quas & scripto confirmauit. Sustentationi item fratrum in *Altenmunster* decimas in *Rorheim* contulit, & *libros moralium* in *Abrinsberg* priuatus adhuc conscribere fecit.

quam rem *Eugenius* Papa confirmauit.

* pag. 168

IX Fuit homo mirae continentiae, & plane uir consilii summi, si modo in meliora tempora incidisset. Multis tandem uirtutibus, cum annis septem ecclesiam Laurishaimensem optime, prudentissime, ac utilissime administrasset, ex hoc mundo ad superos abiit anno circiter MCL, in ecclesia principali in ipso occidentali introitu, in latere exeuntium dextro, sepultus.

multis eluxis uirtutibus.

X Sub huius patris *Folcnandi* regimine quidam Dei famulus, *Adelbertus* nomine, ex laico monachum induens, templum Laurishaimense, tum paruitate tum uetustate dignitati suae minime respondens, Deo cooperante renouauit atque augmentauit, & fornicibus, abridibus, fenestris, laqueatibus, tecto plumbeo uenustauit. Praeter haec etiam fratrum utilitati consulens, duas huobas cum area in *Winenheim* sitas, multa pecunia ab heredibus comparatas, itemque curiam cum uineis in *Heppenheim* ipsorum uictualibus adiecit. Decimas etiam in *Winenheim* cum molendino dominicali, & decimas in *Hendscubesheim*, ne beneficiarentur, ab ipsis hi antium faucibus dato pretio redemptionis extraxit, aliisque compluribus circa eandem ecclesiam beuemeritis memoriam in benedictione promeruit.

dum regimen tenuit, *Adelbertus* quidam aedem Laurishaimensem ad maiorem decorem reuocauit, & fratrum fortunas auget:

XI Per

quod & Billungus de Lindenfels facit,

XI Per idem tempus *Billungus* uir nobilis de *Lindenfels* ecclesiam in uico *Cella* cum uinea proprietatis suae & parte montis *Hemmingesbergk*, quae contra eundem uicum respicit, quamque Abbas *Folcnandus* ad nouellandum concesserat, fratrum *Laurishaimensium* usui tradidit, & ut eorum prouidentia tribus in hebdomade diebus in eadem ecclesia diuina celebrarentur, instituit. Eius donatio talis est:

Notum sit caritati omnium fidelium, ad praesens & in posterum, quod quidam Dei famulus, nomine *Billungus*, & uxor eius pro se, suisque parentibus, ac posteris, tradiderunt Deo & S. Nazario de suis possessionibus in uico *Cella* ecclesiam in proprio domate fabricatam, tribus iugeribus nunti & una curte dotatam; ea nimirum ratione, ut eis superstitibus unciam in nativitate Domini annuatim inde persoluant, & post obitum eorum ipsa ecclesia cum suis appendiciis ad locum istum * omni inre pertineat, ita tamen, ut Prior, aut aliquis fratrum, cui ipse iniunxerit, in eadem ecclesia diuina ministeria tribus diebus in hebdomade peragat. Idem ipsi Deo deuoti dederunt nobis in *Pelinsheim* in proximo monte quoddam nouale, X argenteos quotannis, quoad ipsi uixerint, persoluens, & post eorum excessum omni integritate ad nos pertinens, ea conditione, ut annualis census, qui de utrisque donationibus eis uiuentibus soluitur, ad confectiorem cerei singulis annis determinetur. Haec traditio facta est regnante *Cunrado Rege secundo*, tempore *Henrici Maguntini Archiepiscopi*, sub *Domino Folcnando Abbate*, ipso praesente & ceteris fratribus, coram probatis & subnotatis testibus, uidelicet ipse *Folcnandus Abbas*, & *Decanus Hunfridus*, *Adelradus*, *Marquardus*, *Vdalricus*, & item *Vdalricus*, monachi. De Nobilibus, *Bobbo Comes*, *Bertholfus frater eius*, *Magenes*, *Cunradus*. De seruitoribus, *Cunradus*, *Bertholfus*, *Craft*, *Dragebodo*, *Gifelherus*, *Diedericus*, & de plebe quam plurimi.

qui etiam inter fundatores monasterii Brunbach numeratur,

XII Hic idem est *Billungus* de *Lindenfels*, qui una cum *Erleboldo* de *Krensheim*, *Sigbodone* & *Acebodone* fratribus de *Zimbern*, fundum dedit pro fundatione & extructione monasterii uirorum *B. Mariae* in *Brunbach*, Ordinis *Cisterciensis*, dioecesis *Herbipolensis*, quod anno Domini *MCLVII*, indictione *V*, *XVII Kalend. Iunii*, iubente, ordinante, atque procurante *Arnoldo* *Moguntinae* sedis *Archiepiscopo* initiatum fuit, uti ex fundatione ipsius colligitur, & uersus antiqui in ipsa ecclesia parieti inscripti docent, qui sunt:

Primitus hic uere *Brunbach* fundumque dedere
Quatuor inuicti uenerando semine dicti,
Primus *Billungus* de *Lindenfels*que, secundus
Est *Erleboldus* de *Krensheim* sic uocitatus,
Atque *Sigeboddo* ac *Acebodo* duo fratres
De *Gimbern* fati, praecelso sanguine nati.
Quisque teris fundum, cupiens hic linquere mundum,
Qui tibi donare, pro dictis saepe precare.

& primum Laurensiam beneficium,

XIII * Magna profecto in Deum pietas, & in Christi pauperes, Deoque seruientes deuotio ac reuerentia in hoc *Billungo* uidetur illuxisse, dum loca sacra ac Deo dicata ita sua munificentia prosecutus est, in iisque cultum diuinum augmentare studuit. Sed uideamus, quid *chronicon Laurishaimense antiquum*, recensitis eius beneficiis ac piis oblationibus, praeterea de eodem recenscat. Hic *Billungus*, inquit, cum in oppressione *Laurenensis* familiae modum excesserit, eo tamen uel solo cum uillico iniquitatis laudandus est, quod de rebus *Domino* fraudulenter subtraçtis in aliquo pro se prudenter fecit. Vnde apparet, illum prius ecclesiam *Laurishaimensem* uiolentia ac iniuriis affectisse, eamque rebus ac possessionibus spoliassse. Sed

Edit. I

pag. 169

pag. 170

Edit. I Sed pergit de eodem citatum *Chronicon*: Cum hoc Billingo, ait, ob meritum & uindictam S. martyris sui Nazarii Deus ultionum libere egit, itemque in ceteros sui similes, qui populum Dei humiliauerunt, & hereditatem eius uexauerunt, extendit manum suam in retribuendo. Nam ferme biennio mutus & elinguis, ac dira omnium membrorum paralyti contractus, carne iam praemortua, solo spiritu palpitans, dedecorose tandem & intestatus exspirauit. Eberhardus de Ertbach, subito praecclusa uoce, impoenitens obiit. Burckardus de Scarra totus turgidus ac foetidus, scaturientibus quoque uermibus, ignominioso sine contabuit, omnesque tam Officiales quam Domini, qui comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem. Bertholdus siquidem Comes & Aduocatus bello turpiter uictus, ac castris exutus, tristitia periit. Bobbo liberis & rebus omnibus exheredatus, impleuit extraneos rebus suis, & labores sui sunt in domo aliena. Ipse quoque Palatinus Rheni Comes, frater Imperatoris, Cunradus, praesens eiusdem ecclesiae Aduocatus, diuinam animaduersionem sensit & expertus est.

* pag. 171

* Caput XL

HILDEBERTVS

Abbas XXXIX.

Venerabili patre *Folcnando* e uiuis sublato, *Hildeberty* quidam ex Fuldensi congregatione, tunc B. *Mariae* uirginis in *Michlenstat* Praepositus, unanimes fratrum consensu Abbas eligitur anno circiter Christi MCL, & ab *Henrico* Rege (quem pater *Fridericus* Barbatossa Hierosolymam tendens in regnum unxerat) inuestitur; sed priusquam munus consecrationis adipisceretur, sexto mense eiusdem anni moritur, & ad introitum ecclesiae in latere meridiano tumulatur.

Caput XLI

MARQUARDVS

Abbas XL.

Hildeberty ita inopinate fato functo, e uestigio *Marquardus* Praepositus S. *Petri* in *Aldenmunster* substitutus fuit electione fratrum concordante, & a praedicto *Henrico* Rege inuestitus, sed statim quoque undecimo post electionem mense mortuus est, & inter duos antecessores suos medium sepulturae locum sortitus.

II Hic omne ius ac seruitium, quod ex duabus huobis & area ab *Adelberto* in *Winenheim* conquisitis (ut supra in *Folcnando* Abbate dictum est) exigebatur, dispositioni & usui fratrum attribuit.

III Hoc *Marquardo* defuncto Laurishaimensis Abbatiae procuratio rursus ad regalem manum fuit deuoluta: unde fere per triennium fratres ad extremam redacti inopiam, tum ex annorum diutina sterilitate, tum ex procuratorum sua quaerentium ingluuie.

M

Caput

* Caput XLII

HENRICVS

Abbas XLI.

*Cum Abbatia
triennie fere
uacasset,*

Cum post repentinum *Marquardi* Praefulis obitum, Abbatiae Laurishaimensis procuratio rursus ad regalem, ut dictum est, manum devoluta fuisset, & iam triennio ferme pastore orbata steterat, unde fratres ad summam inopiam tendebant, tandem intimo corde ad Dominum clamantes, de necessitatibus suis liberati fuere.

sc eligitur.

II Ex consilio enim Regis *Cunradi* anno circiter MCLIII conuenientes in unum, super creatione noui Abbatis, concordi uoto ac unanimibus suffragiis elegerunt quendam ex monasterio Sunzheimensi, nomine *Henricum*, e nobili familia procreatum, uirum omni uirtutum genere conspicuum, & in quo natura cum gratia, quicquid hominis est, ad unguem expoliuit. Cuius animi dotes Scriptor *antiqui chronici Laurishamensis*, qui sub eodem in monasterio uixit, fusius ita describit: *Nemo*, inquit, *illo uultu gestuque gravior, moribus ornatio, grauitate modestior, seueritate temperator, in eloquio torrentior, in consiliis acutior, in negotiis expeditior, in dispensatione prouidentior, erga superbos erectior, erga subiectos subiectior, in omni denique uitae modo & ordine circumspicior fuit. Qui*

reġa uir uir
i ac forma.

frugalis,

omnibus ac-
ceptus,

pacificus.

religiosi insti-
tuti maxime
observans,

C. P. Rbenij (si uolunt) * non hoc cum ambitionis, aut turpis lucri fecisse gratia, * pag. 174

Edit. I

sed potius conseruandae religionis intuitu, & ne a se quocunque modo recollecta, alicuius imprudentia dispergerentur, quia subtractis necessariis religionis uigor subtrahitur. Proinde si quis hoc eius exemplo nititur, utatur eius & industria, quia ibi iusta usurpatur dispensatio, ubi bona sit recompensatio; & si quis inter dispensatores familiae Dei ad hoc intendit, ut fidelis inueniatur, pro minimo ducit, si iudicetur ab humano die. Illud etiam quod praescribunt, eum per introductum Comitem Palatinum iugum ecclesiae aggrauasse; si recolerent, quas minas, quas clades, quae exterminia Imperator toti ecclesiae intentauerit, quamque id ei fratrum ac ministerialium precibus uix extortum fuerit; ac demum arcuato uulnere cauterium opponens, periculum periculo lenierit, ueritati non inferrent praecidium, canonico in idem consentiente decreto, duobus malis urgentibus, quorum alterum sine altero declinari non potest, minus eligendum esse. Inde est, quod etiam castrum Weinheim, beneficio curtis Vluensheim, ab imperiali possessione & praesidio liberauit, satius arbitratus, unius uillae redditibus & pensionibus destitui, quam Castrensiu rapinis & incurfionibus totam ecclesiam perditum iri.

aduersarium
consilio non
improbando
adsumis,

Weinheim a
praesidio im-
periali libe-
rat;

III Hic a Victore Papa (qui & Octavianus) per manum Christiani Cancellarii insulam transmissam personae duntaxat suae recepit, sed eam ecclesiae suae privilegio confirmari minus integrum arbitratus est; ignarus, quis finis schisma, quod inter ipsum & Rolandum (qui & Alexander) nuper exortum in omnem ecclesiam iam tum proserpebat, excepturus esset, incertis casibus se & ecclesiam suam committere detrectans. Nam idem Victor, cum Teutonicorum & maxime ecclesiasticorum Principum fauorem & affectum expeteret, scriptis eos delenificis & promissionibus ambiens, etiam ipsi inter ceteros Cremae sua scripta direxit: cuius confirmationi licet Papiense concilium subscripserit, cum se ab eodem explicare non posset, in neutram se tamen partem prout inclinauit. Scripta autem Victoris huiusmodi fuerunt:

usum insulae
pro sua tan-
tum personae
accipit;

* pag. 175

Victor Episcopus seruus seruorum Dei, Henrico dilecto filio Abbati Laurishamensi salutem & Apostolicam benedictionem. Super deuotione & constantia, quam B. Petro & nobis exhibuisti, & super sancto consilio, quod karissimus filius noster Fridericus Romanorum Imperator Augustus ad restaurandam ecclesiae unitatem, & haeresin schismaticam refecandam, tuo aliorumque sapientum consilio dispensauit, fraternitati tuae grates referimus, orantes, ut tam beata intentio gratum Domino fortiaur euentum. Nos autem, quantum ad Apostolicam attinet dignitatem, personam & ecclesiam tuam diligere & honorare intendimus, & tantis beneficiis tuam deuotionem remunerare, quod alii ad diligendum nos promptiores efficientur, & tua nobilitas de nostra beneuolentia honoris & utilitatis accipiet incrementum. De statu & proposito nostro uenerabiles fratres nostri H. Verdenfis & D. Praegenfis Episcopi, te plenius certificabunt. Data Verratt. Non. Decembris.

IV Insulae autem concessio haec fuit:

Victor Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio Henrico Abbati Laurishamensi salutem & Apostolicam benedictionem. SS. Romana ecclesia deuotos sibi filios consueuit honorare, & Christianorum Principum, in quibus plurimum honoratur, petitionibus clementer annuere. Inde est, dilecte in Domino fili, quod ad petitionem karissimi filii nostri Friderici Romanorum Imperatoris, & ad uenerabilis fratris nostri Regenoldi Colonienfis electi preces, tibi de capite nostro mitram per dilectum filium Christianum Merliburgensem Praepositum transmittimus, & ut ea in solennibus diebus & processionibus ad honorem Dei & tuae personae utaris, auctoritate Apostolica concedimus: monentes, quatenus hoc honore, ab Apostolica sede tibi concessio, taliter utaris, ut Deus honoretur, & nos ad maiora tam tuam personam, quam ecclesiam tibi commissam libentius promouere uelimus. Cetera,

M 2

quae

quae petisti, tibi non duximus largienda, nisi tu in persona tua uenias, aut honestum nuntium, ecclesiae tuae filium, ad nostram transmittas praesentiam. Datum *Papiae* III Kalend. Martii. * Haec omnia citatus Scriptor * pag. 176 antiqui chronici.

Cellam Neuenburg in-
staurat ac
amplificat;

V Hic *Henricus* Abbas *Cellam Neuenburg*, quae quondam temporibus *Diemonis* XXXVI Abbatis circa annum MCXXXIV a religioso quodam ac locuplete *Anselmo* prope *Heidelberg* in honorem *S. Andreae* Apostoli fuerat fundata ac dotata, sed prouisorum incuria iam paene desolata erat, diuino instinctu denuo resuscitauit, & aliquantis Deo seruientibus ibidem collectis, aedificiis & possessionibus, & quibus poterat modis, non minimum ampliavit, quas donationes litteris quoque suis ad futurorum memoriam confirmauit. Hic locus postmodum anno MCXCV a *Conrado* Comite Palatino *Rheni* in coenobium monialium eiusdem Ordinis commutatum fuit, ut infra suo loco dicitur.

quae omnia
uerbis chro-
nici ueteris
firmantur,

VI Ut autem huius praememorati patris (pergit Scriptor chronici antiqui) & memoriae digni Abbatis *Henrici* quaedam probe facta, & iugis instantia circa ecclesiam sibi commissam posteris clarius liquecant, ad imitationis exemplum pauca e plurimis perstringamus, maxime his, quae circa finem uitae gessit, ad medium deductis. Cum enim prius *Cellam Niwenburg* aedificiis & praediis ampliasset, item *Abrinsberg*, *Capellae Michlinstat*, *Aldenmunster*, possessiones, quae a superioribus Praepositis uel neglectae, uel incultae, uel graui aere alieno oppressae fuerant, absolute restituisset; cumque in *Sigenheim* & *Winenheim* castro & uilla non inuenusta aedificia fabricasset, ad extremum pauimentum principalis ecclesiae eleganter strauit, conuentum fratrum & refectorium, suum quoque solarium picturis decorauit; ambitum murorum ab extremis ruinis instaurauit, pontem lapideum super fluxum *Wisgoz* multa impensa tam sua, quam *Christi* fidelium fabricauit. Demum ad imperialem curiam *Spirae* euocatus, cum pro reformanda pace & concordia inter Imperatorem & fratrem eius *Cunradum* Palatinum Comitem de *Rheno*, * multo * pag. 177 labore, multaque instantia, sed frustra, laborasset ac desudasset, praeponderantibus domesticis odiis sanitati consiliorum, in natiuitate *B. V. Mariae*, uergente iam uespere, lentis febribus correptus est, a quibus per totam hiemem excoctus, incandescente aestatis feruore uiribus corporis coepit destitui, & tum languor nullo remedio curabilis ad uiuum perdidit. Cumque per singulos dies morbus ingrauesceret, pecuniam, quam multa parsimonia & prouidentia contraxerat, idcirco ne ecclesia sua propter crebras *Italicas* expeditiones, quae ab eo exigebantur, in possessionibus suis aliquid detrimenti pateretur, beatius arbitratus, dispergere & dare pauperibus, quam post obitum suum disparti per non pauperes, & dari non pauperibus: uasa sacra, uidelicet calices honestae & formae & ponderis fabrefieri iussit, & monasteriis seruorum Dei distribuit, *Aldenmunster* scilicet & *Michlenstat*, *Hirsaugiae*, *Sunnensheim*, *Ottenheim*, *Sconaugiae*, *Bronnesbach*, *Ebersbach*, *Otterburg*, *Franckendal* duos, *Hagen*, & aliis, quae animo non occurrunt, locis. *Laureshamensi* uero monasterio calicem deauratum, baccina duo argentea, thuribulum argenteum, colam, & ampullas argenteas duas; ac praeterea auri quinque & semis libras, aestimatione uidelicet *LV* marcarum argenti, ad coemptionem sacrarum uestium, tradidit; quibus comparatae casula pretiosa *Dalmatica*, stola auro texta, item casula; cappae tres cum aurifrigiis; palla altaris cum aurifrigio, & aliae cappae minores satis copiosae; stolae sex sericae. Annulum quoque aureum cum lapide pretioso, & insuper *VI* carratas uini ueteris, & uineam in *Hemmingesbach* in anniuersario suo fratrum usui contulit. Reliquam pecuniam ecclesiis Dei in hunc modum expendit; ad *Sunnensheim* *XLV* marcas argenti in emptionem praedii. Ad *Sconaugiam* *IX* in fabricam Oratorii. Ad *Hirsaugiam* *V*. Ad *Ottenheim* *V*. Ad *Mulenbrunnen* *V*. Ad *S. Candidam* *II*. Ad *Kirchheim* * *II*. Ad *Godesaugiam* *II*. Ad *Hagen* *X*. Ad *Franckendal* *VIII*. * pag. 178

† E. & *

febre corripi-
tur;

diuersis locis
calices do-
nat;

uariis donis
acdem *Lau-
rissen*sem
affecit;

pluribus ec-
clesiis pecu-
nias legat;

Ad

Edit. I *Ad Gomersheim III. Ad Oltenburg III. Ad Eberbach V. Ad Eberaha V. Ad Bronnenbach V. Ad Lebenfelt II. Ad Mulnen II. Ad Bonlanden II. Ad Sebach II. Ad Hegenhee II. Ad Kuningesbrucgen III. Sanctimonialibus & uiduis Laureshamensibus V talenta. Pauperibus in exsequiis suis III. Ad hospitale Hierosolymitanum I. Sororibus in Bingen XXX solidos. Ad tectum ecclesiae S. Stephani in Capelen I solidos. Custodi XX solidos ad luminaria. Seruitio fratrum in exequiis suis XXX solidos. Ad tectum sepulturae suae XX solidos. Ad ecclesiam in Vraha XL solidos. Extrinsecus autem fratribus carnis suae, Si-
gewardo, Alberto, & Swiggero dedit XXX marcas. Seruientibus suis XX. Othoni auunculo suo scyphum argenteum pondo V marcarum. Item duobus Militibus, qui ei seruiant, duas scutellas argenteas. Summa igitur marcarum, quas Dei famulis erogauit, sunt CXCIII, talenta XVIII, & dimidium. Porro calices omnes erant pondo XXX marcarum; baccina, thuribulum, cola, & ampullae pondo VIII marcarum; & annulus aureus pretio duarum. Quas autem extrinsecus distribuit, cum scypho & scutellis LVII; omnes ergo CCXCI. Talenta autem XVIII & dimidium surgunt in marcas XV. Et erit omnium uniuersalis summa CCCVI.*

Frumentum & uinum, quod eo anno abundantissime prouenerat, cum his, quae ab anno praeterito more suo copiose conseruauerat, partim ab ipso distributum, partim temere distractum, partim imperiali munificentia successori suo donatum est.

*Decessit IV Kal. Octobris, hora quasi decima, anno dominicae incarnationis MCLXVII, uir per omnia consummatae felicitatis, & qui nihil unquam uel fortuitis euentibus deliquerit, in quo actus eius obfuscarentur, si solummodo iugum, quod imperialis manus ceruicibus ecclesiae imposuerat, excutere *potuisset. Quod tamen sub ipso paene computruerat a facie olei; sed post eum a Deo ingrauatum est, ut flagella mutata sint scorpionibus. Sepultus est exequiarum magnifico apparatu, praesente Palatino Rheni Comite & Aduocato ecclesiae Cunrado, fideliumque ac ministerialium plurima frequentia, in aquilonari introitu ad limen ecclesiae, loco uidelicet, quem ipse longe ante designauerat; tumulo ibidem contra spem omnium diuinitus oblato, reperto in eodem (ut pollinctores asseriebant) pontificali corpore, ex indumentorum & sandaliorum ac uirgae pastoralis indicio, incertum sane cuius nominis aut temporis.*

VII Tantum uero reuerentiae & gratiae delatum est D. Henrico Abbati ab ecclesia sua mortuo, quantum deferri solebat uiuo. Epitaphium huiusmodi tumulo eius inscriptum est, breuiter nomen ipsius, meritum, & memoriam continens:

*Hoc iacet in tumulo dolor & decus omne suorum,
Abbas Henricus, iugi prece dignus eorum,
Dic, rogo, qui transis, memor eius & hic positorum;
Anima eius, & animae omnium fidelium defunctorum re-
quiescant in pace, Amen.*

Praefuit autem annis XV, mensibus X.

VIII *Ex eo tempore (habet idem scriptor antiqui chronici) Laurishamensis ecclesia funditus concidit, eamque subinde, iuxta uaticinium Ioel, locusta, bruchus, eruca, & aerugo indefinenter comedunt, adeo ut tam spiritualibus quam temporalibus ipsius propemodum annihilatis, a planta pedis usque ad uerticem non sit in ea sanitas.*

IX Cum anno Domini MCLXIII, temporibus Henrici Abbatis, Wormatiæ in cathedralis ecclesiae sacello S. Nicolai, ipso Sancto patrocinate, crebra fierent miracula, Conradus huius nominis II, eiusdem loci Episcopus, Nicolai Ver-

matiae in-
stituta.

scopus, una cum Romanorum Imperatore *Friderico*, eiusque coniuge *Beatrice*, multisque aliis regni proceribus, magnatibus, ac uiris religiosis fraternitatem ibidem instituit ac fundauit sub * patrocinio beati *Petri* Apostoli, * pag. 188 maioris ecclesiae, & sancti *Nicolai* Episcopi, dicti sacelli patronorum; in cuius fundationum litteris praeter ceteros etiam nostri *Henrici* Abbatis Laurishamensis fit mentio.

ipse iuxta
cum fratribus
elo: at curiam
Vormatischen-
sem.

X Anno MCLX sub *Henrico* Abbate facta est locatio curiae monasterii Laurishamensis sitae in ciuitate Wormatiensi, cuius locationis littera est talis:

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Serui seruorum Dei fratres Laurishamensis monasterii uniuersis Christi fidelibus tam futuris, quam praesentibus in perpetuum. Quando in hoc uocati, in hoc positi sumus, ut honori & profectui ecclesiae nostrae, cui Deo auctore serui- mus, modis omnibus consulamus, necessario compellimur in dispositione possessionum & reddituum eius, & praesentium opportunitatibus insiste- re, & futurorum quieti ac usui prospicere. Eapropter uniuersitati omnium fidelium notum esse cupimus, qualiter nos totius Capituli nostri consilio & conuiuentia partem curtis nostrae in Wormatia certis limiti- bus a reliqua determinatam, Wernhero honorato & spectabili uiro sub annua pensione locauimus, ita duntaxat, ut ipse suique heredes eam bona fide & iusto hereditatis titulo possideant, & in festo S. Remigii XX solidos Wormatiensis monetae exinde nobis annuatim persoluant. Quod si praefixos terminos quocunque modo uel ingenio transgressi fuerint, siue praetaxatam pensionem condita die uel certa intra XIV proximos dies soluere neglexerint, hereditatis ipsius iure & titulo perpe- tuo careant, & praecisa omni repetitione, nullum de cetero ad ipsam recursum habeant. Verum ut huius facti memoria imposterum commen- dabilis prouideatur, nullaue deinceps praescriptione siue in deterius per- mutatione rescindatur, cartulam hanc, utriusque partis munimentum & cautelam, unanimi consensu & subscriptione exinde confecimus, & ec- clesiae nostrae sigillo, ut infra uidetur, roborauimus, confirmante hoc ipsum idonearum atque probabilium personarum oculata fide & testimo- nio. Quorum haec sunt nomina: Cunradus Wormatiensis Episcopus, Henricus Laureshamensis Abbas, * Nibelungus Vicedominus & Praeposi- tus S. Pauli, Sigefridus Praepositus S. Petri, Cunradus Praepositus S. And- reae, Cunradus Praepositus S. Cyriaci, Henricus Decanus maioris eccle- siae, Henricus Cantor, Meginhardus, Eberhardus, Gernodus Canonici. De ministerialibus Wormatiensibus; Sigefridus & frater eius Burckardus de Steine, Giselbertus, Iohannes, Sigebodo, Ruggerus, Henricus frater eius, Adelhunus & fratres sui Gerlahus & Richinzo, frater eius Rauc- noldus, Reginbodo de Lobodenburg, Henricus. De ciuib; Hertricus, Dietmarus, Wernherus, Gerlacus, Eberhardus, Henricus, Godebertus, Sigebodo, Iohannes, Dauid, Wickardus, & alii multi. De ministeria- libus Laurishamensibus; Cunradus, Bertholdus, Gernodus, Burckardus, Hartliebus, Hildebertus de Winenheim, Crafft, Arnoldus, Giselherus, Hildericus de Besinsheim, Rumhardus, & Ingram de Henscuesheim. Actum Wormatae Kalend. Maii, anno dominicae incarnationis MCLX, indiotione -- imperante gloriosissimo Imperatore Friderico anno -- praes- sidente in Episcopatu Wormatiensi Domino Cunrado Episcopo anno -- in Abbatia autem Laureshamensi Domino Henrico Abbate, anno -- felicitate in Christo, Amen.

* pag. 181

Edit. I

Caput XLIII SIGEHARDVS

Abbas XLII.

Postquam uenerabilis & omni memoria dignissimus pater *Henricus* post laudabile regimen uitae terminum felicissimum fecisset, ad Laurishamensis ecclesiae gubernaculum unanimibus fratrum sententiis, anno MCLXVII assumptus fuit ex Hirsaugiensi coenobio *Sigehardus*, & generis nobilitate & uirtute atque sapientia illustris ac conspicuus, uitaque & conuersatione praecipuus, qui functionis suae exactam habuit rationem, & tum ecclesiae, tum fratribus sibi commissis utiliter ac fructuose praefuit annis multis, locumque ipsum in utroque statu magnifice reparauit.

*E. coenobio
adsumtus
Hirsaugiensi,*

*utiliter mo-
nasterio prae-
est;*

* pag. 182

II Hic anno Domini MCLXXIX per D. * *Conradum de Wittelsbach* Archiepiscopum Moguntinum & Episcopum Sabinensem, S. R. E. Cardinalem, & fratrem eius *Othonem* Comitem de Wittelsbach, quibus cognatione coniunctus erat, ab *Alexandro* Papa III priuilegium suae ecclesiae tale obtinuit, missum ab uniuersali concilio, quod Romae sub ipso celebratum fuit:

*priuilegium
insigne &
Laurissae
praeferunt ab
Alexandro
III obtinet;*

Alexander *Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio Sigehardo Abbati monasterii S. Nazarii Laurishamensi*, eiusque fratribus tam praesentibus quam futuris, regularem uitam professis, in perpetuum. Quotiens illud a nobis petitur, quod religioni & honestati conuenire dinoscitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii nostri, iustis postulationibus clementer annuimus, & praefatum monasterium, in quo diuino estis obsequio mancipati, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti priuilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Domini, & beati Benedicti regulam in uestro monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur. Praeterea quascunque possessiones, quaecunque bona idem monasterium in praesentiarum iuste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum uel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis praestante Domino poterit adipisci, firma uobis uestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda uocabulis: locum ipsum, in quo praescriptum monasterium constructum est, cum omnibus pertinentiis suis; uetus monasterium cum pertinentiis suis; A-brinsberg cum pertinentiis suis; Michellstat cum pertinentiis suis; Capellam cum pertinentiis suis; Nuhenburg cum pertinentiis suis. Sane nouallium uestrorum, quae propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis uestrorum animalium, nullus omnino a uobis decimas uel primitias exigere praesumat. Liceat quoque uobis clericos & laicos e saeculo fugientes, liberos & absolutos recipere ad conuersionem, & in uestro monasterio absque * contradictione qualibet retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum uestrorum, post factam in loco uestro professionem, fas sit de eodem loco absque licentia Abbatis sui, nisi obtenta arctioris religionis, discedere: discedentem uero sine communium literarum uestrearum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terrae fuerit, liceat uobis clausis ianuis, non pulsatis campanis, exclusis interdictis & excommunicatis, suppressa uoce, diuina officia celebrare. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum deuotioni & extremae uoluntati, qui se illic sepeliri deliberauerint, nisi forte excommunicati uel interdicti sunt, nullus obstat; salua tamen iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumunt. Adhuc uobis ex benignitate sedis Apostolicae indulgemus, ut

sine

* pag. 183

sine damno vicinarum ecclesiarum Celas in locis uestris, uel Oratoria con-
struendi, cum consensu dioecessani Episcopi licentiam habeatis. Prohibe-
mus insuper, ne tu, fili Abbas, uel alius possessiones, decimas, oblatio-
nes, seu alia bona ipsius monasterii ad mensam Abbatis, siue ad uictualia
fratrum, iustitias obedientiarum, aut ad Praeposituras pertinentia in-
beneficiare, uendere, locare, uel alio modo quolibet sine communi fratrum
consensu, uel maioris & sanioris partis alienare praesumat: quod si fa-
ctum fuerit, iuribus carere sancimus. Praeposituras Cellarum uestrarum
& obedientias monasterii tantum monachis capituli uestri, sapientibus ui-
ris, saluis earum rebus, statuimus committendas. Aduocatis etiam ipsius
monasterii sub interminatione anathematis prohibemus, ne cuiquam liceat
in possessionibus ipsius monasterii castella uel munitiones alias construere,
familiasque siue colonos ecclesiae nouis & indebitis exactionibus fatigare,
uel Abbati in iustitiis ecclesiae requirendis seu obtinendis ausu temerario
contraire. Obeunte uero te nunc eiusdem loci Abbate, uel tuorum quo-
libet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu uiolentia
praeponatur, nisi quem fratres communi consensu, uel fratrum pars
consilii sanioris secundum Dei timorem & beati Benedicti regulam prouiderint
eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat
*supra dictum monasterium *temere perturbare, aut eius possessiones au-*
ferre, uel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet uexationibus fati-
gare, sed omnia integra & illibata seruentur eorum, quorum gubernatione
ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salua
sedis Apostolicae auctoritate, sub cuius iure & patrocinio consistunt. Si
qua igitur in futurum ecclesiastica, saecularisue persona hanc nostrae
constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire temptauerit, se-
cundo tertione commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit,
potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iudicio
existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac
sanguine Dei & Domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, at-
que in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Cunctis autem ei-
dem loco sua iura seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quate-
nus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum iudi-
cem praemia aeternae pacis inueniant, Amen. Ego Alexander Catholice
ecclesiae Episcopus subscripsi. Ego Hubaldus Hostiensis Episcopus.
Ego Cunradus Saltzburgerensis ecclesiae humilis minister & Sabincnsis Ep-
iscopus &c. Data Lateranis per manum Alberti S. R. E. Presbyteri
Cardinalis & Cancellarii VII Idus April. indictione XII, incarnationis
dominicae MCLXIX, Pontificatus uero Domini Alexandri Papae III
anno eius XI.

Edit. I

* pag. 184

usum itidem
vitae & an
nulli.

III. Vñum quoque mitrae & annuli *Alexander* Pontifex huic Abbati *Sigehardo*, suisque successoribus in perpetuum tradidit, scriptisque sequentibus confirmavit:

Alexander Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sigehardo Laureshamensi Abbati salutem & Apostolicam benedictionem. Speciali gratia & largitione muneris decorari meretur, qui erga B. Petrum & sacrosanctam Romanam ecclesiam deuotior inueniatur. Quocirca & testimonio, quod de te accepimus, & dilectorum filiorum nostrorum, Petri titulo S. Suiantiae Presbyteri Cardinalis, & Ottonis Palatini Comitis precibus inclinati, tibi & successoribus tuis * usum mitrae de consueta clementia * Pag. 138
seats Apostolicae indulgemus in perpetuum. Datum Lat. XVII Kalend. Maii.

* pag. 135

Alexander Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sigehardo Laurishamensi Abbati salutem & Apostolicam benedictionem. Eos, qui in ecclesia Dei maiorem locum pro meritis suis obtinere noscuntur, & Romanae ecclesiae deuotiores existunt, decet nos in suis petitionibus facilius exaudire. Inde est, quod venerabilis fratris nostri Cunradi Salzburgen-
sis

Edi. I *sis Archiepiscopi, Apostolicae sedis legati, consanguinei tui, precibus inclinati, de Apostolicae sedis benignitate usum annuli tibi tuisque successoribus duximus indulgendum. Datum Viterbii II Idus Iulii.*

IV Sub hoc tempore desinit egregius ille & plurimum laudandus scriptor antiqui chronici *Laurishaimensis* huius coenobii saepius citatus, e quo pleraque in hoc nostro chronico, praeter ea, quae alii diuersi autores, aliaque antiqua litterarum monumenta suppeditarunt, desumimus.

auðore chronici Laurishaimensis haec inter mortuos.

V Anno Domini MCXCV, ut *Trithemius* notat, *Conradus* Comes Palatinus Rheni (qui Heidelbergae morabatur, illudque oppidum arce aedificata ampliarat & decorarat, ante eum enim nihil illic erat nomine memorabili dignum) una cum coniuge sua *Irmengarde* Praeposituram coenobii monachorum Ordinis Benedictini in *Neuenburg* prope Heidelbergam, quae iam olim sub *Diemone* XXXVI Abbate Laurishaimensi, circa annum MCXXXIV a quodam *Anselmo* religioso & locuplete uiro (non Abbate Laurishaimensi, ut *Trithemius* scribit) in honorem *S. Bartholomaei* Apostoli initiata ac fundata, postmodum uero prouisorum incuria iam paene desolata, ab *Henrico* XLI Abbate resuscitata, aedificisque ac possessionibus fuerat ampliata, ut in praecedentibus dictum est, in monasterium sanctimonialium eiusdem Ordinis commutauit de consensu *Sigehardi* Abbatis Laurishaimensis, ad quem ipsa Praepositura pleno iure & sine medio pertinebat. Vbi prima Abbatissa per eum instituta fuit *Kunigundis*, uirgo multum deuota ac religiosa. * *Naucerus* & *Munsterus* hoc factum in annum MCLXXXV reiciunt. Caussam uero mutationis huius *H. Mutius* lib. XVIII *chron. German.* hanc ponit: *In oppido uoluit doceri & institui pueros, aliaque habebat uirorum monasteria, in quibus instituebantur pueri ingenui. Hoc autem (monasterium Neuenburg) uoluit esse scholam puellarum ingenuarum, ubi in pudicitia ad timorem Domini & sanctam maritorum post nuptias obedientiam puellae instituerentur. Credidit enim saeculum, quod tunc erat, & aliquot quae post antequam erant, nullam magis salutarem rem unquam institutam, quam tales ad utrumque sexum ludos institutos, ex quibus prodibant tot castae ad maritos uirgines, quae factae matronae suam prolem educabant, ad modum, quo ipsae erant educatae, aut domi aut in monasterio traditum. Ex illis scholis prodibant iuuenes, modestia & timore Domini, humanitateque praediti. Neque erat ullus nobilium, qui suos non traderet instituendos in has scholas, ubi erant praeceptores uacantes lectioni, & orationi, & ieiuniis.*

& Praepositura Neuenburg post a Conrado Palatino in parthenonem mutata.

* pag. 186

VI Quo autem anno D. *Sigehardus* Abbas ex hac uita auocatus fuerit, non reperio. Eius memoria seu dies anniuersarius in *libro Animarum* monasterii II Idus Iulii ponitur (quo ipso die eundem obiisse conicio) in quo fratribus octo uncias de decima in *Handschuchsheim* constituisse ibidem notatur.

ipse moritur; sed incertum, quo anno.

Caput XLIV CONRADVS

Abbas XLIII.

D. *Sigehardo* Abbate ad alteram uitam translato, ei in ecclesiae Laurishaimensis gubernaculo per legitimam fratrum electionem constitutus successit hic *Conradus*, nobilis parentelae, nec non actione industrius, eruditioneque praeclarus. Cuius licet in initio regiminis sui mirabiles uirtutes * summa cum laude spectarentur, quae non parum fauoris illi apud fratres conciliarant, ita ut ad regimen monasterii tam in spiritualibus, quam temporalibus satis idoneus & aptus fore aestimaretur, tamen postmodum omnibus in ipso in contrarium mutatis, & ut dici uulgo solet, quam post turpiter decessit, Nam quam-

Magnam primum de se spem facit;

quam post turpiter decessit;

N

* pag. 187

quamprimum Abbas ordinatus fuit, uoluptuarius & bonorum ecclesiae dissipator factus, monasterium maximo aere alieno obstrinxit; unde res monasterii temporales mirum in modum diminutae sunt, uendita praedia, possessiones deperditae, censusque & redditus annui numero & pretio sumserunt decrementa. Quin & cultus diuinus, monasterii religio, ac pietatis feruor omnino deferbuit. Quocirca tandem conquerentibus fratribus de uillicatione mala eiusdem, ad examen Iudicum a sede Apostolica desuper delegatorum, pro dilapidatione monasterii, aliisque enormitatibus suis, quas commisisse inuentus est, sententialiter per *Abbatem de Wernweiler*, eiusque collegam depositus, ac abbatiali dignitate cum dedecore priuatus fuit. Quo autem anno hoc ipsum contigerit, non reperitur. Eum anno MCCXX adhuc Abbatem extitisse, ex litteris quibusdam didici.

accusatus
apud Ponti-
ficem,

dignitate pri-
uatur.

SECTIO III

Monasterii alium in statum conuersionem exponens.

Laurisha-
mensis mona-
sterii Principi-
patus Frideri-
cus II Imp.
Sifrido III
Archiep. Mo-
gunt. donat.

ANno Christi MCCXXXII *Fridericus* Imperator II Principatum monasterii Laurishaimensis, cum omni honore, uasallis, ministerialibus, castris, oppidis, prouentibus, iuribus, & pertinentiis suis, quem Abbas eiusdem loci hucusque semper habuerat, ab eodem monasterio transtulit, eumque *Sigefrido* Archiepiscopo Moguntino & ecclesiae Moguntinae in perpetuum donauit, ut ex sequentibus litteris patet:

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis, *Fridericus* secundus, diuina fauente clementia Romanorum Imperator semper *Augustus*, Ierusalem & Siciliae Rex. Romani Principis decus extollitur, & augusta sedes Imperii decoratur, cum Principatus (in quibus consistit * & * pag. 118) *Imperium* in sua dignitate congrua prouisione reparat & conseruat, & illas ad eorum reparationem & conseruationem personas eligit & praeposit, quae cum praerogatiua commissarum sibi animarum, cum suae merito dignitatis, sufficientes ad id & acceptae fore consentur. Vniuersis igitur Imperii fidelibus tam modernis quam posteris uolumus esse notum, quod nos considerantes tenuem statum ecclesiae Laurishaimensis, ab honore & nomine Principatus processu temporis collabentem, ut non minus Imperio, quam sibi deficere uideatur: attendentes insuper, quod per dilectum Principem nostrum *Sifridum* uenerabilem Archiepiscopum Moguntinum, cuius grata seruitia quotidie Imperio praestita nostro conspectui multa gratitudine se praesentant, & per eandem sedem Moguntinam, uelut obsequiosam semper Imperio, & nostris honoribus efficacem, seruitium eiusdem Principatus Imperio debitum, quod propter eiusdem ecclesiae impotentiam nobis hactenus est subtrahum, integre potuerit exhiberi. Assistente nobis & appropinquante dilecto filio nostro, *Henrico* illustri Rege Romanorum semper *Augusto*, super his prouidere uolentes, una cum deliberatione & consilio Principum, de innata prouidentia & nostrae gratia maiestatis, eundem Principatum ecclesiae Laurishaimensis, cum omni honore, uasallis, ministerialibus, castris, oppidis, prouentibus, iuribus, & pertinentiis suis, sicut ad nos & Imperium no- scitur pertinere, eidem Moguntinae ecclesiae, dicto Moguntino Archiepiscopo & suis successoribus, imperiali autoritate in perpetuum donauimus & concessimus, & nominatum Principem nostrum, uenerabilem Archiepiscopum Moguntinum, praesentibus Principibus solenniter inuestiuimus, ut eadem ecclesia Moguntina, idem Archiepiscopus Moguntinus & successores eius amodo Principatum ipsum teneant & possideant, & ad honorem nostrum & Imperii illum foueant & conseruent, saluo iure, quod inde debetur Imperio: praesentis priuilegii autoritate mandantes,